

HOMO APOSTOLICUS

INSTRUCTUS IN SUA VOCATIONE

AD AUDIENDAS CONFESSIONES.

Property of
CLgA

Please return to
**Graduate Theological
Union Library**

HOMO APOSTOLICUS

INSTRUCTUS IN SUA VOCATIONE

AD AUDIENDAS CONFESSIONES,

SIVE

PRAXIS ET INSTRUCTIO CONFESSARIORUM,

AUCTORE ILLUSTRIS. ET REVERENDISS.

D. ALPHONSO DE LIGORIO,

Olim Episcopo S. Agathæ Gothorum, etc., etc.

CUM NOTABILIORIBUS DOCTRINIS SUPER OMNIBUS TRACTATIBUS THEOLOGICÆ MORALIS, ERUTIS ET IN COMPENDIUM REDACTIS EX ALIO OPERE EIUDEM AUCTORIS, IN QUO UBERIORI CALAMO QUÆSTIONES MORALES FUSIUS EXPOSITÆ INVENIUNTUR.

ADSUNT IN FINE OPERIS APPENDICES PERUTILES.

EDITIO OCTAVA,

A mendis omnibus maxima cum cura expurgata. Et in hac editione additur Elenchus quæstionum quas reformavit Auctor.

TOMUS TERTIUS,

De Privilegiis in genere, et speciatim Ecclesiasticorum, ac præsertim Episcoporum atque regularium. De modo et praxi quomodo gerere se debeat Confessarius cum peccatoribus in occasione proxima versantibus, aut recidivis, etc. Et quomodo cum personis diversorum generum ac conditionum.

La Riv. Ital.

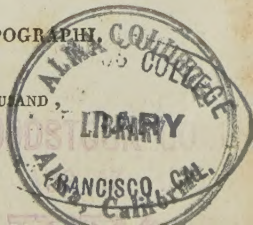
LUGDUNI,

EX TYPIS RUSAND, REGIS TYPOGRAPHI.

PARISIIS,

IN BIBLIOTHECA ECCLESIASTICA RUSAND,
in vico Pot-de-Fer, n.º 8.

1829.

11-II

50/10

HOME APOSTOLICAL

AD ALIENAS ET ALIENAS

TRAVIS ET INSTRUCTIO ET ALIENAS

D. ALPHONSO DE LIGORIO

1857

EDITED 1857

TOMAS ALBERT

La Vie de

LIBRARY

LIBRARY

1857

TOMUS III.

TRACTATUS XX. *De Privilegiis.*

Et hîc fusè agitur in particulari de omnibus privilegiis Ecclesiasticorum , et præsertim Episcoporum et regularium ; in unum redigendo quidquid dispersim et confusè à Moralistis tractatur.

TRACTATUS. XXI. *De charitate , et prudentia Confessarii.*

TRACTATUS ULT. *Quomodo se gerere debeat Confessarius circa diversos status pœnitentium.*

APPENDIX I. *De directione animarum quæ spirituali vitæ vacant.*

APPENDIX II. *De assistentia morientium.*

APPENDIX III. *De examine ordinandorum.*

APPENDIX IV. *De pluribus animadversionibus spectantibus ad Confessarios et Parochos.*

INDEX

TRACTATUUM ET CAPITUM,

Quibus adduntur omnia summaria, ad hoc ut præ oculis habeantur cunctæ materiæ, quæ in hoc tertio Tomo continentur.

TRACTATUS XX.

De Privilegiis.

CAPUT I. *De privilegiis in communi.* pag. 1

Differentia inter privilegium, dispensationem et licentiam, 1. Quando privilegium deroget juri communi, 2. Quando privilegiatus tenetur uti privilegio, 3. Utrùm extra sacramentum censuræ, etc. 4. De clausulis *Ad instar*, etc. *Quatenus sacris canonibus non adversetur*, etc. *Supplentes defectus*, etc., 5. De interpretatione privilegiorum, 6. 7 et 8. De communicatione, 9. 10 et 11. De privilegiis regularium revocatis, cum declarationibus Sancti Pii, 12. De rescriptis gratiæ et justitiæ, utrùm expirent morte Pontificis, 13. Quot modis cesset privilegium, 14. Quomodo cesset per revocationem, 15. De revocatione expressa, 16. De tacita, et utrùm sit intimanda, vel saltem publicanda revocatio, 17.

CAP. II. *De privilegiis ecclesiasticorum.* 12.

Quibus in rebus Ecclesiastici sint exempti à potestate laicali, 18. De privilegiis canonis et fori quoad personas, 19. Quoad bona, 20. Quis gaudeat hujusmodi privilegiis, 21. De beneficiatis, 22. De tonsuratis, 23. De illis qui deposuerunt habitum, 24. De immunitate piorum locorum, 25. ad 28.

CAP. III. *De privilegiis Episcoporum.* pag. 19

- I. De facultate *cap. Liceat*. Utrùm valeat Episcopus dispensare in irregularitate *ex delicto*, et *ex defectu* dubia, 29. Quibus in locis non est receptum Tridentinum, 30. Qui veniat nomine Episcopi, 31. De peregrinis. Et utrùm Episcopus absolvere possit à casibus papalibus extra confessionem, 32. Quomodo delictum intelligatur occultum, 33. Utrùm Episcopus valeat hanc facultatem delegare, 34. Utrùm à casibus ab aliis Episcopis reservatis, etc., 35. Si à casibus post concilium, etc., 36. Utrùm Episcopus possit absolvere Confessarium absolventem complicem in peccato turpi, 37. Utrùm Episcopi à casibus bullæ *Cœnæ*, etc., 38. Utrùm valeant dispensare in irregularitate quæ per hæresim incurritur, 39. Utrùm valeant absolvere *impeditos*, 40. Et utrùm per alios, 41. Qui dicantur *impediti*, 42. De perpetuò *impeditis*, 43. Utrùm *impediti* teneantur per epistolam, etc., 44. Utrùm teneantur saltem recursum habere ad Episcopum? Quid si recurrere nequeant, etc. Quid si sint in mortis articulo, 45. II. De sex casibus episcopalibus, et præsertim de absolutione censuræ propter percussionem Clerici, 46. 47 et 48. III. De dispensatione cum illegitimis, 49. Cum bigamis, 50. IV. Circa irregularitates ob delictum occultum; et quid si homicidium sit omnino occultum, 51. De homicidio casuali, 52. V. Circa inhabilitates 53. VI. De facultatibus Episcoporum circa Matrimonia, 54. De dispensatione circa publicationes, votum castitatis, et impedimentum ad petendum *remissivè*. Circa impedimenta dirimentia dubia, 55. Circa dirimentia certa, si Matrimonium sit contractum, 56. Si non sit contractum, 57. Utrùm Episcopus possit hanc facultatem delegare, 58. VII. De dispensatione interstitiorum, 59. VIII. De dispensatione capellani, ut celebrare valeat in alia ecclesia, 60. IX. De celebratione post meridiem, 61. X. De oratoriis, 62. Quibus in locis possit celebrare Episcopus, 63. Utrùm valeat dispensare ad celebrandum domi, 64. XI. De facul-

tate Episcoporum et Prælatorum circa electionem proprii Confessarii, 65. XII. Circa clausuram monialium, 66. De approbatione Confessariorum monialium, 67. XIII. Utrùm valeant Episcopi commutare ultimas voluntates, 68. XIV. De compositione in restitutionibus incertis, 69. XV. De reductione Missarum, 70. Quoad juramenta et vota, *remissivè ad Tom. I. Tract. V. n. 19 et 42.* De unione beneficiorum, novarum parochiarum erectione, etc. 71.

CAP. IV. *De privilegiis regularium.* pag. 51

PUNCTUM. I. *De privilegiis regularium in communi.* *ibid.*

I. De exemptione à jurisdictione Episcoporum, 72. 73 et 74. Casus excepti, præcipuè circa celebrationem Missarum, 75. Declaratio S. C., 76. Quibus casibus potest Episcopus obligare regulares, etc., 77. Utrùm regulares teneantur præceptis Episcoporum, 78. Utrùm Episcopus possit eos visitare, 79. Utrùm visitare clausuram monialium. 80. Utrùm petere rationem Missarum relictarum, etc., 81. Quibus casibus possit criminaliter procedere, 82 et 83. II. De exemptione ab obligatione decimarum, 84. ad 87. III. Circa fundationes, 88. De monasteriis Episcopo subjectis, 89. IV. De iudice conservatore, 90. De sepultura, 91 et 92. De portione canonica, etc., 93 et 94.

PUNCT. II. *De privilegiis regularium in particulari.* 69

I. De facultate absolvendi subditos à casibus et censuris, 95. 96 et 97. De reservatione casuum, etc., 98. De facultatibus quoad seculares, 99. Utrùm regulares possint absolvere à casibus Episcopis reservatis à jure vel consuetudine, 100. Utrùm à casibus papalibus, 101. Utrùm in itinere, aut ex bulla *Cruciatæ*, etc., 102. Utrùm Confessarii regulares possint denuo examinari ab Episcopo, 103. II. Circa dispensationem in irregularitatibus, 104 et 105. III. de dispensatione in præceptis ecclesiasticis, etc., 106. IV. Circa officium divinum, 107. V. circa dispensationem votorum

et juramentorum , 108. Circa votum castitatis conjugum et sponsorum , 109. VI. De privilegio religiosorum , novitiorum , et famulorum confitendi cuicunque Sacerdoti , etc. , 110. De religiosis peregrinantibus , 111. Utrum in jubileo , etc. , 112. VII. Circa ordinum receptionem , 113. ad 116. Circa ordinum collationem , 117. ad 120. circa celebrationem Missarum , 121 et 122. Circa communionis ministrationem , 123. Circa concionandum , 124. ad 128.

TRACTATUS XXI.

De charitate et prudentia Confessarii.

PUNCT. UNICUM.

pag. 90

De Confessarii charitate in excipiendo pœnitente , 1.

In eo audiendo , 2. In eo corrigendo , 3. De prudentia in interrogando , admonendo , disponendo , 4. Remedia generalia , 5. Remedia particularia , 6.

TRACTATUS ULTIMUS.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cum pœnitentibus diversorum generum.

CAP. UNICUM.

97

Punct. I. De iis qui in occasione proxima versantur , 1. ad 7. *Punct. II.* De habituatīs et recidivis , 8. ad 15. De ordinandis pravo habitu irretitis , 16 et 17. *Punct. III.* De interrogationibus faciendis pœnitentibus neglectæ conscientiæ , et I. De interrogationibus faciendis rudibus juxta ordinem præceptorum , 18. ad 30. II. De interrogationibus pœnitentibus diversorum statuum et conditionum : et I. Sacerdotibus , 31. II. Monialibus , 32. III. Judicibus. IV. Scribis. V. Medicis , 33 ; VI. Chirurgis et Pharmacopolis. VII. Negotiantibus. VIII. Sartoribus , 34. ; IX. Proxenetis , venditrici-

bus, 35. X. Barbitonsoribus et capillorum fictitiorum (vulgò *Perruche*) artificibus; et hìc fit sermo de juvenibus qui mulieribus caput aptant, 36.

Punct. IV. De pueris et puellis, 37. ad 41. *Punct. V.* De personis pietati addictis, 42 et 43. *Punct. VI.* De mutis et surdis, 44 et 45. *Punct. VII.* De moribundis, 46 et 47. *Punct. VIII.* De capite damnatis, 48 et 49. *Punct. IX.* De vexatis à Dæmonibus, 50. ad 53. *Punct. X.* De mulieribus, 54 et 55. 135

PUNCT. I. Quomodo gerere se debeat Confessarius cum iis qui sunt in occasione proxima. pag. 97

PUNCT. II. Quomodo cum malè habituatis et recidivis. 105

PUNCT. III. De interrogationibus faciendis pœnitentibus neglectæ conscientiae. 117

PUNCT. IV. Quomodo se gerat cum pueris, adolescentibus, et puellis. 135

PUNCT. V. Quomodo cum personis devotis. 140

PUNCT. VI. Quomodo cum mutis et surdis. 142

PUNCT. VII. Quomodo cum moribundis. 143

PUNCT. VIII. Quomodo cum capite damnatis. 145

PUNCT. IX. Quomodo cum vexatis à dæmone. 148

PUNCT. X. Quomodo cum mulieribus. 153

APPENDIX I.

Quomodo se gerere debeat Confessarius circa directionem animarum, quæ spirituali vitæ vacant. pag. 156

§. I. De meditatione, 1. ad 5. §. II. Circa orationem contemplationis, 6. Et hic agitur de collectione (propriè vocalà *raccoglimento*) naturali, sive otio contemplativo 7. De ariditate supernaturali, distinguendo *sensibilem* à *substantiali*, 8. ad 11. De contemplatione *affirmativa* et *negativa*, 12. De collectione supernaturali, 13. De quiete, 14. De caligine, 15. De unione activa et passiva, 16. De desponsatione spirituali, in quam ingrediuntur elevatio animæ (dicta *Extasis*), raptus et volatus spiritus, 17. De Matrimonio spirituali, 18. De visionibus, 19 et 20. De locutionibus, 21. De revelationibus, 22. Directio circa omnes præfatas supernaturales gratias, 23 et 24. §. III. Circa mortificationem, 25. ad 27. §. IV. Circa frequentiam sacramentorum, præsertim communionis, 28. ad 36. Regula pro persona religiosa, 37 et 38.

§. I. Circa orationem meditationis. 157
 §. II. Circa orationem contemplationis et diversos gradus ejusdem. 160
 §. III. Circa mortificationem. 178
 §. IV. Circa frequentiam sacramentorum et præsertim communionis. 182
 §. V. Methodus vitæ perfectæ. 192

APPENDIX II.

De assistentia erga morientes. 198

§. I. Monita ad Sacerdotem assistentem. 199
 §. II. Remedia contra tentationes. 202
 §. III. Motiva et affectus suggerendi infirmis. 208
 §. IV. Monita circa extrema sacramenta. 213
 §. V. Monita respectu ad agoniam et exspirationem. 219

- §. VI. Affectus suggerendi tempore agoniae et spirationis. pag. 222
- §. VII. Indicia proxima mortis. 224
- §. VIII. Et ultim. preces, actus christiani, et formulæ plurium benedictionum; nempe benedictionis in articulo mortis: scapularis S. Mariæ de monte Carmelo, scapularis S. Mariæ septem Dolorum, et scapularis Conceptionis immaculatæ Dei-paræ. 225

APPENDIX III.

EXAMEN ORDINANDORUM.

CAP. I. *De sacramentis in genere.* 233

Quid sit sacramentum, 1. quæ requirantur ad constituendum sacramentum? An circumcisio, etc.? 2. Quæ sint sacramentalia, 3. Distinguuntur sacramenta, 4. Qu. I. Quæ requirantur ad essentiam. De materia, 5. De forma et de connexionione materiæ cum forma, 6. De mutatione substantiali et accidentali, 7. De sacramento sub conditione. Si cum forma, aut materia dubia, vel mixta. Interruptio formæ, 8. De intentione ministri, et suscipientis, 9. Qu. II. De ministro, 10. An debeat esse in gratia, 11. Si sit laicus, aut ministret non solemniter; an sufficiat contritio, 12. Si absolvat in mortali: si ministret Eucharistiam; si celebret Missam, 13. Si subdiaconus, aut diaconus ministret solemniter, 14. Si ministret indigno, 15. Simulare adinistrationem sacramenti, 16. Simulare susceptionem, 17. An minister debeat intendere quod facit Ecclesia, 18. Qu. III. Quid ad validè et licitè sacramenta suscipienda, 19. An liceat petere ab excommunicato, vel peccatore, 20. An liceat dare pecuniam pro administr. sacramenti, 21. Effectus, et I. de gratia, 22 et 23. II. De caractere, 24.

CAP. II. *De sacramento Ordinis in genere.* 246

Quid sit Ordo, 25. Quid ordinatio, 26. Quot sint

ordines , et an episcopatus sit ordo distinctus , 27. An singuli ordines sint sacramenta , 28. Quænam materia et forma Ordinis , et de tactu physico et simultaneo , 29. Quis minister , 30. Effectus , 31. Requisita ut quis validè ordinetur , 32. Ut autem licitè , requiritur I. Confirmatio. II. Ut absit infamia , etc. An protestatio Episcopi , etc. III. Animus clericandi. IV. Ut ab Episcopo proprio , etc. 33. Quis Episcopus proprius. Regulares à quo , etc. *remissivè* , 34. V. Scientia , 35 et 36. VI. Titulus , et quotuplex sit titulus , 37 et 38. De patrimonio ficto , 39. VII. Ut Ordo inferior suscipiatur ante superiorem. VIII. Tempus debitum , 40. IX. Interstitia , 41 et 42. X. Locus XI. Ætas , 43 et 44. XII. Exercitium Ordinis suscepti. XIII. Vocatio divina , 45. Qui incurrant suspensionem , etc. 46.

CAP. III. De Ordinibus in specie. pag. 258

ART. I. *De prima tonsura.* ibid.

Quid prima tonsura ? an sit Ordo. Si quis ordinatur sinè tonsura , 47. Privilegia tonsurati , 48. De obligatione deferendi habitum et tonsuram , 49 et 50. Qui priventur privilegio fori et canonis , 51.

ART. II. *De ordinibus minoribus.* 262

Quot sint ordines minores , 52. *Sectio I.* De ostiariatu. Materia tradenda est ab ipso ordinante , et ab eo Missa celebranda , 53. *Sect. II.* De lectoratu , 54. *Sect. III.* De exorcistatu , 55. *Sect. IV.* De acolytatu , 56.

ART. III. *De ordinibus majoribus.* 265

Sectio I. De subdiaconatu. ibid.

§. I. Quid subdiaconatus ? Materia , forma et officium. Si sinè manipulo , etc. , 57. Requisita , 58. §. I. De voto castitatis : et an obligatio castitatis sit ex voto ? Si quis ignorat , etc. Si impuber , etc. Qui per metum ordinatur , etc. , 59.

§. II. De horis canonicis. Propositiones damnatæ , 60. Qui teneantur ad horas ? I. Clerici in sacris. II. Religiosi professi. III. Beneficiati , 61. Cui facienda restitutio fructuum , 62. Si habeant alia onera , 63. An excommunicati , etc. Et qui sinè attentione interna , etc. , 64. Intra primos sex menses. Qui sinè

culpâ omittit. An unum peccatum, etc., 65. Qui non percipit fructus, etc., 66. Si beneficium sit tenue, 67. An malè expendens, etc. Canonicus non canens, 68. Quæ parva materia, etc. An pro-jiciens Breviarium. In dubio quid omissum, 69. Quæ requirantur ad horas rectè dicendas? I. Juxta præscriptum. Si permutes Officium, 70. Si aliò pergis, 71. Si advertis errâsse. De litanis et officio defunctorum, 72. II. Pronuntiatio vocalis. Quid in choro, 73. III. Pronuntiatio integra. IV. Pronuntiatio continuata. V. Ordo horarum. VI. Tempus, 74. Intentio et attentio, 75. Causæ excusantes, 76.

§. III. De censuris in genere, 77. ad 80. §. IV. De censuris in specie, et I. de excommunicatione, 81. ad 83. II. De suspensione, 84. III. De depositione, etc., 85. IV. De interdicto, 86. V. De irregularitate, 87. Irregularitates ex delicto, 88. Ex defectu, 89.

Sectio II. *De diaconatu.*

pag. 287

Quid diaconatus? et quæ ipsius materia, et forma, 90. Officia diaconi. Censurâ ligatus, etc. De pœnitentia imposita ab Episcopo, an adimplenda sub gravi, 91.

Sectio III. *De presbyteratu.*

289

§. I. Quid presbyteratus? et quæ materia et forma, 92 et 93. De defectibus supplendis, 94.

§. II. De sacrificio Missæ. Quid sacrificium, et quotuplex, 95. Quid Missa, 96. Qu. I. Quæ requirantur ad Missam. Materia Missæ, et hîc in pane, 97. De vino, 98. De præsentiâ materiæ, 99. De formâ, 100. Qu. II. Quomodo Christus sit præsens, 101. Qu. III. Effectus Missæ, 102. Pro quibus offerri possit, 103. Qu. IV. Quotuplex fructus, 104. An Missa sit infiniti valoris, 105. Qu. V. De stipendio licito, 106. Dilatio Missæ, 107. Retentio partis eleemosynæ, 108. An Parochus, etc., 109. Applicatio, 110. Qu. VI. Obligatio celebrandi, 111. Qu. VII. An omnes rubricæ sint præceptivæ, 112. Qu. VIII. Quando Missa possit dici? An ante Matutinum? et an in die Cœnæ Domini et Sab-

- bati Sancti, 113. Qu. IX. Ubi Missa dicenda, 114. De pollutione ecclesiæ, 115. Qu. X. Quæ requirantur ad celebrandum? I. Altare, 116. II. Calix et patena, 117. III. Vestes, 118. IV. Corporale, 119. V. Palla, 120. VI. Missale, 121. VII. Crux cum Crucifixo, 122. Neopresbyteri an consecrent, etc., 123. An tres Missæ injectæ, etc., 124. Missa dicenda altè, breviter, etc., 125. (*de celebrante nimis velociter locuti sumus tom. II. Tract. XV. n. 84.*) De Missis votivis, 126. Quando plures in die, 127. Si dum celebratur polluitur ecclesia, vel accedit excommunicatus, 128.
- §. III. De potestate sacerdotali, Sacerdos simplex tantum Eucharistiam potest conficere, et ministrare; et pœnitentiam in necessitate, 129. Scitu necessaria cuilibet Sacerdoti circa ministrandam Pœnitentiam in necessitate, 130.
- §. IV. De munere docendi et prædicandi, 131 et 132.

APPENDIX IV.

*Monita notabilia ad Confessarios et Parochos,
cum praxi orationis mentalis.*

§. I. Monita ad Confessarios.	pag. 316
§. II. Monita ad Parochos.	326
§. III. Necessitas moralis, et praxis orationis mentalis.	330
Propositiones damnatæ ab Alexandro VII. et ab Innocentio XI.	339
Elenchus quæstionum quas reformavit auctor.	374

TRACTATUS XX.

DE

PRIVILEGIIS.

CAPUT PRIMUM.

De Privilegiis in communi.

Differentia inter privilegium, dispensationem et licentiam, 1. Quando privilegium derogat juri communi, 2. Quando privilegiatus tenetur uti privilegio, 3. Utrùm extra sacramentum censure, etc., 4. De clausulis, Ad instar, etc. Quatenùs sacris canonibus non adversetur, etc. Supplentes defectus, etc., 5. De interpretatione privilegiorum, 6. 7. 8. De commutatione, 9. 10 et 11. De privilegiis regularium revocatis, cum declarationibus S. Pii, 12. De rescriptis gratiæ et justitiæ, utrùm expirent morte Pontificis, 13. Quot modis cesset privilegium, 14. Quomodo cesset per revocationem, 15. De revocatione expressa, 16. De tacita, et utrùm sit intimanda, vel saltem publicanda revocatio, 17.

1. — **P**RVILEGIUM definitur: *Lex privata, aliquod speciale concedens beneficium.* Privilegium differt à dispensatione quæ eximit à lege, et ideo semper est odiosa; differt etiam à licentia quæ conceditur tantùm ad paucos actus. De privilegiis in particulari inferiùs proprio loco dicemus; hîc tantummodo adnota-

bimus quasdam regulas advertendas circa privilegia in communi.

2. — Et I. ut privilegium deroget juri communi; non requiritur clausula derogatoria; præsumitur enim princeps jam scire leges communes. Excipitur tamen 1. quando privilegium non posset suum effectum sortiri sinè hac expressa derogatione. 2. Si in lege cui derogatur esset apposita clausula: *Non obstante quocunque privilegio*; hoc intelligitur, dummodo in privilegio non exstet clausula: *Ex certa scientia*; vel: *Ex plenitudine potestatis* (a). 3. Quando privilegium est contra aliquam consuetudinem, aut legem municipalem; his enim non derogatur, nisi de illis specialis mentio fiat (b).

3. — II. Privilegiatus non tenetur, regulariter loquendo, uti privilegio. *Reg. 61. Jur. in 6.* Sed excipiendum est 1. si non utendo, grave damnum proximo inferret: hoc tamen intellige si per se, non verò consequenter; e. c. si Confessarius habeat privilegium absolvendi à peccatis reservatis, post auditam confessionem tenetur eo uti (c). 2. Si privilegium cedat in bonum commune, quemadmodum est privilegium immunitatis, quo unusquisque tenetur uti, ex *cap. Si diligenti, de Foro compet.* 3. Si privilegium tollat impedimentum ad observandum præceptum; e. c. si infirmus habeat domi oratorium privatum, et facile potest audire sacrum, tenetur privilegio uti (d). 4. Si privilegium non est personale, sed reale, addictum loco, vel dignitati, vel statui, quemadmodum sunt privilegia concessa Episcopis et regularibus (e).

4. — III. Qui habet privilegium pro foro pœnitentiali, etc. absolvendi à censuris et pœnis ecclesiasticis, valdè probabiliter potest eo uti etiam extra sacramen-

---

(a) *Salm. tract. 18. c. 1. n. 42 et 43. cum aliis.* — (b) *Suar. de leg. l. 8. c. 14. n. 4. Castrop. tom. 1. tract. 3. d. 4. p. 10. n. 9. et Salmant. loc. cit. c. 1. n. 8. cum Pelliz. Tamb., etc.* — (c) *Vide Salm. tract. 18. c. n. 11. cum aliis.* — (d) *Suar. c. 35 n. 8. Pal. p. 7. n. 3. Sanch. de Matr. l. 6. d. 6. n. 14. Salm. c. 1. n. 12. cum Sylvest. Avila, etc.* — (e) *Vide Salm. c. 1. n. 17 et 18.*

tum, etiamsi facultas concepta esset in terminis : *Sacerdoti Confessario* (a).

5. — IV. Loquendo de clausulis : clausula *Ad instar* importat tunc valere privilegium, quando aliud (ad cuius formam secundum concessum est) fuerit validum saltem à principio, quamvis postea revocatum fuerit, vel non acceptatum, ut advertit *P. Mazzotta*. Aliàs enim, si primum privilegium fuerit nullum, nullum quoque erit secundum, dummodò in secundo non exprimatur id quod conceditur (b). Hoc tamen currit (ut aiunt præfati auctores) quando dicitur : *Ad instar*, non verò si dicatur, *sicut concessum est*, etc., ut limi'ant *Bonacina*, et *Garcias* apud *Salmanticenses*. Clausula, *Quatenus sacris canonibus non adversetur*, intelligitur de iis tantummodo canonibus in quibus est expressum : *Non obstante quocunque privilegio* (c). Clausula, *Supplentes singulos defectus*, intelligitur tantum de defectibus earum rerum quæ requiruntur solùm de *jure positivo*, et qui sunt tantummodo accidentales, non verò de defectibus naturalibus, aut substantialibus, utpote esset, si supplicans foret excommunicatus, aut si supplicatio foret subreptitia, vel fraudulentà; aut si defectus esset circa causam, aut personam supplicantis (d). Aliæ clausulæ videri possunt apud *Salmanticenses* (e).

6. — V. Loquendo de interpretatione privilegiorum, plura adnotanda sunt. Notetur 1. omne privilegium interpretandum esse eo modo quo privilegiato non sit neque inutile, neque onerosum (f). 2. Privilegia solùm princeps, vel alii quibus à principe foret commissum, authenticè, vel juridicè possunt interpretari.

(a) *Suar. lib. 8. cap. 6. n. 15. Castrop. d. 4. p. 2. §. 5. n. 6. et Salmant. c. 1. num. 33. cum. Sylvest. Tamb., etc. contra alios qui probabiliter etiam negant.* — (b) *Suar. c. 15 n. 2. Castrop. d. 3. p. 2. §. 8. n. 1. Salmant. c. 1. n. 39. cum Bonac., etc. et P. Mazz, tom. q. 1. de Privil. pag. 221. v. Seuto.* — (c) *Salmant. c. 1. num. 50. cum Nav. Suar. Garc., etc.* — (d) *Salm. cap. 1. num. 51. cum Barbosa, et Tamb.* — (e) *Cap. 1. ex n. 40.* — (f) *Salm. cap. 1. num. 70 et 71.*

Doctrinaliter verò potest ea interpretari quicumque vir doctus, cujus resolutioni licitè potest acquiesci, ut omnes affirmant; et quando in privilegio prohibetur quæcunque interpretatio, de sola authentica et juridica est intelligendum (a); aut ad summum intelligi debet de interpretatione quæ sit *ex professo*, ut dictum est de legibus (*Tract. II. num. 75.*) 3. à Clemente IV., et ab aliis Pontificibus prohibentur Episcopi interpretari juridicè privilegia regularium. Solum id ab Alexandro VI. et Paulo III. (quando apostolica Sedes consuli nequit) concessum est jurisperitis, cæterisque judicibus in favorem regularium. Idem concessum est generalibus, visitoribus, et etiam provincialibus, et Prælatiis immediatis, quoties ipsi peritos consulunt. Idem locum habet in interpretatione regularum, constitutionum et consuetudinum. Eodem modo possunt iidem Prælati auferre vel limitare subditis usum privilegiorum (b).

7. — Notandum 4. Quòd generaliter loquendo de privilegiis, omne privilegium largè est interpretandum, ut habemus ex *cap. Olim, 6. de Verb. sign.*, ubi dicitur: *Cùm beneficia principum interpretanda largissimè*, etc. Et ex *l. ult. ff. de Constit. Princ.* Contrà verò privilegia odiosa strictè sunt interpretanda, cujusmodi sunt illa quæ sunt derogatoria juris communis, aut statutorum, et consuetudinum particularium, dummodo hæc statuta non sint contra jus commune: aut dummodo privilegium non sit insertum *in corpore juris*; ideoque aiunt Sanchez et Mazzotta (c), omnia privilegia realia latè esse interpretanda; ob suam enim perpetuitatem habentur tanquam inserta in jure communi. Insuper excipitur, si aliàs privilegium redderetur inutile, aut si in eo exstaret clausula *Ex certa scientia*, vel *Ex motu proprio*; vel si privilegium esset absolvendi, dispensandi, aut communicandi illud ad alios (d). Privilegia verò in præjudicium

---

(a) Vide Salmant. c. 1. n. 72 et 73. — (b) Vide Salmant. c. 1. n. 74. 75 et 76. — (c) Sanch. de Matr. l. 8. d. 1. n. 8. et Mazzotta, loc. cit. pag. 223. c. 2. v. Resp. — (d) Salm. tr. 18. c. 1. n. 78. ad 80.

aliorum, cujusmodi essent ad obtinenda plura beneficia, aut ad conferenda beneficia vacantia, aut contra observantiam regularem, stictè sunt interpretanda, etiamsi concessa fuerint *ex motu proprio* (a).

8. — Hoc verò intelligendum est de privilegiis concessis personis particularibus: sed ea quæ sunt concessa alicui ordini, conventui, communitati, aut ad aliam piam causam, omnia sunt interpretanda non modò latè, sed etiam latissimè, etiamsi adversentur juri communi, vel alicujus tertii, quemadmodum communissimè affirmant DD. (b); privilegia enim communitatibus concessa præsumuntur omnia esse remuneratoria servitiorum præstitorum, et ideo omnia habentur tanquam favorabilia, *ex l. Sicut persona, ff. de Relig. (c)*.

9. — VI. Loquendo de communicatione privilegiorum, adnotetur 1. quòd religiones mendicantes communicant in totum inter se de privilegiis præteritis et futuris; tum circa personas, tum circa loca, festivitates et indulgentias, prout habetur ex bulla Sixti IV, Clementis VIII. et Leonis X. (d). Et hoc currit, quamvis religio, cui concessum est privilegium, vel non acceptaverit, vel eo usa non fuerit. Insuper quando ampliatur privilegium alicui religioni concessum, intelligitur ampliatur etiam quoad alias (e). Insuper hæ religiones mendicantes communicant privilegiis cæterarum religionum, vel congregationum, vel collegiorum monasticorum, vel non monasticorum (f). Et hoc valet, etiamsi in privilegio concesso alteri religioni, vel congregationi, adsit clausula quòd non communicetur; nam in aliis bullis de communicatione dicitur, quòd tollitur quodcunque impedimentum communi-

(a) *Salmant. n. 83 et 84.* — (b) *Suar. c. 27. n. 7. Castrop. d. 4. p. 10. n. 6. Mazzotta, loc. cit. et Salm. c. 1. n. 27 et 28. et iterum n. 85 et 86. cum Azor. Laym. Sylv. Bonac. Henriq. Coninch. Lezana. Barb. et aliis.* — (c) *Vide Salm. c. 1. n. 25. ad 27.* — (d) *Vide Salm. n. 88 et 89.* — (e) *Salm. c. 1. n. 98 et 99.* — (f) *Ita communissimè Salin. tr. 18. c. 1. n. 90. cum Rodr. Pelliz. Tambur., etc.*

cationis (a). Hujusmodi privilegiis perfruuntur tam conversi, ipsi enim verè religiosi sunt (b), quàm novitii, quemadmodum declaravit Clem. VIII. et est communis sententia (quicquid dicant quidam pauci) cum *Suar. Sanch. Castrop.*, etc. (c); fruuntur quoque religiosi ad episcopatus promoti, dummodo non agatur de rebus, quibus, Episcopi si utantur, aliquod religionis præjudicium proveniret, ut esset habitatio in monasterio; datio suffragii, etc. (d). Tertiarii autem, et tertiariæ (vel beatæ) subditæ mendicantibus, et quæ habitum religionis deferunt, et votum habent castitatis (quibusdam tantùm rebus exceptis) eorum quoque privilegiis gaudent, sed quatenus sunt capaces. Confratres scapularis, et cinguli (vocati *Cordonis*), etc. fruuntur tantùm et participant in omnibus indulgentiis et remissionibus peccatorum, sed non in alio (e).

10. — Notandum 2. moniales tam ordinum mendicantium quàm non mendicantium, gaudere privilegiis monachorum sui ordinis, et consequenter cujuscunque alterius ordinis, in omnibus quorum sunt capaces (intellige de favorabilibus). Hoc valet, etiamsi privilegium tantùm de hominibus loqueretur, ut deducitur ex bulla Leonis X. Atque ita è contrario fratres gaudent privilegiis monialium omnium ordinum, ex eo quia ipsi communicant (ut superiùs dictum est) privilegiis concessis cuicunque religioni, congregationi, aut monasterio (f). Sed redeundo ad moniales, hujusmodi privilegiis gaudent etiam illæ quæ Pontifici, aut Episcopo subjiciuntur; atque ita, quando religionis conceditur privilegium ut absolvantur, vel dispensentur à suo Prælato; moniales subjectæ Episcopo possunt quidem ab eodem absolvi et dispensari.

(a) *Salm. num. 107. cum Rodr. Basseo, Miranda, Bon., Diana, Donato.*, etc. — (b) *Vide Salm. tr. 15. de Statu relig. c. 1. n. 33.* — (c) *Suar. tom. 4. de Relig. tr. 10. lib. 9. c. 1. n. 18 et Salm. ib. c. 3. num. 85 cum Sanch. Castrop. Lezana, Pe liz. et aliis.* — (d) *Vide Salm. dict. tr. 15. c. 5. n. 4³. cum Suar. Lez. et Castrop.* — (e) *Salm. ibid. n. 94. cum aliis.* — (f) *Vide Salm. tract. 17. de Privil. cap. 1. num. 91.*

Et hoc currit etiam si in privilegio nominarentur tantum moniales quæ regularibus subditæ sunt (a).

11. — Notandum 3. privilegia non communicari quando sunt odiosa, vel contraria propriis statutis, adeo ut præjudicent bono, sive communi observantiæ religionis (b). Notetur 4. privilegia alicui concessa non tanquam personæ particulari, sed ratione sui officii, seu dignitatis, vel tanquam membro illius communitatis, intelliguntur concessa omnibus aliis ejusdem officii aut ejusdem communitatis. Et privilegia concessa subditis seu Prælati inferioribus, etiam prælati superioribus concessa intelliguntur (c). Similiter privilegia concessa alicui conventui, aut Ecclesiæ, aut particularibus alicujus conventûs, sed tanquam membra illius, intelliguntur quoque concessa cæteris religiosis tam illius ordinis, quàm aliorum qui communicationem habent, quando scilicet eadem, vel similis ratio militat (d). Sed hoc non est intelligendum de privilegiis quæ conceduntur alicui congregationi ad tempus determinatum, vel per Brevia particularia sunt concessa alicui monasterio ob specialem aliquam causam, vel quando agitur de rebus quæ difficilè solent concedi (e).

12. — VII. Certum est, ut habetur ex propos. 36. damnata ab Alexand. VII. religiosos non posse amplius uti privilegiis jam revocatis per concilium Tridentinum. Verùm hoc non obstante, attendendæ sunt quædam declarationes concilii factæ per S. Pium V. in sua bulla : *Etsi mendicantium*. Hæ sunt 1. quòd seculares possunt audire sacrum et conciones in ecclesiis regularium. 2. Quòd Episcopus nequeat imper-

---

(a) *Suar. de Leg. l. 8. c. 10. num. 7. Bonac. dist. 1. q. 3. p. 7. §. 2. num. 4. et Salmant. tr. 28. cap. 1. num. 92. cum Castr. Lez. Pelliz. Bordonio, Boss. et aliis contra paucos.* — (b) *Castrop. dist. 4. §. 9. n. 2. et Salm. c. 1. n. 100. cum Pelliz. Lez. Portel. Tamb. Barb.* — (c) *Salm. c. 1. n. 110 et 111.* — (d) *Salmant. ib. cum Pelliz. Garcia, Quintan. Tamb., etc.* — (e) *Salm. c. 1. n. 118. cum Peyrin. Tamb. Merula, etc.*

tiri licentiam ingrediendi monasteria monialium exemptarum. 3. Quòd quarta funerum non intelligitur nisi de eo quod affertur (a). 4. Quod Confessarii monialium exemptarum, et concionatores regulares in propriis Ecclesiis non examinentur ab ordinario; verùm quod attinet ad Confessarios, hoc privilegium abrogatum est per varias apostolicas constitutiones, et præsertim per bullam *Apostolici ministerii*, emanatam ab Innoc. XIII. anno 1732., et confirmatam per Benedictum XIII. die 23. sept. an. 1724. Ibi in §. 18. declaratur quòd Confessarii monialium exemptarum debeant examinari et approbari ab Episcopo diœcesis, *remotâ quâcunque contrariâ consuetudine etiam immemorabili.*

13. — VIII. Distinguendum est *rescriptum gratiæ*, ut esset absolvendi, dispensandi, etc. à *rescripto justitiæ*, ut exercendi jurisdictionem, appellandi, etc. In *rescripto gratiæ* dicitur, *gratia facta*, quando delegatus habetur tanquam merus necessarius exsecutor: *gratia faciendâ*, quando conceditur facultas dispensandi, et relinquitur arbitrio delegati. *Rescriptum justitiæ* expirat morte principis, dummodo res adhuc sit integra; et idem de *rescripto gratiæ faciendæ*. Oppositum verò dicendum de *rescripto gratiæ factæ*, ut absolvendi, recipiendi ordines *extra tempora*, de oratorio privato, etc. (b). Privilegium concessum cum clausula, *Donec voluero*, probabiliter non expirat post mortem concedentis (c): vide quod dictum est *Tract. XVI. n. 82.* Quòd si in concessione exprimitur officium delegati, mortuo delegato, transit etiam ad successorem (d).

14. — IX. Privilegium multis modis cessare potest, et 1. per decursum termini constituti. 2. Per cessationem causæ finalis: intellige quando privilegium est concessum sub conditione dictæ causæ; sed quando

---

(a) *Vide Salm. tr. 18. c. 1. n. 137.* — (b) *Castr. d. 3. p. 16. §. 4. n. 11. Sanch. de Matr. l. 8. d. 38. num. 43. Salm. c. 1. a. n. 141. ad 146. cum Suar.* — (c) *Salmant. 16. n. 149.* — (d) *Salm. num. 150.*

concessum esset absolute, adest opinio valde probabilis quod, etiamsi cessaret causa finalis, non cesset tamen privilegium; neque cessat, quamvis semel privilegio usi fuerimus (a), juxta id quod diximus de dispensatione, cap. 2. num. 66. in fin. 3. Ob renuntiationem privilegiati, in quo notandum est quod particulares nequeunt renuntiare privilegiis communitatis; et ut valida sit renuntiatio, fieri debet in manu illius qui privilegium concessit, et ab eodem acceptari (b). 4. Per usum contrarium, vel per non usum; in dubio tamen præsumptio semper est pro usu. Sed in hoc advertendum est quod privilegia gratiosa quæ non sunt aliis gravamini, ut absolvendi, dispensandi, vel jejunandi, et his similia, hæc nunquam amittuntur per non usum, et etiam per usum contrarium, quamvis temporis longissimi (c). Privilegia contra quæ tertio sunt onerosa, ut non solvendi decimas et similia, hæc præscribuntur per usum contrarium, et etiam per non usum privativum (non verò duntaxat negativum) quod accidit, quando privilegiatus conscius jam sui privilegii, occasionibus oblatis, spontè uti recusavit. Hoc autem currit, dummodo in privilegio non sit clausula *utendi ad suum arbitrium* (d). Insuper hoc intelligitur pro foro externo, nam in conscientia non amittit privilegium qui animum non habet renuntiandi (e). Potest cessare etiam privilegium per abusum sive in totum, sive in partem (f).

15. — Cessat 5. privilegium ob revocationem principis. In hoc autem distinguere oportet privilegia gratuita à remunerativis, et ab onerosis; si privilegium est merè gratuitum, revocari potest validè etiam sinè justa causa: quamvis hoc non excusatur saltem à

(a) Salm. c. 2. n. 3 et 4. — (b) Vide Salm. tr. 18. c. 2. n. 5. ad 8. — (c) Suar. de Leg. l. 8. c. 34. n. 17. Bonac. d. 1. q. 3. p. 8. § 5. n. 4. Castr. tr. 3. d. 4. p. 18. n. 3. et p. 19. n. 1. et Salm. c. 2. n. 13. cum Laym. Pont. Lez. Garcia, etc. — (d) Castr. p. 18. n. 4. Bonac. n. 3. et Salm. n. 14. cum Laym. Garc. Lez., etc. — (e) Vide Salmant. c. 2. n. 18. — (f) Salm. n. 17.

culpa veniali, si scandalum absit (a). Si verò cum privilegio translatum fuisset dominium alicujus rei in privilegiatum, illud revocari nequit nec licitè, nec validè, nisi ob causam urgentissimam boni communis, vel gravis delicti, vel ob illas causas ob quas revocari potest quælibet donatio (b). Sed si privilegium est remuneratorium, vel ob justitiam, vel ob gratitudinem, semper requiritur justa causa ut validè revocetur. Et si insuper est onerosum, ut, exempli causà, concessum ob pretium acceptum, vel ob aliquod onus privilegiato impositum, tunc ut revocetur (ultra justam causam) requiritur compensatio. Et hoc dicendum de privilegiis remuneratoriis ob justitiam, ut dicunt communiter DD. (c).

16. — Revocatio verò privilegiorum alia est *expressa*, alia verò *tacita*: quoad *expressam* regulariter loquendo sufficit clausula generalis, *non obstantibus privilegiis*, etc., ut revocentur omnia privilegia in contrarium. Excipiuntur tamen 1. privilegia concessa per modum contractus, sive onerosa sint, sive remunerativa ob justitiam. (ut suprà dictum est); in quibus mentio specialis fiat meritorum in particulari. 2. Privilegia quæ clausulam habent: quòd non intelligentur derogata, nisi mentio particularis fiat. 3. Privilegia regularium quæ etiam specialem mentionem requirunt, quia sunt remunerativa, et videntur clausulam habere derogatoriam futuræ revocationis, nisi eorum mentio specialis fiat, ut affirmant *Rodrig. Portel.* et *Miranda* apud *P. Mazzotta*. 4. Privilegia inserta in *corpore juris*, quia tunc sunt veræ leges, et ut revocentur, requiritur clausula specialis, *non obstantibus legibus in contrarium*, etc. (d). Idem

---

(a) *Pontius l. 8. c. 19. n. 15. Castr. p. 21. § 3 n. 3. et Salm. c. 2. n. 7. cum Suar. Sanch. Bon. , etc.* — (b) *Castr. p. 21. §. 2. n. 1. Bonac. p. 8 § 2. n. 5. Suar l. 8. c. 37. n. 7. et Salm. c. 3. n. 29. cum Pont. Garc. Lecz., etc.* — (c) *Suar. loco cit. n. 6 et 7. Pont. n. 13. et Salm. tr. 18 c. 2. n. 30 et 85. cum aliis.* — (d) *Suar. l. 8 c. 38. n. 1. Bonac. tr. 2. d. 3. p. 8. §. 4. n. 11. Castr. tr. 3. d. 4. p. 21. §. 3. a. n. 2. Pont. l. 8. c. 19. n. 16. Mazzott. t. 1. de Privil. q. 2. c. 1. p. 231. et Salm. c. 2. n. 39 et 40.*

asserunt *Bonac. Sanch. Castrop.* et *Salm.* cum *Molin. Pelliz.*, aliisque quamplurimis (contra *Pontium*), de privilegiis concessis ab aliquo concilio generali, quæ non censentur revocata, nisi per clausulam expressam, *non obstante quâcunque constitutione, etiam à concilio generali editâ*, ut colligitur ex *cap. Ex parte*, et *cap. ult. de Capell. Mon. (a)*. Opponit *Pontius* Ecclesiæ praxim, et quamdam declarationem S. Pii V. Sed *Castropalaus* cum *Garcia* respondet gratis id asseri: tantum inquit, à *Garcia* referri quemdam motum proprium S. Pii, in quo dicitur, quod concessionem propriam Pontificis manu signatam non egent aliquâ Tridentini revocatione, neque generali, neque speciali. Omnes verò prælatæ limitationes intelliguntur locum habere si non constet de contraria mente derogantis, quemadmodum omnes prælati DD. communiter affirmant; unde si in lege revocatoria adsit clausula *Ex certa scientia*, aut *Ex motu proprio*, aut *de potestatis plenitudine*, tunc revocatur omne privilegium quantumcunque qualificatum, exceptis onerosis; aut quando revocatio præjudicaret juri à tertio acquisito (b).

17. — Quod attinet ad revocationem *tacitam*, privilegia antè concessa intelliguntur revocata per quamcunque legem universalem in contrarium, etiamsi in ea non adsit clausula revocatoria, quando ipsa lex, vel novum privilegium aliis concessum non posset effectum intentum sortiri, nisi revocatis privilegiis antea concessis; non præsumitur enim legislator velle condere legem inutilem, aut concedere privilegium elusorium, sive generale, sive particulare illud sit. Hoc tamen intelligendum est, quando privilegia prius concessa nota sunt principi, quemadmodum præsumitur de omnibus privilegiis insertis in *corpore juris*. Quod contra non præsumitur de aliis quæ existunt *extra*

(a) *Bonac. l. 3. Castr. § 4. n. 6. Sanch. de Matr. l. 3. d. 26. n. 7. et Salmant. tr. 18. c. 2. n. 41. cum Pelliz. Bass., etc. contra Pontium, n. 19.* — (b) *Vide Salm. c. 1. n. 40 et 42.*

jus; unde horum specialis mentio est facienda (a). Affirmant aliqui, ut *Sotus*, *Henriquez* et *Quintanad.* quibus adherent *Salmant.* in quodam loco (b), quod privilegium remanet in suo vigore, quousque revocatio non intimetur civitati, vel religioni. Verum ipsi met *Salmant.* postea in alio loco (c) se retractant, et meritò, asserentes cum *Laym.* *Suar.* *Portel.* et *Lezan.* quod sufficit ad invalidandum privilegium (ut diximus loquendo de legibus, *Tom. I. Tract. II. a. n. 5. ad 8.*), ut publicetur revocatio, et ut transeant duo menses à publicatione, ita ut pervenire possit notitia ad privilegiatos, quamvis de facto non perveniat.

Actum est usque adhuc de privilegiis in communi; in sequentibus capitibus agetur de privilegiis in particulari Ecclesiasticorum, Episcoporum et Religiosorum.

CAPUT II.

De privilegiis Ecclesiasticorum.

Quibus in rebus Ecclesiastici sint exempti à potestate laicali, 18. *De privilegiis canonis et fori quoad personas*, 19. *Quoad bona*, 20. *Quis gaudeat hujusmodi privilegiis*, 21. *De beneficiatis*, 22. *de tonsuratis*, 23. *De illis qui deposuerunt habitum*, 24. *De immunitate piorum locorum*, 25. ad 28.

18. — ECCLESIASTICI jure divino exempti sunt à potestate seculari quoad materias spirituales, vel merè ecclesiasticas, ut sunt ordinationes, electiones Prælatorum, etc. ut constat ex *can. 3. concilii romani*. Quoad personas verò, et loca Ecclesiasticorum, quæstio est utrùm sint vel ne exempti jure divino? Multi negant, ut *Lessius*, *Cajetanus*,

---

(a) *Suar. lib. 8. c. 30. n. 2. Pont. l. 8. c. 19. n. 19. Castr. d. 4. p. 21. §. 4. n. 10. Bon. d. 3. p. 8. §. 4. n. 14. Salm. c. 2. n. 43 et 44. cum aliis communiter.* — (b) *Salm. tr. 10. de Cens. c. 2. n. 80.* — (c) *Tr. 18. de Privil. c. 2. n. 45.*

Becanus, et *Salmant.* (a). Multi alii affirmant, ut *Suarez*, *Azorius*, *Lam.*, etc., et probant ex pluribus textibus, et præsertim ex cap. *Quonquam*, de *Gentibus in 6.*, et ex *Trident.*, sess. 25. cap. 20. de *Ref.*, *Ecclesiæ et personarum ecclesiasticarum immunitatem*, *Dei ordinatione et canonicis sanctionibus esse constitutam*. Certum tamen est Ecclesiasticos tum jure canonico, tum civili non esse subjectos foro laicali (b). Cæterum tenentur in conscientia illis legibus civilibus, quæ non repugnant eorum statui, non vi *coercitiva*, ut dicitur, sed *directiva*, ut uniformentur communitati (c).

19. — Ecclesiastici ergo gaudent I. exemptione circa suas personas. Præter privilegium canonis, cujus vigore incurrunt excommunicationem qui injustè illos percutiunt (de quo actum est *Tract. XIX. num. 48. et sequentib.*), gaudent Clerici immunitate, ne puniantur à curia laicali, ut patet ex legibus à *Becano* relatis (a). Et quamvis jus civile eos eximat tantum in causis civilibus, et in criminalibus eas recognoscendi sibi jus reservaverit, nullatenus Clericos condemnando nisi post degradationem; nihilominus jus canonicum totaliter eos exemit (e). Verùm his non obstantibus, in aliquibus casibus potest potestas laicalis ad Clericorum carcerationem procedere, ut si, e. c., aliquem noctis tempore inveniret deferentem arma prohibita, vel sinè veste clericali, vel inveniret *in flagranti* patrantem aliquod delictum; tunc enim potest ad ejus carcerationem procedere, ut postea remittat curiæ ecclesiasticæ; quòd si interdiu illum invenerit, potest armis prohibitis spoliare. Potest etiam in quibusdam casibus illum castigare (sed non pœnâ mortis), si ille rebellionem adversus principem moliretur, aut populum ad seditionem excitaret, et à proprio Episcopo de hoc non esset punitus. Insuper

---

(a) *Tr. 8. de Ord. c. 7. n. 6.* — (b) *Vide Jura ap. Less. de Just. l. 2. c. 33. dub. 3.* — (c) *Est commune cum Salm. tr. 8. c. 7. n. 16.* — (d) *De Sacram. c. 26. q. 9* — (e) *Vide Salm. tr. 8. c. 7. ex n. 24.*

probabiliter potest supplicio afficere Clericos notoriè sodomitas ; hi enim à Leone X. et S. Pio V. omni clericali privilegio spoliati sunt (a). Cæterùm pro quocunque alio crimine Clerici nequeunt puniri à curia seculari, *cap. fin. de Vita et hon. Cler. et cap. In audientia* 25. *de Sent. excom.*

20. — II. Gaudent Ecclesiastici exemptione à foro laicali quoad propria bona tam ecclesiastica, quàm quocunque alio modo acquisita ; unde respectu illorum non tenentur solvere ullum vectigal, ut habetur ex *cap. Quia*, et ex *cap. Clericis, de Immunit. eccl. in 6.* et ex *l. Sancimus, 22. c. de Sacros. Eccl. (b)*. Clerici verò negotiatores circa bona merè ecclesiastica negotiationi jam destinata, spoliuntur omni exemptione, *cap. Quanquam 4. de Censib. in 6.* Quoad verò reliqua bona propria, privantur post tertiam monitionem (c). Insuper notandum hìc est, quòd in casu urgentis necessitatis, potest princeps extrahere è domibus, et vendere frumentum Ecclesiasticorum (d).

21. — II qui gaudent præfatis exemptionibus tam quoad personas, quàm quoad bona, sunt primò omnes regulares cum suis novitiis et tertiariis, et etiam beatæ Franciscanæ tertii ordinis, Carmelitanæ, etc., quæ dederunt habitum unà cum voto castitatis : quemadmodum declaravit S. C. Insuper equites S. Joannis, S. Jacobi, Alcantaræ, et Calatravæ, ut probant *Bonacina, Filliuccius et Diana (e)*. Insuper omnes Clerici in sacris constituti. De aliis verò in *minoribus*, vel simpliciter tonsuratis, ita loquitur Trident., *sess. 23. cap. 6. Fori privilegio non gaudeat, nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum et tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat ; vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua schola, vel universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad majores Ordines suscipiendos versetur.* Atque hoc privilegio gaudent

---

(a) Vide Salm. a. n. 27. ad 29 et a. num. 18. ad 20 — (b) Vide Salm. tr. 8. c. 7. n. 3. et 25 — (c) Salm. n. 4. cum Less. Mol., etc — (d) Salm. tr. 8. c. 7. n. 17. cum Diana, Molj. — (e) Vide Salm. c. 7. n. 77.

Cap. 2. De Privilegiis Ecclesiasticorum. 15

etiam Clerici conjugati qui deferunt habitum, et tonsuram, et Ecclesiæ inserviunt; verum in *cap. ult. de Temp. Ord. in 6.* prohibetur conjugatis tonsura, nisi velint religionem ingredi, vel in *Sacris* ordinari præviâ uxoris licentiâ (a).

22. — Igitur privilegio fori gaudent 1. beneficiati, etiamsi nulli Ecclesiæ inserviant, neque deferant habitum et tonsuram; ut probabiliter inferitur ex concilio, ut volunt *Salm.* cum *Filliuc. Dian.* et *Rodrig.* adversus *Suarez.* Et etiamsi non percipiant fructus beneficii, neque possideant; sufficit enim quod solum titulum habeant, ut aiunt *Garc. Fill.* et *Diana* contra *Salm.* Sufficit etiam capellania, vel præstimonium, quæ censentur tanquam vera beneficia: sed non sufficit pensio (b).

23. — Gaudent 2. Clerici in minoribus, et tonsurati, dummodo habitum simul et tonsuram deferant, juxta id quod affirmat concilium, *Clericalem habitum et tonsuram deferens*, et ut probabilius existimant multi DD. cum *Castrop.* et *Barb.* contra *Salmant.*, qui interpretantur particulam *et* pro particula *vel*, ita ut sufficere dicant, alterutrum (c); dummodo Ecclesiæ similiter inserviant; sed quoad Ecclesiæ servitium (dummodo spirituale sit, quia temporale non sufficit) satis est, ut alicui Ecclesiarum serviant, etiamsi hæc destinata non sit ab Episcopo, ut declaravit S. C. apud card. Lambertini (d).

24. — Ut verò Clerici in minoribus constituti foro priventur (nam aliud de canonis privilegio dicendum) non requiritur trina monitio, quia hæc requiritur tantum pro beneficiatis, et pro ordinatis in *sacris*, ut deducitur ex *cap. Contingit, de Sent. exc.*, vel pro minoris is qui negotiis secularibus se addicunt, ut habetur ex *cap. 1. x litteris, de Vit. et hon. Cleric.* (e); sed sufficit quod habitum et tonsuram dimiserint, quemadmodum pluries declaravit

---

(a) Vide nostrum Opus morale, lib. 6. n. 87. in fin —

(b) Vide *Salm. tr. 8 c. 7 n. 62 et 65 cum al.* — (c) Vide nostrum Opus l. 6. N. 827 — (d) De Synodo, l. 7. c. 69. n. 4.

— (e) Vide Opus nostrum, lib. 6. n. 827.

S. C., et quemadmodum communiter affirmant DD. (a). Dummodo per longum tempus dimiserint, ut notant *Salm.* cum *Bonac.* *Suarez*, *Barbos.* et aliis. Quamvis verò præfati Clerici nequeant allegare forum, potest nihilominus Episcopus eos à foro seculari resumere, juxta declarationem S. C. ab hodierno summ Pontifice approbatam (b). Illi verò Clerici qui habitum resumunt, jure gaudent privilegio, dummodo id in fraudem non faciant: quæ fraus tunc supponitur, cum aliquis in aliqua causa civili jam citatus fuisset ad forum laicale, aut pro causa criminali jam fuisset in carcerem conjectus; aut verò è carcere sub cautione egressus; ut aiunt *Salmant.* cum *Bonacina* (adversus *Gutierrez* et *Ceballos*), et cardinalis *Lambertini* cum pluribus decretalibus S. C. (c). Magna verò quæstio est, utrum potestas laicalis possit cognoscere causas innocentium adversus Ecclesiasticos. Quidam theologi absolutè affirmant: sed quidam alii magis communiter tantummodo admittunt, quando aut nullo modo, aut difficulter potest haberi recursus ad superiores Ecclesiasticos majores (d).

25.—Immunitas autem ecclesiastica locorum quoad asylum delinquentium, competit jure ecclesiastico et civili omnibus ecclesiis, quamvis interdicto subjectis, sive pollutis, et etiam dirutis (nisi omninò præsulis auctoritate fuerint profanatae) earumque capellis, sacristiis, cæmeteriis, etiam ab ecclesia separatis, muris, campanilibus, tectis, atriis, atriorum gradibus, cum quadraginta passibus ultrà pro ecclesiis cathedralibus, et triginta pro aliis ecclesiis (sed hoc intelligendum de illis quæ sunt positæ extra mœnia urbis, vel loci), dummodo non intercedat via publica, aut aliqua secularium domus: aliud verò est si domus sit alicujus Clerici (e). Gaudent eâdem

---

(a) *Apud card. Lambert. de Syn. l. 5. c. 11. ex 1. et apud Salm. tr. 8 c. 7. n. 65* — (b) *Vide Lamb. loc. cit.* — (c) *Salm. loc. cit. n. 67. et C. Lamb. de Syn. c. 67. n. 1.* — (d) *Vide Salm. tr. 8. c. 7. n. 76.* — (e) *Vid. Salm. tr. 8. c. 7. ex n. 76.*

immunitate hospitalia in quibus exstat aliqua capella publica; oratoria ab Episcopis erecta, palatium episcopale, et domus regularium cum suis dormitoriis, claustris, hortis et porticibus ante ecclesiâs, vel monasteria (a).

26. — Omnes verò delinquentes, dummodo sint christiani, licet hæretici, aut interdicti, aut in carcere inclusi, qui ruptis carceribus ad prædicta sacra loca confugerint, hæc gaudent immunitate. Et in hoc reprobat quælibet consuetudo in contrarium; c. *Noverint, de Sent. excom.* et *Authent. de Sacros. eccles.* (b). Excipiuntur tamen in bulla Greg. XIV. latrones publici, depopulatores agrorum, qui committunt homicidium per proditorium, vel per assassinium (sed regnans summus Pontifex exceptit omnia homicidia pro tota ecclesia), vel in ipsa ecclesia, vel cæmeterio: insuper hæretici, et rebelles contra eandem personam principis (c). Et in casibus clarè exceptis potest iudex secularis ex se extrahere ab ecclesia delinquentes juxta communem praxim. In dubio autem iudicium exceptionis spectat ad Episcopum; ita *Salm.*, et alii (d). Præter delinquentes exceptos, omnes alii gaudent immunitate, quemadmodum gaudent debitores ad ecclesiam confugientes (e).

27. — Quæstio est, utrùm Clerici et religiosi gaudeant eâdem immunitate respectu suorum præsulum: affirmant multi, ut *Barb. Borlon. Guttier.*, quibus suffragatur quædam declar. S. C. atque hæc sententia est probabilissima, ut aiunt *Salm.* Nihilominus ipsi cum sententia communissima *Suar. Castropal. Laym. Bon. Sylvestri* aliorumque negant tam vigore bullæ Gregorii XIV. quæ respectu præfatæ immunitatis loquitur tantummodo de laicis, *Ut laici ad ecclesiam confugientibus*, etc. quàm vigore communis et jam receptæ consuetudinis; aliàs enim

---

(a) Vide *Salm. tr. 8. c. 7. a. n. 84.* — (b) *Ib. n. 88.* — (c) *Vid. Salm. tr. 18. c. 5. n. 91. cum. Suar. Castrop. Pelliz. Guttier., etc.* — (d) *Vide Salm. ex n. 26.* — (e) *Salm. n. 95.*

religiosi semper in monasterio commorantes difficulter possent puniri. Sicuti verò possunt superiores ecclesiastici (Episcopi et eorundem Vicarii) extrahere proprios subditos ab ecclesia; ita quoque, si opus sit, possunt eandem extrahendi licentiam Curiae seculari concedere (a). Episcopus verò nequit extrahere suos Clericos ab Ecclesiis regularium, non ratione immunitatis, sed quia illa sunt loca à sua jurisdictione exempta (b).

28. — Extrahentes verò, aut illi qui tentaverunt extractionem, incurrunt excommunicationem *ipso facto*, à qua nequeunt absolvi nisi à Pontifice, aut ab Episcopo; decretum enim Clementis VIII. aufert facultatem tantum simplicibus Confessariis, quamvis regularibus (c). Advertendum hìc est quòd religiosi qui expellerent à suis ecclesiis aut monasteriis aliquem delinquentem ad evitandum aliquod incommodum seu periculum, hi non violant immunitatem, et ritè id facere possunt (d).

(a) *Salm. tr. 18. c. 3. n. 20.* — (b) *N. 123.* — (c) *N. 117.*

— (d) *Salm. n. 118.*

CAPUT III.

De privilegiis Episcoporum.

- I. De facultate cap. Liceat. Utrùm valeat Episcopus dispensare in irregularitate ex delicto, et ex defectu dubia, 29. Quibus in locis non est receptum Tridentinum, etc., 30. Qui veniat nomine Episcopi, 31. De peregrinis. Et utrùm Episcopus absolvere possit à casibus papalibus extra confessionem, 32. Quomodo delictum intelligatur occultum, 33. Utrùm Episcopus valeat hanc facultatem delegare, 34. Utrùm à casibus ab aliis Episcopis reservatis, etc. 35. Si à casibus post concilium, etc., 36. Utrùm Episcopus possit absolvere Confessarium absolventem complicem in peccato turpi, 37. Utrùm Episcopi à casibus bullæ Cæncæ, etc., 38. Utrùm valeant dispensare in irregularitate, quæ per hæresim incurritur, 39. Utrùm valeant absolvere impeditos, 40. Et utrùm per alios, 41. Qui dicantur impediti, 42. De perpetuò impeditis, 43. Utrùm hi teneantur per epistolam, etc., 44. Utrùm teneantur saltem recursum habere ad Episcopum? Quid si recurrere nequeant, etc. Quid si sint in mortis articulo? 45.
- II. De sex casibus episcopalibus, et præsertim de absolutione censuræ propter percussionem Clerici, 46. 47 et 48. III. De dispensatione cum illegitimis, 49. Cum bigamis, 50. IV. Circa Irregularitates ob delictum occultum; et quid si homicidium sit omnino occultum, 51. De homicidio casuali, 52. V. Circa inhabilitates, 53. VI. De facultatibus Episcoporum circa Matrimonia, 54. De dispensatione circa publicationes, votum castitatis, et impedimentum ad petendum, remissivè. Circa impedimenta dirimentia dubia, 55. Circa dirimentia certa, si Matrimonium sit contractum, 56. Si non sit contractum, 57. Utrùm Episcopus possit hanc facultatem delegare, 58. VII. De dispensatione interstitiorum, 59.

VIII. De dispensatione capellani, ut celebrare valeat in alia ecclesia, 60. IX. De celebratione post meridiem, 61. X. De oratoriis, 62. Quibus in locis possit celebrare Episcopus, 63. Utrum valeat dispensare ad celebrandum domi, 64. XI. De facultate Episcoporum et Prælatorum circa electionem proprii Confessarii, 65. XII. Circa clausuram Monialium, 66. De approbatione Confessariorum monialium, 67. XIII. Utrum valeant commutare ultimas voluntates, 68. XIV. De compositione in restitutionibus incertis, 69. XV. De reductione Missarum, 70. Quoad iuramenta, et vota (remissivè ad Tom. I. Tract. V. n. 19. et 42.). De unione beneficiorum, novarum parochiarum erectione, etc., 71.

29. — EPISCOPI, vigore Trident., sess. 24. cap. 5. *Liceat*, sequentes habent facultates: *Liceat* Episcopis in irregularitatibus omnibus et suspensionibus, ex delicto occulto, exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare; et in quibuscunque casibus occultis, etiam Sedi apostolicæ reservatis, delinquentes quoscunque sibi subditos in diocesi sua per ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientie gratis absolvere, impositâ pœnitentiâ salutari. Idem et in hæresis crimine in eodem foro conscientie eis tantum, non eorum vicariis, sit permissum. Quare Episcopi vigore dicti cap. *Liceat*, dispensare possunt in omnibus irregularitatibus et suspensionibus papalibus incursis ob delictum occultum, excepto homicidio voluntario, aliisque deductis ad forum contentiosum. Diximus ob *delictum occultum*: unde bene aiunt Bon. Castr. Salm., etc. quod non potest Episcopus vigore prædictæ facultatis dispensare in aliqua irregularitate occulta ex defectu (a); nisi esset dubia, ut probabiliter tenent Fagnanus et Tourn.

(a) Lib. 7. man. 469. v. Quær.—(b) Fagnan. in c. Veniens de Fil. Presbyt. n. 7. et 8. Tournely, cum aliis, tom. 2. p. 126.

cum *Gibert* aliisque deducentes ex *cap. Nuper, de Sent. excom. (b)*: juxta ea quæ diximus *Tom. I. Tract. II. n. 57*. Sed insuper absolvere possunt proprios subditos, vel per se, vel per alium Sacerdotem ad id specialiter deputatum, à casibus papalibus occultis; quinimo juxta concilium poterant antea etiam ab hæresi absolvere (per se, non per alios); sed vide dicenda *n. 38*.

30. — Quoad hanc concilii facultatem plura notatu digna considerata sunt. Notandum 1. quòd in iis locis in quibus Tridentinum non est receptum, nequeunt Episcopi uti præfatà facultate *cap. Liceat*, ut notant comm. DD. (a) et meritò: facultas enim concilii non recipitur ab Episcopis, nisi per acceptationem illius: et valde incongruum esset ut concilii gauderet privilegiis, qui onera subire recusaret.

31. — Notandum 2. sub nomine Episcoporum communi sententiâ venire etiam vicarios capitulares *Sede vacante*; non verò vicarios Episcoporum ex generali eorum commissione vicariatus; nam vicarius bene potest quod potest Episcopus potestate ordinariâ propriâ (ut dicetur *num. 47.*), non verò id quod potest Episcopus potestate delegatâ, quamvis ordinariâ, utpotè adnexâ officio, ut dicetur *num. 34 et 47*. Præterquam quod in hac facultate requirit concilium expressè delegationem specialem (b). Utrùm verò veniant abbates, et alii qui jurisdictionem episcopalem habent: negant *Coninc. Barb.*, etc. cum *P. Suar.*, qui affert etiam quamdam declarationem S. C. Affirmant verò communiùs *Fagnan. Sanch. Castrop. Sayrus, Avila, Salmant. La-Croix*, etc. dicentes quòd quando concessio facta est *in jure*, habet rationem legis, quæ extenditur ad omnes casus in quibus currit eadem ratio: aliàs, aiunt, talium Prælatorum subditi ad quem recurrerent non haberent (c).

(a) *Suar. de Censur. dist. 41. sect. n. 6. Sanch. Dec. lib. 2. cap. 11. n. 2. Salm. de Pœnit. cap. 13. n. 3. cum Alter. Cast. tom. 1. tr. 4. dist. 4. p. 3. §. 1. n. 2. cum Barbos et Garc.* — (b) *Vide Sanch. de Matrim. lib. 2. dist. 40. n. 16.* — (c) *Vide Opus nostrum, lib. 6. n. 593. v. Eandem, et lib. 7. n. 79.*

32.—Notandum 3. nomine *subditorum* venire etiam peregrinos qui ab Episcopo loci absolvi possunt ab omnibus casibus papalibus occultis, ut docent *Suar. Sanch. Bonac. Navar. Barb. Trullench. Boss.* aliique; quia etsi Tridentinum concedat Episcopis absolvere tantummodo *delinquentes sibi subditos*, nihilominus, aiunt præfati AA. quòd exteri subijciendo se foro sacramentali, jam fiunt illorum subditi; et *P. Suarez* affert etiam quamdam declarationem S. C. in qua dicitur peregrinus posse quidem absolvi à præfatis casibus occultis ab Episcopo loci; non verò à suo proprio; quia absolutio sacramentalis de qua loquitur concilium requirit præsentiam (a). Et ideo in eadem declaratione dictum fuit quòd Episcopi extra sacramentum nequeunt à casibus jam dictis absolvere, contra id quod asserunt *Salm.* cum *Bonac.* aliisque: imò *Fagnan.* tradit (b) hoc idem declaratum etiam fuisse à Gregorio XIII. Hoc currit quoad absolutionem casuum: quoad verò dispensationem ab irregularitatibus et suspensionibus propter delictum occultum, idem Gregorius XIII. declaravit non posse illam concedi ab Episcopis loci, nec etiam iis qui ibidem officium prætoris, vel medici exercendo commorarentur, ut refert *Fagnanus* loc. cit. Utrùm verò proprius Episcopus valeat dispensare in irregularitate cum *subdito* absentem in aliena diœcesi? negant *Avila* aliique; sed communius et probabilius affirmant *Bonac. Tourn. Suar. Barb. Sanch. Salm.*, etc., quia dispensatio potest etiam absentibus dari, et jurisdictio voluntaria potest etiam extra proprium territorium exerceri. Neque obstant verba illa: *In Diœcesi sua*, præfati *cap. Liceat*, quoniam aiunt *Salm.* et *Tourn.* illa sufficienter verificari, quando Episcopus dispensat à sua diœcesi. Imò valde probabiliter dicunt *Suarez*, *Sanch. La-Croix*, et *Holzmann* cum *Castr.* et *Pignat.*, præfata verba non referri ad primam partem dispensationis irregularitatis, sed tantummodo ad secundam (in qua sunt

---

(a) *Lib. 6. num. 593.*—(b) *In cap. Dilectus, de Temp. Ord. num. 36.*

posita) de absolute casuum : unde concludunt posse Episcopum dispensare , etiamsi ipse et subditus maneant extra propriam diœcesim (a).

33. — Notandum 4. nomine *delicti occulti* non intelligendum illud quod potest in iudicio probari per duos testes , ut quidam volunt , ratione cujusdam declarationis S. C. apud *Fagnanum* , in qua dicitur quòd tutus non sit in conscientia qui in tali casu absolutus , vel dispensatus sit. Sed ut vult communior sententia , nomine *delicti occulti* intelligendum quodcunque delictum quod aliquo modo possit celeri , etiamsi in iudicio probari possit. Unde dicunt *Azor. Sanch. Tourn. Bon. Castr. Salm.* alique , tunc delictum non censi occulta , quando innotuit majori parti oppidi , vel viciniae , vel collegii ; dummodo ibi decem saltem commorentur personæ (b). Et *cardin. Lambertinus* (c) cum *Tiburtio , Nav. Siro* , etc. (loquendo de impedimentis occultis Matrimonii , ubi currit eadem regula) asserit haberi pro occulto impedimentum illud quod innotuit septem vel octo in aliqua civitate , et sex in aliquo oppido. Et idem *Fagnan.* in *cap. Vestra , de Cohab. Cler.* , etc. n. 118. testatur S. Pœnitentiariam habere pro impedimento occulto illud quod quatuor , aut quinque tantum personis sit notum. Imò mihi constat S. Pœnitentiariam dispensasse in quodam impedimento quod decem circa personis innotuerat (d). Præterquam quòd (ut diximus *Tom. II. Tract. XVIII. n. 77.*) idem *Fagnanus* affirmat tunc delictum vel impedimentum non censi occulta , quamvis duobus testibus notum , quando in concessione absolvendi , aut dispensandi exstat clausula : *dummodo sit omnino occultum*.

34. — Dubitatur hic 1. utrùm Episcopus possit generaliter delegare aliis Sacerdotibus hanc Tridentini facultatem ? Quoad dispensationem irregularitatum , sufficit (ut dicunt *Suar. Barb. Sanchez* alique) quòd Episcopus simpliciter aliis suam facultatem committat , sinè ulla speciali deputatione ; quoniam præ-

---

(a) *Lib. 7. num. 81.* — (b) *Lib. 6. num. 593. v. Hic aulem.* — (c) *Notif. 87. n. 45. in fin.* — (d) *Lib. 6. n. 1111.*

fata dispensandi facultas vigore concilii competit hodie Episcopis de potestate ordinaria, cum ea adnexa sit officio Episcopi, non verò industriæ personæ. Quantum autem ad absolutionem casuum, quidam affirmant requiri specialem deputationem pro quocunque casu particulari, attentis verbis Tridentini, *per se, aut Vicarium ad id specialiter deputandum*. Verum hoc non obstante, communissima sententia est et probabilior cum *Suar. Sanch. Barb. Navar. Laym. La-Croix, Salm.*, etc. posse Episcopum etiam generaliter delegare alicui Sacerdoti hanc facultatem, *cap. Liceat*, dummodo expressè illam specificet: quoniam specificando jam habetur ut facta specialis deputatio, quæ rectè quidem poterit inde generalis esse pro cunctis casibus occurrentibus; nam, ut diximus, hæc facultas hodie competit Episcopis *de jure ordinario*, utpote adnexa dignitati episcopali (a).

35. — Dubitatur 2. utrùm Episcopus absolvere possit, aut delegare vigore *cap. Liceat*, facultatem absolvendi etiam à casibus reservatis cum censuris ab aliis Episcopis quando sunt occulti? *Bonac.* et alii affirmant ob particulam *etiam* quæ in eodem capite legitur: *In quibuscunque casibus occultis ETIAM Sedi apostolicæ reservatis*. Unde aiunt, ne particula *etiam* inutiliter videatur apposita, intelligendum esse concessam Episcopis facultatem absolvendi etiam censuras occultas ab aliis Episcopis sibi reservatas (b). Sed nos negamus ob duas declarationes S. C. concil., quarum una est 19. Nov. 1712, altera 24. Januar. 1711., apud *Thesaur. resolut. S. C.* (tom. 1. pag. 392.). præcipuè verò vigore cujusdam declarationis in simili casu per Benedictum XIV. emanatæ die 20. August. 1752 quæ incipit: *Pias fidelium*, in qua dicitur: *Hujusmodi... absolvendi facultatem, et præterquam in casibus nobis, et Sedi apostolicæ duntaxat, non verò ordinariis locorum reservatis... Et consequenter absolutiones contra præsentis declarationis nostræ*

(a) *Lib. 6. n. 594. dub. 9.* — (b) *Loco cit. dub. 8.*

norem, forsân de præterito impertitas, aut in posterum impertiendas, nemini suffragari potuisse, sive posse, decernimus et declaramus (a).

36. — Dubitatur 3. utrum facultas Tridentini intelligatur concessa Episcopis etiam pro casibus ex irregularitatibus post concilium reservatis? *Garcia*, et *Floronus* apud *Dianam* negant, et inferunt ex quadam declaratione Gregor. XIII. in qua cum dubitatum fuisset utrum Episcopus posset absolvere monialem frangentem clausuram ab excommunicatione (quando est occulta) à S. Pio V. reservata; Pontifex declaravit non posse. Attamen sententia communissima cum *Sanch. Bonac. Suarez, Bossio, Dian. Vega*, aliisque jure affirmat; in cap. enim *Liceat*, conceditur facultas indefinitè; et secundum axioma generale, ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Neque obstat laudata declaratio, quia in bulla S. Pii exstabat clausula, à qua, præterquam à romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi nequeat. Unde prorsus non dubitamus cum *Diana*, quòd per illas bullas in quibus exstat aliqua clausula derogatoria, ut est illa nisi in mortis articulo intelligitur ablata Episcopis facultas (b).

Sic aliàs scripseram; sed postea re maturiùs perpensâ, inveni id communiùs ab aliis non approbari. Quapropter hìc expono ambas sententias quæ adsunt super hoc punctum.

Dubitatum fuit, an Episcopi possint absolvere ab excommunicationibus Papæ reservatis occultis, si in bulla reservationis adsit clausula, à qua, præterquam à romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi nequeant? Negat *Fagnanus* in cap. *Dilectus* 15. de Temp. Ordin. n. 30. ad 34. quem sequuntur *Mattheucci Offic. Cur. cap. 11. n. 21. Santarell. de Hæresi, cap. 5. dub. 1. num. 1.* cum aliis. Hoc dicunt ex quodam decreto S. Congr. approbato à Gregorio XIII., stante bullâ S. Pii V. *Decori*, etc.

(a) Vide in Opere de Synodo, lib. 5. c. 5. n. d. — (b) Lib. 6. n. 594.

ubi reservata fuit excommunicatio violatæ clausuræ per illicitum egressum monialis, cum clausula prædicta, *nisi in mortis articulo, etc.* Affirmant verò Navar., tom. 5. lib. 5. de Sent. excom. consil. 43. Diana, part. 7. tr. 2. de Potest. Episcop. resol. 20. Sanchez in decalog. lib. 6. c. 15. num. 76. Suarez, de Censur., tom. 5. disp. 41. sect. 2. num. 10 et 12. in fin. Bonac., de Censur. disp. 1. quæst. 22. punct. 2. num. 2. ubi latè de decreto Tridentini, et Tract. de Clausura, q. 1. punct. 5. n. 1. Thesaurus, de Pœnis 2. p. praxis verb. Clausuram violans, cap. 8. verb. Absolvere; Tambur., de Jure Abbatissar. disp. 19. q. 5. n. 1. Pellizarius, de Monialibus, c. 5. sect. 2. num. 28. Pignatelli, tom. 10. consult. 100. n. 25. Monicell., part. 1. in Append. adnotat. ad constit. 8. S. Pii V. num. 4. Felix Potestas, tom. 1. part. 4. n. 3511. Roderic., tom. 1. q. 24. art. 19. Toletus, in Summa, lib. 1. cap. 41. n. 7. Vincentius Candidus, magister sacri palatii, tom. 1. disquisit. 5. art. 28. Donatus, prax. rer. Regular. tom. 4. tr. 4. q. 8. n. 9. Lezana, verb., Clausura, n. 20. et plurimi alii, qui dicunt quòd si casus sit occultus, bene potest absolvere Episcopus, vel alius ab eo facultatem habens absolvendi, ex præfato cap. Liceat 6, tum quia de decreto allato S. C. et declaratione Gregor. XIII. non constat authenticè; tum quia testantur auctores citati in praxi oppositum servari, cum revera Episcopi passim absolvant ab hujusmodi excommunicationibus occultis. Hæc omnia notavi ex Bibliotheca P. Ferraris t. V. verb. Moniales art. III. n. 20.

31. — Dubitatur 4. utrùm Episcopus, vigore cap. Liceat, possit absolvere ab excommunicatione papali quam per bullam N. SS. P. Benedicti XIV. Sacramentum, incurrunt Confessarii absolventes suos complices in peccato turpi? Ex parte una videtur quòd non possit, quia cum casus iste per se sit occultus, si Episcopi possent ab illo absolvere, evaderet inutilis Pontificis reservatio; et jam diximus num. 17. quòd intelligitur tacitè revocatum omne privilegium, quando aliter lex emanata post privilegii concessionem non potest suum effectum ser-

iri. Ex alia posset quis respondere quòd salvâ Episcopi jam dictâ facultate, memorata reservatio non remaneret prorsus inutilis, tum quia evenire potest quòd casus aliquando publicus fiat; tum quia reservatio ista saltem Romæ suum semper sortietur effectum, et in omnibus aliis locis in quibus Trident. non est receptum, et in quibus (ut diximus *num. 30.*) nequeunt Episcopi hoc privilegio gaudere.

38. — Dubitatur 5. utrùm Episcopis vigore bullæ *Cœnæ* ablata fuerit præfata Tridentini facultas respectu hæresis occultæ, et respectu aliorum casuum per ipsam reservatorum? Negant *Navar. Coninc.* alique, à quibus non dissentiunt *Milante, Concin.* et *Salm.*, dicentes quòd in bulla non fuerit expressè revocata concessio Tridentini quemadmodum oportebat ex *cap. Nonnulli, de Rescript.* Sed nos cum sententia communiori affirmamus, et ob plures S. C. declarationes, tam vigore clausulæ derogatoriæ, *nisi in mortis articulo*, quæ in bulla jam legitur, ut diximus antecedenti *num. 36*, quàm vigore alterius clausulæ quâ prohibetur ab illis absolvere, *prætextu quorumvis indultorum per nos, ac cujusvis concilii decreta concessorum.* Hac de re plures à *Pagnano*, et *Card. Lambertino* (a) afferuntur declarationes etiam S. Pii V. et Gregor. XIII. Insuper ab *Alexandro VII.* damnata fuit proposit. 3. quæ dicebat quòd prior sententia à S. C. fuerat *visa et tolerata.* Quæ damnatio, ut rectè dicunt *Viva, Holzm. Elbel*, et prælaudatus *Card. Lambertinus* (b), certè reddit improbabilem contrariorum sententiam; nam cùm Pontifex declaraverit nunquam illam fuisse toleratam, implicite quoque declaravit non esse tolerandam; unde *Lambertinus* concludit quòd non sinè temeritatis nota quis eâ hodie uti possit.

39. — Advertendum tamen hic est quòd, licet Episcopus in foro interno nequeat ab hæresi occulta

---

(a) *De Synodo, lib. 7. cap. 32.* — (b) *De Synodo, lib. 7. cap. 32.*

absolvere, potest nihilominus tanquam delegatus apostolicus dispensare in irregularitate incursa ob dictam hæresim occultam, ut dicunt *Salm.* et *Felix Potestas* (a). Insuper bene potest Episcopus ut delegatus apostolicus absolvere hæreticum etiam notorium quoad forum externum, factâ prius abjuratione coram notario et testibus; et postquam absolutus fuerit ab Episcopo delinquens, tunc poterit ipse absolvi à peccato hæresis à quolibet Confessario; ita affirmant comm. DD. (b).

40. — Dubitatur 6. utrùm Episcopus absolvere possit ab hæresi, et ab aliis casibus bullæ *cœnæ*, impeditos ire Romam? Alii absolutè negant; alii negant tantùm in hæresi. Sed nos affirmamus communiter posse, cum communi sententia theologorum et canonistarum, quam tenent *Lug. Laym. Conc. Roncagl. Castr. Milant. Sal. Coninc. Avil. Potestas, Viva, Pelliz*, etc., quia stante impedimento, restituitur Episcopis potestas ordinaria, quam prius habebant super dictis casibus vigore c. 23., 29. et 58. de *Sent. excom.*, ubi quamvis sermo habeatur tantùm de censura ex percussione Clerici, tamen commun DD. extendunt ad omnes alias censuras, et specialiter ex c. *Eos qui* 22. *eodem tit.*, ubi generaliter sermo habetur de omni censura *Canonis*, vel *Homini*, et dicitur, cùm ad illum, à quo fuerant absolventi, nequeunt, propter impedimentum, habere recursum, ab alio absolvantur (c).

41. — Et notandum hîc r. quòd in tali casu impedimenti Episcopus non solùm absolvere potest hæresim per se ipsum, sed etiam per alios generaliter delegatos. Nec obstat Tridentinum in quo dicitur, quòd *eis tantùm, non vicariis sit permissum*, quia tunc Episcopus non absolvit in virtute concilii,

(a) *Lib. 7. n. 6.* — (b) *Ronc. tr. 4. q. 1. c. 6. q. 4. p. 81. Cum. Farinac. ex Castr. de Fide tr. 4. d. 4. pag. 3. §. 2. num. 1. et 2. tum Sanch. Navar. Bannez. Gutti. Comit. Vivald. etc. ex bulla, Cùm sicut Cl. VII. edita an. 1530.* — (c) *Lib. 7. n. 84.*

sed juris communis , juxta quòd ex potestate ordinaria conceditur Episcopis absolvere et delegare ut in aliis casibus (a).

42. — Notetur 2. quòd respectu eorum qui sunt impediti , veniunt senes , mulieres , infirmi , impuberes , pauperes , et illi qui aliquam habent inimicitiam , et omnes alii qui habent alias justas excusationes , quibus ab itinere rationaliter excusentur , ut habetur ex cap. De cætero , de Sent. excom. , et ex cap. Ea noscitur ; et Quamvis eod. tit. In hoc autem advertatur quòd si impedimentum sit temporale , et est notabile (durans , exempli causâ , sex , vel septem mensibus) tunc impediti possunt bene absolvi ; sed ipsi , exceptis mulieribus et pueris , debent juramentum præstare se præsentandi , cessante impedimento , Sedi apostolicæ , saltem per procuratorem , ut ab illa directè absolvantur : et non se præsentantes reincident in eandem censuram , ut habetur ex cap. Eos qui , de Sent. excomm. in 6. Et hoc currit , etiamsi emendati sint , et partibus offensis satisfecerint (b).

43. — Si verò impedimentum sit perpetuum (id est duraturum sit per decem annos , vel saltem quinque , ut dicunt Ronc. , Viva et Tamb.) absoluti remanent penitus liberi ab obligatione se præsentandi. Sed generaliter loquendo , impediti in perpetuum dicuntur 1. filii familiæ ; 2. Religiosi , etiamsi incurrerint censuram ante ingressum ; 3. senes septuagenarii ; 4. servi ; 5. pauperes ; 6. damnati in vita ad triremes , vel carceres ; 7. infirmi morbo gravi et diuturno , ut quartanâ et simili ; 8. qui alere tenentur , vel ministrare bona familiæ ; 9. omnes mulieres , etiamsi non moniales (exceptâ excommunicatione quæ incurritur à monialibus ob fractionem clausuræ , quamvis occultam , quæ semper reservatur Papæ , ex declaratione Gregorii XIII. , ut diximus num. 36.). 10. Impuberes , etiamsi peterent absolvi post pubertatem ; 11. qui convivunt in loco aliquo unde egredi nequeant , ut milites ,

---

(a) Lib. 7. num. 90. — (b) Lib. 7. n. 85 ad 87.

seminaristæ. Et tandem cæteri omnes qui nequeunt Romam ire sinè gravi damno vel spirituali, vel temporali (a).

44. — Notandum 3. quòd taliter impediti, secundùm probabiliorem communemque sententiam *Cast. Avilæ, Coninch. Milant. Ronc. Salm. Tiva, Spor. Dicast.* aliorumque (contra *Bonuc.* et *Postestatem*), non tenentur recurrere Romam per procuratorem, aut per epistolam; quia, stante impedimento (ut diximus *n. 40.*) restituitur Episcopis potestas ordinaria absolvendi, quæ ipsis per pontificiam reservationem fuerat ablata. Eò magis quia lex ad aliud non obligat, nisi ad recursum personalem: unde qui personaliter Romam ire impeditur, solvitur omni aliâ obligatione (b).

45. — Notandum 4. quòd, quando pœnitens nequit se Pontifici præsentare, tenetur necessariò ad Episcopum habere recursum, ut absolvatur à censura papali, ut habetur ex *c. De cætero, 1. et c. Ea noscitur, de Sent. excom.* (Quid verò dicendum sit in mortis articulo, vide *Tom. II. Tract. X l. n. 97.*) Quando verò nec etiam se potest Episcopo præsentare (etiam extra mortis periculum) est valde probabile cum *Soto, Navar. Suar. Cast. Laym. Ronc. Salmant. La-Croix*, etc., quòd absolvi possit à quocunque simplici Confessario (cum obligatione tamen se præsentandi Episcopo, cessante impedimento) ut deducitur ex textu in *cap. Nuper, eod. tit. (c).* Et tunc dicimus quòd pœnitens probabiliter, per se loquendo, ut dicunt *Cast. Gerson. Sot. S. Antonin. Lug. Salas*, etc., non tenetur confiteri peccata reservata, nisi quando in illis est recidivus, aut ratione illorum exstet in occasione proxima, adeo ut necesse sit illam manifestare, ut Confessarius rectè judicare valeat de sua dispositione. Vide quod diximus *Tom. II. Tract. XV. n. 27 et 28.*, et *Tract. XVI. n. 133. in fine (d).* Et quando pœnitens est in mortis articulo, probabiliter etiam præsentante Epis-

---

(a) *Lib. 7. num. 87 et 88.* — (b) *Num. 89.* — (c) *Lib. 7. num. 92.* — (d) *Vide lib. 6. n. 265. q. II.*

epopo absolvi potest à casibus papalibus à quocunque Confessario; in morte enim (ut diximus) cessat quaecunque reservatio. Vide quæ diximus *Tract. XV. num. 96*. Dicimus à *casibus papalibus*; sed non à casibus reservatis cum censura ab Episcopo; quoniam Confessarius etiam moribundo injungere debet quòd se præsenteret suo superiori, casu quo convalescat, ut accipiat ab eodem tam convenientem admonitionem, quàm pœnitentiam ob censuras reservatas, quamvis absolutas, juxta communem sententiam; unde quomodo potest inde absolvere superiore præsente (a)? Sed transeamus ad reliqua privilegia et facultates quibus gaudent Episcopi.

46. — II. Exstant in jure quædam excommunicationes, quarum absolutio tantummodo Episcopis est reservata. Et sunt 1. contra percutientes Clericum, vel Monachum, vel aliam personam habentem privilegium Canonis. 2. Contra procurantes abortum fetûs animati 3. Contra eos qui absolvuntur in mortis articulo à censura Episcopo reservata, et postea recuperatâ sanitate non curant se eidem præsentare. 4. Contra fratres Minores admittentes in suis ecclesiis ad divina officia fratres Tertii Ordinis. 5. Contra communicantes in eodem delicto cum excommunicatis ab Episcopo. 6. Reservantur tandem omnes excommunicationes quas Episcopus sibi reservat (b). Adnotanda autem hic sunt quædam specialia circa absolutionem excommunicationis ob percussionem Clerici. Ante omnia distinguenda est percussio levis à gravi (seu mediocri) et ab enormi. Ad incurrendam excommunicationem, semper requiritur peccatum mortale. Percussio *levis*, ut habemus ex *extravag. Perlectis* quam per extensum refert *Navar. (c)*, est quando intercedit simplex percussio quæ fit manu, pede, baculo, et his similibus. *Gravis* quando eruitur dens, quantitas notabilis capillorum, aut quando intervenit aliqua percussio relinquens maculam, aut contusionem in carne, aut

---

(a) *Lib. 7. n. 92.* — (b) *Vide l. 7. n. 213.* — (c) *Manual. cap. 27. num. 92.*

quando adest effusio sanguinis pugnīs, vel unguis causata. *Enormis* verò est, quando mutilatur aliquod membrum, aut fit aliquod magnum vulnus, aut vulnus fiat instrumento aliquo, aut adsit magna effusio sanguinis, aut quando irrogatur magna quædam injuria. Unde sæpè vulnus ex levi potest evadere grave, aut enorme, ratione aut dignitatis personæ offensæ, aut scandali, ut si Religiosus Clericum percuteret; aut ratione loci sacri, aut publici; aut ratione temporis, ut si, e. c. dum fiunt sacræ aliquæ functiones; aut tandem si injuria ipsa per se sit *enormis* (a).

47. — His positis, habetur ex *extravag. Perlectus* suprà cit. quòd si excommunicatio incurritur ob percussionem levem, potest absolvi ab Episcopo: immò etiam à suo Vicario; hæc enim facultas competit Episcopo de jure ordinario, ut dicunt *Sanchez, Bonac. Molina* aliique; et juxta regulam generalem (ut diximus *num. 31.*) quicquid potest Episcopus ex jurisdictione ordinaria, non verò delegata, idem potest Vicarius, quicum Episcopo constituit unum idemque tribunal, ut probant *Pagnanus, Sanch.* aliique (b). Eadem excommunicatio probabiliter absolvi potest etiam ab iis qui habent jurisdictionem quasi episcopalem, quique veniunt sub nomine Episcopi, ut diximus *num. 31.* Quòd si percussio fuerit *publica*, excommunicatio tantùm à Pontifice, aut à suo legato potest absolvi (potest etiam haberi recursus ad S. Pœnitentiariam, ut notavimus *Tom. II. Tr. XIX. n. 150. ad. 1.*), sed non ab Episcopo: excipe si fuerit occulta, aut si percutientes essent impuberes, aut mulieres, ut ex *cap. Pueri*, et *cap. Mulieres, de Sent. excomm.* aut si impedirentur Romam ire; juxta ea quæ diximus *n. 40.* Collegialiter conviventes possunt absolvi ab Episcopo, si percussio fuerit gravis, non verò si fuerit *enormis*, ut ex *cap. Quoniam, de Vita et Hon. Cler.* (c).

(a) *Lib. 7. num. 277. et 278.* — (b) *Vide num. 224.*
 — (c) *Lib. 7. num. 279.*

48. — Notandum hic 1. quòd in dubio utrùm percussio fuerit levis, an gravis, judicatur gravis, ut habemus ex memorata *extravaganti, Perlectis*, in qua dicitur: *Potius in dubio esse percussione gravem, et ab ea non posse absolvere*. Notandum 2. quòd juxta sententiam communiorē et probabiliorem, si aliquis det venenum Clerico, tunc incurrit censuram quando venenum cœpit nocere, quia tunc adest jam violentia. E contrà priusquam noceat, non adest violentia effectiva, sed solum actio apta ad causandam violentiam; ita *Bonacina, Viva, Diana*, etc. (a).

49. — III. Quoad irregularitates non occultas Episcopus, ex *cap. 1. et cap. 2. de Filiis Presbyter.*, potest dispensare cum illegitimis tantum ad recipiendos Ordines minores, et beneficia simplicia, et canonicatus in collegiatis, ut etiam portiones non integras in ecclesiis cathedralibus, aut alia beneficia quibus sacer Ordo non est adnexus: sed non ad beneficia curata, ut ex *cap. Is qui, eod. tit.* In hoc conveniunt omnes. Dubitatur autem 1. utrùm Episcopus possit dispensare ad canonicatum in ecclesiis cathedralibus? Et quidem cum probabiliori sententia, et communiori *Bossii, Castropal. Barbosa, Concinæ, Salmaticensium*, etc. (contra *Pontas et Tournely*, cum *Gibert*) dicimus non posse; quamvis enim canonicatus in se sit simplex beneficium, tamen vigore Tridentini, *sess. 24. c. 12.*, est adnexus Ordini sacro; unde hodie de sua natura Ordinem sacrum requirit (b). Dubitatur 2. utrùm Episcopus possit generaliter dispensare in hujusmodi irregularitatibus cum illegitimis occultis? Addmittunt *Diana, Avila, Barbosa*, etc. dicentes Tridentinum jam permittere Episcopis posse dispensare in irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus. Sed nos negamus cum *Suar. Laym. Bonac. Castr. Tournel.* aliisque: quin et ipse *Diana* quoad hoc se retractavit, ex eo quia hujusmodi irregularitas non oritur ex delicto, sed ex defectu: et etiamsi oriretur ex delicto, *cap. Liceat* intelligitur de delicto proprio, non alieno (c). Dubitatur 3. utrùm

(a) Num. 280. — (b) N. 428 et 429. — (c) Lib. 7. n. 430.

Episcopus valeat dispensare cum illegitimo occulto, saltem ad ministrandum in Ordinibus majoribus jam susceptis. Affirmant *Layman Castrop.* et *Diana*, non solum si ille susceperit Ordines bonâ fide, sed etiam malâ fide; et inferunt ex *cap. Nisi*, §. *Personæ*, de *Renunt.*, ubi dicitur posse Episcopum dispensare cum illegitimo occulto qui culpabiliter est ordinatus. Verum omnino negandum est cum *Suar. Fill. Salm.*, etc. ex rationibus suprâ allatis, quod Episcopus nequeat dispensare circa Ordines majores. Neque obstat citatus textus; quia illud posse dispensare intelligitur omnino de Papa; ibi enim sermo est de quodam Episcopo hoc modo perperam ordinato (a).

50. — Asserunt *Navarrius*, *Sanchez*, *Concina* alique, cum *D. Thoma*, posse Episcopum dispensare etiam cum bigamo ad suscipiendos Ordines majores et beneficia simplicia. Sed nos negamus cum *Suarez*, *Layman*, *Castrop.* *Tournely*, *Barbosa*, *Bonac.*, etc. vigore cujusdam declarationis Sixti V. in qua Pontifex declaravit suspensum quemdam Episcopum, ex eo quia contulerat beneficium cuidam bigamo, addiditque ordinatum incurrisse pœnas, utpotè perperam promotum (b). Si verò bigamia sit similitudinaria, quamvis ea sit publica, communissima est sententia cum *Toleto*, *Suarez*, *Castropal.* *Sanchez*, *Salmenticens.* *Tournely* aliisque compluribus, posse Episcopum dispensare etiam quoad susceptionem majorum Ordinum, et probatur ex *cap. 4. de Cler. conjugat.* et *cap. 1. Qui Cler. vel Vov.* Excipiendum verò communiter si Clericus habuerit in uxorem viduam aliquam, aut aliam non virginem: aut si habuerit aliam uxorem ante ordinationem (c).

51. — IV. Ut diximus ab initio, potest Episcopus dispensare in irregularitatibus incursis ob delictum occultum, excepto homicidio voluntario. Circa hoc aiunt quidam doctores, quod his non obstantibus, si homicidium esset taliter occultum, ut nullo modo in judicio probari posset, tunc posse Episcopum

---

(a) *Ibid. n. 451.* — (b) *Apud Fagnan. in c. Quoniam, de Const. n. 32.* — (c) *L. 7. n. 452.*

dispensare. Verùm hæc sententia jure fuit à *Salm.* reprobata, à *Roncaglia*, etc. quia ex parte una Episcopi nihil possunt super irregularitatibus præter id quod ipsis à Tridentino concessum est in eodem *cap. Liceat*, in quo expressè excipitur homicidium voluntarium occultum. Quodd verò nomine *occulti* intelligatur, ut volunt contrarii, id quod in judicio probari potest, licèt non adhuc probatum sit : id gratis omnino asseritur (a). Atque ita declaravit S. C. concilii die 21. Maii 1718. In ea enim cùm propositum esset utrùm Episcopus posset dispensare in quodam homicidio perpetrato à quodam puero, qui ludens cum alio puero, istum parvo gladiolo vulneraverat, et qui post quadraginta dies sex eodem vulnere mortuus est ; eà scilicet ratione, quia delictum istud per decem et octo annorum spatium fuerat occultum ; et quia erat moraliter impossibile ut ad forum deduceretur, S. C. respondit : *Negativè. In Thesaur. declarat. S. C. pag. 85.* Cæterùm communis sententia est posse Episcopum dispensare, quando immineret periculum animæ, aut alia causa gravissima ; et difficile esset ad Pontificem habere recursum (b). Insuper communiter asserunt *Suarez*, *Castrop.* *Bonacina*, *Salmanticenses* aliique, posse Episcopum dispensare in irregularitate per mutilationem occultam (c). Insuper est sententia communissima cum *Navarro*, *Layman*, *Sylvestro*, *Barbosa*, etc. posse Episcopum dispensare in irregularitate ob homicidium casuale non modò occultum, sed etiam notorium, ad suscipiendos Ordines minores et beneficia simplicia ; hoc enim antiquitus jam poterant Episcopi, ut plures DD. testantur ; et Tridentinum excepit tantummodo homicidium voluntarium, non casuale, quamvis publicum (d).

52. — Homicidium verò casuale, e. c., est si aliquis Volens simpliciter percutere, ob negligentiam occidat, aut si chirurgus ob negligentiam sit causa mortis, et his similia. Dubitatur inde utrùm reputetur

---

(a) *Vide l. 7. num. 392.* — (b) *Ibidem*, num. 391. — (c) *Num. 381.* — (d) *Lib. 7. num. 393.*

casuale homicidium commissum in rixa? Multi affirmant, ut *Diana*, *Salmant.* cum aliis: sed nos negamus cum sententia communiori *Suarez*, *Navarri*, *Conc. Tamb. Spor.* aliorumque cum eodem *Diana* qui se retractat; nam qui in rixa perpetrat homicidium, jam voluntariè occidit (a). Vide quæ diximus *Tract. XIX. n. 108.* Attamen est valde probabilis, et communissima sententia cum *Suar. Laym. Nav. Tourn. Bonac. et La-Croix* (qui eam communem vocat) posse Episcopum dispensare cum eo qui occidit ob propriam defensionem, sed in defensione aliquantùm excedit; nam hujusmodi homicidium nequit dici absolute voluntarium.

53. — V. Quoad inhabilitates injunctas à Pontificibus in pœnam, dubitatur utrùm Episcopus possit dispensare: talis, v. g., est inhabilitas ad recipienda beneficia, imposita à Sixto V. in sua bulla *Effrenatum*, procurantibus abortum; et inhabilitas ad celebrandum à Benedicto XIV. injuncta Confessariis sollicitantibus, in sua bulla *In generali Congregatione.* Negat *Anacletus*, et dubitat *Roncagl.* loquendo de abortu; verùm *Elbel et Spor.* admittunt absolute ob regulam communiter receptam (ut dicunt) à *Scoto*, *S. Bonav.* aliisque, quòd dispensatio ab omnibus pœnis impositis à jure communi, et Pontifici specialiter non reservatis, intelligitur concessa Episcopis, ut colligitur ex *cap. Nuper 29. de Sent. exc.* Vide quæ diximus *Tom. I. Tract. II. de Lege, n. 58. (b).*

54. — VI. Circa materiam Matrimonii Episcopus habet varias dispensandi facultates. Dispensare enim potest in publicationibus, sed de hoc jam dictum est *Tom. II. Tract. XVIII. (cùm sermo fuit de Matrimonio) n. 58.* Insuper dispensare potest in voto castitatis emisso à conjugibus; de quo jam satis ibidem *n. 54. ad. VI.* Videndum nunc superest utrùm Episcopi habeant aliquam facultatem circa impedimenta dirimentia.

(a) *Lib. 7. n. 394.* — (b) *Vide Lib. 1. App. II. n. LIII. et lib. 6. n. 705. in fin.*

55. — In Impedimentis dirimentibus solùm Pontifex potest dispensare. Quòd si impedimentum esset dubium, communissima est sententia posse etiam Episcopum dispensare; ita dicunt *Sà, Merbes. Tourn. Diana, Pichler*, etc.; et quamvis *Sanch.* in Tract. de Matrimonio (a) id neget, tamen in decalogo (b) videtur se retractasse; ibi enim ait tanquam ex regula generali: *Cùm dispensationis reservatio sit odiosa, est restringenda ad casus certos; dubii enim non comprehenduntur sub reservatione*, ut asserit probasse antea, *Lib. 1. c. 10. n. 7. (c).*

56. — E contrario quando impedimentum dirimens esset certum, et matrimonium jam fuisset contractum, est communis sententia posse Episcopum in eo dispensare quoties non facilè possit haberi recursus ad Pontificem, et quoties immineret periculum scandali, aut infamiæ si conjuges spararentur, aut incontinentiæ, si non separarentur: ita *Sanch. Castr. Conc. Merbes. Tourn. Cabass. Nat. ab Alex. Bonac. Barb. Salmant.*, etc. contra quòsdam paucos (d). Sed advertunt hic *La-Croix* et *Felix Potestas*, quòd si dispensatio potest commodè oblineri à S. Pœnitentiaria, et conjuges essent in bona fide, tunc illa est expectanda, et interim sponsi sunt relinquendi in sua bona fide, juxta id quod diximus *Tract. XVI. num. 113.* Insuper advertendum est cum *Pontio, Castr. Barb. Escob. Sanch. Salm.* aliisque communiter, non posse Episcopum, si ambo conjuges malâ fide contraxerint; tunc enim si daretur locus hujusmodi dispensationi, daretur ansa celebrandi quotidie Matrimonia nulla sub spe dispensationis. Præterquam quòd Tridentinum, sess. 24. c. 5. vult omnino privari quâcunque spe dispensationis quicunque scienter contraxit in gradu prohibito. Notandum tamen cum *Sanch. Salm. Bann. Conc. Aversa*, etc. quòd ad constituendam in hoc casu malam fidem, oportet ut contrahens non modò

(a) *Lib. 8. d. 6. num. 18.* — (b) *Lib. 4. c. 40. num. 26.*
 — (c) *Vide Opus nostrum, lib. 6. num. 302. v. Cæterum.*
 — (d) *Num. 1123.*

scienter factum commiserit, quòd scilicet cum conjuncta contraxerit, sed insuper quòd sciverit extitisse impedimentum; imò, quòd de eo veram notitiam habuerit; concilium enim inquit: *Scienter præsumpserit*. Unde cum ignorantia crassa potest quidem dispensare. Deneganda est insuper dispensatio ei qui contraxit, sed ex malitia publicationes prætermisit, ut habetur ex eodem concilio, loco cit. (a).

57. — Si verò Matrimonium non adhuc contractum sit, probabilissima quoque adest sententia, et est communis quòd possit tunc Episcopus dispensare in impedimento dirimenti, quando imminet periculum infamiæ, et facilis non est recursus ad Pontificem; ita *Suar. Pignat. Ponc. Conc. Cabass. Castr. Salm. Bonac. Cord. Silvius, La-Croix, Viva*, etc., cum *Benedicto XIV.* (b). contra rigidissimum *Lagnan.* qui id negat etiam et in necessitate legitimandi prolem. Sed alii communiter aiunt tunc præsumi aut quòd Pontifex delegat Episcopo suam dispensandi facultatem, vel quòd in casu tantæ necessitatis cesset dispensationis reservatio; et quòd tunc Episcopus dispense ex potestate sua ordinaria (c). Imò asserit *Pignat.*, probatque (d) in tali casu cessare non modò reservationem, sed etiam legem impedimenti, utpote eam quæ jam perniciosa evaserit; cum certum omnino sit legem nocivam non obligare, ut docent omnes cum *D. Thoma.* Et ex hoc inferunt *Roncagl. et Instructor nov. Confes.* (ut jam diximus *Tract. XVI. num. 114.*) quòd, adveniente casu quo sponsi jam ad ecclesiam pervenerint, et unus ex ipsis manifestaret Confessario impedimentum occultum jam contractum, tanquam peccatum, et sinè scandalo aut infamia Matrimonium differri non posset, potest tunc Confessarius declarare eo casu non obligare legem impedimenti, et posse jicite contrahi. Verùm ad majorem cautelam consuejunt ut obtineatur inde dispensatio à *S. Pœnitentia-*

(a) *Lib. 6. n. 1124* — (b) *De Synodo, lib. 9. c. 2. n. 2.*
 — (c) *Vide lib. 6. num. 1122 et fusiùs eodem libro, num. 613.* — (d) *Tom. 3 consult. 33. n. 6.*

ria (a). Sed advertendum est hoc currere quando Episcopus esset absens; quando etenim fieri potest, necessario ad ipsum est recurrendum, ut dispenset, juxta ea quæ diximus n. 45. Dicunt autem *Sambonius* et *Gibert*, quòd si contrahentes sint diversarum diæcesum, quisque sponsus debet à proprio Episcopo dispensari. Verùm probabiliter id negat *Honoratus Tourn.* cum aliis, quia, sublato per Episcopum impedimento sui subditi, jam hoc ipso reddit habilem ad contrahendum cum alio impedito; quemadmodum qui habet facultatem dispensandi in aliquo gradu, eo ipso quòd dispensat cum uno ex sponsis, dispensat etiam cum alio (b).

58. — Quæritur utrùm Episcopus possit aliis delegare hanc facultatem dispensandi in impedimentis dirimentibus in suprà narratis casibus? Quidam pauci negant; sed communiter affirmant *Castrop. Bonac. Barbosa, Sylvest. Sanchez, Pontius, Coninchius, Salmant. Escob*, etc. Et potest eam delegare non modò in particulari, sed etiam generaliter pro omnibus casibus occurrentibus, ut aiunt *Sanchez, Castrop. Salmantic. Bonac. Elbel, Valentia, Vasquez, Salas, Henriq. Coninch. Guttier.*, etc. Cùm enim hujusmodi potestas non industriæ personali, sed episcopali officio sit adnexa, ipsa jam reputatur ordinaria, et ideo rectè potest delegari, ut notavimus num. 34. Et tantò magis idem dicendum de omnibus aliis facultatibus quas habent Episcopi circa publicationes, et impedimenta impediencia. Advertendum tamen quòd hanc facultatem dispensandi non habent vicarii Episcoporum sinè ejusdem speciali commissione; diximus enim n. 51. quòd in generali commissione vicariatùs non committitur facultas illa quam habent Episcopi dispensandi in hujusmodi casibus, ob præsumptam Pontificis voluntatem (c).

59. — VII. Episcopus dispensare potest in interstitiis à Tridentino præscriptis quoad ordinationem

---

(a) *Cit. n. 613.* — (b) *Num. 1142.* — (c) *Lib. 6. n. 6 et fusiùs n. 1125.*

Clericorum. Et I. quoad Ordines minores, concilium remittit prudentiæ Episcopi hujusmodi dispensationem, dicens: *Minores Ordines... per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire magis videretur, conferantur. Sess. 23. cap. 11.* Quare etiam inter Ordines minores (per se loquendo) debet aliquid temporis intercedere, scilicet vel ab unâ generali ordinatione ad aliam, ut quidam asserunt, vel ab uno die festo ad alium, ut quidam alii affirmant. Cæterum, ut dispensetur in hujusmodi interstitiis, quævis sufficit causa, ut plurimi DD. docent. Inter primam verò tonsuram et Ordines minores probabilius nullum requiritur intervallum, quia probabilius prima tonsura non est ordo. II. Quoad subdiaconatum, concilium requirit annum intervalli à susceptis minoribus Ordinibus; sed subdit inde: *nisi necessitas, aut utilitas Ecclesiæ, judicio Episc. aliud exposcat, cit. c. 11.* Tò Ecclesiæ intelligendum de ecclesiâ in qua Clericus est adscriptus, ut constat ex cap. 13. III. A subdiaconatu ad diaconatum etiam annus requiritur; sed in hoc potest Episcopus ex quacunque rationabili causa dispensare; inquit enim concilium: *Nisi aliud Episcopo videatur. Sess. 23. cap. 13.* IV. Tandem à diaconatu ad sacerdotium annus item requiritur, sed magis rigorosè: exigit enim concilium non modò Ecclesiæ utilitatem? sed etiam necessitatem, dicens: *Ad minus annum integrum, nisi ob Ecclesiæ utilitatem ac necessitatem aliud Episcopo videretur, c. 14. (a).*

60. — VIII. Episcopus potest etiam dispensare ad celebrandum in alio altari, aut ecclesia non destinata à fundatore, quando adest aliqua justa causa, e. c., si hoc ad ejusdem Ecclesiæ utilitatem redundaret: aut si capellanus morbo detineretur, aut studiis operam daret, vel aliis negotiis; aut si sinè magna molestia ad ecclesiam destinatam se conferre nequiret, aut ex similibus aliis rationabilibus causis; ita communiter asserunt *Castropal. Concina,*

La-Croix, *Salmantic. Barbosa*, *Roncaglia*, *Pas-
serinus*, *Henriq. Tambur. Mazz.* aliique; tunc
enim Episcopus (rectè potest, juxta ea quæ dicemus
n. 68.) fundatoris voluntatem interpretatur. Meritò
tamen excipit *La-Croix* cum *Pasqualigo*, si fun-
dator ecclesiam designâset et horam ob comino-
dum speciale familiæ, vel populi, vel ad cultum
alicujus Sancti peculiarem: contra *de Lugo* et *Tour-
nely* aiunt quòd si fundator nullum circa hoc finem
habuerit, aut si finis jam cessaverit; Sacerdos
alibi celebrans nonnisi venialiter peccat, imò excusa-
tur ab omni culpa si celebret in altari privilegiato;
quia tunc redundat in majus bonum ejusdem
fundatoris (a).

61. — IX. Potest insuper Episcopus dispensare
justis de causis tam secum, quàm cum aliis ad ce-
lebrandum post meridiem, ut dicunt *Lugo*, *Wi-
gandt*, *Navar. Castrop. Layman. Salmant.* etc. (b).

62. — X. Olim ex *can. Missarum* 11. de *Con-
secr. dist.* 1. poterant etiam Episcopi celebrare vel
per se, vel per alios Sacerdotes in quocunque loco,
etiam in privatis domibus. Sed postea à Triden-
tino, *sess. 22. in decr. de celebr. Miss.* etc. veti-
tum fuit Episcopis celebrandi licentiam impertiri in
aliis locis, præterquam in oratoriis ab eisdem be-
nedictis, et ad Sacros usus destinatis, quæ cen-
sentur tanquam publica; unde ibidem potest quo-
tidie celebrari. Hujusmodi oratoria debent habere
januam ad viam publicam; sed hoc non est in-
telligendum de illis quæ in regularium domibus
sunt erecta, aut alicujus communitatis, ut esset
in seminariis conservatoriis, hospitalibus, vel in
carceribus, quæ non requirunt januam secus viam;
et rite potest in diebus solemnibus, quemadmodum
S. C. declaravit. Idem dicendum de oratoriis quæ
habent Episcopi in suis domibus etiam campestribus
extra proprias diœceses (c).

63 — Insuper Episcopi olim, ex *cap. ult. de Pri-*

(a) *Vide lib. 6. num. 329.* — (b) *Lib. 6. num. 344°*
in fn. — (c) *Num. 357.*

vileg. in 6. cùm à suis diæcesibus essent absentes, poterant celebrare per se vel per alios in quacunque domo extra propriam habitationem. Sed Clemens XI. abstulit ipsis hujusmodi facultatem: verùm Innocentius XIII. iterum illam restituit in sua bulla *Apostolici ministerii*, sub die 4. Maii 1723. in qua dixit quòd prohibitio non erat intelligenda de domibus in quibus morarentur Episcopi occasione visitationis, itineris, ut nec etiam quando Episcopi in casibus à jure permissis absentes moram faciunt in aliena domo. Atque hoc confirmatum fuit per aliam bullam Benedicti XIII. Sed cùm hoc privilegium sit personale Episcopi, ideo advertit Tamburinus, alios Sacerdotes absentibus Episcopis, non posse in dictis domibus celebrare (a).

64. — Dubitatur, utrùm Episcopus possit aliquando dispensare, ut celebretur missa in domibus privatis? De jure ordinario nec est nec fuit unquam permissum celebrare, nisi in locis sacratis, juxta *can. Sicut* 11. *dist. 1. de Consecr.* Excipitur tamen primò casus necessitatis, ut in eodem textu habetur. Casus autem hi necessitatis sunt I. si ecclesiæ sunt dirutæ, ut dicitur in *c. Concedimus, dist. 1. de Cons.* II. Si aliquis Sacerdos diu peregrinetur per loca deserta, aut infidelium, ut ex *eod. c. Concedimus.* III. Quando ecclesia populum non capit. IV. In castris, et in littore maris, si aliter plures carere deberent sacro. Ita communiter DD. qui citantur à *card. Petra* et à *Salm.* (b). Et hisce casibus quisque Sacerdos celebrare potest in altari portatili extra ecclesiam. Advertit tamen Layman (c) cum Suarez et Soto, quòd si Episcopus non adest, decet ab ipso licentiam impetrare. Insuper advertit *Castr.* (d) quòd cùm casus necessitatis est dubius, potest Episcopus dispensare, juxta dicta *Tom. I. Tract. II. n. 57.*

(a) Vide Lib. 6. n. 358. — (b) *Petra, t. IV. in Const. 2. Urb. V. n. 31. Salm. tr. 5. de Miss. Sac. c. 4. ex num. 50.* — (c) *Laym. l. 5. tr. 5. c. 5. n. 3.* (d) *Castr. to. 22. de Sac. Miss. d. 1. p. 8. n. 5.*

Præterea excipitur, cùm Episcopus dispensat ad celebrandum extra ecclesiam in aliquo casu particulari ex juxta causa : nam licèt hodie Episcopi careant facultate impertiendi hanc licentiam eorum arbitrio, quam olim habebant ; ut apparet ex *cap. Missarum*, *dist. 1. de Cons.* ubi permittebatur celebrari in locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit. Et ex *cap. Hic ego*, *ibid.* ubi : *In locis in quibus Episcopus proprius jusserit.* Et clariùs expressum fuit *cap. In his 30. de Privil.* ubi Honorius III. decrevit fratres Franciscanos et Dominicanos, vigore privilegii apostolici, bene posse facere Sacrum in altari portatili sinè licentia Episcopi loci ; ratione adductà quia alioquin inutile privilegium evasisset, cùm sinè ipso bene celebrare potuissent extra ecclesiam solo ordinarii permissu. Cùm autem (verba Pontificis) *nihil eis conferret memorata indulgentia, sinè qua id, Prælati annuentibus, liceret.* Unde meritiò asserit P. Suarez (a) cum Sylvestro, Soto et Navarro, olim Episcopos hanc facultate pollere, indulgendi ut in privatis ædibus celebraretur permanenter et sinè ulla necessitate : Quia illa (ait Suarez) non erat dispensatio, sed usus propriæ potestatis. Licèt, dico, hæc facultas ablata est Episcopis à Tridentino, *sess. 22. in decr. de Observ. in cel. Miss.* ubi dictum fuit : *Neve patiantur (Episcopi) privatis in domibus, atque omnino extra ecclesiam, et ad divinum tantum cultum dedicata oratoria, ab eisdem Ordinariis designanda et visitanda, sanctum hoc Sacrificium à secularibus aut regularibus quibuscunque peragi.* Attamen communiter DD. consentiunt id intelligi quoad licentiam celebrandi permanenter per modum habitus, juxta facultatem quam priùs habebant : sed minimè ipsis vetitum fuit hanc licentiam concedere ad tempus per modum actus, si justa adsit causa : ita P. Suarez, loco cit. vers. secundo, in fin. ubi post casum exceptum necessitatis, sic ait : *Item facultas hæc est per modum dispensationis : concilium autem*

(a) Suarez, t. 3. in. 3. part. sect. 3. vers. secundo.

ab Episcopo non abstulit potestatem rationabiliter dispensandi in hujusmodi rebus, maxime cum re-
 verasit moraliter necessaria. Demum addit: Tandem
 usus hoc confirmat, quia ita fit sinè ullo scrupulo.
 Idem dicit Bonacina (a): Episcopus potest in casu
 aliquo, justâ concurrente causâ, dispensare ut
 Missa extra ecclesiam in loco honesto celebretur;
 ita Reginald. Beja et Cenedo. Deinde se remittit
 ad dicta alibi (b), ubi scripsit bene posse Episcopum
 dispensare in legibus canonicis quoad res quæ fre-
 quenter eveniunt, et dispensatione indigent; vel
 cum occurrit aliqua gravis necessitas, vel gravis
 utilitas, nec de facili Sedes apostolica adiri potest.
 Idque conforme est ad ea quæ diximus Tom. I.
 Tract. II. n. 58. Idem scribit Barbosa (c): Con-
 cilium loquitur de communi modo celebrandi, non
 verò abstulit Episcopis potestatem rationabiliter dis-
 pensandi, stante necessitate, vel justâ causâ.
 Idem scribit Escobar (d): Talis autem dispensatio
 cum rationabili causa non debet inter abusus re-
 censeri; unde potest Episcopus hanc concedere fa-
 cultatem (celebrandi extra locum sacrum) quando
 persona nobilis ratione senectutis vel infirmitatis ne-
 quit adire ecclesiam, ut Missam audiat, et Eucha-
 ristiam recipiat. Idem scribit Layman (e): Non vide-
 tur hæc potestas ablata (Episcopis) occurrente casu
 necessitatis dispensandi, aut semel, aut sæpius,
 quatenus rationabilis causa suaserit; in loco ho-
 nesto profanis usibus destinato, super altari sacrato
 Missam celebrari liceat. Idem scribit Holzman (f):
 Excipiendus est præterea casus quo Episcopus ra-
 tionabili ex causa dispensat ut in privatis ædibus,
 v. gr., alicujus infirmi, super altari portatili cele-
 brari possit. Idem scribunt alii plures, ut Salman-

(a) Bonac. de Euch. d. 4 q. ult. num. 9. — (b) Bon. de
 Leg. d. 1. q. 2. p. 1. n. 17. — (c) Barbosa, de Pot. Ep. alleg.
 23. num. 9. — (d) Escob. to. 3. de Euch. cap. 6. num. 85. —
 (e) Laym. l. 5. tr. 5. cap. 5. num. 3. — (f) Holzm. to. 2. de
 Euch. c. 2. n. 370. v. Excip. præf.

licenses, *Elbel* et *La-Croix* (a) cum *Coninch*, *Rodrig. Pasqualig. Quarti*, *Diana*, *Marcant. Hurtado* et *Fagund*. Itaque præfata sententia meritò quidem communis dici potest. Et advertatur quòd cum à citatis DD. nominetur *Necessitas* respectu ad dispensationem hanc, non sumitur pro necessitate celebrandi, talis enim necessitas non eget dispensatione, ut scripsimus suprà in prima exceptione notata; sed intelligitur necessitas celebrandi, vel audiendi Missam extra ecclesiam, cùm subsit justa causa celebrandi.

Neque hìc obstat decretum Clementis XI. quod opponit *P. Mazzotta*, sicut nec etiam obstant decreta Pauli V. et Urbani VIII. quibus præfata dispensatio vetatur Episcopis, quia illa intelliguntur prout intelligitur decretum Tridentini, ubi inquit *Escobor* et *Salmanticenses*, num 58. cum *Philiberto*, *Hurtado*, *Nav. Quintanad. Diana*, *Fagund*. id est, de dispensatione per modum habitùs, non jam per modum actùs ad tempus pro aliquo casu particulari, existente justà causà dispensandi. Et quoniam post concilii decretum non defuerunt AA., ut *Soto* et *Emmanuel Sa*, qui dixerunt non esse gravem culpam celebrare extra ecclesiam si celebratur in loco honesto; imò *Soto* scripsit, ut refert *P. Suarez* (b), nullam in eo adesse culpam, semper ac Missa clam dicitur, ita ut omne scandalum absit; ideo censeo relatos Pontifices id prohibuisse Episcopis decretis clarioribus et urgentioribus.

Deinde dubitatur, per quot vices hæc dispensatio concedi possit. *Salmanticenses* dicunt semel, vel bis; sed alii, ut *Suarez*, *Laym. Bonac. Escob. Holzman.* et *Elbel* cum *Pasqual.*, etc. indefinitè loquuntur, et intelligunt posse dari, durante illà infirmitate, aut alià causà accidentali. Et non sinè ratione indefinitè loquuntur, cùm prohibitio dispensandi intelligitur facta, ut suprà ostensum est,

---

(a) *Salm. de Sacrif. Miss. tr. 5. cap. 4. num. 56. Elbel; Th. Mor. eod. tit. pag. 136. n. 233. Croix, l. 6. n. 263.*

— (b) *Suarez in 3. p. to. 3. dist. 81, sect. 3. in princ.*

tantum quoad dispensationes permanentes, non verò ad illas quæ impertiuntur ad tempus propter aliquam causam transeuntem, et certum est prohibitiones tanquam odiosas strictè esse interpretandas. Accedit insuper quædam declaratio, quam affert de hoc *Gallémarte* (a), ubi sic dictum fuit: *Permittit Pontifex ordinarii arbitrio, necessitate personarum, et infirmitatis qualitate pensatâ, ut pro infirmorum commoditate etiam in privato oratorio, vel altari ad hoc deputato facultatem celebrandi concedat.* Idemque admittit *card. Petra* (b), dicens licere Episcopo licentiam concedere celebrandi domi alicujus insignis personæ ægrotantis, ut Missam audiat, et communione fruatur. Accedit quod *Honorius III.* in cit. cap. *In his 50. de Privil.* loquens de facultate celebrandi, dixit in hac re, *Benignam potius interpretationem faciendam.* Atqui si hujusmodi licentia impertiri potest ab Episcopis pro secularibus infirmis, ne Missa careant, ut suprâ dictum est; tantò magis concedi potest Sacerdotibus qui habent quamdam necessitatem sæpè celebrandi, ut inferitur ex Tridentino, *sess. 23. cap. 14.* ubi dicitur: *Curet Episcopus, ut ii saltem diebus dominicis et festis solemnibus... Missas celebrent.* Quapropter nescirem ipse à veniali culpa excusare Sacerdotem qui, valens quotidie celebrare (præter unum diem in hebdomada ob reverentiam) omitteret ex pigritia Sacrum facere; quandoquidem Sacerdos non tantum celebrat pro se, sed etiam pro tota Ecclesia, cujus minister est constitutus, et pro toto populo christiano, pro quo in altari intercessor adest, ut declaravit Apostolus: *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis. Hebr. 5. 1.* Hinc oritur, prout dicebam, quædam necessitas quam Sacerdos habet celebrandi; ac propterea facilius

---

(a) *Gallém.* in *Trid. sess. 22. decr. de Observ. etc.* num. 6.

(b) *Card. Petr.* tom. 4. in *Cons. 2. Urbani II.* num. 52.

Episcopi concedere possunt Sacerdotibus in ædibus propriis licentiam celebrandi, durante eorum ægitudine.

65. — XI. Satis sit quod super hoc puncto dictum est. Ad alia transeamus. In *cap. fin. de Pœnit. et remis.*, legitur concessum Episcopis extra propriam diœcesim commorantibus Prælatisque minoribus exemptis, quo nomine veniunt abbates et superiores locales et etiam Prælati romanæ curiæ, ut protonotarii, auditores rotæ, etc. (ut dicunt *Suar.*, *Lugo*, *Diana*, etc.) posse sibi eligere Confessarium, sinè aliqua ordinarii illius licentia. Sed S. C. declaravit (quod confirmatum est à Gregorio XIII. apud *Fagnanum*) hoc intelligendum esse quod valeant sibi eligere aliquem Sacerdotem sibi subditum; vel aliquem non subditum, sed à proprio ordinario approbatum, id est ab ordinario domicilii ejusdem Sacerdotis, ut explicat *Lugo* (a). Eodem privilegio gaudent Cardinales, sed non alibi nisi Romæ, ut inquit *Fagnanus*: et valent eligere in Confessarium quemlibet Sacerdotem tam pro se quàm pro sua familia, quem possunt etiam extra Romam perducere; quod etiam Episcopis est concessum (b).

66. — XII. Episcopi sunt delegati Sedis apostolicæ ad tuendam clausuram monasteriorum monialium etiam exemptarum, earumque quæ regulis sunt subjectæ, ut demonstrabimus *num.* 87. Ex hoc inferunt *de Alexandr. Bautrius*, *Clericatus*, *Pelliz.*, etc. (contra *Dianam* et *Pasqual.*) quod bene quidem possunt Episcopi reservare sibi casus circa clausuram, atque ita declaravit S. Congr. concilii die 16. Novembris 1720. Quod est intelligendum etiam respectu Jesuitarum, etc. quidquid dictum fuerit *Tract. XIX. num.* 43., vide interiùs *num.* 80.

87. — Omnes Confessarii monialium etiam exemptarum debent ab Episcopo approbari ut præscrip-

---

(a) *Vide l. 6. n.* 563. v. *Dubitatur hîc.* 1. — (b) *Ibid. vers. dub.* 11.

sit Gregorius XV. in bulla *Inscrutabili* quam confirmavit in omnibus Clem. X. cum alia bulla *Inscrutabili* 7. Benedictus XIII. et nuper Clem. XII. qui in omnibus Gregorii bullam innovavit (de qua infra num. 80.), etiam quoad ea quæ Benedictus XIII. contra Gregorii bullam concesserat (a). Et ideo ait *Tamburinus* etiam moniales exemptas incurrere casus ab Episcopo reservados; quia sicut ille in approbatione limitare potest tempus et personas, ita etiam casus. Sed alii communius et probabilius (*Pelliz. Quintanad. et de Alexand.*) id negant, quia moniales exemptæ sunt extra jurisdictionem Episcopi, et approbatio Confessarii respicit tantum ejusdem idoneitatem; tantò magis, quia in bulla Clem. X. *Superna*, dicitur Episcopus posse limitare tempus, locum et personas; et nulla fit mentio casuum (b). Verùm hoc non currit quoad clausuram, circa quam bene potest Episcopus tam casum quàm censuram sibi reservare, ut diximus *Tract. XIX. num. 43.* Et juxta quæ dicemus num. 80. Insuper advertendum est quòd per bullam *Pastoralis* Benedicti XIV., potest Episcopus assignare Confessarium extraordinarium monialibus exemptis, si illarum Prælati regularis illum concedere recusaret (qui esse debet alterius ordinis, vel secularis), et hoc non solum in morte, sed etiam in vita singulis annis (c).

68. — XIII. Plures DD. asserunt, ut *Angelus, Sylvester, Armilla, Tabiena*, aliique cum *Croix* (qui illis adhæret) posse Episcopum ex justa causa commutare pias testatorum dispositiones, ex eo quia ipsi habent dispensandi potestatem in lege quæ jubet impleri ultimas voluntates, quoties adsit justa causa; idque confirmant ex Tridentino, sess. 22. c. 6. Sed hoc negamus cum sententia probabiliori *Molinæ, Layman., Sanchez* etc., quia in *cap. Tua, de Testam.* et in *cap. 8.* ejusdem sess. 22. à concilio jubentur Episcopi adamussim exsequi ultimas vo-

---

(a) Num. 577. — (b) L. 6. n. 602. q. VI. — (c) Lib. 6. num. 576.

luntates. Neque obstat quod opponunt et quod iegitur in eodem *cap. 8.*, quia ibi tantummodo committitur Episcopis ut examinent causas utrùm veræ sint necne, quando ultimæ voluntates à Sede apostolica commutantur. Tantò magis quia *in clem. Quia contingit, de Relig. dom.* dicitur bona in aliquem usum applicanda, non posse in alio nisi à Sede apostolica applicari. Cæterum est valde probabile quod dicunt *Laym. Bonac. Salm. Corinch. et Trullench.*, quòd sive superveniat aliqua causa, sive testator ignoraverit aliquam causam, quam si cognovisset, aliter disposuisset; tunc Episcopus potest opus commutare, sed unà cum hærede; quamvis si hæres contradicat, asserant plures DD. posse id facere Episcopum illo contradicente (a).

69. — XIV. Dicunt insuper DD. ut *Viva, Diana, Trullenchius, Busembaum* aliique, posse ab Episcopo fieri compositionem incertarum restitutionum (illarum scilicet quarum dominus est incertus) quæ pauperibus sunt erogandæ; quoniam (ut ipsi dicunt) hujusmodi compositio nullâ lege Episcopis reservatur; et contrà ipsa est juxta præsumptam creditorum voluntatem. Sed magis rationabiliter contradicunt *Lugo, Molina, Turrianus, Corduba* et alii, quia talium bonorum administratio pertinet tantummodo ad Pontificem, vel ad principem (b). Et re quidem vera pontifex Benedictus XIV. in bulla *Pastor bonus* (23. Aprilis 1744.) hujusmodi facultatem S. Pænitentiariæ concessit (c). Vide *Tr. XIX. n. 148. ad X.*

70. — XV. Affirmant quoque *La-Croix, Tamburinus* et *Pasqualigus*, posse ab Episcopo minui numerum Missarum à testatore relictarum, quoties ob eleemosynæ parvitatem, qui Missas celebraret, non inveniretur. Sed hic se opponit *P. Concina*, et quidem rationabiliter; nam decretum S. C. emanatum jussu Urbani VIII. et confirmatum ab Inn. XII., prohibet districtè Episcopis reductionem, mode-

(a) Vide plura de hoc l. 3. n. 931. quær. 2. — (b) *L. 3. n. 592. v. Noluit*, — (c) *Lib. 7. n. 470. ad X.*

rationem, aut commutationem onerum Missarum impositarum in *limine foundationis*, et post Tridentinum, volens quoad hoc omnino ad Sedem apostolicam recursum haberi. Quia rectè ibidem declaratum fuit quòd facultas concessa Episcopis aliisque à concilio, *sess. 25. c. 4.* intelligenda est pro reductione Missarum relictarum ante concilium. Cæterùm, ait *Fagnanus* cum *Felino*, quòd si ab initio redditus erant sufficientes, et deinde taliter fuerint imminuti, ut nullo modo sufficiant, tunc non videri ablatam facultatem quam habent Episcopi de *jure communi* moderandi Missas juxta *cap. Non quidem de Testament. (a)*.

71. — Jam superiùs dictum est *num. 53.* posse probabiliter Episcopum dispensare in omnibus in quibus dispensatio non est specialiter Pontifici reservata. Quid verò possint Episcopi circa relaxationem juramenti, et circa commutationem, aut dispensationem votorum, diximus *Tom. I. Tract. V. num. 19. 42. et seq.* Notandum hìc deniquè posse ab Episcopo, juxta Trident., *sess. 21. c. 7.* uniri, aut transferri ad aliam ecclesiam beneficia simplicia jam ad tenuitatem redacta, aut fundata in aliqua ecclesia quæ lapsu temporis jam corruerit, adeo ut nequeat amplius reparari, vide *Barbosam (b)*. Insuper Episcopus potest unire seminariis beneficia simplicia etiam reservata, aut affecta, aut vacantia in curia romana; *Trid. sess. 23. c. 18.* Insuper tempore visitationis potest Episcopus cogere parochianos ad necessaria Parocho subministranda. *Trid. sess. 21. cap. 4.* Potest etiam novas parochias erigere, et de matricis fructibus dotare, si hæc abundet, sed sinè præjudicio possessoris; *Trid. eod. loco.* Potest etiam duas parochias unire, si divisæ nequeant singulæ suum Parochum sustentare; dummodo populus non adeo distet, ut non sufficiat unius Parochi assistentia; *ibid. c. 5.*

(a) Vide *Lib. 6. n. 331. v. Dub. 2* — (b) *Barb. de Potest. Episc. all. 66. ex n. 15.*

CAPUT IV.

De Privilegiis Regularium.

PUNCTUM I.

De privilegiis spectantibus ad omnes regulares in communi.

- I. De exemptione à jurisdictione Episcoporum, 72. 73 74. Casus excepti, præcipuè circa celebrationem Missarum, 75. Declaratio S. C., 76. Quibus casibus potest Episcopus obligare regulares, etc., 77. Utrùm regulares teneantur præceptis Episcoporum, 78. Utrùm Episcopus possit eos visitare, 79. Utrùm visitare clausuram Monasterium, 80. Utrùm petere rationem Missarum relictarum, etc. 81. Quibus casibus possit criminaliter procedere, etc., 82 et 83. II. De obligatione decimarum, 84. ad 87. III. Circa fundationes, 88. De monasteriis Episcopo subjectis, 89. IV. De iudice conservatore, 90. De sepultura, 91 et 92. De portione canonica, etc., 93. et 94.

72. — I. REGULARES habent privilegium exemptionis à jurisdictione Episcoporum; nam Prælati regulares habent in suis ecclesiis et monasteriis jurisdictionem quasi episcopalem, tam quoad personas quàm loca, sicut probant *Salmanticenses*, qui agunt fusiùs de omnibus privilegiis prædictis in hoc puncto; sed nos solùm adnotabimus hic res magis principales (a).

73. — Itaque quoad prædictam exemptionem adnotandum primò, quòd in dubio alicujus privilegii, decisio spectat ad summum Pontificem, quemadmo-

---

(a) *Salmant. tr. 18. c. 3. n. 3.*

dum declaratum fuit à Clemente IV., et ab aliis Pontificibus (a). Adnotandum secundò, quòd huic privilegio exemptionis regulares cedere non possunt, sicuti habetur ex *cap. Cum tempore, de Arbitris*, quia id redundaret in damnum religionis. Quare nulla consuetudo in contrarium potest in hoc prævalere (b).

74.—Notandum tertio, hoc privilegio gaudere, non solum professos et conversos, sed etiam novitios, qui in favorabilibus veniunt sub nomine religiosorum; et etiam tertiarios et beatos, sicuti dictum est numero 8. Servi etiam regularium qui actu famulantur, et resident intra claustra monasteriorum, et vivunt sub obedientia, juxta Tridentinum, *sess. 24. c. 11.* eximuntur à jurisdictione Episcoporum, tam quoad censuras (juxta bullam Alexandri IV. apud *Salmanticenses*) quàm etiam quoad communionem paschalem (c). Notandum quartò, quòd apostatæ et fugitivi possint capi ab Episcopis; sed solummodo ut consignentur suis superioribus. Episcopus solum eos posset punire in casu quo eorum monasteria essent in longinquo posita, et ipsi moniti nollent regredi, juxta Tridentinum, *sess. 7. cap. 14. (d)*. Vide alia quæ de hac re dicentur num. 82 et 83. Notandum quintò, quòd seculares in monasteriis existentes si ibi patrent aliquod delictum, non incurrunt pœnas ab Episcopo impositas (e). Excipiantur, si contravenirent ordinibus Episcopi circa Missarum celebrationem; sicuti dicetur in fine sequentis numeri.

75.—Sextò adnotantur è contrario multa hoc in loco, in quibus regulares non eximuntur ab Episcoporum jurisdictione. Et primò, sinè Episcoporum licentia nequeunt regulares ædificare monasteria, juxta bullam Urbani VIII. die 28. Augusti 1624. Et

---

(a) *Ibid. n. 6.* — (b) *Num. 7.* — (c) *Vide Salmant. c. 3. num. 8. et vide Opus nostrum, lib. 6. num. 240. in fine.* — (d) *Salmanticenses, cap. 3. num. 8.* — (e) *Salmant. ibid. num. 9. et Tract. 10. de Censur. cap. 5. num. 113, cum Laym. Avila, Peyrin, Garzia, et aliis pluribus.*

animadvertatur quòd in bulla Gregorii XV. *Alias*, prohibetur Episcopis dare hanc licentiam, si in monasterio nequeant ali redivibus, aut eleemosynis saltem duodecim religiosi; sed hoc non intelligitur quoad hospitia, ut dicunt *Barbosa*, *Peyrinus* et cæteri. Secundò, regulares non possunt in lucem libros edere sinè Episcopi licentia, ut ex Tridentino, *sess. 4. decret. de Edit. librorum* (a). 3. Episcopus potest cogere religiosos ad restituendum novitiis qui nolunt professionem emittere, totum id quod attulerunt in ingressu (b). 4. Dispositio faciendà à novitiò, nisi ante duos menses quàm profiteatur, fieri non potest (juxta Tridentinum, *sess. 25. c. 16.*) absquè licentia Episcopi, aut Vicarii. 5. Episcopus habet potestatem cognoscendi simul cum superiore religiosi de causa nullitatis professionis (c). 6. Episcopus, aut alius ab eo deputatus debet scrutari voluntatem virginum, quando ingrediuntur, aut profitentur in monasteriis, ex Trid., *sess. 25. cap. 17.* Sed id debet ellicere infra quindecim dierum spatium; aliter non potest hac in re se ampliùs ingerere. 7. Episcopus potest prohibere ne in monasteria monialium, etiam exemptarum, suscipiatur ultra numerum earum quæ possint inibi ali juxta reddituum facultatem, sicuti statutum fuit in bulla S. Pii V. (d). 8. Episcopus potest cogere monachos qui permanenter degunt extra monasteriorum claustra, propter debita ab ipsis contracta cum pauperibus personis, ut sunt pupilli, viduæ, etc. (e). 9. Episcopus potest adstringere religiosos ut processionibus intersint, juxta Trid. *sess. 25. cap. 13.*, dummodo eos vocet non per publicum edictum, sed medio aliquo nuntio personaliter (f). 10. Episcopus habet jurisdictionem supra monasteria in quibus non possunt ali 12. religiosi, ut dicetur num. 88. Deniquè excipiuntur Episcoporum ordines circa Missarum cele-

---

(a) *Salmant. cap. 3. num. 10 et 12.* — (b) *Vide Salm. Tract. 15. cap. 3. pag. 7.* — (c) *Ibidem, cap. 5. num. 15.* — (d) *Salmant. Tract. 18. cap. 3. num. 14.* — (e) *Ibid. num. 15.* — (f) *Salmant. dict. cap. 3. n. 16 et 17.*

brationes : etenim quoad hoc statuit Tridentinum, sess. de Observ. in celebr., ut Episcopi se gerant velut delegatos apostolicos, dicens : *Ut non solum ea ipsi, sed quaecunque alia huc pertinere visa fuerint, ipsi... ut delegati Sedis apostolicæ prohibeant, mandent, etc., atque ad ea inviolatè servanda censuris ecclesiasticis aliisque pœnis... fidelem populum compellant : non obstantibus privilegiis, exemptionibus, ac consuetudinibus quibuscunque.* Idem hic notandum quòd adest resp. S. C. ad Episcop. Nebiens. 7. Febr. 1632. (lib. 14. Decret. p. 561. à tergo) ubi generaliter loquendo dictum fuit : *In his in quibus à jure communi, à S. concilio Trident. à consut. apostolicis tributa est Episcopo jurisdictio in regulares, potest illos etiam per censuras ecclesiasticas compellere.* Et idem decisum fuit die 4. Junii 1672. (lib. 27. Decret. pag. 406.). Quare, sicut bene advertit Benedictus XIV. (a), Episcopi quoad celebrandas Missas possunt adigere omnes, quamvis regulares, ad observandum non solum ea quæ statuuntur à concilio, sed etiam quæ statuuntur à se ipsis. Quare rectè eminentissimus cardinalis Spinelli, cùm esset archiepiscopus Neapolis, die quintâ Januarii 1743., præcepit sub pœna suspensionis à divinis, etiam regulatibus, ne admitterent ad celebrandum in suis ecclesiis aliquem Sacerdotem advenam sinè licentia ordinarii.

76. — Adnotantur alia quæ declarata fuère à S. C. in decreto die secundo Julii 1520. Et 1. regulares possunt recipere quæ à devotis offeruntur, sed non mendicando per ecclesiam. 2. Non possunt uti pallio, aut pluviali per parochiam extra eorum ecclesias, aut earum relictum : neque possunt facere processiones, dummodo non habeant pro se consuetudinem in contrarium, ut dicunt *Rodrig. Bordon. et Villalobos* (b). 3. Vocati ad funeralia debent ire ad ecclesiam, ubi manet clerus jam coactus; sed in hoc dicunt *Salmanticenses* cum *Lezana*, esse

---

(a) De Synod. Lib. 9. c. 15. n. 5. — (b) Vide Salm. Tr. 18. c. 8. n. 18 et 19.

consuetudinem in contrarium (a). 4. Non potest vetari regularibus ne celebrent Missam in suis ecclesiis ante Missam parochialem, et ne pulsent campanas, uti declaravit S. Pius V. in const. *Etsi mendicantium*, §. 2. 5. Regulares nequeunt publicare Matrimonia. 6. Possunt ipsi concionari in suis ecclesiis, tempore adventus et quadragesimæ, quamvis in parochia sermocinetur (b).

77. — In tribus casibus potest Episcopus cogere regulares ad obediendum, etiam adhibitis censuris: I. est ad restituendas res novitiis, ut dictum est, juxta Tridentinum, sess. 25. c. 16.; II. ad observandam clausuram, loquendo de monialibus, Trid. ib. c. 5.; III. ad observandum totum id quod ab Episcopo statutum est quoad Missarum celebrationem, ut dictum est n. 75. Et circa id refert Bened. XIV. (c) duo decreta S. concilii, in quibus dictum fuit, quod Episcopi ut delegati apostolici possint etiam censuris cogere religiosos, et procedere adversus eosdem, si admittant ad celebrandum in suis ecclesiis advenas sine Episcopi licentia, juxta Tridentinum, sess. 22. *decr. de Obser. in cel.*, ubi præceptum fuit, præsertim Episcopis: *Interdicant ne cui vago, vel ignoto Sacerdoti Missas celebrari liceat*. An deinde in aliis casibus supracitatis possit Episcopus cogere censurâ regulares; affirmant *Barbos. Garcia* et alii; sed communius negant *Sanchez, Lezana* et *Salmanticenses*, cum aliis, propter multa privilegia papalia, quæ hac de re afferunt; et addunt cum *Barbosa, Diana, Lezana* (contra alios) quod Episcopus ne denunciare quidem potest regulares excommunicatos, etiam ob publicum delictum (d).

78. — Quæritur primò utrùm regulares obligentur decretis synodorum provincialium, aut diocesinarum, aut aliis Episcopi præceptis? certum est regulares non teneri interesse dictis synodis, dummodo non essent parochi, sicut habetur ex Tridentino,

---

(a) *Cit. num. 19.* — (b) *Vide apud Salmant. cap. 3. num. 19.* — (c) *De Synod. lib. 3. c. 15. n. 5.* — (d) *Salm. c. 3. §. 3. per totum.*

sess. 24. c. 2. ex pluribus decretis S. C. Deinde quoad quæsitum, *Vasq. Sanch. Becanus* alique dicunt eos obligari ad eorum omnium observantiam quæ non præjudicant observantiæ regulari; sed non intelligitur quoad vim coactivam, ita ut contraveniendo non incurrant aliquam pœnam, sed solummodo quoad vim directivam, id est, ut se conforment reipublicæ cujus sunt partes. Alii tamen, ut *Suarezius, Lezana, Salmanticenses*, etc. id negant (dummodo hoc necessarium non sit ad evitandum scandalum, aut casus non esset in quo religiosus aliquis haberet aliquod munus dependens ab Episcopo, ut munus Parochi, confessoris, concionatoris, etc.). Et id probant ex cap. 1. de *Privil. in 6.*, ubi dicitur, regulares eximi à præceptis Episcoporum, exceptis casibus in jure expressis. Rationem deinde adversariorum dicunt valere, quando partes sunt omogeneæ, non cum sunt heterogeneæ, ut sunt religiosi, qui non perinde ac seculares multa alia onera particularia habent. Cæterum in duobus ulla sinè hæsitatione ipsi obligantur ad obediendum, ut dicitur in Tridentino, sess. 25. c. 12. I. quoad observantiam interdicti positi ab Episcopo, semper ac observatur ab ecclesia matrice: II. quoad observanda festa ab Episcopo statuta (a); præter ordinationes circa Missarum celebrationem, ut dictum est superius n. 75. circa finem. Præterea notetur Episcopum posse regularibus interdicare auditum confessionum in propriis ædibus, sive cellis, juxta decretum S. C. emanatum an. 1617. 15. Sept.; et videri potest apud *P. Ferraris* (b). Potest etiam vetare omnibus Confessariis audientiam confessionum mulierum, aut puellarum extra confessionarium sub pœna suspensionis ab audiendis confessionibus, ex decreto S. Congr. 18. Decembr. 1698. apud eundem *Ferraris* (c).

79. — Quæritur secundò, utrùm Episcopi possint visitare personas et monasteria regularium? com-

---

(a) Vide *Salmant. tract. 18. cap. 3. §. 4. per totum.*
 — (b) *Ferr. Bibl. v. Confessarius, num. 8.* — (c) *Idem, loc. cit. num. 10.*

munitè loquendo, certum est ex cap. *Nulli*, 16. quæst. 1., et ex Tridentino, sess. 25. c. 8., exemptas esse à visitatione Episcopi, tam personas quàm monasteria et ecclesias regularium (dummodo in illis degant duodecim religiosi; vide num. 88.). Et juxta plures declarationes sacræ Congregationis etiam ecclesias parochiales secularium quæ subduntur regularibus, et ubi Parochus est religiosus, qui, si delinqueret etiam circa suum officium, non potest ab Episcopo puniri. Sed hoc non obstante, nunc præter bullam Gregor. XV. *Inscrutabili*, à Bened. XIV. declaratum atque definitum est in bulla *Cùm nuper*, 51. an. 1751. hujusmodi subjectos esse Episcopo *in his vel quæ ad ipsum spectant exercitium curæ animarum, vel etiam ad eorum vitam et mores pertinent*. Sed fusiùs idem Bened. XIV. de hac re agit in quadam bulla peculiari *Firmandis*, edita die 6. Novembris 1744. ubi plura statuit. 1. Quòd Parochi regulares omnimòde subsunt jurisdictioni, correctioni et visitationi Episcopi, in iis quæ concernunt curam animarum et proprios mores. 2. Quoad visitationem localem possunt visitari altare in quo SS. Eucharistiæ sacramentum asservatur, sacrum tabernaculum, fons baptismalis, confessionale in quo residet Parochus, pulpitum è quo Parochus concionatur, sacrarium ad inspiciendam sacram suppellectilem, sepulcrum parochianorum, eorumque cœmeterium, turris campanaria, si adsint ibi campanæ parochiales, omnia sacra vasa. 3. Quoad personalem, debet scrutari vitam ac mores Curati, quatenus ea quæ extra claustrum prodierint; item examinare an titulo legitimo eam curam exercent, an resideat, an ad synodum vocatus iverit, an conferentias casuum conscientiæ habeat frequenter, an onera curæ adimpleverit, an Missam pro populo applicaverit, an festis diebus concionatus fuerit, etc., an vacet confessionibus audiendis, an ægrotantibus assistentiam præstiterit, an pueros ante Confirmationem et communionem instruxerit; an de Matrimonii impedimentis inquisiverit, et an sponsi in rebus fidei sint edocti; et an rectè ordinatos habeat libros parochiales. 4. Quòd licèt superiores regulares non possint deputare aliquem

ad curam sinè Episcopi approbatione, possunt tamen eum remove, illo inscio; et ita pariter Episcopus potest curà illum privare sinè consensu superioris, si id justa causa exposulet, etc. Potest etiam visitare ecclesias adnexas et subditas monasteriis, si earum administratio sit penès Parochos seculares, prout pluries declaravit S. Congreg. apud *Bellarminum* et *Barbosam*: excipe, si incorporatæ essent monasteriis, aut nullius essent diœcesis. Possunt præterea Episcopi visitare confraternitates secularium fundatas in monasteriis, sed duntaxat quoad administrationem bonorum, non quoad altaria, ut ex Trident., sess. 25. c. 20., et ex pluribus decretis sacre Congregationis. Excipiuntur insuper illæ quarum præfectus est religiosus, ex privilegio Gregorii XIII., cui nulla contraria consuetudo potest obstare (a).

80. — Quæritur tertio, utrùm Episcopi possint visitare claustra monialium exemptarum? Negant *Salmanticenses* cum *Navarro*, *Sanchez*, *Bonac. Pelliz.*, et ex cap. *Periculoso*, de *Statu monach.* in 6. ubi cura claustrum monialium exemptarum manifestè conceditur superioribus regularibus. Neque obstat (ut aiunt) Tridentinum, sess. 25. cap. 5., ex quo contendunt patroni adversæ sententiæ, Episcopos esse delegatos apostolicos quoad claustrum monialium exemptarum, cum ibi statuatur ut ipsi curent ut restituatur aut conservetur claustrum *in omnibus monasteriis sibi subjectis ordinariâ*, *in aliis verò Sedis apostolicæ autoritate*. Etenim respondent quòd pro illo *in aliis*, etc. non intelligantur monasteria regularibus subjecta, sed subjecta immediatè Pontifici, quod asserunt declaratum fuisse per Pium V. in sua bulla *Circa pastoralis*, eò magis quia concilium in loco prædicto renovat, non revocat citatum textum *Periculoso*. Illis non obstantibus contraria sententia amplectenda est cum *Barbos. Gavan. Lezan.*, etc. quia licèt non obstaret Tridentinum, nihilominus obstat equidem bulla Gre-

---

(a) *Salm. tr. 18. c. 3. n. 31. ad 36.*

gorii XV. *Inscrutabilis*, anni 1622., in qua dictum fuit, 1. ut regularis nequeat destinare alium ad audiendas monialium confessiones, præter eum qui fuerit approbatus ab ordinario (et in hoc animadvertendum est quod præterea statuit Benedictus XIV. in bulla *Pastoralis* die 5. Augusti 1748, confirmans bullam *Apostolici ministerii* Benedicti XIII.; quòd scilicet, si regularis superior negligeret assignare saltem semel in anno Confessarium extraordinarium, aut secularem, aut alterius Ordinis, quemadmodum Pontifex præcipit, possit illum assignare diœcesis Episcopus). 2. Statuit Gregorius XV., ut administratores monasteriorum dictarum monialium debeant rationem reddere Episcopo administrationis bonorum. 3. Ut Episcopus valeat removere Confessarium, aut alium administratorem monasterii, si superior monitus, illum non removeat. 4. Ut Episcopus præsidere possit electioni abbatissæ. Ac 5. specialiter fuit statutum ut Episcopus possit corrigere et punire, veluti delegatus apostolicæ Sedis, eos omnes qui aliquid admittunt adversùs claustrum monialium, etiam exemptarum. Placet hîc adnotare verba bullæ: *Tam seculares quàm regulares nullis privilegiis tueri se possint quominus, si deliquerint circa personas intra septa degentes, aut circa clausarum monialium, etiam regularibus subjectarum, ab Episcopo tanquam ad hoc Sedis apostolicæ delegato, puniri et corrigi valeant* (a). Et ibidem refert Barbosa decretum quoddam sacræ Congregationis, ubi statuitur quòd nullimodè possit impediri Episcopis quin visitent monasteria exempta, et regularibus subjecta quoad observantiam clausuræ; et qui præsumit impedire, post tertiam monitionem incurrit excommunicationem ipso facto, ex *clem. Attendentes, de Statu mon.* (b). Præterea hoc in loco adnotandum est quòd Clemens X., et Clemens XII. præceperunt

---

(a) Vide *Barbosam, de Potest. Episc. ult. 102. num. 7. et Salm. c. 3. n. 37. ad 39.* — (b) Vide *de Alex. de Monial. c. 6. §. 4. q. 3.*

ut observaretur bulla Gregorii XV. *Non obstante quocunque contrariâ consuetudine.*

81. — Quæritur 4. utrùm Episcopi exigere queant à regularibus rationem hæreditatis relictæ cum onere Missarum, aut legatorum satisfaciendorum secularibus? videntur posse, ex eo quod eruitur ex Tridentino, sess. 22. c. 8., ubi præbetur Episcopis potestas visitandi omnia legata pia, non obstante quocunque privilegio in contrarium. Et dicunt *Salmanticenses* quòd ex hoc rectè sententia ista redderetur probabilis. Sed ipsi deinde id negant ob multa privilegia regularibus concessa, præsertim per Pium V., in quibus declarantur exempta religiosorum bona à quacunque Episcopi jurisdictione, non obstantibus quibuscunque constitutionibus apostolicis et conciliis (a).

82. — Quæritur 5. utrùm Episcopus in alia causa possit procedere criminaliter contra regulares? Dictum est regulares exemptos esse ab Episcoporum jurisdictione, præterquam in casibus in jure expressis. Præter id quod spectat ad Missarum celebrationem et clausuram monialium, in duobus aliis casibus possunt, ex Tridentino, Episcopi contra eos procedere. 1. Si regularis aliquis patraret delictum, degendo extra monasterium, Trid. sess. 6. c. 3. Sed hoc intelligitur eorum respectu qui permanenter extra monasterium habitant, non verò quoad illum religiosum qui extrâ maneret causâ confessionum excipiendarum, aut concionandi, aut alterius negotii ad tempus; aut incoheret pagum, aut locum alium dependentem à monasterio ob negotia religionis. Sed hîc oritur dubitatio, utrùm possit Episcopus punire illum delinquentem qui habitaret alium locum ob longum tempus ex licentia sui superioris? Alii affirmant, veluti *Tambur. Barbosa, Lezana*, etc. pluribus innixi declarationibus sanctæ Congregationis. Alii, quemadmodum *Salmanticenses* cum *Sanchez, Sylvest. Peyrino*,

---

(a) *Salm. tr. 18. c. 3. n. 40. ad 42.*

Bordono, etc. negant ex *cap. ex Rescripto*, de *jurejur.*, ubi dicitur quòd qui manet extra monasterium ex licentia superioris, judicetur in monasterio manere. Quare aiunt quòd tam concilium quàm prædictæ declarationes vigere intelligantur in eos qui extra monasterium morantur sinè licentia, aut in loco adeo remoto ab eorum superiore, ut puniri non possint nisi post longissimum tempus (a).

83.—Secundus casus est cùm religiosus, etiam degens in monasterio, extra illud delinqueret cum publico populi scandalo, et superior eum non puniret. Trident. sess. 25. c. 14. Et quia superiores quidam trans mittebant hujusmodi delinquentes extra diœcesim, ut immunes essent à pœna, statuit Clemens VIII. anno 1596. in bulla *Susceptionis*, ut in tali casu, instante Episcopo, superior infra tempus ab Episcopo præscriptum revocare debeat delinquentem, et punire; aliàs possit eum castigare Episcopus loci, quòd ipse transmissus est (b). Adnotant deinde *Salmanticenses* cum aliis 1. ut hujusmodi concilii decretum vigere debeat cùm delictum est notorium etiam facti publicitate. 2. Non valeat adversùs superiores delinquentes qui in odiosis non includuntur sub nomine regularium, quemadmodum ait concilium. 3. Ut Episcopus procedere non possit, nisi postquam pluries monuerit superiorem ut delinquentem puniret, et ille neglexerit. Si tamen Episcopus delinquentem in actuali delicto interciperet, potest illum capere (sicut dictum fuit), sed ut statim eum transmittat ad superiorem; et quando crimen fuisset gravis scandali, potest etiam eundem retinere in carcere, ut transmittat, infra 25. saltem horarum spatium. Superior deinde præbere Episcopo debet sufficientia argumenta secutæ punitionis. Episcopus, licèt capere possit summariam informationem, ut eam ad superiorem transferat, non potest tamen juridicum efformare processum adversùs reum: sed si fortè efformàssset, probabile est eo superiorem uti

---

(a) *Salm. c. 3. n. 40. ad 46.* — (b) *Salm. ibid.*

posse ad procedendum in suum religiosum, ut aiunt *Salmanticenses* cum aliis (a).

84. — Secundò. Regulares privilegium habent exemptionis à contributione {decimarum. Arreptâ occasione, opportunè hoc in loco adnotantur quædam circa decimas. Decimæ dicuntur illa fructuum portio, aut industriarum personalium quæ à fidelibus tribuenda est Ecclesiæ Ministris, pro eorum sustentatione. Revera decimæ debentur ex jure divino naturali; sed quoad quantitatem, id est decimam partem, sunt ex jure ecclesiastico, cum cessaverit jus antiquum divinum ut judiciale. Hinc fit 1. Pontificem posse quemlibet eximere ex onere decimarum; Pontificem, inquam, non Episcopos: ipsi duntaxat possunt ex Trident., sess. 21. c. 5. 6. et 7. applicare decimas unius loci ad alium, et unire ac separare beneficia (b). Inferitur 2., quòd consuetudo rite potest aliquod eximere à solvendis decimis, dummodo remaneat id quod sufficit ad congruam Ecclesiasticorum sustentationem; sed hujusmodi consuetudo præscriptionem quadraginta annorum non interruptorum habere debet, licet ab initio nec titulus, nec bona fides interfuerit; ad præscriptionem deinde (accipiendo vocem prout sonat præscriptio, non ut consuetudo) necessaria sunt bona fides, et quadraginta anni cum titulo; sinè autem titulo requiritur tempus immemorabile. Pro futuris decimis fieri potest compositio: sed etiam solummodo à Pontifice; non ab Episcopo, nisi fieret inter unam et aliam Ecclesiam. Dictum est pro futuris, quia præteritas remittere potest etiam ille, cui debentur (c).

85. — Olim decimæ debebantur, ut dictum est, tam ex fructibus bonorum, quàm ex personarum industria. Sed juxta præsentem consuetudinem bene universalem solvuntur solùm ex fructibus bonorum tam stabilium quàm mobilium, juxta *cap. Non est, de Decim.* Et debentur ex fructibus integris,

---

(a) *Num. 50 et 51.* — (b) *Vide Salm. tr. 18. cap. 3. n. 52 et 541.* — (c) *Salm. tr. 18. c. 4. n. 55.*

non deductis expensis et oneribus contributionum, ut ait *S. Thom.* (a) et alii communiter, ex *cap. Cùm non sit, de Decim.* (b).

86. — Decimæ præterea solvi debent ab omnibus fidelibus, etiam à principibus, sed non à pauperibus: isti tamen, nisi sint in extrema necessitate, sed solum in gravi, si pervenirent ad meliorem fortunam, tenentur solvere præteritas decimas, ut dicunt *Suarez, Layman, Castrop.* et alii, cum *Salmant.* (c). De jure autem communi tam Clerici quàm religiosi, et etiam Parochi tenentur solvere decimas suorum bonorum patrimonialium, licet assignata fuissent ad titulum ordinationis, non autem bonorum beneficalium, ut docet *D. Thom.* (d). Quoad eos verò qui deficiunt à solvendis decimis, hæc statuit *Trid. sess. 25. c. 12. Qui verò eas (decimas) aut subtrahunt, aut impediunt, excommunicantur; nec ab hoc crimine, nisi plenâ restitutione secuti, absolvantur* (e).

87. — Sed quidquid sit de jure antiquo, hodie ex multis privilegiis pontificiis omnes regulares, etiam moniales cujuscunque ordinis (et etiam equites Hierosolymitani) eximuntur à decimis non solum personalibus, sed etiam stabilium, tam propriorum (etsi colantur à colonis) quàm conductorum, ut emphitheuticarum (f). Si tamen transeunt ad regulares bona priùs subjecta decimis, tenentur ad illas, uti constat ex pluribus decret. sacræ congreg. Rotæ apud *Pignatelli* (g).

88. — Tertiò. Olim regularibus vetitum erat ne nova ædificarent monasteria aut dereliquerent ædificata sinè expressa licentia summi Pontificis, *cap. 1. de Excess. Prælat. in 6. ex cap. un. de Bel. Dom. in 7.* Tractu deinde temporis obtinuerunt diversa privilegia; sed hæc omnia anno 1624. limitata fuere

---

(a) 2. 2. q. 87. art. 2. ad 4. — (b) *Salmant.* c. 3. n. 58. — (c) *Ibid.* num. 59. — (d) *Loc. cit.* art. 4. in corp. et ad 1. ex *cap. Si quis laicus* 16. q. 1. — (e) *Vide Salm.* n. 60. ad 62. — (f) *Salm.* n. 72. ad 79. — (g) *Pignat. t. 1. cons. 355., et to. 8. n. 9.*

ab Urbano VIII. in bulla *Romanus Pontifex*, ubi statutum fuit non posse acceptari nova monasteria nisi observatâ formâ canonum Tridentini, et bullæ Clementis VIII. *Quoniam ad institutam*. Quare hodie ad fundandum novum monasterium tria requiruntur. 1. Licentia Episcopi. Utrûm verò requiratur etiam licentia Pontificis alii affirmant, ut *Barbosa, Tambur. Pelliz.*, ex declaratione S. C.; negant verò *Salm.* cum *Lezana, Suarez, Rodriguez* et aliis.

2. Ut adsit consensus eorum quorum interest, et præsertim omnium monasteriorum existentium intra quatuor milliariorum spatium; aliter Episcopus concedere non potest dictam licentiam, nisi quando illi injustè contradiceret (a). Carmelitæ tamen privilegium habent ut alii ordines fundare non possint, ubi ipsi habent monasterium infra spatium 560. ulnarum Florentinarum, et minores infra spatium 1200. ulnarum, etc. contrà Minimi et Jesuitæ privilegium habent fundandi in locis etiam non remotis intra spatium 560. ulnarum prædictarum. Et in omnibus his privilegiis conceditur communicatio. At prædicta privilegia circa ulnas juxta consuetudinem non intelliguntur quoad monasteria quæ fundantur in civitatibus (b).

3. Requiritur ut novum monasterium possit commodè redivisus, aut eleemosynis sustentare duodecim religiosos; sufficit tamen ut adsit intra breve tempus probabilis spes prædictæ sufficientis sustentationis. Quodd si monasterium (intelligitur de monasteriis fundatis post citatam bullam Urbani VIII. emanatam anno 1624.) non valeret sustentare duodecim religiosos, qui revera in illo non habitarent, statutum fuit per sacram Congr. pluribus decretis, confirmatis à Gregorio XV. et Urbano VIII, ut hujusmodi monasterium omnino subjectum esset Episcopo per hæc verba: *Ordinariî loci visitationi, correctioni atque omnimodæ jurisdictioni talia monasteria erecta absque eo quòd 12. fratres in eis valeant habitare, et*

(a) *Salm. tract 18. c. 8. num. 124. ad 131.* — (b) *Vide Salm. n. 137. ad 140.*

de facto habitent, subjecta esse intelligentur (a). Eadem conditiones requiruntur in fundandis monialium monasteriis. Et advertendum hîc quòd ex Tridentino et S. C. prohibetur ne fundentur monialium monasteria extra habitatum (b).

89. — Prædictæ conditiones non requiruntur in fundandis hospitiiis religiosorum, ut notant *Peyrinus, Tamb.*, etc., saltem (ut limitat *Lezana*) si ibi non recipiant Missas, et non habeant ecclesiam (c). Neque requiruntur in translationibus monasteriorum, quæ possunt fundari (ut probant *Salmanticenses* cum *Navarro, Barbosa, Peyrino, Lezana*, etc.) sinè consensu Pontificis, nec Episcopi, nec aliorum monasteriorum; dummodo translatio non afferat iis præjudicium: etenim dicunt quòd jam antea habebant tale privilegium à pluribus Pontificibus concessum, et quòd illud limitatum est tantum quoad novas fundationes, quales non vocantur translationes monasteriorum ex uno situ ad alium commodiorem ejusdem terræ (ut intelligitur), aut prope illam, derelinquendo antiquum monasterium. Et in tali casu religiosi retinent omnia bona, et jura monasterii derelicti (d). Possunt præterea religiosi, ex concessione Urbani VIII. et Innocentii VIII., quando deficerent redditus et eleemosynæ unius monasterii, illud unire et incorporare alteri (e). Insuper possunt ad libitum redire ad monasteria derelicta, dummodo redditus non afferret aliquod novum præjudicium aliis monasteriis (f). Possunt insuper generales religionum superiores, ex concessione Sixti IV. et ejusdem Urbani VIII., suppressere monasteria miserabilia, transferendo eorum bona ad majora monasteria. Adnotetur hîc quòd monasteria concessa ab universitatibus, cum derelinquuntur, in manu ordinarii derelinqui debeant; at si propriis redditibus et eleemosynis ædificata fue-

---

(a) *Salm. tract. 18. c. 3. num. 129 et 130.* — (b) *Ibid. num. 138.* — (c) *Ibid. num. 132.* — (d) *Num. 135. ad 134.* — (e) *Salm. c. 3. n. 159.* — (f) *Num. 148.*

rint, remanent in dominio religiosorum, ut de iis possint liberè disponere (a).

90. — IV. Regulares habent privilegium eligendi iudicem conservatorem qui iudicet de omnibus illis casibus, in quibus religiosi sunt rei, et etiam in quibus sunt actores, sed quando actores solùm propter injurias et manifestas violentias ipsis irrogatas (b).

91. — V. Regulares habent privilegium admit-
tendi eos omnes qui volunt sepeliri in eorum ecclesiis. Adnotamus hìc præcipua quædam circa sepulturam, de qua fusiùs tractant *Salmanticenses* (c). Quicumque ad pubertatem pervenerit, sibi eligere valet sepulturam ubicunque, etiam Episcopi; nisi autem illam sibi eligant, sepeliri in cathedrali debeant (d). Religiosi tamen debent sepeliri in monasterio, etsi morentur extra illud, dummodo locus non esset nimis remotus. Novitii valent sibi eligere sepulturam extra monasterium; quòd si non faciant, sepeliri debent in illo, licèt obirent dum alia in domo manerent ex licentia sui superioris (e). Idem intelligitur quoad commensales et familiares, qui actu serviunt et resident in monasterio sub obedientia superioris. Et hi valent recipere omnia sacramenta à religiosis, Baptismo excepto et Matrimonio (f). Gravissimas incurrunt pœnas Clerici et religiosi inducentes alios ad promittendum juramento, voto, aut fide datà, se electuros sepulturam in propria ecclesia (g). Privandi sunt sepulturâ qui moriuntur impœnitentes, et publicè constat non fuisse confessos in anno, nec communicasse paschali tempore; et ita etiam hæretici, excommunicati, qui sibi ex ira mortem intulerunt, si deinde pœnitentiæ indicia non præbuerint, uti habetur in Rituali romano: *Peccatores publici cujuscunque peccati; et qui moriuntur in*

(a) *Salm. n.* 147. — (b) *Vide Salm. tr.* 18. c. 3. a. n. 152. ad. 178. — (c) *Salm. tr.* 18. c. 5. punct. 6. — (d) *Ibidem, num.* 180. — (e) *Num.* 187. (f) *Num.* 188. 214 et 215. — (g) *Num.* 191.

Flagranti crimine (ut ex cap. *Fures*, de furto) nullo dato signo pœnitentiæ; etenim tunc præsumuntur et in peccato obiisse, ut dicunt communiter DD. cum Rituali, quidquid dicant *Lezana* et *Sanctus* (a). Qui hujusmodi defunctos sepelit, lethaliter peccat: et qui sepelit hæreticum, aut hæreticorum fautorem, aut publicè excommunicatum, aut usurarium, etiam excommunicationem incurrit; et hujusmodi defuncti, si fieri possit, ex sepultura extrahendi sunt. Cæterùm nemo sepulturà privandus in quocunque casu sine sententia Episcopi, aut superioris, si cadaver est religiosi (b).

92. — Sed ad rem nostram, ad regulares videlicet, redeamus. Plura sunt notanda: 1. quilibet Clericus, aut secularis sibi eligere potest sepulturam in ecclesia regularium. Et quando aliquis haberet sepulturam suorum majorum in illa, et non elegisset aliam ecclesiam, possunt regulares illic eum sepelire (c). 2. Parochi qui in associatione ad ecclesiam regularium plùs exigunt, quàm exigent in speliendos defunctos in parochia, ut retraherent fideles ab eligenda alibi sibi sepultura, papalem excommunicationem incurrunt, ex bulla Clementis VIII. apud *Salmanticenses*; et licèt bulla edita fuit pro Indiarum Parochis, tamen *Lezana*, *Peyrinus* et *Salmanticenses*, cum aliis intelligunt eam editam fuisse universaliter pro omnibus (d). 3. Cùm sepeliendus est defunctus in regularium ecclesia, debent ipsi vocare et attendere Parochum; sed si ille renuit venire, aut nimis moratur; possunt ipsi extollere cadaver, et illud in suam ecclesiam asportare. Ita communiter *Barbosa*, *Lezana*, *Peyrinus* et alii, cum *Salmanticensibus*, ex pluribus decretis S. C. (e). Officium supra cadaver tùm celebrandum est, non à Parocho, aut Canonicis, sed ab iisdem regularibus. Nec Parochus exercere potest illum actum in eorum ecclesia, nec cogere hæredes ad celebrandas

---

(a) *Salm. c. 3. n. 199.* — (b) *Salm. tract. 18 c. 3. n. 302 et 304.* — (c) *Salm. tr. 18. c. 3. n. 205.* — (d) *Ibid. n. 205.* — (e) *N. 208 et 209.*

Missas, aut earum partem in parochiâ, ex pluribus decretis etiam S. C. Et idem observandum est etiam pro monasteriis monialium exemptarum (a). Adnotandum tamen, in monialium ecclesiis sepeliri non posse laicos sinè licentia S. C. dummodo aliquis non haberet in eo jus sepulturæ (b).

93. — Quæritur utrùm regulares teneantur ad solvendam canonicam portionem ordinario, aut parochio? Alia est portio canonica *episcopalis*, et est illa quæ debetur Episcopis pro omnibus donationibus *causâ mortis*, et pro legatis ecclesiis relictis, aut locis piis eorum diœcesum, ut ex *clem. Dudùm, de Sepult.* Hæc portio quandoquæ fuit tertia, quandoquæ quarta pars; ut Innocentius III. *cap. Requisitis, de Testam.* statuit, ut quoad quantitatem attenderetur consuetudo (c). Alia est *parochialis*, quæ propriè vocatur *quarta funeralis*, et est illa portio quæ Parochio debetur ex funeralibus, legatis piis et omnibus quæ perveniunt ad ecclesiam, in qua sepelendum se defunctus statuerat. Et ista etiam fuit diversa, sed quoad eandem etiam consuetudo attendenda est (d).

94. — Sed quoad regulares, eximuntur à solvenda portione episcopali eorum monasteria tam hominum quàm feminarum, ex *extravaganti Inter cunctas*, §. *Quibuscunque, de Privilegiis*, et ex aliis privilegiis apud *Salmanticenses* (e). Quò verò ad *quartam funeralem*, ex jure communi olim regulares tenebantur ad illam solvendam; sed hodie attentis eorum privilegiis, et Trident., *sess. 25. c. 13.*, et bullâ Pii V. *Et si mendicantium*, anni 1567, tenentur ad illam solvendam ea monasteria duntaxat, quæ ultra 40 annos antequam concilium confirmaretur, solebant solvere: ita probant *Salmanticenses* cum sententia communi, et pluribus decretis S. C. ex multis privilegiis pontificiis, et præsertim Sixti IV., qui imposuit pœnam excommunica-

---

(a) *Ibid. num. 212 et 213.* — (b) *Vide opus nostrum, lib. 4. n. 62.* — (c) *Salm. tr. 18. c. 3. n. 216.* — (d) *Ibid. n. 218.* — (e) *num. 217.*

Monis, et privationis beneficiorum Parochis qui vellent exigere prædictam *quartam* (a). Excipiuntur tamen illa monasteria quæ solverent præfatam *quartam* ex contractu inito, aut ex consuetudine immemorabili (b).

PUNCTUM II.

De privilegiis Regularium in particulari.

I. De facultate absolvendi subditos à casibus et censuris, 95. 96 et 97. De reservatione casuum, etc., 98. De facultatibus quoad seculares, 99. Utrùm regulares possint absolvere à casibus Episcopis reservatis à jure, vel consuetudine, 100. Utrùm à casibus papalibus, 101. Utrùm in itinere, aut ex bulla Cruciatæ, etc., 102. Utrùm Confessarii regulares possint denuo examinari ab Episcopo, 103. II. Circa dispensationem in irregularitatibus, 104 et 105. III. De dispensatione in præceptis ecclesiasticis, etc. 106. IV. Circa officium divinum, 107. V. Circa dispensationem votorum et juramentorum, 108. Circa votum castitatis conjugum et sponsorum, 109. VI. De privilegio religiosorum, novitiorum et famulorum confitendi cuicumque Sacerdoti, etc., 110. De religiosis peregrinantibus, 111. Utrùm in jubilæo, etc., 112. VII. Circa ordinum receptionem, 113 ad 116. Circa ordinum collationem, 117 ad 120. Circa celebrationem Missarum, 121 et 122. Circa communionis ministrationem, 123. Circa concionandum, 124. ad 128.

95. — 1. Quoad facultatem quam habent superiores regulares circa absolutionem casuum reservatorum et censurarum, oportet hinc distinguere potestatem erga

---

(a) Vide Salm. Tract. 18. cap. 3. a. n. 218. ad 228. —
 (b) Ibidem, n. 229. ad 233.

subditos ab illa quam habent erga seculares. Sub nomine *superiorum regularium* veniunt non solum generales et provinciales, et eorum vicarii subrogati in eorum locum, sed etiam omnes locales superiores, ut priores, guardiani, rectores et etiam eorum vicarii, quando ipsi absunt, saltem per integrum diem. Ita communiter doctores (a) ex cap. *Abbatis, de Privileg. in 6.* Omnes isti absolvere possunt suos subditos primò ab omnibus casibus et censuris non reservatis Pontifici, licèt fulminatæ essent *ab homine* per specialem sententiam, ut dicunt *Salmanticenses* cum *Lezana*, *Candido*, *Pelliz.*, etc. ex privilegiis Pauli V., Sixti IV. et Eugenii IV. (b). Et id quod currit pro professis, valet et pro novitiis, ita ut iidem absolvi possint à superioribus regularibus à casibus Episcopis reservatis, incursis non solum post ingressum, sed etiam ante, ut dicunt *Salmanticenses* cum *Bonac. Pelliz.*, etc. (c). Et idem dicunt *Salmanticenses*, et *Mazzotta* cum *Peyriuo* et *Tambur.* (d). quoad illos qui proximi sunt qui recipiantur, v. gr., si manent in probatione in monasterio, ut assumant habitum; et id ex bulla Clementis VII. relata à *Candido*, *Rodrig.* et à *Salmant.* (e), in qua fuit concessum provincialibus regularibus, et eorum vicariis, aut aliis deputatis, absolvere novitios ordinis ab omnibus casibus reservatis (exceptis illis *bullæ cænæ* (incursis ante ingressum, et à censuris quæ illis sunt annexæ. His posset aliquis obijcere decretum Urbani VIII. allatum in opere nostro (f), in quo fuit statutum, quòd per confirmationem privilegiorum obtentorum à regularibus post Tridentinum, non intelligebantur rursus concessa ipsis privilegia ipsis ablata tam à concilio, quàm à S. C. absolvendi à casibus reservatis ordinario.

(a) *Vide Salm. tract. 18. c. 4. num. 1* — (b) *Ibidem, num. 2.* — (c) *Salm. tr. 18. cap. 3. num. 87. et Mazzotta tom. 3. de Ref. Cas. cap. 2. quæst. 5.* — (d) *Salm. ibidem, num. 88 et Mazzotta loco citato.* — (e) *Salm. Tract. de Censur. cap. 2. num. 80.* — (f) *Lib. 7. n. 95.*

Multipliciter respondent *Salmanticenses* huic oppositioni loco citato; sed eorum responsiones non suadent, ut diximus in opere (a). Responsio congruentior videtur esse ita, scilicet quòd decretum Urbani loquitur de secularibus, sicut etiam loquebatur propos. 12. damnata ab Alexandro VII. Sed non de novitiis, qui in favorabilibus communiter à DD. reputantur ut Religiosi; ita *Sanchez*, *Suar. Castropal. Lezana* cum iisdem *Salmant.* (b) et aliis. Eò magis quia Clem. VIII. ita declaravit, et *Diana* (c) refert privilegium concessum Jesuitis (quod ex communicatione extenditur ad omnes religiones), quo possint communicare novitiis omnia privilegia societatis. Excipiunt tamen *Bonac. Pelliz. Salmant.* (d) casum quo jam inceptum esset iudicium Episcopi contra novitium, antequam intraret; quia tunc (ut aiunt) posset Episcopus eum extrahere et punire. Quod dictum est de novitiis, idem dicit *P. Muzzotta* loco citato, cum *Peyrino*, de familiaribus monasteriorum; dummodo *inibi sint quasi de familia, et continui commensales*, ut dicitur in bulla *Superna*, Clementis X.

96. — Possunt secundò regulares absolvere suos subditos professos et novitios etiam, sicut superiùs dictum est (e), ab omnibus casibus papalibus occultis, eodem modo quo Episcopi valent absolvere suos subditos, ex *cap. Licet*. Atque hoc ex privilegio Pii V, relato per extensum à *Salmanticensibus* et *P. Concina*, confirmato à Benedicto XIII. in bulla *Pretiosus* anno 1727, in qua fuit concessa regularibus potestas absolvendi etiam à casibus bullæ *Cœnæ*, excepto relapsu in hæresim, falsificatione litterarum apostolicarum et translatione rerum prohibitarum ad infideles. Ac obiter hîc notandum quòd in dicta bulla fuit etiam concessa generali dominicanorum potestas dispensandi ab irregularitate ob homicidium commissum

---

(a) *Ibidem*. num. 103. — (b) *Salm. tr.* 15. cap. 3 num. 85. — (c) *Part.* 3. tract. 2. Res. 73. — (d) *Loco cit.* num. 87. — (e) *Opus nostrum*, lib. 6. num. 593. v. *Eandem* in fine.

à subditis, dummodo patratum non fuerit datâ operâ, et secutum intra claustra monasterii (a). Sed postquam hæc scripsi, invenio quòd Clemens XII. in bulla *Romanus*, editâ die 30 Maii 1732, revocavit omnes litteras et constitutiones cum omnibus privilegiis et facultatibus concessis à Benedicto XIII., omnia reducendo ad primævum statum, ac si præfatæ confirmationes nunquam emanatæ fuissent. Insuper hîc notandum quòd, facto dubio an revocatio privilegii pro regularibus absolvendi in hæresim lapsos indicta à Tridentino, intelligenda tantùm esset respectu aliorum, non autem Religiosorum: S. C. decrevit intelligi respectu omnium, ut refert *P. Ferraris* (*).

97. — Possunt tertio regulares absolvere suos subditos ab excommunicatione ob percussionem etiam gravem, et enormem, et publicam, inflictam non solum Religiosis ejusdem ordinis, sed etiam alterius, et etiam Clericis secularibus; *Castrop. Ronc. Salm.* et *Croix*, et privilegiis Bonifacii IV. et Clementis VIII. Atque hîc adnotandum quòd si percussio sit levis aut occulta, Religiosus percussor (si velit) potest petere absolutionem etiam ab Episcopo, sed obtentâ sui superioris licentiâ (b). Dictum est *subditos*, quia nequeunt absolvere seculares, cum hic casus limitatus sit regularibus intra Italiam, et extra Romam à Clemente VIII. ut mox dicetur n. 99.

98. — Adnotandum hîc præterea, superiores regulares, ex concessione Clementis VIII. posse, si ipsis expediens videtur, reservare undecim casus, sed non plures sinè consensu capituli generalis; aut saltem provincialis pro provinciâ. Casus ab ipsis reservabiles adnotati sunt *Tom. II. Tr. XIV. n. 130.* Si autem superior deneget licentiam, et utrùm pro prima vice possint religiosi absolvi à reservatis? vide ibidem, n. 134.

99. — Quoad verò seculares; olim mendicantes gaudebant privilegio, quo poterant absolvere secu-

---

(a) *Vide opus nostrum, lib. 7. num. 101.* — (*) *Ferrar. Bibl. verb. Absolvere.* — (b) *Lib. 7. n. 107.*

lares ab omnibus casibus et censuris reservatis tam à Pontifice quàm ab Episcopis. Sed deinde decreto Clementis VIII. anni 1602, confirmato à Paulo V. anno 1617, Urbano VIII. anno 1627, limitata fuit prædicta potestas et statutum fuit ne regulares existentes extra Romam et intra Italiam, possint absolvere seculares nec à casibus bullæ Cœnæ, nec ab aliis sex sequentibus: scilicet 1. à percussione Clerici; 2. à duello; 3. à violatione immunitatis; 4. à violatione clausuræ monasteriorum monialium ob pravum finem; 5. à simoniâ confidentiali in beneficiis; et deniquè ab omnibus casibus quos sibi reservant Episcopi. Itaque tam ex dicto decreto Clementis VIII. quàm etiam ex bulla Gregorii XIII. *Cùm à sacra.*, et præsertim ex propositione 12. damnata per Alexandrum VII. quæ sic se habebat: *Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate*; hodie non est in dubium revocandum (quidquid aliqui dicant) quin absolvere non possint seculares à casibus ab Episcopis reservatis (a). Ita neque possunt absolvere seculares à sex casibus Clementis, etsi occulti sint, contra *P. Vivam*. Potestas enim quam regulares habent ex bulla S. Pii V. relata, n. 96, quâ possunt absolvere casus occultos, quam habent Episcopi ex *cap. Liceat*, est solùm respectu suorum religiosorum, non autem secularium. Id tamen probabile judicamus cum *P. Vivâ*, *Commitolo* et aliis, quibus adhæret etiam *P. Concina*, scilicet quòd Regulares possint absolvere à casibus quos sibi in synodo Episcopus reservavit, sed deinde non expressit illos in tabella, quia tunc præsumitur se voluisse concedere potestatem ab iis absolvendi omnibus Confessariis, modò ab ipso approbatis (b).

100. — Dubitatur 1. utrùm Religiosi possint absolvere seculares à casibus non reservatis sibi ab Episcopis, sed *in jure*, aut ex consuetudine reservatis Episcopis, ut sunt abortus fetùs animati, et alii

---

(a) *Vide lib. 6. num. 599. v. Certum est, et Lib. 7. n. 95.* — (b) *Vide lib. 7. n. 10.*

adnotati num. 46? Negant *Viva*, *Bord.* *Cabassut.* *Milante* et alii, eò quòd (ut aiunt) in decreto Pauli V. et Urbani VIII. prohibetur regularibus absolvere laicos à casibus Episcopis reservatis: *A casibus eisdem ordinariis reservatis*, sunt verba Urbani. Nihilominus probabiliùs affirmant *Concin.* *La-Croix*, *Sporer*, *Salmant.* *Lezana*, *Sanch.*, cum multis aliis quibus adhæret etiam (se retractans) *P. Viva* in sua *Morali*. Ratio est quia citata verba decreti Urbani (et idem de decreto Pauli V.) intelligenda sunt de casibus quos Episcopi sibi met reservant; cùm talia decreta, ut diximus num. *præc.*, sint confirmativa decreti Clementis VIII. in quo fit mentio tantùm casuum qui sibi ab Episcopis reservantur. *Nec à casibus* (hæc ait Clemens) *quos ordinarii reservârunt*, aut in posterum *reservabunt*. Eò magis quia, ut ait *P. Suarez*, casus reservati Episcopis *injure* debent potiùs dici delegati Episcopis, quàm reservati. Sed animadvertendum, id non valere quoad percussionem Clerici, nec quoad omnes alios casus quos sibi ordinarius reservaret; etenim quoad istos, sublata fuit omnis facultas regularibus, ut dictum est num. *præced.* (a).

101. — Dubitatur 2. utrùm regulares absolvere valeant seculares à casibus papalibus? Negant pauci quidam, id est *Viva* cum *Bordone* et *Florino*, ex iisdem decretis Pauli V. et Urbani VIII., quibus etiam vetitum fuit regularibus absolvere à casibus reservatis Sedi apostolicæ. At communissimè et probabiliùs affirmant *Bonacina*, *Aversa*, *Salmant.* *Pelliz.*, *Rodriquez*, *Potestas*, *Peyrinus*, et ipse *Viva* in sua *Morali* (licèt id affirmet solummodo quoad casus papales occultos) ex privilegio Pauli III. concessò anno 1545. Jesuitis, quo dictum fuit quòd possent absolvere seculares *ab omnibus peccatis etiam Sedi apostolicæ reservatis*, *exceptis contentis in bulla Cœnæ*. Nec obstant prædicta decreta Pauli V. et Urbani VIII., quia illa (ut dictum est *n. antec. ed.*) intelliguntur de casibus Clementis VIII. (quos su-

---

(a) *Lib.* 7. n. 99.

pradicti Pontifices confirmare voluerunt) in quo solùm casus bullæ *Cœnæ* et sex alii excepti fuere. Animadvertendum autem est, hanc potestatem valere tantummodo quoad forum internum (a). Observetur præterea quod dictum est *num. 31.* de abbatibus habentibus quasi episcopalem jurisdictionem.

102. — Adnotandum hic quòd olim Confessarii regulares, ex concessione Gregorii XIII. et Eugenii IV., in itinere poterant excipere confessiones, non modò subditorum diœcesis ubi approbati erant, sed cæterorum omnium. Et ex bulla *Cruciatæ*, cùm approbarentur in uno loco, erant approbati pro omnibus (b). Innocentius autem X. deinde statuit ne regulares possent excipere confessiones alicubi sinè loci ordinarii licentia, etiam si haberent privilegium *Cruciatæ*, ut declaravit Innocentius XII in bulla *Cùm sicut*, anno 1700 (c).

103. — Animadvertendum præterea est quòd olim ex *clem. Dudùm, de Sepul.* Regulares approbati absolutè semel ab ordinario, non poterant obligari ut de novo examinarentur. Attamen S. Pius V. in *extrav. Romani Pontificis*, dixit quòd Episcopus successor *pro majori quiete suæ conscientiae* posset rursus illos examinare. Sed postea Gregorius XIII. in sua bulla *In tanta negotiorum, etc.* (relata à Navar. in fine sui *Manualis*) ad tollendas lites exortas circa regulares, revocavit omnes declarationes S. Pii, et præsertim hanc concernentem approbationem Confessoriorum regularium, revocavit, inquam, ad statum pristinum dispositionis Tridentini, quod, *sess. 23. cap. 15.*, nihil aliud exegit quoad regulares, nisi ut approbarentur ab ordinario. Hinc inferunt multi DD., ut *Aravius, Dicastilius, Villalobos, Delbene*, etc. apud *Salmanticenses* (d), quòd regulares approbatos examine ab aliquo Episcopo non possit de novo examinare successor. Attamen contrarium tueretur *Diana, p. 3. Tract. 2. Resp. 27.*, et *Lezana*,

---

(a) *N. 96 et 97.* — (b) *Ita apud Salm. tract. 18. cap. 4 num. 71 et 72.* — (c) *Vide Opus nostrum, l. 6. n. 548. q. 5. et num. 549.* — (d) *Salm. fr. 18. c. 4. n. 119.*

Boss. Bordone, et multi alii, ex decreto S. C. (relato à Lezana et Diana), quo fuit declaratum quòd, non obstante bullâ Gregorii XIII. posset Episcopus successor examinare approbatos ab antecessore; et hanc hodiernam esse Episcoporum praxim testantur Diana, et ipsi Salmant. Sed probabiliter dicunt Salmanticenses (a) cum Villalobos, quòd tam ex constitutione S. Pii quàm ex declaratione S. C. possit ordinarius successor iterùm vocare ad examen aliquem, aut aliquos regulares quos notitiam habet non esse idoneos; sed non potest edicto generali suspendere omnes Confessarios regulares, usquedum denuò examinentur. Cæterùm animadvertendum est quòd revocando generaliter ordinarius omnes licentias, non comprehendantur regulares, qui in odiosis non comprehenduntur, nisi exprimantur. (b). Animadvertatur insuper quòd capitularis Vicarius Sede vacante non possit ad examen vocare regulares, ex privilegio iis concesso à Clemente IV. (c). Animadvertendum præterea, supradicta valere pro approbationibus concessis absolutè, non tamen pro concessis ad tempus. e. g., ad sex menses, ut plerumquè fit; cùm certum sit ex bulla Innocentii XIII. Apostolici ministerii, confirmata per Benedictum XIII., quòd Confessarii tam seculares quàm regulares non valeant excipere confessiones extra locum, personas et tempus præscriptum, quocunque privilegio non obstante. Vide Tom. II. Tr. XVI. n. 75.

104. — II. De facultate regularium dispensandi in irregularitatibus. Regulares valent ex privilegio S. Pii V. relato, n. 97., confirmato à Julio II. dispensare cum suis subditis in omnibus irregularitatibus occultis, in quibus possunt ordinarii dispensare cum suis diæcesanis, ex cap. Liceat, ut dictum est n. 29. Et idem possunt cum secularibus, ut aiunt Suar. Sanch. Pellic. Sayrus, Salm. Spor. Lezana, etc. ex concessionibus Sixti IV., et prædicti Julii II. (d).

(a) Salm. ibid. num. 120. — b) Salm tract. 18. cap. 4. num. 15. cum communi. — (c) Vide Salm. n. 116. et Dianam, p. 3. tr. 2. resp. 27. — (d) Lib. 7. n. 355.

105. — Possunt præterea regulares dispensare cum subditis in quacunque irregularitate, aut ob delictum, aut ob defectum, ex privilegio Martini V. (a). Itaque, ut ad particularia descendam, possunt superiores dispensare cum subditis, 1. in irregularitatibus ob homicidium non solum occultum, ut concessum fuit in privilegio Martini V, sed etiam voluntarium notorium, ut dictum est *num. 96.*, ex privilegio Benedicti XIII., dummodò datà operà patratum non fuerit, et consummatum intra claustra. 2. Quoad defectum animæ possunt dispensare cum religioso ad suscipiendum sacerdotium, licèt ipse passus esset permanentem dementiam, si deinde medicorum iudicio cessavit ejus periculum (b). 3. Quoad defectum corporis, ut si cui pes, aut oculus deesset, etiam sinister, possunt dispensare, ut probant *Salmant.* (c) cum *Bordone*, ex privilegio Sixti IV. Et in dubio possunt etiam declarare defectum non obstare, ut possunt ordinarii cum suis subditis (d). 4. Quoad defectum natalium, hæc irregularitas per se cessat religionem profitendo, quoad id quod spectat ad Ordinum susceptionem, ut habetur ex *cap. de Fil. Presbyt.* nam quoad dignitates necessaria est dispensatio. Sed ex pluribus privilegiis (ut dictum est *Tom. II. Tr. XIX. n. 87*) possunt dispensare cum suis omnes superiores regulares generales, provinciales, et etiam priores (e). Quod verò inquit *Sotus* professione cessare quamlibet irregularitatem, id communius negatur (f). 5. Possunt dispensare in bigamia etiam vera, ex privilegio Martini V.; ita *Castrop. Pellic. Macado*, *Salm.*, etc. (g). 6. In irregularitate etiam publica ob defectum lenitatis (h). 7. Et ultimò

(a) *Vide eodem n. 355.* — (b) *Lib. 7. n. 400. in fine.* — (c) *Tr. 10. de Cens. c. 9. n. 75.* — (d) *Vide Opus nostrum, lib. 7. n. 400. v. in fine.* — (e) *Lib. 7. n. 354 et 426. Vide etiam Salm. tr. 10. c. 9. n. 57. et tract. 18. c. 4. n. 28. cum Bord. Peyr. Lez. Pell., etc.* — (f) *Vide Salm. tr. 10. c. 7. n. 58.* — (g) *Vide Op. nost. l. 7. n. 355 et 453.* — (h) *L. 7. n. 469.*

possunt regulares dispensare cum suis subditis in omnibus inhabilitatibus, et pœnis contractis ratione delicti; ut privationis officii, beneficii, vocis, loci, etc. etsi illæ reservatæ sint Pontifici, ut aiunt *Suar. Sanch. Pelliz.* et *Salm.* cum aliis, ex privilegiis Sixti IV., Pii V. et Gregorii XIV. (a).

106. — III. Prælati regulares habent potestatem dispensandi cum suis subditis in præceptis ecclesiasticis, ut possunt Episcopi cum suis diœcesanis, ut diximus *Tom. I. Tr. II. n. 57.* Etenim ipsi habent quasi episcopalem jurisdictionem, ut communiter docent DD. ex clem. *Ne Romani, de Elect.* (b). Et ideo possunt probabiliter dispensare in omni eo quod non est specialiter Pontifici reservatum, ut dictum fuit præd. *Tract. II. n. 58.* Et præsertim in dubio utrùm res dispensatione indigeat, ut diximus (c). Possunt etiam dispensare cum causa (sicuti semper supponitur) in legibus pontificiis, cum latæ sunt pro aliqua provincia, aut monasterio particulari, quia tunc præsumitur data hujusmodi facultas aut cum talis est consuetudo, aut quando non potest facilè recurri ad superiorem, aut quando agitur de rebus parvi momenti, quæ non obligant ad lethale peccatum, aut quæ frequenter accidunt, ut jejunia, abstinencia à carnibus, festorum observantia, recitatio officii; dummodo non dispenseetur per longum tempus, ut dicunt *Salm.* cum *Cajet. Soto*, etc. Et idem valet quoad regulas religionis (d). Ita dicunt etiam *Azor. Castr. Salm. Trullench., Mucedo*, etc. posse superiores dispensare ad operandum diebus festis tam cum religiosis, quam servis domesticis, sed non cum extraneis: qui aliquid possunt operari pro monasterio, si monasterium sit pauper, ut aiunt *Sylvestr. Fagund.* et *Salm.* cum *Pasqual. Leandro* et aliis (e). Vide quoad istud, id quod dictum fuit *Tom. I. Tract. VI. num. 14.*

(a) *Salm. tr. 18. c. 4. n. 29.* — (b) *Salm. tr. 18. c. 4. 31. cum Bonac. Pasq. etc.* — (c) *Salm. n. 33.* — (d) *Num. 34 et 35.* — (e) *Num. 37.*

107. — Quoad divinum officium, notentur hæc privilegia, quæ habent regulares. 1. Leo X. concessit religiosis ut possent recitare horas privatim omnino mentaliter; sed *P. Ferraris, Bibl. v. Offic. n. 101.*, citans *Sporer*, ait hoc privilegium esse adulterinum. Præterea, ut possent anticipare officia longiora, et reservare brevialpro diebus majoris occupationis. 2. Clemens VII. concessit omnibus regularibus infirmis (intelligitur de illis infirmis qui per se non excusantur ab officio) et infirmariis posse satisfacere officio recitando 6 aut 7 Psalmos (assignandos à superiore), 7 *Pater* et duo *Credo* Et Martinus V. concessit convalescentibus, ut satisfacere possent dicendo illam officii portionem, quam judicaverit eorum Confessarius. 3. Innocentius IV. concessit monialibus S. Clæræ (et ita intelligitur pro omnibus aliis communitatibus) satisfacere officio conversarum ob quamcunque rationabilem causam, v. gr., si religiosa non sit bene instructa juxta judicium abbatissæ aut Confessarii, in officio choristarum; aut si sit scrupulosa, aut ob labores lassa, aut occupata in rebus utilibus, ut esset religiosis esse applicatum ad explicandas confessiones, prædicationi, aut studio ecclesiastico pro majori diei parte. Etenim supponitur quòd privilegiis concessis monialibus gaudeant etiam religiosi *ad invicem*, ut dictum fuit *n. 10*. Animadvertunt insuper *Salmanticenses* hujusmodi privilegio eas posse uti etiam sinè licentia superiorum; fuit enim concessum sinè ista conditione. Animadvertunt præterea quòd si moniales omitterent laicarum officium utentes hujusmodi privilegio, non peccarent lethaliter, quia tunc reputantur ut laicæ quæ sub mortali non tenentur ad sui officii recitationem. Sed hoc non mihi placet; etenim hujusmodi privilegio monialis non transit in qualitatem laicæ, sed tantum officium ejus choristæ transit, et commutatur in illud laicæ.

108. — V. Confessarii mendicantium, et cæteri regulares communicantes potestatem habent irritandi, remittendi et dispensandi juramenta ac vota. Sed hæc de re dictum est *Tom. I. Tr. V. n. 42. et seq.* Possunt insuper dispensare cum conjugibus quoad

impedimentum ad petendum debitum, propter incestum commissum cum consanguinea conjugis, ut communiter aiunt *Sanchez*, *Pontius*, *Salmantic.* aliique contra *patrem Concinam*, ex multis privilegiis variorum Pontificum (a). Animadvertendum est autem hîc quòd Confessarius debet in hoc obtinere licentiam specialem, et saltem à superiore inferiore sui monasterii (b).

109. — Possunt præterea Confessarii mendicantes dispensare cum conjugibus in voto castitatis elicto ante Matrimonium, ad petendum debitum, sicut etiam communiter dicunt *Castrop. Pont. Sanchez*, *Tourn. Wigandt*, *Salmant.*, etc. ex privilegio S. Pii V. Et etiam in voto elicto post Matrimonium, uti rite existimant *Sanch. Salmant.*, etc. (contra *Pontium*) ex aliis privilegiis, ex quibus possunt ipsi dispensare in omnibus votis, in quibus valent *de jure ordinario* dispensare Episcopi cum suis subditis (c). Id verò quod magis ambigitur, est utrùm in casu necessitatis possint dispensare cum sponsis, ut possunt Episcopi in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium? Plerique affirmant, ut *Anacletus*, *Vidal*, *Basseus*, *Henriq.*, etc. quam sententiam probabilem judicant *Salm.* et *Elbel.* Sed communiùs negant *Laym. Barbos. Sanchez.* et *Pontius*, dicentes quòd regulares possint dispensare solùm in votis, in quibus valent dispensare Episcopi *de jure ordinario*, sed non extraordinario, ut in casu isto. Respondent autem adversarii in casu necessitatis Episcopos etiam *de jure ordinario* dispensare, cùm sit hujusmodi potestas annexa eorum officio et dignitati, ut dictum fuit n. 34 et 41. Unde non possumus habere ut improbabilem primam sententiam (d).

110. — VI. Cùm secularibus conceditur facultas deligendi sibi Confessarium, aut à summo Ponti-

---

(a) *Vide lib. 6 n. 1076. v. Insup.* — (b) *Ibid. v. An autem* — (c) *Lib. 6. n. 987. v. An autem, et n. 1128.* — (d) *Lib. 6. n. 1128. circa fin.*

fice, aut ab eorum ordinario, semper supponitur quòd sit Confessarius approbatus ab Episcopo; sed regulares, ex expressa aut tacita sui superioris licentiâ, possunt confiteri cuicunque simplici Sacerdoti: quod communiter existimatur cum *Suar. Lugo, Salm.*, etc. (a). Quare omnes superiores regulares possunt sibi eligere in Confessarium quemlibet Sacerdotem, ut etiam communiter dicunt DD. ex *cap. ult. de Pœnit.*, et *Rem.* Idem verò quod pro religiosis, valet et pro famulis commensalibus monasterii, ut habetur ex *Trid. sess. 25. c. 11.*, ex quo possunt recipere è religiosis sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ et Extremæ Uctionis. Et idem valet quoad novitios, qui in *favorabilibus* sub religiosorum nomine veniunt, ut omnes fatentur et declaravit S. C. die 14. Augusti 1665. Quare ipsi possunt absolvi ab omnibus casibus ab Episcopo reservatis (b), ut dictum est *n. 93.* Sed id non valet pro equitibus S. Jacobi et similibus, ut dicunt *Salmant.* cum communi, nam hujusmodi viget consuetudo (c).

111. — Adnotandum insuper quòd religiosi peregrinantes, si habeant socium (dummodò sit idoneus) ejusdem Ordinis, illi confiteri debent. Si verò desit socius, aut alius ejusdem Ordinis Sacerdos, tunc confiteri possunt cuilibet Sacerdoti idoneo, regulari aut seculari: quod commune est apud omnes. Sed quæritur utrùm talis Sacerdos approbatus in illo loco esse debeat? Ita volunt pauci quidam, ut *Wigandt, Conc.*, etc. Sed communissimè, et quidem rectè negant *Suar. Roncag. Castrop. Salm. Elbel* aliique. Et quia talis est consuetudo religionum, quæ facit præsumere consensum Ordinariorum; et quia Innocentius VIII. absolutè concessit religiosis peregrinantibus, ut cum non possent habere sui Ordinis Confessarium, *quemcunque alium Presbyterum idoneum, religiosum vel secularem eligere valeant* (d). Vide quæ diximus *Tom. II. Tr. XVI. n. 68.*

(a) *Salm. tr. 18. c. 4. n. 49.* — (b) *Salm. n. 57.* — (c) *Ibid. n. 58.* — (d) *Vide Opus nost. l. 6, n. 575.*

112. — Dicunt insuper *Lugo* (a) et *Salmant.* (b), cum *Navarro*, *Soto*, *Castrop.* *Peyrino*, *Bussio*, etc., quod tempore generalis jabilæi possint regulares, et etiam moniales sine suorum superiorum licentia confiteri religiosis alterius Ordinis, licet haberent Contessarium ordinis sibi assignatum, ex pluribus privilegiis quæ referunt *Lugo*, *Mendo*, etc. (c).

113. — VII. Regulares, quoad Ordines non recipiunt litteras dimissoriales ab Episcopis, sed ab eorum superioribus; aliter graviter peccant, et incurrunt suspensionem. Attamen quoad recipiendos Ordines, primò S. Pius V. ipsis concessit privilegium recipiendi Ordines à quocunque Episcopo; sed hoc revocatum fuit per Gregorium XV. Quæ abrogatio confirmata est à pluribus aliis Pontificibus, et nuper à Benedicto XIV., bullâ *Impositi*, etc. anno 1747; quâ præterea præcipitur ut, si loci ordinarius ordinationem tenet, ab ipso debeat examinari et ordinari religiosus; quod si Episcopus absit, aut non habet ordinationem, potest ordinari ab alio Episcopo; sed tunc requiritur attestatio authentica vel Vicarii generalis, vel secretarii, cancellarii ipsius Episcopi, quâ constet aut vel ipsum abesse a diœcesi, vel ordinationem habiturum non esse proximo legitimo tempore per leges ecclesiasticas statuto. Et præcipit idem Pontifex hoc expressè declarandum esse, ut cognoscatur quod non sufficit ut dicatur Episcopus ordinationem non habiturus, si accedant extra tempora; aliter easdem subit pœnas quas subeunt qui sine dimissorialibus litteris ordinantur. Insuper vetatur religioso ne alibi datâ operâ permaneat, ut eximat se ab examine Episcopi loci ubi priùs morabatur. Religiosi verò morantes in diœcesibus quæ sunt *nullius*, ordinari debent ab Episcopo vicini (a).

114. — Quæritur hic 1. à quo debeant ordinari novitii? Dicunt *Suarez*, et *Henriquez*, ab ordi-

---

(a) *D.* 20. n. 86. — (b) *Tr.* 18. c. 4. n. 124. — (c) *Vide Opus nostrum*, lib. 6. n. 788. not. 8. — (d) *Lib.* 6. n. 768 et n. 788. not. 8.

nario aut originis, aut domicilii. Sed *Sanchez*, *Castrop.* *Delbene*, et *Fagnanus* cum aliis existimant quod possint ordinari ab ordinario loci ubi est novitiatus. Rectè dicunt *La Croix* et *P. Mazzotta*, utramque sententiam esse probabilem, dummodo (quoad hanc secundam) novitius animum habeat, quantum in se est, perpetuò permanendi in illo monasterio in quo est, et hac de re juramentum præbeat, ut præcipitur in bulla *Speculatores* (a).

115. — Quæritur secundò utrùm religiosi possint ordinari *extra tempora*? Negant *Vasquez*, *Lezana*, etc.; etenim aiunt quod etsi Gregorius XIII. id concesserit Jesuitis, attamen prohibuit communicationem. Sed hodie non ampliùs est in dubium revocandum quin possint tam ex multis privilegiis concessis aliis religionibus, quàm ex declaratione nuper facta per Benedictum XIII. in concilio Romano (*Tit. 5. cap. 2.*) in quò statutum fuit quod talia privilegia *in suo robore persistent, nec eis derogatum fuisse constat* (b).

116. — Quæritur tertio, utrùm cum ordinantur regulares *extra tempora*, valeant ordinari quocunque die in quo fit officium duplex, etiam si non sit festum de præcepto? Affirmant *Fagundez*, *Villalob.* *Diana*, etc., et dicunt esse probabile *Suar.* alique; quia Alexander VI; cum ageret de hujusmodi privilegio, dicit posse ordinari *diebus dominicis, sive festivis duplicibus*; at non dixit de præcepto. Hanc opinionem rejicere non audeo; existimo tamen probabiliorem oppositam cum *Lugo*, *Morio*, et *Escobar*, quia Gregorius XII. agens de eodem privilegio declaravit, dicens: *diebus dominicis, et festivis diebus*, et non dixit *duplicibus*: Dies festivus propriè accipitur ille in quo vetantur opera; unde intelligitur de præcepto. Et revera usus obtinet quoad omnes eos qui dispensatione ordinantur; *in tribus diebus festivis*, pro quibus valet eadem regula (c).

(a) *Ibid.* n. 765. — (b) *Ibid.* n. 797. *dub.* 3. — (c) *Lib.* 6. n. 797. *dub.* 4.

117. — Quoad verò potestatem conferendi Ordines, olim abbates regulares, ex concessione ipsis facta in synodo VII. (sicuti habetur in *can. Quoniam*, dist. 166.) poterant ministrare tonsuram, et Ordines minores, non solum suis subditis religionis, sed omnibus aliis. Attamen per *Trid. sess. 23. c. 10.*, hujusmodi potestas fuit ipsis limitata pro solis regularibus subditis. His tamen non obstantibus plerique DD. sustinuerunt, abbates, saltem mitratos (ut existimant *Salmanticenses*, et adducunt plura S. C. decreta), qui possunt pontificalia exercere, posse ordinare etiam seculares suos subditos, et etiam alios habentes dimissoriales litteras suorum ordinariorum; nihilominus omnes istae opiniones locum amplius hodie non obtinent post decretum S. C. approbatum ab Urbano VIII. die 17. Januarii anno 1642., in quo, rejecta quacunque contraria sententia, prohibitum fuit abbatibus ne Ordines conferrent, vel litteras dimissoriales concederent aliis quam solis subditis regularibus, iisque contrarium facientibus suspensio imposita fuit. Excipiuntur tamen plerique descripti in Cancellaria rom., qui privilegium habent dimissoriales epistolas concedendi, ut abbas montis Cassinensis, abbas Cavensis, etc. (a).

118. — Quæritur hic 1. utrum abbates habentes jurisdictionem penè episcopalem in aliquo territorio separato, possint ordinare suos subditos seculares? *Molfesius* apud *La-Croix* (b) assert declarationem affirmativam S. C. Sed *Benedict. XIV.* (c) refert alteram contrariam, et idem assert decusum *P. Zacharias* apud *La-Croix*, loco citato.

119. — Quæritur 2. utrum abbates qui possunt ordinare subditos professos, valeant et novitios? Negant *Castrop. Barbosa, Sayrus*, etc. Communius autem et probabilius affirmant *Suarez, Layman, Sanchez, Escobar* et *Salmanticenses* cum aliis, quoniam in *favorabilibus* regulariter sub regu-

---

(a) *Lib. 6. n. 766.* — (b) *Croix, Lib. 6. p. 2. n. 2236.* — (c) *De Synod. l. 2. c. 11, n. 15.*

larium nomine veniunt etiam novitii (ut diximus num. 110.).

120. — Quæritur 3. utrùm Ordines collati ab hujusmodi abbatibus, secularibus, aut regularibus non subditis, sint validi? Negant *Suarez*, *La-Croix*, etc. Sed affirmandum est cum *Sanchez*, *Salm. Tambur. Pellizz.* etc., quia hæc facultas (ut diximus) olim fuit concessa Abbatibus; et à concilio deinde, et à decreto Urbani vetitum illis fuit tantum facultatis exercitium: unde ipsi illicitè, sed validè ordinant. Et quòd ita se res habeat, apparet ex eodem decreto Urbani, in quo ordinatis imponitur suspensio. Pro validis itaque habentur Ordines iis collati. Et ita decisum pluries per S. C. avert *Benedict. XIV. (a).*

121. — VIII. Quoad celebrandam Missam, et ministrandam Eucharistiam, olim ex privilegiis Sixti IV., Alex. VI. et Urbani VIII. poterant celebrare in altari portatili, tam in suis domibus quàm in suis ruralibus domibus, vulgò *Grancie*, etiam contradicente Episcopo (b). Sed Clemens XI. anno 1705. suo decreto declaravit quòd omnia eorum privilegia celebrandi in altari portatili revocata sint per Tridentinum. Idemque declaravit *Bened. XIV.* in bulla *Magno*, §. 29. Nec possum assentiri *P. Mazzotta* dicenti hujusmodi prohibitiones intelligi factas quoad domus privatas, sed non quoad proprias religiosorum; nam in decreto Clementis agitur de privilegio celebrandi *in locis in quibus degunt*; loca autem in quibus degitur, sunt domus propriæ, non alienæ. Innocentius insuper XIII. anno 1723. in bulla *Apostolici ministerii*, prohibuit *ne in privatis regularium cellis, seu cubiculis erigatur altare, re, ota quâcunque in contrarium consuetudine* (c). Sciatur tamen quòd *Gregor. XIII.* concessit provincialibus Jesuitarum facultatem deputandi publica oratoria in suis ecclesiis, in quibus omnes possint celebrare, etc. (d).

(a) *Vide Opus n. l. 6. cit. n. 763.* — (b) *De Synod. l. 2. c. 11. n. 13.* — (c) *Salm. Tract. 15. c. 7. n. 97.* — (d) *Vide Opus nostrum, l. 6. n. 360. v. Hanc.*

122. — Ex privilegio Gregorii XIII. possunt regulares celebrare unâ horâ ante auroram; quare valent celebrare Missam tribus horis ante solis ortum; ita *Lugo*, *Suarez*, *Rodriq. Salm.*, etc. (a). Imò cùm adest aliqua justa causa, possunt celebrare immediatè post duas horas post mediam noctem, ex privilegiis Alexandri VI. et Clementis VIII. Et hujusmodi privilegia dicunt *Lugo*, *Rodriquez*, *Diana*, *Narbona* et *Salmanticenses*, cum aliis, non esse revocata per Tridentinum, *sessione 22. de Vitand.*, etc. Monent tamen prædicti doctores id valere tantùm pro ecclesiis propriis; in quibus tamen (subdunt) possunt hujusmodi privilegio uti etiam Sacerdotes seculares (b). Insuper Eugenius IV. concessit regularibus licentiam celebrandi tribus horis post meridiem, justa tamen ex causa; attamen *Azorius*, *Fagundez*, alique dicunt hujusmodi privilegium fuisse revocatum per S. Pium bullâ *Amantissimus*, anno 1566., cujus rei *Lezana* affert declarationem S. C. Sed his non obstantibus, dicunt *Lugo*, (c) *Salmanticenses* cum *Aversa*, *Dicastillo*; *Narbona*, *Diana*, etc. authenticè non constare de dicta declaratione, nec de revocatione S. Pii, qui locutus fuit de Missis tantùm quæ celebrantur *de serò*, *etiam forsàn circa solis occasum*; unde dicunt, vigere privilegium Eugen. IV. et ut quis illo utatur, sufficere quancunque mediocrem causam, ut convalescentiæ, studii et similium.

123. — Quoad verò ministrandam Eucharistiam, Paulus III., alique Pontifices concesserunt regularibus facultatem ministrandi in suis ecclesiis omnibus fidelibus. Excipitur tamen, 1. si Episcopus rationabiliter prohiberet alicui ne Eucharistiamsumeret. Excipitur 2. communio in mortis articulo, aut periculo, dummodo non adsit extrema aut gravis necessitas, et Parochus nequeat, aut nolit ministrare; *Lugo*, *Ronc.*, etc. (d). Excipitur tertio

---

(a) *Apud Merat. p. 1. tit. 20. ad lit. P.* — (b) *Salm. tr. 15. c. 7 n. 94.* — (c) *De Lugo, de Euch. d. 20. n. 27. et Salm. lib. n. 95.* — (d) *Vide Opus nostrum, lib. 6. n. 239 et 240.*

communio paschalis, id est illa quâ præcepto satisficit, ut communiter aiunt *Filliuc. Sa, Busemb.*, etc. Videantur hac de re, quæ dicta sunt *Tom. I. Tract. XII. n. 42.*

124. — IX. Quoad facultatem concionandi, olim regulares, ex clementinâ *Dudum, de Sepult.* poterant liberè prædicare in suis ecclesiis, et in plateis; sed *Trid.*, sess. 5. c. 2. statuit ne in alienis Ecclesiis prædicare possent sinè licentia ordinarii, et in ecclesiis propriis sui ordinis antequam benedictionem petant ab Episcopo. Quare religiosi, ut in suis concionentur ecclesiis, sufficit ut petant benedictionem: etsi illa denegetur, ut dicunt *Lez. Pelliz. Bord. et Salm.* cum aliis, adducto decreto S. C. (a). Sed huiusmodi benedictio, ut dicunt *Salm.*, non requiritur, ut prædicent per plateas; nam concilium loquitur solùm de ecclesiis. Semper tamen debent regulares habere approbationem suorum superiorum, qui peccarent, si nullo eorum præhabito examine, iis prædicare permitterent (b). Possunt autem superiores committere etiam simplicibus Clericis tonsuratis ut prædicent, ex privilegio Gregorii XIII. Licèt S. C. generaliter declaraverit prædicationem posse committi quicunque tonsurato (c).

125. — Quoad verò ecclesias alias, ut dictum est, regulares ibi prædicare non possunt sinè venia ordinarii, nisi id esset pro duabus aut tribus vicibus, ut dicunt *Nav. Barb. Diana, Salm.* aliique; aut dummodo ordinarius non maneret inibi, et religiosus aliquis transeunter ibi esset; quia tunc potest illi Parochus licentiam concedere prædicandi, uti concessit Gregor. VIII. (d). Quando tamen ordinarius veniam concederet, religiosus valet concionari in parochiis, etiam contradicente Parocho, et quia ordinarius est Parochi superior, et quia id fuit expressè concessum per Alexandrum IV. (e).

(a) *Salm. Tract. 18. c. 4. n. 178.* — (b) *Salm. ibid. n. 176. et 177.* — (c) *Ibid. n. 174.* — (d) *Salm. cit. c. 4. n. 184.* — (e) *Ibid. n. 183.*

126. — Quæritur 1. utrum liceat regularibus concionari, contradicente Episcopo? Quando sunt alienæ Ecclesiæ, et Episcopus ab initio veniam denegat, procul dubio non licet. Sed si Episcopus jam concessisset licentiam, et deinde vellet eam revocare, aut si Ecclesiæ essent propriæ, dicunt *Peyr. Vega, Pelliz. et Salm.* cum *Diana, etc.* (a) posse prædicare. Sed huic obstat quod in Tridentino statuitur (sess. 24. c. 4.): *Nullus autem secularis, sive regularis, ... contradicente Episcopo, prædicare præsumat.* Obstat insuper bulla Gregor. XV. *Inscrutabili*, in qua statuitur Episcopum, ut delegatum apostolicæ Sedis, posse punire religiosos *qui in alienis ecclesiis suorum ordinum, non petita benedictione, aut ipso contradicente, prædicare præsumpserint.* Sed respondent *Salm.* quòd tam prædicta bulla quàm concilium accipienda sint juxta id quod statuitur in clementina *Dudum* suprà citata, in qua prohibetur prædicare, quando prædicat Episcopus, aut quando solemniter coram ipso prædicatur. Et ita decisum referunt per S. C. Episcoporum et regularium die 30. Jan. 1619. apud *Barbos.* (b). Cum ego tamen observàssem *Barbosa* loco cit., inveni quòd S. C. declaratio fuerit solummodo quoad conciones in ecclesiis propriis regularium. Unde quoad ecclesias alienas mihi non videtur probabilis supradicta responsio.

127. — Quæritur 2. utrum Episcopus valeat examinare religiosos petentes veniam concionandi in ecclesiis non propriis? S. C. apud *Barb.* (c) die 12. Januar. anno 1623. statuit affirmativè; sed negant *Salm.* (d) cum *Pelliz. Bord. Diana, Peyr., etc.* ex bulla Leonis X. *Superna*, in qua statutum fuit ut nemo ad concionandum addmitteretur, *nisi prius per superiores suos respectivè examinatus*; et deinde declaratum fuit ibidem quòd religiosus approbationem sui superioris ostendere deberet. Respondent

---

(a) *Ibid.* n. 171. — (b) *In Trid.* sess. 5. c. 2. n. 19. — (c) *Loco cit.* n. 20. — (d) *Cit.* c. 4. n. 186.

deinde *Salm.* cum *Pelliz.* et *Granado* supradictam contrariam S. C. declarationem non ampliùs quàm probabilem præ se ferre sententiam ; unde non esse præferendam bullæ Leonis. At, inquam, saltem probabile est ex dicta declaratione, quòd Episcopus valeat examinare, et aliter negare possit licentiam. È contrario bulla Leonis prohibet Episcopis ne admittant religiosum non afferentem approbationem sui superioris, sed non vetat illum examinare, si velit, et negare veniam, si ipse renuat examinari.

Animadvertendum tandem est, Ordinarium ex concil. Lateranensi V., posse suspendere et punire concionatores regulares in tribus casibus, in quibus imò ipsi *ipso facto* suspenduntur à concionando : 1. si prædicent *miranda falsa, aut incerta*; 2. si prædicent prophetias non fundatas in sacra Scriptura, aut non approbatas à Sede apostolica; 3. si prædicando detrahunt Episcopis et suis superioribus. Insuper ex Trid. sess. 5. c. 2. Episcopus potest suspendere et punire regulares illos qui prædicant propositiones hæreticas, erroneas, aut scandalosas (a). Denum adnotandum quòd Urbanus VIII. in constit. *Aliàs, felicis rec.*, etc. data 11. April. 1635. (in extensum relata apud *P. Ferrar. Bibl. tom. 5. verb. Oracula, pag. 341. n. 9.*) revocavit omnia privilegia ab antecessoribus regularibus concessa *vivæ vocis oraculo*, exceptis iis quæ testificata fuerint per ministros quibus vi sui officii fides adhiberi solet.

(a) *Salm. tr. 18. c. 4. n. 188.*

TRACTATUS XXI.

DE CHARITATE ET PRUDENTIA CONFESSARII.

PUNCTUM UNICUM.

De Confessarii charitate in excipiendo pœnitente, 1. In eo audiendo, 2. In eo corrigendo, 3. De prudentia in interrogando, admonendo et disponendo, 4. Remedia generalia, 5. Remedia particularia, 6.

I. — QUATUOR sunt officia quæ bonus Confessarius exercere debet, patris nempe, medici, doctoris et judicis. Quod autem attinet ad doctoris et judicis officium, sat de eo actum est in opere in omnibus Tractatibus hucusque expositis. Restat nunc agendum de officio patris ad quod pertinet charitas, et de officio medici ad quod spectat prudentia. Confessarius, ut boni patris partes adimpleat, debet charitate esse plenus. Et primò charitatem adhibere debet in benignè excipiendo omnes, sive pauperes, sive rudes, sive peccatores sint. Nonnulli tempus solummodo insumunt in audiendis confessionibus antiquorum devotorum, aut personarum spectabiliū, quia ut has à se repellant, non est eis tantus animus. Si tamen ad se aliquis miserabilis peccator accedat, ægrè auditur, et conviciis oneratus arcetur; unde fit, ut ille miser, qui postquam sibi maximam vim intulerit ut ad sua peccata confitenda veniret se tam asperè acceptum sentiens, odium in Pœnitentiæ sacramentum concipiat, et desperans se posse invenire qui sibi opituletur et se ab-

solvat à peccatis , in perditæ vitæ lubricum laxis habenis præceps ruat , et in salutis desperationem incidat. Secùs boni Confessarii agunt ; cùm ad se hujusmodi peccatores confluunt , benignè hos accipiunt , et (quasi *victor capta prædâ*) exsultant , perpendentes sibi sortem contigisse , animam de manibus dæmonis eripere. Sciunt hoc sacramentum propriè non pro justis fuisse constitutum , sed pro peccatoribus ; etenim veniales culpæ , ut remittantur , non indigent sacramentali absolutione , cùm multis aliis modis deleri possint ; sciunt quoque Christum protestatum fuisse his verbis : *Non enim veni vocare justos , sed peccatores. Marc. 2. 17.* Propterea Confessarius charitatis viscera induens , quò magis animas peccatorum multitudine et atrocitate coinquinatas reperiât , eò magis ut Deo ipsas lucrifaciat , majore charitate eas amplectitur , eisque animum præbet his aut similibus verbis : *Eia , frater , bono animo esto , noli timere ; peccata tua impavidè confitere. Aperi omnia confidenter , nullius te pudeat. Nihil refert , si in omnes tuæ conscientiæ sinus non introspexeris : sufficit si ad interrogata respondeas. Ago Deo gratias , qui te hucusque ad pœnitentiam expectavit. Nunc tibi mutanda est vita. Lætare , quia Deus certè omnia peccata , quantumvis ingentia , tibi remittit , si bonam habes voluntatem ; ideoque te expectavit , ut tibi parceret. Igitur hilari animo dic omnia , nihil involucris tegas.*

2. — Charitatem deinde longè majorem ostendere debet in confessionem excipiendo. Caveat ne se impatientem , aut tædio affectum exhibeat ; nec ostendat admiratione percilli de peccatis quæ narrantur ; modò pœnitens non sit ita animo durus , aut petulans , ut plura et atrociora peccata sinè ullorubore , et sinè ulla displicentia animique sensu exponeret ; quia tunc opus habet pro viribus efficere ut à pœnitente quanta sit illorum deformitas et magnitudo percipiatur ; ideoque tunc acrior requiritur correctio , ut ipse à lethali lethargo expergefiat. Verum quidem est quòd (ut dicunt Doctores) in actu confessionis abstinere debent Confessarii à

correctione faciendâ ; ne fortè exterriti pœnitentes peccata reliceant ; nihilominus hoc intelligitur regulariter loquendo ; cæterùm multoties expedit ad ulteriora non procedere , et statim pœnitentem corripere , præcipuè cùm confitetur peccatum valde enorme , aut si ipse fuerit in aliquo vitio habitatus , ut peccati gravitatem comprehendat. Advertat tamen ne eum exasperet , nec perterreat. Quapropter postquam eum , quantum opus fuerit , correxerit , statim ei animum faciat ad reliqua peccata confitenda , dicens : *Eia , frater , vis te ab hoc vitio resipiscere ? Num ita est ? Et quoniam hoc facere es paratus , esto animo hilari. Itaque enarra reliqua peccata , nihil reticens. Cave , quæso , ne sis aliquod sacrilegium commissurus. Hoc enim esset maximum omnium peccatorum , quæ hucusque commisisti. Igitur dic omnia animo forti , vince teipsum ; confitere omnia sincerè ; Deus enim paratus est tibi parcere.*

3. — Deinde in fine confessionis oportet quoque ut Confessarius vehementiori ardore ac studio incumbat ut pœnitenti percipere faciat gravitatem et multitudinem ejus peccatorum , ac miserum damnationis statum in quo reperitur ; sed hoc semper maximâ cum charitate fiat. Verumtamen congruentius est tunc verbis gravioribus uti , ut sic meliùs ad bonam mentis frugem redire possit ; nihilominus efficere debet ut pœnitens intelligat hoc , quod ei dicitur , non ab animo irato , sed ex singulari amore et commiseratione erga suam animam procedere. Quod poterit hoc modo exprimi : *Fili mi , considerasne vitam damnati , quam duxisti ? Percipisne malum quod operatus es ? Quid tibi malifecit unquam Deus tuus , quem tu ita perdite contempsisti ? Si Jesu Christo nullus tam fuisset tibi inimicitior , potuisses cum illo te gerere pejorem ? Sed quæso , animadvertite quis sit hic Jesus. Hic est ille qui cùm esset Deus , nullius egens , factus est homo propter te ; voluit mori in cruce , ut te de inferno redimeret. Ah fili , si interim mortuus esses , si in hac nocte , quò iturus fuisses ? ubi nunc esses ? esses in æterno*

Punct. unic De Charit. et Prudent. Confes. 93
igne inferni. Quid de te factum erit, si vitam hactenus
ductam pergas in posterum vivere? Poteris sic sal-
vare? Expergiscere, et vide quod nisi mores in
melius mutes, jam es damnatus. Quid boni ex tot
peccatis tibi collegisti? Non consideras quod dupli-
cem infernum tibi paras, unum hinc angoris et mise-
riæ, alterum illic pœnarum? Age, fili; averte à
malo, desine peccare et te totum in Dei brachia quæ
ad te suscipiendum sunt extensa, committe; sufficit
quantum ei peccasti. Ego totis viribus et toto corde
te adjuvare volo; veni ad me semper ac tibi lubet,
quoniam invenies patrem qui te benignè suscipiet.
En firmiter nunc statue te sanctum velle effici. Per
te stat. Deus enim semper paratus est, et propterea
tibi hoc tempus impertitus est, ut avertas te malo et
facias bonum. (h quàm bonum est amicum habere
Deum, etc. (S. Franciscus Sales., ut Deo alliceret
peccatores, potissimum curabat ut ipsi cognoscerent
pacem quâ fruuntur illi qui Deo adhærent, et
vitam infelicem quam ducit qui à Deo alienus est).
Postea adjuvabit eum ad doloris actus efformandos,
et si dispositus est, eum absolvat, et remedia sa-
lutaria, quibus possit se à peccatis servare, sugges-
rat, atque ei imponat. (Sed de his in num. sequenti
agetur.) Si autem fuerit absolutionis incapax, aut
expediens videbitur differendam esse absolutionem,
assignet ei diem in quo regredi debeat, dicendo ei
sic: Eia, frater, talidie te exspecto, ne prætermi-
tas ad me redire; animo forti magnoque sis, ut tibi
dixi; commenda te quotidie beatæ Virgini, et veni
ad me. Si fortè tunc invenies me aliorum confes-
siones excipientem, accede, te enim ante alios audiam.
Sibi alibi ero, fac ut me arcessant; omnia deseram
ut tu confitearis. Et sic dulcibus verbis à se dimittat.
Hæc est via quâ peccatores tales allici possunt, nempe
cum eis agere quantâ maximâ fieri potest charitate,
alioquin, si ipsi in Confessarium incident qui cum
eis inclementer agat, à confessione horrebunt,
confiteri negligent, et ellrenatè in perditionem ibunt.

4. — Ad medici officium spectat prudentia, quæ
 requirit ut Confessarius ad rectè curandum pœ-

nitentem suum, prius cognoscat causas et originem omnium infirmitatum spiritualium, interrogando de habitu, de occasionibus peccandi, de loco, tempore, et personis cum quibus peccavit? Et ex his se dirigere debet ad debitas correctiones faciendas quas nunquam omittere debet cum quibuscunque personis, licet quâcunque illustri qualitate fulgeant, nec cum principibus, magistratibus, Prælatiis, Parochis, aut Sacerdotibus, cum ipsi se accusant de culpis gravibus, et sinè nimio animi sensu: cum hujusmodi licet adhiberi debeant correctiones verbis lenioribus et discretioribus, sed majori animi fortitudine et calore, cum ex istorum peccatis propter gravius damnum quod suo malo exemplo aliis afferri potest, perniciosior flagitiorum consequens esse soleat licentia. Propterea cum istis si suo desunt officio, admonitio non omittenda est, licet in bona fide existant. Cum aliis verò qui aliquâ laborant inculpabili ignorantia, an adhibenda sit admonitio cum profutura non est; vide dicta *Tom. II. Tract. XVI.* (cum de confessione locuti sumus, *ex n. 108.*) Deinde auditâ confessione debet Confessarius procedere ad disponendum per actus doloris et propositi pœnitentem ad absolutionem. Iterum hîc advertendum quod diximus *Tract. XVI. n. 105. in fine*, quod si pœnitens esset indispositus, tenetur Confessarius (quemadmodum dicunt *Suarez, Laym.* et alii) pro viribus efficere ut disponatur, nihil curans quod alii expectent, aut abeant. In eodem *Tr. XVI. n. 51.* locuti fuimus de prudentia, quam adhibere debet Confessarius in injungenda pœnitentia pro viribus spiritualibus pœnitentis, ne onere majore quàm pœnitentis vires patiuntur, illum gravent. Sed maximè Confessario intendendum est ut opportuniora applicentur remedia, quibus pœnitens in Dei gratia conservari valeat.

5. — Sermonem autem factururus de remediis quæ insinuari debent pœnitentibus, dico alia esse generalia, alia perticularia pro aliquo vitio particulari. Generalia omnibus insinuanda, sunt, 1. amor erga Deum, cum ipse ad hunc solum finem nos creaverit.

Et curetur pariter ut pœnitens cognoscat pacem interiorem quâ donantur qui Dei amicitia fruuntur, et infernum quem ante tempus experientur, qui alieni sunt à Deo : additâ perniciæ temporali quam secum trahit peccatum. 2. Sæpè se commendare beatæ Virgini, Rosarium recitando ; se commendare Angelo custodi, et alicui Sancto peculiari protectori. 3. Frequentia Sacramentorum ; et si unquam in aliquod peccatum mortale inciderit, statim se confiteri. 4. Veritatum æternarum consideratio, et præcæteris consideratio mortis ; et patribus familiâ insinuanda est quotidiana mentalis oratio in communium familia, aut saltem Rosarium unâ cum filiis. 5. Dei præsentia cum urget tentatio, dicendo, *Deus me videt*. 6. Quolibet vesperi conscientiam scrutari cum animi dolore et proposito. 7. Secularibus, ut in aliqua Congregatione se adscribant, et Sacerdotibus oratio mentalis, et gratiarum actiones post Missam. Et ut perlegant saltem aliquem libellum spiritualem ante et post Missam.

6. — Remedia autem particularia assignabuntur pro vitiorum diversitate, v. gr., illi qui aliquo odio tenetur, insinuetur ut quotidie commendet Deo illum quem odit, recitando pro ipso orationem dominicalem et salutationem Angelicam ; et cum se turbari sentit memoriâ injuriæ sibi illatæ, reminiscatur contumeliarum quibus ipse Deum affecit. Illi qui in peccata turpia prolapsus est, ut otium vitet, malos socios et occasiones aufugiat ; et illi qui habitum pravum per longum tempus contraxit in hoc vitio, ut non solum vitet proximas occasiones, sed etiam quasdam remotas, quæ sibi tam debili ad resistendum factæ erunt proximæ. Hoc præcipuè imponatur ne unquam intermittat recitare ter salutationem Angelicam in honorem puritatis beatissimæ Virginis, mane et vespere, repetendo semper coram ejus imagine propositum non peccandi, et supplicationem ut sibi perseverantiam impetret. Potissimum autem Confessarius curet ut frequenter hic communicet, cum Eucharistia dica-

tur vinum germinans virgines. Illi qui solitus fuit blasphemias proferre, insinuetur ut novies, vel quinquies linguâ signet crucem super terrâ, et ut quotidie saltem semel dicat orationem Dominicalem et salutationem Angelicam in honorem Sanctorum in quos execratus fuit, et ut quolibet mane, dum è cubili surgit, renovet propositum patienter ferendi occasiones indignationis, et ter dicat Beatæ Virgini quolibet mane: *Domina mea, dona patientiam*. Et id non solùm inserviet ut Maria sanctissima sibi opituletur, sed etiam ut in occasionibus reperiat habitus factus dicendi eadem verba. Aut assuescat dicendo, *maledictum sit peccatum meum, maledictus sit dæmon, etc.* Alia remedia assignabit Confessarius pro sua prudentia, inspectis circumstantiis, occasionum, personarum et munitiorum.

TRACTATUS ULTIMUS.

QUOMODO SE GERERE DEBEAT CONFESSARIUS CUM
POENITENTIBUS DIVERSORUM GENERUM.

CAPUT UNICUM.

Punct. I. *De iis qui in occasione proxima versantur*, 1 ad 7. Punct. II. *De habituatīs et recidivīs*, 8 ad 15. *De ordinandis pravo habitu irretitis*, 16 et 17. Punct. III. *De interrogationibus faciendis pœnitentibus neglectæ conscientie*; et I. *de interrogationibus faciendis rudibus juxta ordinem præceptorum*, 18 ad 30. II. *De interrogationibus faciendis pœnitentibus diversorum statuum et conditionum*; et I. *Sacerdotibus*, 31; II. *Monialibus*, 32; III. *Judicibus*; IV. *Scribis*; V. *Medicis*, 33. VI. *Chirurgis et pharmacopolis*; VII. *Negotiantibus*; VIII. *Sartoribus*, 54. IX. *Proxenetis et venditricibus*, 35. X. *Barbitonsoribus et capillorum fictitiorum* (vulgò Perruche) *artificibus*; et hîc sit sermo de juvenibus qui mulieribus aptant caput, 36. Punct. IV. *De pueris et puellis*, 37 ad 41. Punct. V. *De personis pietati addictis*, 42 et 43. Punct. VI. *De mutis et surdis*, 44 et 45. Punct. VII. *De moribundis*, 46 et 47. Punct. VIII. *De capite damnatis*, 48 et 49. Punct. IX. *De à dæmonibus vexatis*, 50 ad 53. Punct. X. *De mulieribus*, 54 et 55.

PUNCTUM I.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cum iis qui sunt in proxima occasione peccandi.

I. — MAXIMA Confessarii cura debet esse se benegerendi cum iis qui sunt in proxima occasione peccan-

TOMUS III. E

98 *Tract. ult. Quomodo se gerere debeat, etc.*
di, aut in vitiis consuetudinarii sunt, aut recidivi. Illi sunt duo magni scopuli in quos major Confessorum pars impetunt et deficiunt. In capitulo sequenti sermonem faciemus de habituatīs et recidivis; hīc de occasionariis. Certum est quod si homines satagerent occasiones fugere, majorum peccatorum pars evitaretur. Satan, remotis occasionibus, parum lucratur, sed cūm homo ultro in occasionem proximam se immittit, ut plurimū et ferē semper hostis victoriam canit. Occasio præsertim in materia turpium delectationum, est quasi rete quod ad peccatum trahit, et simul mentem obæcat; ita ut homo peccet, quin videat quod agat. Sed deveniamus ad praxim. Occasio primò dividitur in voluntariam et necessariam. *Voluntaria* est illa quæ facilē vitari potest. *Necessaria*, quæ amoveri nequit sinē gravi damno, aut scandalo. Secundò dividitur in proximam et remotam. *Remota* est illa in qua homo rarò peccat, vel illa quæ ubiquē reperitur. *Proxima per se loquendo*, est illa in qua homines communiter ut plurimū deficiunt. *Proxima autem per accidens*, seu respectiva, est ei quæ, licet respectu aliorum non sit proxima, tamen respectu alicujus proxima est, vel quia hic in tali occasione frequenter est lapsus, vel quia prudenter timeri potest ne labatur propter experientiam cognitam suæ fragilitatis. Quidam AA. volunt, non esse occasionem proximam nisi eam in qua homo ferē semper, vel ut plurimū ceciderit; sed communior et verior sententia docet occasionem proximam esse illam in qua frequenter quis peccavit (a). Verumtamen advertendum quod sicut aliquando occasio quæ respectu ad alios communiter est proxima, respectu verò ad aliquem valde pium et cautum potest esse remota (b); ita contrā quædam occasiones quæ respectu ad alios communiter per se essent remotæ, fortē erunt proximæ respectu ad aliquem qui propter experimentum relapsuum et propter pravam inclinationem in quoddam vitium (præsertim si est

---

(a) *Lib. 6. n. 452.* — (b) *Ibidem.*

turpe) factus est valde debilis et facilis ad labendum ; et tunc iste tenebitur ad removendas , non tantum occasiones proximas , sed etiam illas remotas quæ respectu suæ proximæ evadunt.

2. — Cæterum est quidem in occasione proxima , 1. ille qui retinet in propria domo aliquam feminam cum qua sæpè rem habuit ; 2. ille qui frequenter in ludo prorupit in blasphemias , aut fraudes ; 3. ille qui in aliquâ cauponâ aut domo sæpè inebriaverit , aut ceciderit in rixas , vel actus , verba , aut cogitationes obscenas. Porro omnes isti absolvi nequeant , nisi postquam occasionem abstulerint , aut saltem nisi auferre promittant , juxta distinctionem , quæ fiet in numero subsequenti. Et ita pariter non potest absolvi qui aliquam domum adeundo , quamvis semel in anno , semper ibi peccavit ; talis enim aditus jam ipsi proxima est occasio. Nec etiam absolvi possunt qui tametsi in occasione positi non labuntur ; afferunt tamen aliis grave scandalum (a). Addunt aliqui DD. (b) negandam quoque absolutionem illi qui occasionem externam non removet , si cum occasione conjungitur habitus vitiosus , aut magna tentatio , seu vehemens passio , quamvis usque tunc in ea occasione nunquam peccaverit ; nam faciliè deinde peccare poterit , si ab occasione se non amoverit. Hinc dicunt quod si unquam aliqua famula tentaretur ab hero , et ipsa se noverit facilem ad labendum , ab ea domo abscedere tenetur , si commodè potest ; alioquin temerè se securam habere.

3. — Et hîc caveant Confessarii à permittendo sponsis domos sponsarum adire , et puellis earumque parentibus sponso in domum admittere , quia rarò evenit quod tales sponsi non labantur , saltem in verba , aut cogitationes turpes in hujusmodi occasione , dum omnes aspectus et colloquia inter sponso sunt incentiva ad peccandum , estque moraliter impossibile ipsos invicem conversari , et non sentire stimulos ad eos turpes actus qui tempore Matrimonii

---

(a) *Ibidem.* — (b) *Ibidem.*

deinde succedere debent. Generaliter autem loquendo de adolescentibus et puellis qui invicem se adamant, non sunt isti omnes indistinctè de gravi culpa damnandi, sed ordinariè puto ipsos difficulter esse extra occasionem proximam lethaliter peccandi. Id nimium experientià patet, nam ex centum adolescentibus vix duo aut tres in ea occasione à mortalibus inventur immunes; et si non in principio, saltem in progressu; tales enim adamantes priùs conversantur invicem ob propensionem, deinde propensio fit passio, et passio postquam radicem in corde fixerit, mentem obtenebrat, et eos in mille crimina ruere facit. Hinc cardinalis Picus de Mirandola, episcopus Albanensis, in sua diœcesi per edictum suos admonuit Confessarios, ne tales adamantes absolverent, si postquam ter ab aliis jam fuerint admoniti, ab hujusmodi amore sectando non abstinuissent, præsertim tempore nocturno, aut diu, aut clam, aut intra domos (cum facili periculo osculorum et tactuum), aut contra parentum præceptum; aut cum altera pars prorumpit in verba obscena, aut cum scandalo (prout si in ecclesia) aut cum conjugatis, claustralibus, aut Clericis in sacris. Et in hoc generaliter advertendum quòd ubi agitur de periculo peccati formalis, et præcisè peccati turpis, Confessarius quantò magis se rigorosum cum pœnitente adhibebit, tantò magis ejus saluti proderit. Et contrà, tantò magis cum illo immanis erit, quantò magis benignus erit in permittendo ut ille in occasione maneat, aut se immittat; S. Thomas de Villanova Confessarios in hoc condescendentes vocat eos *impiè pios*. Hæc charitas est contra charitatem. Solent in his casibus pœnitentes conari ut Confessarii apprehendant, quòd occasionem removendo magnum orietur scandalum. Fortis sit Confessarius ad hujusmodi timores despiciendos: majus semper erit scandalum, videre quòd pœnitens nec etiam post confessionem occasionem aufert. Aut alii ejus peccatum ignorant, et tunc nihil mali suspicabuntur; aut sciunt, et tunc pœnitens famam potiùs recuperabit quàm amittet, removendo occasionem.

4. — Plures DD. censent primâ aut secundâ vice

bene absolvi posse qui est in occasione proxima, licet voluntaria, etiam antequam occasio auferatur; modò firmum habeat propositum, et promittat illam statim remove. Sed hic oportet distinguere cum S. Carolo Borromæo (in Instructione Confessariis ab eo tradita) occasiones quæ *sunt in esse*, et occasiones quæ *non sunt in esse*. Occasio quæ *est in esse*, est, exempli gr., cum aliquis concubinam domi detinet, vel cum aliqua famula consentit quoties tentatur à domino, et similia. Occasio autem quæ *non est in esse*, est, ex. gr., cum quis in ludo prorumpit in blasphemias; aut versando in cauponis prolabitur in rixas et ebrietates, aut accedendo ad convivia, incidit in verba et cogitationes turpes. His positis, dicendum quòd in occasionibus quæ *non sunt in esse*, rectè docet S. Carolus quòd pœnitenti firmè promittenti ab eis abstinere, potest ei semel, bis, et etiam ter absolutio dari: quòd si deinde ille occasionem non aufert, et eodem modo peccat, non potest absolvi, nisi priùs occasionem removeat. In occasionibus autem quæ *sunt in esse* cum eodem S. Carolo omnino neganda est absolutio, nisi occasio prorsùs auferatur. Hancque sententiam (ordinariè loquendo) omnino tenendam probavimus in Libro (a). Ratio, quia talis pœnitens est indispositus ad absolutionem, si petat eam antequam occasionem removeat: etenim eam recipiendo se immittit in proximum periculum frangendi propositum, et sic remanendi in eadem occasione. Clariùs rationem hanc explicemus. Porrò moraliter peccat qui est in occasione proxima voluntaria, et eam non tollit; cum autem opus tollendi occasionem sit maximè arduum, et non impleatur nisi per magnam violentiam, hanc vim difficulter sibi infert qui jam est absolutus, dum ablato timore sinè absolutione remanendi, de facili sibi suadebit quòd tentationi resistet quin occasionem auferat, et ita in ea manendo, certè quidem recidet; prout quotidie experimento probatur in pluribus pœnitentibus qui, captâ absolutione ab aliquo Confessario parum

---

(a) Lib. 6. n. 456.

cauto, minimè postea attendunt ad occasionem removendam, et statim deterius relabuntur. Hinc dicimus quòd propter prædictum periculum frangendi propositum, mortaliter peccat pœnitens qui ante remotionem occasionis absolutionem petit, et gravius peccat Confessarius qui illum absolvit.

5. — Diximus *ordinariè loquendo*, nam plures casus excipiuntur à DD. (a), in quibus pœnitens absolvi potest antequam occasionem removerit. Et excipitur 1. casus in quo pœnitens talia afferret extraordinaria signa doloris, ut prudenter judicari possit ipse non esse ampliùs in proximo periculo frangendi propositum de tollenda occasione; tunc enim signa illa indicant pœnitentem donatum fuisse uberiori gratiâ, quâ meritò speratur quòd in removenda occasione constans erit. Verumtamen, semper ac absolutio commodè differri posset, tunc illam etiam ei differrem, usque dum eum effectu occasionem auferat. Excipitur 2. casus in quo pœnitens non possit redire, vel non nisi post multum tempus; tunc bene potest absolvi, si censeatur bene dispositus per propositum statim removendi occasionem; quoniam eo casu periculum frangendi propositum, remotum reputatur, causâ magni oneris quod pœnitens deberet pati, abscedendo sinè absolutione, aut repetendi confessionem apud alium Sacerdotem, aut diu manendi sinè gratia sacramenti. Quapropter, cùm ille sit tunc in quadam morali necessitate recipiendi absolutionem antequam occasionem tollat, habet jus ut statim absolvatur (b); dum enim hic non potest ante absolutionem occasionem auferre, censeatur ac si esset in occasione necessaria. Sed hoc nec etiam admitendum, si pœnitens jam ab alio Confessario aliàs admonitus fuerit de occasione removenda, et non impleverit, quia tunc habetur ut recidivus, et ideo nequit absolvi, nisi afferret extraordinaria signa doloris, prout in sequenti puncto dicemus, n. 12.

(a) *Lib.*, n. 454. v. *Dixi*. — (b) *Ibid.* v. *Excipe* 2.

6. — Hoc dicimus quoad occasionem proximam voluntariam; at si occasio est necessaria, aut *physicè*, prout si quis detineretur in carcere; vel esset in periculo mortis, in quo non haberet tempus et modum ejiciendi concubinam: vel *moraliter*, id est si occasio non posset auferri sinè scandalo, aut gravi damno vitæ, famæ, aut bonorum, ut communiter docent DD. eo casu pœnitens bene absolvi potest quin occasionem auferat, quia tunc non tenetur eam removere, modò promittat exsequi media necessaria ad efficiendum ut occasio ex proxima evadat remota, prout sunt, præcisè in occasione peccati turpis, fugere familiaritatem complicitis, et etiam aspectum quantum fieri potest, frequentare sacramenta; et sæpè commendare se Deo, renovando quotidie (præsertim mane) ante imaginem crucifixi propositum non amplius peccandi, et quantum est possibile vitandi occasionem. Ratio, quia occasio peccandi non est propriè peccatum in seipsa, neque inducit peccandi necessitatem; unde bene consistere potest cum occasione verus dolor, et propositum non recidendi: et licet quisque teneatur auferre proximum periculum peccandi, id intelligitur cum ipse sponte vult tale periculum; sed cum occasio est moraliter necessaria, tunc periculum per remedia opportuna remotum evadit; et Deus tunc non se retrahit ab assistendo suâ gratiâ illi qui verè deliberavit ipsum non offendere. Nam non dicit Scriptura quòd peribit qui est in periculo, sed qui amat periculum; sed nequit dici amare periculum, qui illi invitatus subiacet; unde inquit D. Basilius: *Qui urgente aliquâ causâ et necessitate, se periculo objicit, vel permittit se esse in illo, cum tamen aliàs nollet, non tam dicitur amare periculum; quàm invitatus subire; et ideo magis providebit Deus ne ille pereat.*

7. — Hinc dicunt DD. bene capaces absolutionis esse qui nolunt relinquere aliquod officium, negotium, aut domum, in qua soliti fuerunt peccare, eò quòd deserere eam nequeunt sinè gravi detrimento, semper ac verum habeant propositum se emendandi, et media implendi ad emendationem; tales sunt, ex. gr., chi-

rurgici qui in medendis feminis, aut Parochi qui in excipiendis earum confessionibus, prolapsi sunt, si, his muneribus relictis, non possent juxta summum statum vivere (a). Sed omnes conveniunt expedire in his et similibus casibus absolutionem differre, ut pœnitens sit saltem diligentior in præscriptis remediis exsequendis. Verumtamen ego censeo Confessarium non tantum posse, sed etiam teneri ad differendam absolutionem, semper ac commodè differre potest, præsertim cum agitur de materia turpi; tenetur enim ipse tanquam medicus animarum opportuniora applicare remedia; et puto remedium magis idoneum non inveniri pro eo qui manet in occasione proxima, quam differre ei absolutionem, dum experiëntiâ nimis patet quod plures post absolutionem acceptam negligunt media præscripta exsequi; et sic faciliè recidunt. E converso, cum alicui differtur absolutio, ille vigilantior erit ad media implenda, et ad obsistendum tentationibus, ob metum quod iterum sinè absolutione dimittatur, cum ad Confessarium redibit. Fortè in hoc quis me nimium rigidum reputabit, sed ego semper sic me gessi in praxi, et sic pergam me gerere cum iis qui sunt in proxima occasione, quamvis extraordinaria signa doloris haberent, semper ac mihi non ostenderetur specialis necessitas eos statim absolvendi; et sic censeo multò magis prodesse pœnitentium saluti. Utinam et omnes Confessarii sic etiam se gererent! oh! quot peccata evitarentur, et quot alix salvarentur animæ! Repeto quod supra dixi: Ubi agitur de liberando pœnitente à peccato formali, uti debet Confessarius opinionibus benignioribus, in quantum christiana prudentia concedit; sed ubi opiniones benignæ periculum peccati formalis proximius reddunt, prout in hac materia occasionum proximarum accidit, dico omnino expedire, et quandoquè oportet quod Confessarius sententiis ri-

---

(a) *Lib. 6. n. 455.*

gidioribus utatur, tunc enim hæ valde magis prosunt animarum saluti. Quòd si autem quis manendo in occasione necessaria, semper eodem modo relaberetur, etiam remediis adhibitis, et modica superesset spes emendationis, tunc dico omnino huic negandam absolutionem priùs quàm occasionem tollat (a). Et hìc reor instare Evangelii præceptum: *Quòd si oculus tuus scandalizat te, ejice eum* (b). Excepto casu quo pœnitens signa doloris ostenderet tam extraordinaria, ut posset concipi prudens spes emendationis (c).

PUNCTUM II.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cum habituatis et recidivis.

8. — **DISTINGUENDI** sunt habituati à recidivis. *Habituati* sunt qui habitum contraxerunt in aliquo peccato, de quo non adhuc sunt confessi. Isti, ut dicunt DD. (d), bene absolvi possunt, primà vice quâ confitentur de pravo habitu, vel si de eo confitentur postquam retractaverunt; dummodo dispositi sint per verum dolorem, et firmum propositum adhibendi media efficacia ad emendationem; verùm si habitus esset valde radicans, potest etiam Confessarius ei differre absolutionem, ad experiendum quomodo sit constans pœnitens, in praxim deducendo media præscripta, utque ipse de suo vitio majorem concipiat horrorem. Advertatur hìc quòd quinque vices in mense jam possunt malum habitum constituere in aliquo vitio peccati externi, modò inter ipsas aliquod intervallum intercedat. Et in materia fornicationum, sodomiarum et bestialita-

---

(a) N. 457. — (b) *Marci* 9. v. 46. — (c) *Lib.* 6. n. 457. — (d) *Lib.* 6. n. 458.

106 *Tract. ult. Quomodo se gerere debeat, etc.*
tum multò minor numerus habitum potest consti-
tuere : qui, ex. gr., semel in mense fornicaretur per
annum, bene hic habituatus dici potest.

9. — *Recidivi* autem sunt qui post confessionem
eodem, vel quasi eodem modo sunt relapsi absque
emendatione; isti, ut communiter docetur (a), ne-
queunt absolvi si sola signa ordinaria afferunt,
nempe si tantum confiteantur, asserendo se pœni-
tere et proponere, prout habetur ex propos. 60.
damnata ab Innocentio XI. Nam habitus contrac-
tus, et relapsus præteriti sinè ulla emendatione
magnam præstant suspicionem quòd dolor et pro-
positum quæ pœnitens asserit habere, nequaquam
sint vera. Unde istis differenda est absolutio per
aliquod tempus, usquedum appareat prudens sig-
num emendationis. Et in hoc puncto lugenda est
animarum ruina, cujus causa sunt tot mali Confes-
sarii, indistinctè absolvendo tot recidivos, qui cùm
repererint Confessarios qui semper tam facilè eos ab-
solvunt, amittunt horrorem in peccando, et per-
gunt ad putrescendum in cœno vitiorum usque ad
mortem. Quidam DD. (b) admittunt, recidivum
solis signis ordinariis absolvi posse usque ad tertiam
et quartam vicem; sed huic opinioni nunquam potui
acquiescere, dum habituatus, qui post unam con-
fessionem recidit sinè emendatione, jam est verus
recidivus, et fundatam præbet suspicionem suæ in-
dispositionis. Et notetur hic quòd hæc regula pro-
cedit etiam respectu culparum venialium; quamvis
enim communiter admittitur faciliùs absolvi posse
eos qui prolabantur in peccata levia, eò quòd oc-
casiones eorum frequentiores sint; attamen, cùm
sit communis sententia (c) grave esse peccatum, et
sacrilegium absolutionem recipere super levibus con-
fessis sinè vero dolore et proposito; nec sufficere do-
lere de multitudine, sen de numero excessivo talium
culparum, quin dolor habeatur de aliqua in particu-

(a) *Ibid. v. Recidivus.* — (b) *Ibid. num. 459. v. Dicunt.* —
(c) *Ibid. dub. 1.*

lari, prout tenuimus *Tract. XVI. num. 33.* contra quorundam opinionem; facile metuendum est hujusmodi confessiones sacrilegas esse, aut saltem invalidas. Hinc diligenter satagat Confessarius ad non absolvendos indistinctè tales pœnitentes; tunc etenim, etiamsi illi sint in bona fide, ipse tamen non poterit à sacrilegio excusari, absolutionem impertiendo eis qui ad absolutionem non satis dispositi judicari possunt. Propterea curet, si pœnitentem sinè peccato vult absolvere, aut eum disponere ad dolendum præsertim de aliqua levi culpa, à qua ille magis horreat; aut ei insinuare ut confiteatur de aliquo peccato graviore vitæ anteactæ contra aliquod præceptum (sufficit enim ut confiteantur in generali absquè numero), ut habeat materiam certam super qua initi possit absolutio; alioquin etiam huic pœnitenti per aliquod tempus differri oportet absolutio.

10. — Dico *per aliquod tempus*, eò quòd recidivis tam levium quàm gravium culparum non est necessarium differre eis absolutionem per annos, aut menses, ut nimis rigidè vult *Juveninus* (a); sed regulariter satis erit, si peccatum procedit ex fragilitate intrinseca, dilatio octo vel decem dierum, prout ait doctus auctor Libri Romæ editi, cui titulus: *Istruzione per li novelli Confessori*; idemque dicit auctor libelli ubiquè in Italia accepti, cui titulus *Istruz. per li Confessori di terre è villagi* (b), ubi pro hac doctrina citat Ludovicum *Habert* (c). Adduntque esse excessivam et periculosam dilationem mensis, quia post tantum tempus difficilis redditur reditus hujusmodi pœnitentium. Et huic judicio favet Papa Benedictus XIV. in bulla *Apostolica* (d), ubi loquens de Confessariis qui rite pœnitentibus absolutionem differunt, sic deinde eos monet: *Illos quantocius ut revertantur invitent, ut ad sacramentale forum regressi, absolutionis beneficio donentur.* Nota verba, *quantocius* et *donentur*. Ad summum (dico) his differri potest abso-

---

(a) *Vide Lib. 6. n. 463.* — (b) *Par. 1. c. 9. n. 215.* — (c) *C. 1. §. 4.* — (d) *Bull. t. 3.*

lutio per quindecim, aut viginti dies. Sed excipere oportet illos qui tempore præcepti paschalis confitentur; pro istis enim majoris temporis experientia requiritur, cum justa suspicio haberi possit quod hi abstinuant à relapsu, potius ut censuram effugiant quam ex vero proposito mutandi vitam. Oportet etiam excipere eos qui lapsi sunt in occasione proxima extrinseca: isti enim majori egent experientia, cum occasio (ut dictum est in puncto præcedenti) sit fortius incentivum ad peccandum. Verum semper sufficiet experientia mensis. Caveat tamen Confessarius, ne dicat pœnitenti ut non redeat nisi post mensem, nam hic ob tantam dilationem nimis terrebitur: potiùs imponat ei ut redeat post octo vel quindecim dies, et sic blando modo ipsum transferet ad recipiendam absolutionem in fine mensis.

II. — Ad absolvendos igitur recidivos non sufficiunt ordinaria signa doloris et propositi, sed requiruntur extraordinaria, quæ aliàs juxta communem sententiam (a) certè sufficiunt ad absolutionem impertientdam; illud enim extraordinarium signum (modò solidum sit et fundatum) aufert indispositionis suspicionem, quæ urget ratione relapsuum. Rectè dixerunt Episcopi Belgii, in anno 1697. congregati, in quodam decreto edito pro directione Confessariorum suarum diœcesum, de hoc puncto loquentes: *Deum in conversione peccatoris, non tam considerare mensuram temporis quàm doloris* (b). Hinc prohibuerunt ne Confessarii stabili lege exigèrent à pœnitentibus adhuc recidivis experientiam notabilis temporis, antequam eos absolverent. Et jure merito; sola enim probatio temporis non est unicum signum mutatæ voluntatis, dum voluntas peccatoris mutatur virtute divinæ gratiæ, quæ tempus non requirit, sed aliquando illico operatur; quapropter mutatio voluntatis bene per alia signa cognosci valet, sinè experientia temporis. Quinimo alia signa dispositionis actualis pœnitentium, quandoquè voluntatis mu-

---

(a) *Lib. 6. num. 457. v. Recidivus.* — (b) *Ap. Croix, l. 6. p. 2. n. 1824.*

tationem manifestat multò meliùs, quàm probatio temporis: nam talia signa directè dispositionem ostendunt, dum è converso experientia illam ostendit tantùm indirectè; cùm non rarò accidat quòd aliquis diu abstinuerit à peccando, et adhuc sit etià indispositus. Unde auctor libri citati (*Ist. per li Nov. Confes.*) sic ait (a): *Se la ricaduta nasce dallà propria fragilità, senz' altra causa extrinseca voluntaria, è quasi temerità il dire che ogni ricaduto sia indisposto.* Et alibi (b) dicit quòd recidivus propter vim mali habitùs absolvi debet, semper ac firmam ostendit voluntatem adhibendi media ad emendationem, sic subdendo: *E giudichiamo, che 'l fare altrimenti, sia troppo rigore, e che 'l Confessore facendso s' allontanerebbe dallo Spirito della Chiesa, e del Signore, e dalla natura del sacramento, il quale non solamente è giudizio, ma e medicina salutare.*

12. — Plura autem sunt hæc signa, prout docent DD. (c). I. Major dolor, manifestatus per lacrymas (modò sint veræ compunctionis), aut per verba ex corde procedentia, quæ aliquando certiora signa quàm lacrymæ esse possunt. II. Minor numerus peccatorum (intellige cùm pœnitens fuerit in eisdem occasionibus et tentationibus peccandi); aut si pœnitens post ultimam confessionem perseveraverit in gratià per notabile tempus, putà per 20. aut 25. dies, ipse qui priùs pluries in hebdomada prolabi solebat: aut verò si lapsus fuerit post magnam resistentiam; aut etià si antequam ad confessionem accederet, diu se abstinuerit à culpis mortalibus, in quas prolabi assuetus erat. III. Diligentia adhibita pro emendatione, ut esset si pœnitens diligenter occasionem vitaverit, media præscripta à Conf. executioni mandaverit, aut si adhibuerit jejunia, preces, eleemosynas, etc. ad vitium extirpandum. IV. Si ipse petit à Confessario remedia, aut nova media ad emendationem; item si promittit implere media quæ tunc ei suggerit

---

(a) P. 1. c. n. 15. 359. — (b) C. 9. n. 213. — (c) Lib. 6. num. 460.

Confessarius; maxime si nunquam monitus fuerit ad illa adhibenda; sed his promissionibus censeo non omnino fidendum, si alia signa desint; cum pœnitentes, ut absolutionem carpant, facile promittunt, sed postea difficulter attendunt. V. Spontanea confessio, nempe si pœnitens accedit non jam ad implendum præceptum paschale, neque ex quodam usu pro se confitendi in aliquibus temporibus, prout die Nativitatis Domini, in festivitibus Deiparæ et similibus: neque accedit impulsus à parentibus, à Domino, aut magistro; sed venit omnino sponte, et verè inspiratus à divino lumine, ad solum finem ut divinam gratiam recipiat. Præsertim si ad se confitendum longum iter aggressus fuerit, abstinuerit à lucro notabili, grave sustinuerit incommodum, aut magnum conflictum internum vel externum superaverit. VI. Si venerit motus ab aliquo extraordinario impulsu, putà ob concionem auditam, aut mortem amici, obve metum alicujus imminentis flagelli, prout terræ motus, pestis, etc. VII. Si pœnitens confiteatur peccata antè per verecundiam tacita. VIII. Si pœnitens, antequam accedat, restituerit rem, vel famam ablatam. IX. Si propter monitionem Confessarii ostendit apprehendisse novam cognitionem et horrorem sui peccati periculique suæ damnationis. Alii alia signa addunt, prout si pœnitens magnam libenter acceptat pœnitentiam; si asserit pœnituisse peccati statim ac illud patravit; si protestatur velle mori potius quàm peccare. Sed hæc signa nescio an sola satis esse possint; potius dicerem quòd possent deservire ad alia adjuvanda signa, quæ sola non sufficerent.

13. — Deniquè semper ac aliquod adest signum, quo prudenter possit judicari pœnitens mutasse voluntatem, bene absolvi potest; quamvis enim Confessarius, ut pœnitentem absolvere possit, moraliter certus esse debet ejus dispositionis, attamen advertendum quòd in aliis sacramentis, in quibus materia est physica, physica etiam debet esse certitudo; sed in hoc sacramento Pœnitentiæ, cum materia sit moralis, prout sunt actus pœnitentis, sufficit moralis certitudo, siye respectiva, ut proba-

tum est (a): nimirum satis est quòd Confessarius prudentem habeat probabilitatem de dispositione pœnitentis, sinè aliqua prudenti suspicione in oppositum; alioquin difficulter unquam posset ullus peccator absolvi, nam omnia signa pœnitentium aliud non fundant quàm probabilitatem quamdam de ipsorum dispositione. Auctor (*dell' Istruz. per li Nov. Confess.*) sic loquitur: *Non ricercasi altro per amministrare la penitenza, che un giudizio prudente probabile della dispositione del penitente; onde se le circostanze non fondano un dubbio prudente, ch' egli non sia sufficientemente disposto, non deve il Confessore inquietare se stesso, nè il penitente, per averne l' evidenza che non è possibile* (b); vide *Tract. XVI. in 117. in fin.* Et hìc notandum circa malum habitum, quòd faciliùs absolvi possunt recidivi in blasphemiiis quàm in aliis peccatis odii, furti, aut libidinis quibus habitus fortiùs inhæret, causâ majoris concupiscentiæ, sive inclinationis quæ in illis invenitur.

14. — Dictum est, Confessarium posse absolutionem impertiri consuetudinario et recidivo, quando ille per signum extraordinarium dispositus apparet; sed non dicitur teneri, quia potest etiam absolutionem ei differre, si hoc censeat expedire, ut communiter DD. docent (c). Etenim, licèt pœnitens post confessionem suorum peccatorum jus habeat ad absolutionem, tamen non habet jus ut statim absolvatur; nam Confessarius tanquam medicus bene potest, imò quandoquè tenetur absolutionem differre, cùm judicat tale remedium necessariò prodesse saluti sui pœnitentis. An autem expediat ordinariè uti hoc remedio, aut non sinè consensu pœnitentis? Certum est non expedire, quando dilatio asserre potest magis detrimentum quàm profectum; et idem dicunt DD. quando ob dilationem pœnitens subire deberet aliquam infamiæ notam, aut periculum (d). Extra autem hos casus, quidam volunt meliùs esse quòd hujusmodi recidivis differatur absolutio. Alii tamen

---

(a) *Lib. 6. num. 57 et 461.* — (b) *P. 1. c. 15. n. 368.*
 — (c) *Lib. 6. n. 462.* — (d) *Num. 463.*

communius consent id rarò expedire; et hoc etiam sentit celeberrimus nostrorum temporum missionarius R. P. Leonardus de portu Mauritio, in suo docto sermone Romæ edito, cui titulus, *Discorso mistico è morale*. Melius nihilominus dicendum, quòd in hoc puncto nequit certa statui regula, sed Confessarius juxta occurrentes circumstantias gerere se debet: Deo se commendet, et secundùm quod se sentit inspiratum, sic faciat. Ego ita censeo. Si pœnitens relapsus est ex fragilitate intrinseca, prout accedit in peccatis iræ, odii, blasphemiarum, molitiorum, aut delectationum morosarum, dico cum sententia communissima Doctorum (a), quòd rarò expedit differre absolutionem recidivo, cùm ille est dispositus, nam sperari debet magis gratiam sacramenti quàm dilationem absolutionis illi prodesse posse.

15. — Dico *ex fragilitate intrinseca*; aliter enim agendum cum eo qui relapsus est ob occasionem extrinsecam, quamvis necessariam; nam occasio vivaciorem excitat concupiscentiam, et complicitis præsentia vehementius sensus commovet, et intensiorem reddit affectum ad peccandum, quàm faciat pravus habitus intrinsecus; et ideo pœnitens in occasione extrinseca magnam sibi vim inferre debet, non tantùm ad superandam tentationem, sed etiam ad se removendum à familiaritate et præsentia complicitis, ut periculum ex proximo reddatur remotum. Et tantò magis hoc procedit, si occasio est voluntaria, et omnino auferri debet; quia tunc recipiens absolutionem, antequam occasionem amoverit, remanet in magno periculo frangendi propositum tactum de illa removenda, prout ostendimus in Punct. præcedenti, *num. 4.* E converso in consuetudinario ob causam intrinsecam remotius est periculum violandi propositum, dum ex una parte non adest objectum extrinsecum quod tam violenter eum impellat ad peccandum: et ex altera illi non est voluntaria re-tentio mali habitus, prout est voluntarium non amo-

---

(a) *Ibid. v. Ut autem.*

veniendi occasionem cum possit; unde in tali necessitate Deus malè habituatò magis succurrerit, et ideo plùs quàm à dilatione absolutionis, sperari potest emendatio à gratia sacramenti quæ illum fortiozem reddet, reddetque efficaciora media quæ ipse adhibebit ad habitum extirpandum. Cur enim, rectè dicunt *Sal-manticenses* (a), magis sperari debet quòd peccatori gratia carenti prosit dilatio absolutionis, quàm prosit amico Dei absolutio quàm gratiam recipit? Et cardinalis Toletus (b) loquendo præcisè de peccato pollutionis, censet ad tale vitium vitandum non esse remedium efficacius quàm sæpè se munire sacramento Pœnitentiæ; subditque hoc sacramentum maximum esse frenum hujusmodi peccatum committentibus; et qui eo non utuntur, inquit, non sibi promittant emendationem nisi per miraculum: et in factò S. Philippus Neriùs (ut legitur in ejus vita (c)) maximè hoc medio frequentis confessionis utebatur pro recidivis in tali vitio. Huic quoque confert id quod ait Rituale romanum, agendo de pœnitentia: *In peccata facillè recidentibus utilissimum fuerit consulere ut sæpè confiteantur: et si expediat, communicent.* Et dicendo *facillè recidentibus*, certè intelligit loqui de eis qui nondum pravum habitum extirpavère. Aliqui auctores qui per solam rigoris viam videntur velle animas salvas facere, dicunt recidivos pejores fieri, cum ante emendationem absolvuntur. Sed ipse scire vellem ab his magistris meis, an omnes recidivi, cum sinè absolutione dimittuntur, carentes gratiâ sacramenti, evadant fortiores, et omnes emendentur? Quot ego miseros novi in exercitio missionum, qui dimissi sinè absolutione, vitiis et desperationi se abjecerunt, et per plurimos annos omiserunt confiteri! Cæterùm repeto: quisque se dirigere debet juxta lumen quo donatur à Deo. Hoc certum est, quòd in hac materia tam errant ii qui plus justo sunt faciles, quàm ii qui sunt difficiles ad absolvendum. Multi quidem propter nimiam facilitatem sunt causa quòd

---

(a) De Pœn. c. 5. in fin. — (b) Tol. c. 6. n. 2. — (c) Cap. 6. num. 2.

tot animæ perdantur (et negari non potest quòd isti in majori sint numero, et majus damnum afferant; dum istis in majori numero accedunt peccatores habituati); sed alii ob nimium rigorem etiam magno sunt damno animarum saluti. Et nescio an Confessarius debeat tantum sibi scrupulum injicere quando absolvit indispositos, et non etiam quando dispositos sinè absolutione dimittit. Concludo hìc, et dico: non nego quòd aliquando bene prodesse potest recidivo disposito dilatio absolutionis. Dico secundò: semper proderit quòd Confessarius hujusmodi recidivos terreat, ostendatque ac si non posset eos absolvere. Dico tertio: ordinariè loquendo, recidivis ex fragilitate intrinseca, et per signum extraordinarium jam dispositis, magis absolutionis beneficium proderit quàm dilatio. Utinam et Confessarii recidivos absolverent tùm solùm, cùm signa extraordinaria afferunt! Id quod legendum est, quòd major, ne dicam maxima, Confessariorum pars universaliter recidivos absolvent sinè distinctione, sinè signo extraordinario, sinè admonitione, et sinè aliquo saltem remedio præstito ad emendationem; et hinc verè procedit, non jam ab absolvendis dispositis, tot animarum universalis perniciēs.

16. — Hoc tamen quod dictum est, communiter loquendo de habituatis et recidivis, non procedit jam circa initiandos in sacris ordinibus habituos in aliquo vitio (præsertim in peccato turpi); circa hos enim alia currit ratio. Laicus habituatus absolvi potest, semper ac est dispositus ad suscipiendum sacramentum Pœnitentiæ; sed ordinandus habituatus, si vult ipse ad sacrum ascendere Ordinem, non sufficit quòd sit dispositus ad sacramentum Pœnitentiæ, sed oportet quòd etiam dispositus sit ad recipiendum sacramentum Ordinis, alioquin ad neutrum dispositus erit; cùm enim sit indignus ascendendi ad altare qui vix egreditur è statu peccati, nec habet probitatem positivam, necessariam respectu ad sublimitatem statûs in quem immitti inhiat, ipse graviter peccat, si absquè illa vult sacrum Ordinem suscipere, etiamsi ponatur in

statu gratiæ. Quapropter tunc Confessarius nequit eum absolvere, nisi promittat abstinere ab Ordine suscipiendo, ad quem ascendere non poterit, nisi post longi temporis, saltem plurium mensium, probationem. Id plenè probatum est in dissertatione operi inserta (a), cum communi sententia doctorum (b) ibi relatorum, qui docent quòd ad sacrum Ordinem suscipiendum non satis est bonitas communis, id est simplex immunitas à peccato mortali, sed requiritur bonitas specialis, virtute cujus initiandus sit à pravis habitibus depuratus, ut docuit D. Thomas (c): *Ordines sacri præexigunt sanctitatem, unde pondus Ordinum imponendum parietibus jam per sanctitatem desiccatis, id est ab humore vitiorum*. Et ratio est, quia si ordinandus hanc non habet specialem sanctitatem, indignus est super plebem constitui, ad altissima altaris ministeria exercenda: *Sicut illi* (loquitur idem S. Doctor) *qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu Ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis* (d). Et alibi (e) expressiùs præfatam rationem confirmat, dicens: *Quia per sacrum ordinem deputatur ad dignissima ministeria, quibus ipsi Christo servitur in sacramento altaris, ad quod requiritur major sanctitas interior, quàm requirit etiam religionis status*.

17. — Verumtamen excipitur casus quo à Deo donaretur quis tam extraordinarià compunctione, quæ ipsum liberaret ab antiqua fragilitate; nam, ut ait idem Angelicus (f): *Quandoquè tantâ commotione convertit (Deus) cor hominis, ut subito, perfectè consequatur sanctitatem spiritualem*. Raræ quidem sunt hujusmodi conversiones, et præsertim in Ordinibus, licèt aliquam petant domum religiosam, ut spiritualia agant exercitia; isti enim ut plurimum non ultro, sed coacti accedunt; sed quando verè quis tantam reciperet gratiam à Deo (cujus admirabiles sunt

---

(a) Lib. 6. ex num. 63. — (b) Ibid. num. 68. — (c) 2. 2. q. 108. a. 1. ad 3. — (d) Suppl. q. 35. a. 1. ad 3. — (e) 2. 2. q. 184. a. 8. — (f) 3. p. q. 86. a. 5. ad 1.

misericiordiæ), quæ ipsum taliter mutatum redderet, quod licet adhuc aliquod pravam motum sentiret, magnum tamen concepisset horrorem adversus peccatum, et simul notabiliter diminutum in se cognosceret ardorem concupiscentiæ, ita ut à gratia munitus facile jam inciperet tentationibus obsistere; et insuper firmè statuisset in posterum, non tantum vitare peccata et occasiones, sed etiam media opportuniore suscipere ad vivendum ut Sacerdotem decet, et jam simul incæpisset ad suam conversionem confirmandam instanter preces effundere pro sua perseverantia, cum magna, et tali in Deum fiducia quæ eum redderet moraliter securum de quadam magna mutatione vitæ; eo casu bene posset Confessarius eum absolvere, etsi ipse vellet statim post confessionem Ordinem sanctum suscipere. Attamen adhuc in hujusmodi casu quo pœnitens magnam habuerit compunctionem, Confessarius quantum potest adhibere se debet ut illum inducat ad differendam susceptionem ordinis, ad hoc ut melius à pravo habitu se purget, et melius concepta proposita exsequatur. Imò ad hunc effectum, si ille nolit differre susceptionem, potest etiam Confessarius tanquam medicus, ad majorem ejus profectum, differre ipsi absolutionem, ut initiandus Ordinis susceptionem differat. Hoc tamen intelligendum, modò ex tali dilatione non subeat ille periculum alicujus infamiæ, aut notæ; tunc enim (prout notatum est n. 4.) pœnitens habet jus ut statim absolvatur. Cæterum Confessarii debent esse difficiles, quantum fieri potest, in absolvendis hujusmodi ordinandis, qui postmodum ordinariè pessimi evadunt, et sic populis et Ecclesiæ perniciem magnam afferunt (a). Hanc meam ratiocinationem integrè commendatam reperio à Benedicto XIV. in celebri suo opere *de Synodo* (l. 11. c. 17 et 18.) ultimæ editionis.

(a) *L. 6. ex n. 69.*

PUNCTUM III.

De nonnullis peculiaribus interrogationibus faciendis à Confessariis parum ineticulosæ conscientiæ pœnitentibus.

I. De interrogationibus faciendis rudibus.

18. — JAM dictum est *Tractatu XVI. n. 102.* quòd licèt debitum conscientiæ examinandæ sit proprium pœnitentis, nihilominus cùm Confessarius motivum habet credendi pœnitentem sufficienter non se examinasse, tenetur eum interrogare. Et loquendo de rudibus, ibi similiter dictum fuit *n. 103.* errorem esse eos dimittere ut diligentius se examinent, sed teneri Confessarium eos examinare, interrogando juxta ordinem præceptorum Decalogi, non autem de omnibus peccatis quæ ipsi committere potuerint, sed tantùm de magis usualibus, quæ ab hujusmodi hominibus committi solent; præsertim si sunt vectuarii, rhedarii, milites, satellites, famuli, caupones et hujusmodi. Quoad I. *Præceptum* interrogabit pœnitentem 1. an circa fidei res sit instructus, juxta ea quæ diximus *Tract. IV. n. 3.* Sed hic sapienter animadvertit celeberrimus ille et doctus missionarius P. Leonardus à portu Mauritio, in suo *discursu mystico et morali, n. 26.*, teneri Confessarium instruere pœnitentes rudes in mysteriis fidei, saltem in quatuor principalibus; quapropter sic subjungit: *Bonum non est consilium dimittere similes ignaros, ut ab aliis hæc doceantur, quia nullus alius sperabitur fructus, nisi ut sic ignari remaneant; ideoque expediens est breviter eos docere prædicta mysteria principalia, efficiendo pariter ut secum efforment actus fidei, spei, charitatis et contritionis, obligando tamen eos ut in posterum perfectè instrui se faciant circa cætera mysteria scitu necessaria de necessitate præcepti.* Et idem auctor loquens de personis urbanis salutis propriæ negligentibus, quæ sibi magno rubori et contumeliæ habent se de iis interro-

gari, ait decere Confessarium ut ipsis sic dicat : *Eia eliciamus unà simul actus christianos ; dic mecum : Deus meus , quia es veritas infallibilis , et quia sanctæ Ecclesiæ tu revelâsti, credo quidquid sancta Ecclesia me docet credere ; credo præcipuè te esse unum Deum , et tres personas ; credo filium , cùm Deus esset , se fecisse hominem , mortuum esse in cruce , resurrexisse , et ad cœlos ascendisse ; et illinc venturum esse omnes judicaturum , ut boni paradisi gloriâ fruantur , et mali in æterno igne crucientur.* Notandum hic insuper Bened. XIV. in const. 42. (*de Doctr. Christi*, §. 12. *vid. Bullarium , tom. I.*) dicere quòd est neganda absolutio ei qui neglexit culpabiliter addiscere scitu necessaria tum necessitate *medii*, cùm *præcepti*. Sed quoad ea de præcepto dicit absolvi posse pœnitentem si ex animo promittit conari addiscere , hisce verbis : *Eo quandoquæ casu pœnitens absolvi potest , quo se hujus vincibilis ignorantix reum agnoscit , et promittit operam se impensè daturum addiscere necessaria necessitate præcepti.* 2. An superstitiones exercuerit , aut alios docuerit , et si in ipsis aliorum ministerio usus fuerit , quos ad suo peccato cooperandum induxerit. Quocirca debet rudes admonere , superstitiones nunquàm esse licitas , quamvis ex charitate , aut in necessitate fiant. Quæ autem actiones sint necne superstitiones ? vide in opere (a). 3. An unquam olim rubore suffectus in confessione aliquod peccatum reticuerit. Et hac interrogatione ut plurimum curet sciscitari rudes ; et mulierculas qui rarò frequentant sacramenta , dicendo eis : *Forsan aliquis vitæ anteactæ scrupulus te mordet ? cura nunc bene confiteri , dic omnia libenter , noli timere , omnem scrupulum ab anima tua depone , etc.* Hæc interrogatione , aiebat quidam diligens operarius , à se multas animas à confessionibus sacrilegis fuisse liberatas. Si autem reperiat jam hujusmodi sacri-

---

(a) *Lib. 3. ex n. 14.*

legia fuisse patrata, ut de numero certus fiat, interroget quoties intra hoc tempus à quo peccare cessavit, confessus sit et communicaverit? et si quotiescunque confitebatur, vel communicabat, ad sacrilegium advertibat? Contingit enim aliquibus interdum sacrilegè confiteri, præcipuè in pueritia, et postea horum oblivisci. Hi enim non tenentur ad repetendas confessiones oblivionis tempore factas. Item interroget, utrùm sciebat se talibus confessionibus et communionibus etiam præceptum paschale transgressos fuisse? expedit autem ut hæc interrogatio de sacrilegiis fiat in principio confessionis, ne si postea fiat et reperiatur jam commissum sacrilegium, tempus teratur inutiliter in repetenda confessione quæ forsitan nihil habet dissimile à præteritis. Oportet autem operam dare ut qui peccata reticuerunt, cognoscant quàm maximum peccatum hoc sit, conculcare nempe pedibus Sanguinem Jesu Christi. 4. Interroget, si pœnitentiæ satisfecerit? Et si omiserit, an hoc accidit propter oblivionem, aut quia noluit eam adimplere, aut quia distulit in posterum faciendam, aut ut sibi commutare faceret? et si in ea dilatione putabat peccare? 5. Circa scandala, si induxerit alios ad peccandum, aut si ut peccatum exsequeretur abusus fuerit ministerio aliorum? Si cooperatus sit peccatis alienis? Tabernarios interroget, si ministraverint vinum illis qui soliti fuerunt ebriari (a)? Mulieres interroget, si verbis parum honestis, jocis, saltibus, risu, aut si fixis oculis aliquem inspiciendo, tunicâ nimis elevatâ, aut pectore aperto provocaverint viros ad malas cogitationes? si munera ab illis ad malum finem data acceptaverint?

19. — Circa II. præceptum. Interroget 1. an transgressus sit aliquod votum? 2. An cum mendacio juraverit? Et an juraverit per Sanctos, aut per aliquas res sacras, aut per animam, per conscientiam, aut per fidem? 3. An blasphemaverit:

(a) Lib. 2. num. 75.

et quid protulerit; an dixerit *malè habeat* (vulgò *managgia*) sive *atta, potta*? Et in quem blasphemaverit, an in Sanctos, an in dies sanctos, an in res sanctas? Et si subjunxerit, *Si ego feci*? Item si blasphemaverit coram filiis, famulis, etc. quia tunc accedit etiam peccatum scandali: vide circa blasphemiam quod dictum fuit *Tom. I. Tract. V. n. 1. et seq.* Sed hìc advertendum est cum *Instruct. Confess., etc.* non excusari blasphemos à peccato gravi, ex eo quia pravus habitus aut aliquis vehemens iræ motus effecerint ut ipsi non adverterent, aut non perciperent quod dicebant; quia hi pravè habituari, licèt cognitionem minùs expeditam quàm alii habeant; attamen semper habent cognitionem actua-lem sufficientem ad efficiendum ut actus sit delibe-ratus et mortalis. Cùm enim parvi peccatum faciant, idem in eorum animis non sentitur ille sensibilis sti-mulus, quem sentiret qui esset conscientia non adeo depravata; et hinc evenit quòd in eorum memoria ne vestigium quidem relinquitur actualis cognitionis quam habuerunt quidem de peccato, aut vestigium est adeo leve, ut interrogati libenter respondeant quòd non animadverterunt. Sed Confessarius cautus non debet eis fidem præstare; nec ab hujusmodi scisci-tandum est, utrùm necne animadverterint, sed omnes pro veris blasphemiiis actualibus accipiendæ sunt, semper ac illi sciebant esse tales (a).

20.—Circa III. *præceptum*. Quoad obligationem audiendi sacrum diebus festis, interroget pœniten-tem 1. si aliquoties sacrum omiserit? et si adver-terit ad omissionem? aut dubitaverit tempore quo Sacrum audire poterat; etenim multoties pœnitens ad horam tardam sacrum audire differens, licèt casu repererit sacrum, et illi interfuerit, nihilo-minus sinè justa causa in periculum illud omit-tendi se injecit, et de hoc rudes non se accusant. 2. Interroget, an laboraverit die festo? et si ille

---

(a) *Lib. 6. num. 123.*

affirmet, interrogetur I. quantum temporis laboravit, et quodnam laboris genus exercuit? nam secundum communiolem sententiam Doctores excusant à gravi laborantem duas horas; imò alii admittunt quid amplius, saltem si labor est de se levis, aut adest aliqua causa notabilior. Si autem pœnitens confitetur laborasse aliquando plùs, aliquando minùs, interrogetur quoties laboravit judicans laborare in materia gravi? sed opus est ut eum doceat laborare per longum tempus, etiam occultè et animi solatio ac gratis, etiam esse peccatum. 3. Interrogetur, quare laboravit, an per regionis consuetudinem? an ob necessitatem? aut jussu patris, aut viri, aut domini?

21. — Circa IV. *præceptum*. Si confitentur filii, interrogentur 1. si oderint parentes? quia tunc duplex peccatum patnaverunt, contra charitatem nempe, et contra pietatem. 2. Si quid grave fecerint contra eorum præceptum expressum, et in re justa, sicuti esset ne à domo de nocte egrederentur, ne ludis damnosis luderent, ne cum malis sociis, aut cum personis diversi sexûs, et similibus, versarentur? Dixi in re justa, quia circa statûs electionem filii non tenentur parentibus obedire. Imò parentes graviter peccarent, si sinè justa causa filios ad statum matrimonialem, aut ad statum ecclesiasticum, aut religiosum cogerent; aut modis injustis retraherent eos à statu religioso, quem illi eligere velint. 3. Interroget si reverentiam adversus parentes non adhibuerint, factis, aut imprecationibus, aut injuriis gravibus coram inrogatis: ut esset eos appellando *ebrios, bestias, fatuos, latrones, veneficos, scelestos*: aut gestus eorum contumeliosè exprimendo, aut aliis verbis proferendo, quibus gravem molestiam eis exhibuissent. Vocare autem eos *senes, ignaros, stupidos*, etc. non debet absolutè condemnari, de peccato mortali nisi tunc cùm illi graviter offenderentur. Notetur quòd cùm filii parentum debitam rationem non habuerint, tenentur læsum honorem eis restituere, veniam ab eis postulando etiam coram iis in quorum aspectu filii peccârunt. Nonnulli autem Confessarii parum cauti in eo casu pro satisfactione imponunt fi-

liis, ut cùm domum pervenerint, pedes parentum deosculentur, et absolutos dimittunt; sed illi postea hoc adimplere non curant, et novum peccatum admittunt. Satiùs est curare ut ante absolutionem hanc veniam poscant, quin eis imponatur ut pedes, aut manus deosculentur; quia illi filii quibus hoc faciendi consuetudo nunquam fuit, difficillimè hoc exsequuntur. Si autem non possit comodè hic actus ab illis exigi, ut veniam postulent ante absolutionem, non imponatur hoc sub gravi obligatione, sed potiùs ut consilium insinuetur, dum certè præsumentur, saltem ut plurimùm, parentes remittere filiis hanc obligationem, ne filii iterùm in Dei offensam incurrant.

22. — Si contrà confitentur parentes, interrogetur ab eis, 1. si negligentes fuerint in filiis educandis, non curando ut doctrinam christianam illi docerentur, ut Sacro interessent, sacramenta frequentarent, pravos socios et personas alterius sexûs vitarent. Item eos interroget, si scandalo fuerint illis, in eorum præsentia blasphemando, etc.? Si de excessibus eos non corripuerint, et præcipuè si quid furati sint? Si permiserint ut sponsi suarum filiarum domum accederent? Et potissimùm si filios secum in eodem lecto retinuerint; aut permiserint pueros et puellas simul dormire? Item si omiserint alimenta necessaria filiis ministrare? Si modis injustis coegerint filios ad statum matrimonialem suscipiendum, vel ut Sacris initiarentur, aut aliquam religionem inviti ingrederentur; nam hoc agentes graviter peccant. Sed de hoc parentes plures nullum sibi scrupulum faciunt, et hinc filiis perniciem et Ecclesiæ maximum detrimentum evenire solet. Interroget etiam dominos, si famulos suos corripuerint cùm blasphemabant, aut præcepto paschali non satisfaciebant, aut Sacro non intererant, aut inhonestè loquebantur, præcipuè messis et vindemiæ temporibus? Domini enim, cùm possunt, tenentur impedire scandala quæ tunc committuntur. Interroget etiam viros, si familiæ alimenta ministraverint? Uxores, si viros ad blasphemias provocaverint, et si eos debito matrimoniali defraudaverint? plerumquè de

hoc interrogentur uxores, quia multoties propter hoc solum damnantur, et in causa sunt cur etiam viri damnentur, qui cum observent sibi denegari quod debetur, ad mille scelera effrenati decidunt. Nihilominus in hac interrogatione verbis modestioribus, quantum fieri poterit, utantur, v. gr.: *Et obedis tuo viro etiam in rebus ad matrimonium spectantibus? aut habes forsitan aliquem scrupulum qui te mordeat circa matrimonium?* sed hæc interrogatio, ut plurimum, omittatur cum uxoribus quæ vitam spiritualem profitentur.

23. — Circa V. *præceptum*. Interroget pœnitentem, si quod grave damnum proximo mala ei precando appetiverit, aut de illius damno se oblectaverit? Et hic notetur quod si quis suo inimico diversa mala exoptaverit, ex. gr., mortem, infamiam, paupertatem, etc. tenetur omnia declarare, et sunt diversa peccata numero distincta, cum ea voluit efficaciter illi inferre; aut si speciatim et in particulari optavit ut hæc illi acciderint. Aliter autem, ut dicunt probabiliter multi DD., si optaverit mala illa sub uno genere mali, nempe ut media ad ruinam appetitam inimico. Et hic est confusio Confessariorum, in discernendo an imprecationes, quæ rudibus esse solent usuales, fuerint peccata mortalia, an venialia. In hoc oportet interrogare in primis pœnitentem, an in illo actu desideraverit deliberatè ut illæ succederent? Sed hoc non sufficit ad certum iudicium faciendum: qua de re opus est ut postea interroget, imprecatus ne fuerit in extraneos, an in propinquos; quia in hos (præcipuè in filios, conjuges, aut parentes) rarò animus pravus adest. Postremò oportet interrogare de causa cur eas imprecationes protulerit; dum si causa gravis, aut fervens ira intercesserint, facile est tunc etiam pravum desiderium interfuisse. Cæterum non sufficit pœnitenti ad excusandas imprecationes (prout advertit *Cajet.*) dicere quod tantum in illo actu, ut evenirent, cupiebat: quia hoc jam sufficit ut in illo actu commissæ sit culpa gravis; unde Confessarius tunc perquirat de numero, et iudicet de eis saltem ut coram

Deo sunt ; et quem recidivum in eo vitio repererit , non absolvat nisi priùs resipuerit , aut extraordinarium doloris signum dederit. Interroget 2. si in proximum intulerit injurias graves , et an coram aliis : quia tunc tenetur coram ipsismet restituere illi honorem ablatum , veniam ab eo petendo , aut aliis reverentiæ signis ; dummodo prudenter non præsumatur injuriis affectus totum remisisse ; aut quoddam illam publicam satisfactionem recuset , ne apud se rubor , et apud alios memoria injuriæ acceptæ renovarentur ; aut nisi timeretur ne illo satisfactionis actu iterum odium excitaretur. Si autem injuria illata fuisset secreta , etiam secretò tenetur veniam postulare , secundum veram sententiam : attamen advertendum est injurias quibus ad invicem se onerant rudes , licet in se essent graves , nihilominus non esse semper graves inter hujus generis personas , ut cum se appellant latrones , veneficas , meretrices ; quia ipsæmet non multi hæc faciunt , nec qui eas audit , fidem præstat ; excipe si nominarent res particulares et complices. Interroget 3. si discordias excitasset , zizania disseminando , et referendo uni quæ ab alio audivit. Insuper si Confessarius noverit pœnitentem aliquâ injuriâ fuisse affectum , interroget an requisitus ab offensore injuriam remisit ? Vide dicta *Tom. I. Tract. IV. n. 17.* Advertendum hîc quod dicit *Tourn. (tom. 3. pag. 269.)* , nempe quod offensus rectè potest velle injuriæ satisfactionem , si secus familia infamiâ notata remaneret. Item advertit *S. Thomas (a)* quod justè potest postulare offensoris animadversionem , aut ad cohibendam ejus petulantiam , aut ad consulendum communi tranquillitati. *Si verò (ait Sanctus) intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum per pœnam peccantis (putà ad emendationem , vel ad cohibitionem ejus , et quietem aliorum , et ad justitiæ conservationem) potest esse vindicta licita.* Sed circa punctum de conservanda justitia (quod plerumquè innuunt offensi) magnâ vigilantia utendum est

---

(a) 2. 2. q. 108. a. 11.

Confessario, quia in praxi, ut loco cit. diximus, faciliter in eo desiderio justitiæ latet propria vindicta. Demum circa hoc V. præceptum interrogentur rudes, an se inebriaverint usque ad rationis usûs amissionem? Vide dicta *Tom. I. Tract. VIII. n. 4.*

24. — Circa VI. præceptum. I. Interrogentur de cogitationibus, num desideraverint, aut morosè delectati fuerint de rebus inhonestis; et an plenè ad eas adverterint et consenserint. Deinde, num concupierint puellas, aut viduas, aut nuptas; et quid mai cum illis se facturos intenderint. In quo advertendum quòd rustici, communiter loquendo, existimant majus peccatum stuprum, quàm simplicem fornicationem: è contrario nesciunt malitiam adulterii. Ideo cum iis qui hujus vitii consuetudinem habent, non expedit eos monere de adulteri malitia, cùm prævidetur monitio parum profutura, sed tantùm effectura ut pœnitens duplici peccato peccet, si carnis concupiscentiis non resistet. De his autem cogitationibus quibus assentiti sunt pœnitentes, sumendus est numerus certus, si haberi potest; sin autem, exquiratur quoties in die, vel hebdomada, vel in mense cogitationibus consenserint. Sed si nec etiam id explicare possint, interrogentur num concupierint singulas mulieres quæ sibi occurrerunt, vel in mentem venerunt; aut num habitualiter turpiter de aliqua in particulari cogitârint, nunquam pravis consensibus resistendo? Et an semper illam concupierint, vel an tantùm quando ipsam aspiciebant? Demum interrogentur etiam num media apposuerint ad malas cogitationes exsequendas? nam (ut diximus eodem *Tom. I. Tract. III. n. 43. in fine*), tunc illa media, etsi indifferentia, à malitia interna informantur, et ideo explicanda ut peccata externa, sive opera incœpta.

25. — II. Circa verba obscena; interrogentur 1. coram quibus et quoties ita locuti sunt, ratione scandalii? an coram viris, aut feminis? uxoratis, aut non? pueris vel adultis? Faciliùs enim scandalizantur puellæ et pueri, quàm adulti, præsertim qui in hoc vitio sunt habituati. 2. Quæ dixerint verba? an,

v. gr., nominârint pudenda sexûs à suo diversi ? hoc enim difficulter excusatur à mortali. Num verba protulerint ex ira vel joco ? nam ex ira difficilius aderit complacentia et scandalum. Caveat Confessarius ab absolvendis hujusmodi recidivis in colloquiis turpibus, quamvis dicant ea protulisse ex joco, nisi prius emendentur, vel signum extraordinarium doloris afferant. 4. Num jactaverint se de aliquo peccato ? tunc enim tria peccata frequenter concurrunt, scilicet magnum scandalum audientium, jactantia de malo commisso, et complacentia de peccato narrato; ideoque interrogandi sunt de quo peccato in specie se jactârint. Interrogentur etiam, an delectati sint audire alios inhonestè loquentes, et an tunc adverterint ad correctionis præceptum, putantes eam profuturam ?

26. — Circa opera. Interrogentur cum qua rem haberint ? Num aliàs cum eadem peccârint ? Ubi peccatum fuerit patratum (ad occasiones removendas) ? Quoties peccatum consummatum, et quot actus interrupti adfuerint seorsim à peccato ? Num peccato multùm antè consenserint ? nam tunc actus interni interrumpuntur, juxta dicta cit. *Tract. III. n. 58.*, et tunc expedit formare judicium, toties multiplicata fuisse peccata, quot morulæ, somni, distractiones, etc. adfuerint, prout sunt coram Deo, tantùm interrogando de temporis duratione in peccato. Secùs si malum propositum fuerit conceptum per duos vel tres dies ante consummationem peccati, et intra illud tempus non fuerit retractatum, quia tunc sumitur pro uno numero peccato; vide dicta *ibid.*

27. — Se polluentes interrogentur etiam de tactibus impudicis separatis à pollutionibus, et moneantur eos esse mortalia. Item interrogentur an concupierint, vel an delectati fuerint de copula cogitata cum aliqua, vel pluribus mulieribus, aut puellis; tunc enim tot peccata distincta committunt. Item adverte quòd si quis coiret inter crura aut brachia mulieris, præter peccatum contra naturam, committeret fornicationem inchoatam, sive affectivam, ut dicunt communiter *Fill. Tamb. Holzm. Spor.*,

etc.; unde hic duo patraret peccata diversæ speciei, unum contra naturam in effectum, alter fornicationis in affectu. Circa autem peccata conjugum respectu ad debitum maritale, ordinariè loquendo, Confessarius non tenetur nec decet interrogare, nisi uxores, an illud reddiderint, modestiori modo quo possit, putà, *an fuerint obedientes viris in omnibus*; de aliis taceat, nisi interrogatus fuerit. Quæ autem liceant, et quæ velantur inter conjuges circa idem debitum; vide quæ fusè dicta sunt *Tom. II. Tract. XVIII. ex n. 39.*

28. — Circa VII. præceptum. Interroget, si quid ab alio surripuerint? Et à quo, et an ab uno, aut pluribus? Et an semel, an pluries? An soli, an cum aliis? Et an domini erant divites, vel pauperes? ut dignosci possit, utrùm materia fuerit gravis, vel levis; vide *Tom. I. Tract. X. ex n. 42 ad 73.*

29. — Circa VIII. præceptum. 1. Interrogetur pœnitens, si quem infamaverit? Et si id fecerit falsum delictum ei imponendo, aut verum patefaciendo? Et cùm delictum est verum, utrùm illud erat occultum, an publicum in aliquo loco, famâ, aut iudicis sententiâ? Item si erat occultum, an patefecerit cui erat ignotum? Et coram quot illud narraverit? Item an tanquam certum narraverit, an ut auditum ab aliis obrectatoribus? Et an coram aliis? Aut si saltem oblectatus sit in audiendis obrectationibus? Insuper interroget an aliquod malum infamiam inducens alicui exprobraverit coram ipsomet? quia tunc adest etiam contumelia quæ distinguitur à detractatione. Quomodo autem se gerere debeat Confessarius circa famæ et honoris compensationem, vide dicta citat. *Tom. I. Tract. XI. n. 3. 4. 18. et seq.* Circa hoc octavum præceptum non est necesse ut interrogetur pœnitens an temerè iudicaverit? quia huiusmodi iudicia, quæ communiter fiunt, difficulter pertingunt ad culpam gravem; dum plerumquæ non sunt iudicia, sed suspensiones; et cùm sit aliquod iudicium, id evenit aut quia habetur sufficiens fundamentum ad sic iudicandum, aut saltem creditur quod motivum sit sufficiens ad tale formandum iudicium. Imò aliquando oportet

ab errore nonnullos rudes remove, qui sibi scrupulum faciunt in suspicando ubi suspicari tenentur, ut malo quod impedire possunt, occurrant; v. gr., nonnullæ matres, cum filiæ cum sponsis, aut etiam cum conjunctis clanculùm, aut nimis familiariter versantur; ita etiam nonnulli viri cum uxores nimis familiariter utuntur cum aliis hominibus, hi aliquando confitentur se temerè judicasse, aut suspicatos fuisse. Confessarii admonitos hos faciant, ne deinceps sibi de hoc scrupulum faciant; imò dicant quòd ipsi tenentur suspicari in talibus casibus de aliquo malo quod inde subsequi potest, ideoque tenentur remove occasiones, et tales familiaritates prohibere.

30. — Circa præcepta Ecclesiæ nihil aliud interrogare occurrit, nisi utrùm jejunaverint in quadragesima et in vigiliis? si sunt qui supponuntur ad id teneri. Et an præfatis temporibus, aut diebus veneris et sabbati cibis velitis usi sint.

II. *De interrogationibus adhibendis cum personis diversi statûs, aut conditionis, quæ sunt conscientiae parum meticulosæ.*

31. — Hic advertitur quòd circa obligationes proprii statûs, aut officii, non semper sufficit Confessario pœnitentem interrogare tantùm, an suam obligationem impleverit? Cum pœnitens videtur esse conscientiae parum meticulosæ, aut Confessarius aliundè habet rationabilem suspicionem quòd ille suis obligationibus desit, tunc oportet ut ipsum interroget in particulari, saltem circa ejus obligationes principaliores. Et primò, si est Sacerdos qui ad confitendum accedit, interrogetur 1. an satisfecerit horis canonicis et oneribus Missarum, vel an hæc per multum tempus distulerit celebrare? 2. An negotiationem exercuerit? 3. An nimis festinanter Missam absolvat? (circa quod observa quod dictum est *Tom. II. Tract. XV. n. 84. 85 et 86.*) Si est beneficiatus, eum interroget de fructibus beneficii, quomodo eos insumperit? Si est Confessarius, præsertim inter-

roget, an absolverit eos qui sunt in occasione proxima antequam illam removerint? aut recidivos sinè signis extraordinariis. Si est Parochus, de sui officii peculiaribus muneribus interrogetur, uti dictum est *Tom. I. Tr. VII. ex n. 14*. Sed præsertim 1. an attendat ad debitas correptiones erga subditos? præcisè erga eos qui aliquo tenentur odio, aut cum aliqua turpiter conversantur, aut domus sponsarum frequentant? 2. An invigilet ut sui subditi absque exceptione personarum paschale impleverunt præceptum, ab eis schedulas, aut aliam certam notitiam, sinè delectu personarum, exquirendo. 3. Quam dederint operam concionando diebus dominicis, aut docendo doctrinam christianam, et ministrandis sacramentis, præcipuè moribundis? 4. Eos interroget an ordinandis fides de bonis moribus aut de sacramentorum frequentia exhibuerint, quin de hoc certi facti sint. Deniquè si accederet Episcopus, qui sciretur neglectæ esse conscientiæ, Confessarius omittere nequit eum interrogare de illius peculiaribus muneribus, de quibus locuti fuimus in eodem *Tract. VII. ex n. 47*. Et præcipuè eum interroget an debitam adhibeat diligentiam ut se certum faciat de sufficienti scientia, aut de positiva probitate ordinandorum (prout diximus *Tract. VII. ex n. 47 et 52.*), non acquiescendo solis fidibus Parochorum, quæ ut plurimum sunt falsæ, aut suspectæ de falsitate, quia ob humanos respectus solent illæ exhiberi. Item si concedit facultatem confessiones excipiendi Sacerdotibus, quorum doctrinam et morum probitatem planè exploratam non habeat? Secùs ipsi damno potius, quàm utilitati erunt. Item an exploret scandala quæ in diœcesi adsunt? Item quomodo invigilet ad visitationem?

32. — II. Si confitetur monialis, interrogetur 1. an quem defectum commiserit circa vota, præsertim paupertatis, accipiendo vel largiendo sinè licentia? 2. An satisfecerit horis canonicis? opinio enim quòd moniales in privato non teneantur officium recitare, non est satis probabilis, ut ostendimus (a). 3. An

---

(a) *Lib. 4. Op. nost. n. 142. et App. III. n. 61.*

erga aliquem mutuam nutrierit benevolentiam periculosam, putà si adfuerint saltem verba, aut litteræ amatorix? Et eo casu, si monialis familiaritatem illam nollet relinquere, constans sit Confessarius in neganda ei absolute; in hujusmodi enim familiaritatibus, licet finis positivè pravus absit, semper tamen periculum urget: saltem adest scandalum et malum exemplum respectu aliarum. 4. An aliquo teneatur odio in suas sorores. 5. Si monialis aliquod exercet officium, interroget de illo in particulari, putà *rotariæ*, an afferat litteras aut nuntia de malo suspecta? *Portinariæ*, an oscitanter januam reseratam teneat, cum periculo scandali monialium, aut aliorum? *Abbatissis*, an debitam adhibeant diligentiam, cum viri in monasterium ingrediuntur, aut morantur? aut an novis abusibus conniveant? advertendo quòd licet particulares moniales peccent leviter, levem regulam transgrediendo, superiores tamen quæ non curant impedire cum possint observantiæ relaxationem, peccant in re gravi.

33. — III. Si accedit quis iudicis officio fungens, interrogetur 1. an fuerit personarum acceptor? 2. An causas expediverit? 3. An judicando conveniens studium præmiserit, omiserit; vel ex aliqua animi affectione motus erga alteram ex partibus sententias dixerit? IV. Si autem accedit tabellio, interrogetur 1. quomodo se gerat in capiendis informationibus? 2. An intermiserit interrogationes suggestivas? 3. An testium depositiones diminuerit, vel auxerit? V. Si accedit medicus, interrogetur 1. an satis fuerit versatus in studio medicinæ et in praxi medendi? necnon an studium adhibeatur (ut tenetur) in casibus difficilioribus qui occurrunt? 2. An alicui imperierit licentiam edendi carnes ob merum humanum respectum, sinè justa causa? 3. An aliquod periculosum remedium applicaverit infirmo, non adhuc de vita desperato? An fuerit causa ut remedia acciperentur ab aliquo pharmacopola suo amico, quem tamen noverit parum esse fidelem, vel peritum, aut ineptas vendere medicinas? An attenderit ad curandos pauperes, si ad hoc stipendium exegit; ve

sinè stipendio, si pauperes fuerint in gravi necessitate? 6. An curaverit suos monere infirmos ut tempore debito confiterentur, juxta præcepta pontificia? de hoc puncto in pluribus Operis locis sermonem fecimus (a), ubi dictum est quod Innocentius III. medicis præcipit, ne cujus infirmi curam susceperent, nisi priùs ille confessus fuerit; et S. Pius V. confirmans tale præceptum, insuper jussit ut medicus post tertium diem relinquat infirmum, nisi sciat ipsum fuisse confessum; item mandavit quòd omnes medici, antequam gradum doctoratùs assumant, dent juramentum observandi hoc præceptum; ideoque mandatum est omnibus collegiis. Sed dubium fit, quomodo hujusmodi præceptum et juramentum intelligantur. Plures DD. tenuerunt ea procedere cùm infirmitas est periculosa; vel saltem cùm dubitatur an sit periculosa; et in hoc sensu dixerunt bullam S. Pii receptam fuisse. Sed communior sententia vult quòd præfatum præceptum, quamvis non obliget in quocunque morbo levi, tamen non intelligendum tantùm urgere in morbis actualiter periculosis, sed etiam in illis qui prudenter judicantur posse in posterum fieri periculosi. Et ratio est quia Innocentius præcipit ut medicus imponat infirmo confessionem, antequam ejus curationis onus suscipiat, ad hoc ne infirmus (sic loquitur Pontifex) de confessione monitus in mortali morbo, de salute desperans faciliùs in mortis periculum incurrat: igitur intendit effici ut infirmus confiteatur antequam morbus fiat mortalis. Hæc sententia mihi videtur vera. Hoc tamen non obstante, in contrarium est praxis medicorum, etiam timoratæ conscientiæ, qui non solent monere infirmos ad confitendum, nisi cùm infirmitas probabiliter jam periculosa effecta est. Neque in hoc putant peccare adversùs juramentum præstitum juxta bullam S. Pii, innixi doctrinæ plurium auctorum Nav. Laym. Veg. Graf. Rod. Cier., etc. (b) sentientium quòd præfatum juramentum non

---

(a) Lib. 3. n. 182. et meliùs l. 6. n. 664. — (b) Lib. 6. n. 664. v. Notand. ad V.

obligat, nisi pro illa parte, pro qua à consuetudine receptum est. Cæterum, non dubitandum quin mortaliter peccent saltem medici illi qui omittunt monere infirmos de confessione, cum infirmitas est jam periculosa. Oh! quàm miserum est videre tot infirmos (et præsertim eos qui spectatæ sunt dignitatis) ad incitas mortis reduci, ut rationes vitæ Deo mox reddendas parent, tempore quo sunt quasi exanimes, cum vix possint verba tunc modulare, vix alios audire, vix statum concipere propriæ conscientiæ, suorumque peccatorum dolorem. Et totum hoc evenit culpâ istorum medicorum qui, ne displiceant infirmis, aut eorum propinquis, illos certiores non faciunt de periculo; imò eis blandiri pergunt usque dum omnino ipsi de vita desperantur. Cum igitur accedit medicus negligentis conscientiæ, curet Confessarius præcipuè eum interrogare et monere, non obiter, sed cum calore, de hac obligatione intimandi confessionem infirmis, saltem quando advertit morbum jam esse gravem, aut dubitat quòd sit jam gravis, ut comm. dicunt DD. qui in hoc non discrepant. Dico *cum calore*, nam ex hoc puncto pendet salus spiritualis, non tantum medici pœnitentis, sed omnium etiam infirmorum qui sub ejus cura erunt.

34. — VI. Si autem accedit pharmacopola, interrogetur 1. an præstiterit remedia prægnantibus ad abortum procurandum? 2. an vendiderit unum pharmacum pro alio, et carius quàm res valebat? Hic adde Gregor. XIII. in const. 29. *Officii nostri* omnem vetuit societatem pharmacopolas inter et medicos, aut chirurgos.

VII. Si accedit mercator, interrogetur 1. an deceperit pondere et mensurâ? 2. An res vendiderit ultra pretium supremum, præsertim dando merces ad creditum, cum emptores essent securi, et nihil damni ipse esset passurus? An autem pretium augeri possit vendendo ad creditum, eo quòd tale est pretium currens in venditionibus ad creditum juxta communem æstimationem? et an res quæ venduntur minutatim, carius possint vendi? observa doctrinas adnotatas in

Tractat. X. num. 174 et 178. cum Less. Lugo, Salm., etc.

VIII. Si accedit sartor, interrogetur 1. an in diebus festivis per notabile tempus laboraverit sine extraordinaria causa, ut vestes compleret et dominis afferret? 2. An jejunia impleverit ab Ecclesia præcepta? nam sartores ob sarcendi laborem minimè à jejuniis excusantur. 3. An si alii commiserint ei pannos emendos, ipse pretium majus exegerit, sub colore quòd mercator ob peculiarem amicitiam pretio minori pannos ei dederit? si revera pars illa pretii fuisset ipsi donata, tunc poterit eam exigere, modò moralem præmiserit diligentiam apud alios mercatores, aut certò sciat quòd alii communiter mercem illam minori non vendunt pretio: hoc tamen debet esse omnino certum, alioquin nihil ampliùs potest exigere quàm solvit, vide *Tr. X. n. 189.* 4. An sibi retinuerit frustula, sive resegmina vestium, quæ injustè retinet, nisi adsit consensus dominorum, aut nisi illi aliquid injustè detraherent ex pretio debito, adhuc infimo communiter æstimato? 5. An si occasio proxima peccandi esset ex accipiendis regulis bene formandi vestes mulierum per ipsarum corporum commensurationem (vulgò ut dicitur, *in pigliar la misura*), aut esset ex aptandis vestibus feminis, quod nequit fieri nisi cum ipsarum mulierum attrectatione; idque esset sartori occasio proxima incidendi in pravas delectationes, aut desideria, prout non rarò accidit improbæ conscientiæ viris?

35. — IX. Si accedit aliqua venditrix sive proxeneta (intellige de his quibus traduntur à dominis res ad vendendas licitantibus), interrogetur 1. an quid retinuerit pretii ab emptoribus exacti? tennimus enim quòd venditrix nequit illud superans sibi retinere, etiamsi traderet domino pretium ab eo designatum; quia talis determinatio fit, ut res non vendatur minoris, non autem ut proxeneta illud quod superest sibi retineat; idque procedit, etiamsi à domino fuerit locus designatus ubi res venderetur, et proxeneta, adhibitâ ibi debitâ diligentia, in alio loco multum distante plurius deinde vendidisset: etenim

tunc etiam dicimus quòd ipsa nequit omne superfluum retinere, sed tantum id quod ipsi spectare potest ob illum extraordinarium laborem, nam res semper domino fructificat. Excipitur 1. si proxeneta rem meliorem reddidit, et ideo pluris vendidisset quàm res prius valebat. 2. Si proxeneta cum domino convenerit amplius ei non tradere, nisi pretium ab eo determinatum; et non sive expressè sive tacitè, prout esset si dominus nullum pro ejus labore stipendium assignasset. 3. Si quod superest esset parvi momenti, ita ut præsumeretur dominus condonare. 4. Si proxeneta, factà ordinariâ diligentia, ipse sibimet emeret rem pretio ab aliis oblato, et postea eam pluris venderet. Idem dicendum, si quis tibi commiserit aliquam rem emendam pretio designato, et tu minoris emisses; tunc enim nihil amplius exigere potes, nisi extraordinarium laborem adhibuisses, ut impensæ parceres, aut si rem tuo nomine emisses, periculum in te assumendo; hoc tamen intelligitur, si jam præmisisses moralem diligentiam, nec invenisses à quo rem minoris emere potuisses.

36.—X. Si accedit barbitonsor, interrogetur an alios tondeat in diebus festivis, et ubi hujusmodi consuetudo non adsit? Dum contrà id et non est vetitum ubi consuetudo jam introducta est; aut si ibi nequeunt viri tonderi nisi in festis, eò quòd in aliis diebus labori operam navare debent, ut se suosque sustentare possint. Præterea interrogetur an comam mulieribus componat, juxta improbam usum hoc tempore à Satan inventum. Ordinariè loquendo, puto id esse viris proximam occasionem peccandi lethaliter turpibus delectationibus, aut saltem desideriis; unde dico minimè permittendum id alicui, qui in se contrariam non habuisset experientiam. Quòd si quis unquam per notabile tempus expertus fuisset, in hujusmodi actione se immunem à peccato, hic revera damnari nequit de mortali; sed hoc non obstante, non omittat Confessarius eum remove quantum potest ab hujusmodi officio, quod certè in se periculum continet. Hic discutiendum non aggredior an feminae necne possint tutâ conscientia viros arces-

sere, ut sibi componant illi comas? audio quòd pluribus in locis ipsæ hoc facitunt, et confitentur et communicant; videant ipsæ, et ipsarum Confessarii. Saltem Confessarius eis imponat ne cuius viri junioris operâ utantur, ex cuius actionibus perceperunt secum malitiosè illum se gerere. Cæterùm censeo quòd mulieres purioris conscientiæ non quidem viro- rum utantur operâ, sed contentæ erunt sibi à feminis inserviri, à quibus coma quo meliori potest modo componatur.

PUNCTUM IV.

Quomodo cum pueris, adolescentibus et puellis.

37.—Cum pueris adhibere debet omnem charitatem et modos suaviores, quantum fieri potest. Primò, eos interrogare debet an sciant res fidei? et si nesciant, oportet eos patienter instruere pro tunc, si tempus adest, vel eos mittere ad alium, ut instruantur saltem circa necessaria ad salutem. Cùm autem aget de confessione, in principio curare debet ut pueri ex seipsis confiteantur peccata quorum memores sunt; et postea fieri illis poterunt sequentes interrogationes: 1. An tacuerint aliquod peccatum ob verecundiam? 2. An blasphemaverint in Sanctos, aut dies sanctos; vel an juraverint cum mendacio? 3. An omiserint in festis audire Missam, aut in audienda illa, sermones habuerint? Et an in festis laboraverint? 4. An parentibus fuerint inobedientes, aut irreverentiam irrogaverint eos subsannando, manus in eos extollendo, vel convicia aut imprecationes coram ipsis proferendo? et hìc advertendum quod dictum est n. 21. de modo imponendi pueris petitionem veniæ à parentibus. 5. An aliquod turpe peccatum patnaverint? sed in hac materia Confessarius sit valde cautus in interrogando: incipiat interrogare de longè et verbis generalibus: et priùs

an dixerint mala verba? an jociati fuerint cum aliis pueris, aut puellis? Et si jocos illos clam exercuerint? Deinde interroget, an commiserint res turpes? Multoties, etiamsi pueri negent, prodest uti cum eis interrogationibus suggestivis, v. gr., *Et nunc dic mihi, quoties hæc fecisti? Quinquies, decies?* Interroget, cum quo dormiant, et si in lecto manibus jociati fuerint? Puellas interroget, an quem juvenem amore fuerint prosecutæ, et an adfuerint pravæ cogitationes, verba, aut tactus? Et à responsis procedat ad ultiores interrogationes. Sed caveat ab exquirendo à puellis, vel à pueris, an adfuerit seminis effusio; cum his enim melius est decesse in integritate materiali confessionis quam esse causam ut apprehendant quæ nondum noverint, vel ponantur in curiositate addiscendi. Interrogetur etiam à pueris, an attulerint nuntia, vel dona virorum mulieribus? Et à puellis, an acceperint dona à personis suspectis, nempe conjugatis, ecclesiasticis, aut religiosis? 6. Interroget an commiserint furtum, vel an damnum attulerint prædiis alienis, bestiis, aut alio modo? 7. An cui detraxerint? 8. Circa præcepta Ecclesiæ, interroget an impleverint confessionem et communionem paschalem? Et an carnes, aut lacticinia comederint diebus vetitis?

38. — Quod autem pertinet ad absolutionem his pueris impertiendam, magna requiritur attentio. Si constet quod ipsi sufficientem usum rationis jam habeant, prout si distinctè confitentur, vel adæquatè interrogationibus respondent, et appareat quod ipsi jam comprehendant cum peccato offendisse Deum, et meruisse infernum; tunc si satis videantur dispositi, absolvantur. At si in peccatis lethalibus sunt recidivi, ipsi tractandi sunt sicut adulti; unde si non præbeant extraordinaria signa doloris, absolutio eis differri debet. Si autem dubium sit an puer perfectum usum rationis habeat, prout si ille in actu confessionis non maneret compositus, sed oculos in girum ageret, manibus jocaretur, impertinentia interponeret; tunc si est in periculo mortis, aut in obligatione implendi præceptum paschale, absolyen-

us est sub conditione; et tantò magis si confessus fuerit aliquod dubium mortale; bene enim potest administrari sacramentum sub conditione, quando justa adest causa, ut esset hæc, liberandi hunc puerum à statu damnationis, si unquam in illum est lapsus. Idque agendum, etiamsi puer sit recidivus; dum ideo differri debet absolutio iis qui perfectam discretionem habent, quia spes est quòd ex tali dilatione ipsi redeant dispositi; sed spes hæc difficulter haberi potest à pueris qui perfecto usu rationis carent. Et probabiliter plures doctores dicunt quòd pueri isti dubiè dispositi absolvi possunt (saltem post duos vel tres menses) sub conditione, licèt sola venialia afferrent, ne careant diu gratiâ sacramentali, et fortè etiam sanctificante, si quam fortè gravem culpam haberent ipsis occultam. Oportet autem curare, ut hi pueri eliciant actum doloris necessarium ad suscipiendam absolutionem, modo respectu ipsorum magis proprio, ex. gr.: *Amasne Deum qui est Dominus tuus tam magnus, et tam bonus, qui te creavit, pro te est mortuus, etc.? Hunc Deum tu offendisti. Ipse tibi veniam dare vult, et tu spera quòd propter sanguinem Jesu Christi Filii sui tibi ignoscat. Sed oportet te pœnitere. Quid dicis? pœnitet te nunc eum offendisse, etc. Istis injuriis quas Deo irrogasti, scis quòd infernum meruisti? displicet tibi quòd ipsas commisisti? Deus meus, nunquam amplius volo te offendere, etc.* Pœnitentia autem his pueris injungenda levis sit quantum fieri potest, et curandum quòd illa ab ipsis quantociùs impleatur; alioquin aut eam obliviscentur, aut omittent. Curet etiam Confessarius magnopere pueris insinuare devotionem erga Deiparam, utque recitent quotidie Rosarium, et ter *Ave* mane et vespere, hanc precem adjungendo: *Mater mea, libera me à peccato mortali.*

39. — Circa verò statum ab aliquo adolescente eligendum, non audeat Confessarius illum ei determinare, sed tantum ex indiciis curet suadere statum illum ad quem prudenter judicare potest ipsum à

Deo vocari. Præsertim, loquendo de iis qui religionem ingredi volunt, ante omnia curet Confessarius bene ponderare in qualem religionem ingredi cupiant: nam si unquam institutum illud relaxatum est, melius erit alicui (ordinariè loquendo) quòd in seculo remaneat; nam illi se aggregando ipse se geret sicut se gerunt alii, et parum illud boni quod priùs exsequebatur, de facili in tali religione negliget, ut miserè pluribus accidit. Et præcipuè magnum scrupulum sibi faciat Confessarius, si ad insinuationem propinquorum, suadeat juveni illi ut intret in aliquam hujusmodi inobservantium communitatem. Si tamen religio observantiâ floret, Confessarius vocationem sui pœnitentis bene probet, inquirendo ad illam habeatne pœnitens impedimentum aliquod inhabilitatis, infirmæ valetudinis, inopiæ parentum? et maximè expendat finem an sit rectius, nempe magis se conjungendi Deo, aut lapsus emendandi anteactæ vitæ, aut seculi pericula vitandi? Quòd si principalis finis esset mundanus, vitam agendi commodiorem, aut se liberandi à propinquis duræ conditionis, aut complacendi parentibus, qui ad hoc eum impellunt, caveat ne permittat religionem ingredi; nam eo casu illa non est vera vocatio, sinè qua hujusmodi ingressus malum habebit eventum. Si autem finis est bonus, et abest impedimentum, nec debet, nec potest Confessarius, neque alius, ut docet D. Thomas, sinè culpa gravi illi impedire, aut dissuadere vocationem; quamvis prudenter aget aliquando, si executionem illi differat, ad meliùs experiendum an resolutio sit firma et perseverans; præsertim si noverit adolescentem esse volubilem, aut si deliberatio illa facta fuerit tempore missionis, vel exercitiorum spiritualium: dum in hujusmodi occasionibus quædam concipiuntur proposita, quæ postmodum, primo fervore transacto, deficient.

40. — Si quis adolescens vellet suscipere statum Presbyteri secularis, non sit facilis Confessarius ad annuendum, sinè longa et probata experientia recti finis et scientiæ, vel sufficientis capacitatis. Sacerdotes quidem seculares habent eandem, imò ma-

jorem obligationem quàm religiosi ; et contrà remanent in eisdem seculi periculis ; unde ut quis bonus evadat Sacerdos in seculo (in quo rarò, ne dicam rarissimè, boni inveniuntur) oportet quòd priùs egerit vitam valde exemplarem, remotam à ludis, ab otio, à pravis sociis, et deditam orationi et sacramentorum frequentiæ (sed quis est hic, et laudabimus eum ?) ; alioquin se ponet in statum quasi certæ damnationis ; præsertim si hoc faciat, ut obtemperet parentum fini, qui est res domesticas augere. Jam autem dictum est suprà n. 21 et 22. quàm gravissimum sit peccatum quod patrant parentes illi qui filios cogunt ut statum ecclesiasticum aut religiosum inviti suscipiant. Quoad puellas verò quæ virginitatem suam Jesu Christo consecrare cupiunt ; non permittat eis castitatem perpetuò vovere, nisi cognoscat eas bene fundatas in virtutibus, et edoctas in vitæ spiritualis regulis, et præcipuè in oratione exercitatas. Sub initio eis tantùm permittere potest ut castitatem voveant per aliquod definitum tempus, nimirum à solemnitatem alicujus festi ad aliam alterius.

41. — Demum quoad adolescentes illos qui volunt aut debent ducere uxorem (dico debent prout probatum est in Libro, loquendo de iis qui essent incontinentes, et nollent adhibere alia media opportuna ad se continendos) advertendum quòd sicut peccarent parentes qui sinè justa causa eis honestum matrimonium impedirent, ita contrà peccarent filii (et ideo Confessarius tenetur illis hoc prohibere), qui vellent cum dedecore familiæ matrimonium inire : aut quamvis conjugium non esset indecorum, vellent tamen illud contrahere, invitis parentibus, et cum eorum scandalo, quin ipsi filii justam causam habeant ob quam excusentur : observa quomodo in Libro id elucidatum est. Vide dicta *Tom. II. Tract. XVIII. n. 16.*

PUNCTUM V.

Quomodo se gerere debeat cum personis devotis.

42. — PERSONIS devotioni deditis, quæ frequenter accedunt ad communionem, ordinariè loquendo, insinuandum ut saltem in qualibet hebdomada sacramentalem absolutionem suscipiant. Hujusmodi pœnitentes, si tantùm de imperfectionibus confitentur quæ non pertingunt ad culpas certè veniales, dicit *Bonac.*, hos absolvi posse sub conditione; sed hoc non admittendum censeo, nisi perrarò, et cùm ipsi non possent materiam certam præteritæ vitæ assignare, vel non sinè magna molestia. Cæterùm dico quòd si pœnitens certam non exhibet materiam, non debet Confessarius angere in eam perquirendo, ut illum absolvat; et casu quo perquisisset, nec invenisset, non tenetur ei conditionatam absolutionem impertire. Hoc procedit cùm pœnitens confitetur (ut dixi) de defectibus, de quibus dubitatur an pertingant ad venialia. At si de certis venialibus confitetur, sed usualibus, sive quotidianis, putà de impatientiis, intemperantiis, distractionibus in officio, in oratione, et similibus; ut absolutio illi præberi possit, spectandum est an ipse aliquando sibi quantum potuit vim intulerit, ac passionem superaverit: quia tunc judicari poterit ejus culpas potius ex humana fragilitate processisse, quàm ex defectu doloris aut propositi. E converso, si ille frequenter et sinè resistantia in hujusmodi culpas relapsus sit, tunc cum eo agendum tanquam cum recidivo, juxta dicta ex *n.* 9.

43. — Plura insuper hìc notanda: et 1. caveat Confessarius ne his suis pœnitentibus spiritualibus, præsertim feminis prohibeat accedere ad alium Confessarium; et cùm advertat accessisse, ostendat id sibi gratum fuisse; imò ipsis imponat ut aliquando apud alios confiteantur; præterquam si quis esset valde scrupulosus, de quo prudenter timeat ne, si ad alium

cedat qui ejus conscientiam ignorat, notabiliter esset inquietandus. Caveat pariter Confessarius ne sollicitum se ostendat, se velle alicujus animæ directionem suscipere. 2. Nunquàm absque necessitate de aliorum Confessarius defectibus loquatur, sed potius sedulò quærat eos ab aliquo errore commisso excusare. 3. Directionem non suscipiat alicujus qui vult directorem suum relinquere, nisi adsit urgens causa, ut docent S. Philippus Neri, S. Franciscus Salesius, S. Carolus Borromæus et alii; ex hoc enim sæpè dissipationes, perturbationes, et quandoquè etiam scandala oriuntur. Advertatque, ad mutandum Confessarium non satis esse quod pœnitens aliquam erga eum abominationem sentiat vel quòd videatur verbis ipsius fidem non ampliùs habere; ut enim ait S. Theresia sæpè hæc est dæmonis tentatio. Unde S. Franciscus Salesius sic docet: *Confessarius non est variandus sinè gravi ratione. Sed contrà neque expedit in hoc esse invariabile, si legitimæ causæ mutationis superveniant.* Cæterùm dicit S. Theresia justam esse posse causam mutandi Confessarium defectum bonitatis; ita inquit: *Si Confessarius proclivis alicui vanitati apparet, mutetur; cùm ipse sit vanus, vanos alios efficiet.* Propterea poterit esse justa causa mutandi Confessarium defectus doctrinæ; de hoc tamen certam oportet haberi præsumptionem. De cætero, ait S. Theres. quòd de dubiis bene potest pœnitens alios doctos directores consulere, imò aliquando hoc omnino expedit. 4. Evitet Confessarius partialem se ostendere cum aliquo pœnitente. Quidam ad aliquam animi benevolentiam nimis adjiciunt; cùm illi omnem curam, tempus et laborem insumunt. Non negandum quòd aliqua anima quandoquè majori indigebit assistentiâ, quàm alia; sed alia est assistentia, alia est adhæsió, quæ efficit ut parciór cura de aliis pœnitentibus habeatur. Ideo expedit quòd Confessarius personæ illi indigentiori aliquem diem, aut tempus particulare assignet, quin illi incommodum recipiant. Notandum 5. quòd in excipiendis confessionibus harum personarum spiritualium Confessarius cavere debet, ne nimis

attollat vocem, quamvis de peccatis non loquatur; quia ex hoc accidere potest quòd alii expavescant suas culpas confiteri, ob hunc timorem quòd Confessarius altâ voce loquatur. 6. Non sit facilis permittere devotis puellis ut capillos præcidant, et aliquem induant habitum religiosum; sed curet ut ipsæ prius per multum tempus in vita spirituali et in virtutibus fixiùs radices immiserint. Propter istam nimiam facilitatem Confessariorum, quot puellæ postea habitum dimittunt, et nuptias ineunt cum scandalo loci, et malo exemplo aliarum! 7. Neque his puellis indulgeat Confessarius ut à viris doceantur legere, et tantò minùs scribere. Quot puellæ simplices, quia didicerunt legere, animæ jacturam luxêre! Hæc si non est proxima peccati occasio, saltem est non parùm periculosa. Si cupiunt talia addiscere, curent doceri ab aliqua alia muliere, aut ab aliquo fratre parvulo (adhuc cum cautela), alioquin eas non absolvat; nec etiam absolvat matres quæ hoc permittunt. 8. Neque concedat feminis juvenibus ut vagent ecclesias visitando, utque in ecclesia morentur plùs quàm est necessarium, cum perturbatione parentum; sed eas moneat ut attendant eis parere, labores domesticos amplectendo. Quomodo autem, et quantùm Confessarius cavere debeat à familiaritate suarum pœnitentium, de hoc sermo fiet *Punct. X. n. 54*. De directione autem animarum spiritualium loquemur in *Append. I*.

PUNCTUM VI.

Quomodo debeat se gerere Confessarius cum mutis et surdis.

44. — Si mutus esset etiam surdus, ut ordinariè evenit, ad ejus confessionem excipiendam oportet eum adducere in aliquem occultum locum, ad exigendum quoddam signum suorum peccatorum et doloris, meliori modo quo potest. Sed priùs quam eum audiat, curet Confessarius instrui ab ejus familiari-

tribus de ipsius vitiis, et de modo tenendo ut eum percipiat et ab eo percipiatur; et cum aliquod jam perceperit ejus particulare peccatum, cum signo doctoris, illum debet absolvere. Sed ego semper eum sub conditione absolverem, nisi quamdam moralem certitudinem haberem de sua dispositione.

45. — Mutus si sciret scribere, juxta nostram sententiam (a), ipse tenetur ad confitendum per scripturam; qui enim tenetur ad finem, tenetur etiam ad media ordinaria. Dico *ordinaria*, quia scriptum non esset muto ordinarium medium, si alioquin magnum ille deberet laborem subire ad suam confessionem explendam, aut si manifestationis periculum esse posset. Loquendo autem de surdis, si unquam accederet ad confessionarium aliqua mulier surda, aut surdastra, et Confessarius in progressu confessionis, interrogans de circumstantiis peccati confessi, adverteret eam esse surdam; vide dicta *Tom. II. Tract. XVI. n. 155.*

PUNCTUM VII.

Quomodo se gerere debeat cum moribundis.

46. — CONFESSARIUS in expediendis moribundorum confessionibus non debet tam exactè procedere circa numerum et circumstantias; præsertim si jam accessisset Sacerdos cum viatico, aut si medicus instaret ut citò viaticum suscipiatur; tunc enim melius est ad dispositionem pœnitentis, quàm ad confessionis integritatem attendere. Sufficit tunc imponere infirmo ut, cum convalescit, confessionem repetat. Et satisfactio sit levissima, imponendo proportionatam pro tempore quo ille convalescet; vel satis ei injungere ut redeat tempore sanitatis. Vulnerati et puerperæ, quæ ordinariè nequeunt ab assistantibus deseri, sufficit ut se accusent genericè de suis peccatis, et in

---

(a) *Vide Tract. XVI. n. 35.*

particulari de aliqua culpa levi, cum proposito integrè confitendi si convalescant. Advertat Confessarius quòd si moribundus tenetur ad aliquam restitutionem quam valeat tunc implere, ei imponere debet ut statim faciat; et non sufficit quòd de illa onus hæredibus relinquat, aliàs eum non absolvat.

47. — Si autem infirmus notabilissimam subito esset perturbationem animi in audiendo quòd debeat viaticum accipere, probabile est posse Parochum Eucharistiam ei præbere, reticendo solita verba: *Accipe, frater, viaticum, etc.*; sed proferendo ordinaria verba communionis: *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat, etc.* vid. dict. *T. II. Tr. XV. n. 50.* Si deinde Confessarius adverteret moribundam jam esse in statu quo teneretur suscipere Extremam Unionem, et ille respueret; patefaciat ei magnos effectus hujus sacramenti, quòd grandem præstat animæ fortitudinem ad obsistendum in ultimo agone dæmonum tentationibus; eam solvit à culpis venialibus et etiam mortalibus, si occulta sint; et insuper sanitatem adhuc corporis confert, cum animæ saluti expedit; sed hanc sanitatem non probet, si moribundus eò devenit, ut nequeat amplius nisi per miraculum convalescere; quia sacramentum per viam ordinariam tantum operatur, causas naturales coadjuvando. Si verò hoc non obstante infirmus non acquiesceret, et pergeret nolle ungi, valde probabiliter plures DD. docent eum lethaliter peccare, saltem adversus charitatem erga seipsum, cum ultro se privet tanto auxilio in tanta necessitate; Vide cit. *Tom. II. Tr. XVII. num. 12.*

PUNCTUM VIII.

Quomodo se gerere debeat cum capite damnatis ?

48. — Cum his maxima charitas et patientia adhibenda est. Primâ vice quâ Confessarius reum visitat, incipiat ei significare mortem illam donum esse Dei, qui vult eum salvum facere. Dicat quòd nos omnes ex hoc mundo discessuri sumus, et de brevi, ut ad æternitatem perveniamus quæ non habet finem. Hinc ipsi loquatur de felici Beatorum vita, et de misera damnatorum. Deinde hortetur eum ut gratias agat Deo qui usque ad illud tempus ipsum expectavit, nec permisit ut moreretur tempore quo erat in peccato. Denum inducat ut mortem hilari animo acceptet, eam conjungendo cum morte quam Christus Dominus pro suo amore perpessus est. Eumque confortet, dicendo quòd ipse mortem propter sua peccata acceptando, certè salvus est, et cum magno merito salvus, unde in cœlo grandi remunerabitur præmio. Insinuet ei postea ut confiteatur, et omnia peccata sua liberè manifestet. Præcipuè interroget an odio adversus aliquem teneatur? Et an servet secum particulas consecratas, aut oleum sanctum, aut supersticiosas scripturas? Interroget etiam an aliquod inierit cum dæmone pactum? Postquam autem eum absolverit, curet ut ille pluries communicet: monendo etiam ut frequenter Deiparæ se commendet, ut bonam ipsi mortem obtineat. Dum è carceribus reus ad patibulum pergit, dicat ei: *Eia, fili mi, sequere Jesum Christum, qui ante te profectus est ad Calvarium, ad subeundam pro te mortem tuâ longè amariorem.* Cùm ad locum supplicii perventum sit, iterum eum reconciliet et absolvat, moneatque ut aliquam indulgentiam lucrètur, et deinde sic dicat: *Eia N. hilari esto animo, jam nunc manes in gratia Dei: jam patent tibi paradisi januæ; ibi te expectant Jesus et Maria. Conjunge mortem tuam cum morte Jesu, qui pro tuo amore exsanguis inter ludibria et cruciatus mortuus est. Amasne illum?*

Dic mecum : Domine , super omnia te diligo ; mori volo , ut tuam faciam voluntatem. Mortem pro meis peccatis accepto. Spero jam mihi te pepercisse ; iterum te offendisse me pœnitet. Cupio citò venire ad cœlum , ad tuos pedes osculandos , ac ad te amandum in æternum. Cùm vitta super oculos reo imponitur , et ipse scalam ascendit , ei dicat : Fili mi , invoca Dei Matrem , ut tibi assistat. Offer mortem tuam pro culpis tuis. Protestare nolle consentire ullæ dæmonis tentationi. Postquam scalam ascenderit (dum sententia executioni demandanda est) , dicat : Ecce Jesus Christus qui expansis brachiis te exspectat , ut amplectatur : Domine , te offendi , mihi displicet ; nunc te amo toto corde , Deus animæ meæ. Tu me vocas , ecce venio. Maria Virgo , adjuvame. Domine , in manus tuas commendo spiritum meum. Jesus et Maria. Jesus , Maria , Joseph.

49. — Si autem reus obstinatè nollet confiteri , quid agendum ? 1. Confessarius quærat eum orationibus adjuvare , et curet ut etiam ab aliis ille Deo commendetur , ac præcipuè à communitatibus religiosis , ut missis et precibus ipsum auxilientur. 2. Intimet damnato , quòd sive ipse convertatur , sive non , sententia exsequenda erit. 3. Interroget an fortè de sua salute desperet , eò quòd animam dæmoni tradiderit ? Eo enim casu illi suadere studeat , quòd hujusmodi pactum vim non habet ; quia solus Deus est animæ Dominus , et statim ac ipse pravam revocat voluntatem , Deus ipsi omnia peccata remittit. 4. Interroget an aliquem odio insequatur , ex quo proveniat sua obstinatio ? Insuper advertat Confessarius , primis vicibus quibus talem obstinatum alloquitur , ne importunè cogat ut statim confiteatur , quoniam obstinator fiet. Melius erit sermonem secum facere de morte cui omnes tenemur , de misericordia Dei , de pœnis inferni , et de paradisi gaudiis. Enarret ei exemplum alicujus peccatoris , qui mortuus est impœnitens ; aut nonnullius capite damnati , qui sanctam sortitus est mortem , prout illius qui , cùm innocens damnatus fuisset , cùmque interrogaretur , qua de re suam non defendisset innocentiam ? sic

respondit: *Et cur? Ego tot annos Deum rogavi ut mihi concederet mori morte opprobriosâ, sicut Salvator meus obiit pro me: ego jam obtinui quod petebam, et nunc hac optatâ sorte me privare voluissem?* Et ita hilariter ad patibulum perrexit. Dictis his, Confessarius relinquat reum, ut secum ista animo revolvat, et postea iterum sciscitetur an fortè mutatus sit, eique dicat: *Fili mi, jam tua mors appropinquat, quid decernis? In tua potestate est infernum, aut cœlum eligere. Animadvertite quòd si obstinatè decedis, per totam æternitatem te pœnitebit, sed tanto malo nullum ampliùs remedium suppetet.* Cùm adhuc ipsum videat durum, curet ut circumstantes orent pro eo, et præsertim litanias B. Virginis recitent; et deinde ante eum genuflectat, rogetque, ne velit perire. Si ne proficiat quidem eum alloquendo, se vertat ad alloquendum Crucifixum. Deindè, si reus jam advenerit ad supplicii locum, expostulet à populo ut omnes genuflectentes pro illo obstinato preces effundant. Prodesse quoque poterit eum terrere dicendo: *Discede, maledicte, in infernum, quandoquidem vis te perdere. Sed scito quòd tua pœna acrior in inferno erit memoria hujus temporis quod Deus tibi largitur, et quo tu abuteris.* At postmodum dulcem resumat sermonem. Si unquam damnatus jam scalam ascenderit, et petat confiteri, flagitet justitiæ ministros ut permittant ei descendere, protestando quòd tunc ipsi tenentur tempus illi concedere ut confiteatur. Hoc tamen currit pro eo qui nondum confessus est, nam si reus jam aliàs confessus fuerit, tunc Confessarius moneat eum, ut actum contritionis eliciat, et inde sic interroget: *Eia, fili mi, nunc nonne intendis confiteri mihi omnia peccata tua, et præsertim illa quæ mihi dixisti?* Et cùm reus annuerit, levissimam ei satisfactionem imponat (v. g. ut invocet Jesum et Mariam) et absolvat.

PUNCTUM IX.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cum infestatis à dæmone.

50. — ALIQUI obsessi à malis spiritibus vexantur spectris horribilibus, aut corporalibus cruciatibus. Horum facilis est cura; insinuetur eis oratio, patientia, et super omnia divinæ voluntati uniformitas. Confessarius non sit ita incredulus, ut iudicet omnes has invasiones, aut infestationes dæmonum esse phantasias, aut corporales infirmitates; quia non negandum varios obsessos etiam inter christianos reperiri; Ecclesia enim adversus invasiones istas tot instituit exorcismos, quorum exercitium testatur nobis concilium Tridentinum semper in usu fuisse apud Ecclesiam. Præterquam quòd, si obsessi non existerent, inutiliter ordo exorcistarum institutus fuisset, quo super energumenos et catechumenos potestas confertur (quod certè non potest supponi); et quidem hic ordo est unus ex septem qui semper in Ecclesia Dei fuerunt, ut idem concilium declaravit. Cæterum consilium est semper de talibus invasionibus suspicionem habere; non enim negandum maiorem earum partem esse aut fictiones, aut imaginationes, aut infirmitates, præsertim in mulieribus.

51. — Qui tamen magis solent Confessoriorum mentem gravioribus difficultatibus implicare, sunt ii qui turpibus visionibus, motibus, ac etiam tactibus vexantur à dæmone, qui non solum fomitem sensualem excitat, sed aliquando etiam cum eis carnale commercium sub forma viri aut mulieris habet, quapropter *succubus*, vel *incubus* appellatur. Quidam hos dæmones incubos, vel succubos dari negarunt; sed communiter id affirmant auctores, ut *Martinus Delrio in opere Disquis. Magic. P. Hieronym. Menghi, l. 2. c. 15* *Cardinalis Petrucci, Epist. part. 2. lib. 2. opusc. 5. c. 15. n. 5.* et *Sextus Senensis, l. 5. Bibl. Sacr. Annot. 77. ex Cypr. S. Just. Tertull., etc.* Et maximè hoc confirmat *S. Augustinus*,

l. 15. de Civit. Dei, c. 22. ubi scribit: Apparuisse hominibus Angelos in talibus corporibus, ut non solum videri, verum etiam tangi possent, verissima scriptura testatur, et multos (quos vulgò incubos vocant) improbos sæpè exstitisse mulieribus, et earum appetuisse ac peregissee concubitum. Quosdam dæmones hanc assidue immunditiam et tentare, et efficere, plures talesque viri asseverant, ut hoc negare imprudentia videatur. Equidem possunt dæmones ad hunc improbum usum defunctorum corpora assumere, vel de novo sibi assumere ex ære, et aliis elementis ad carnis similitudinem, ac palpabilium et calidorum corporum humanorum species effingere, et sic ea corpora ad coitum aptare. Immo tenet præfatus Delrio, citans D. Thomam, D. Bonavent. Scotum, Abulens. aliosque plures, quòd dæmon potest etiam verum semen afferre aliunde acceptum, naturalemque ejus emissionem imitari, et quòd ex hujusmodi concubitu vera proles possit nasci, cum valeat dæmon semen illud accipere, puta à viro in somno pollutionem patiente, et prolificum calorem conservando, illico in matricem infundere; quo casu proles illa non erit quidem filia dæmonis, sed illius cujus est semen, ut ait D. Thomas apud citatum auctorem. An autem, inspectis legibus à divina providentia constitutis pro propagatione generis humani, hæc aliquando evenisse, aut evenire posse credendum sit, sapientiorum judicio remittimus. Hic autem fit dubium an possit dæmon, permittente Deo, absquè hominis culpa manus illius admoveere ad se tactibus polluendum? Affirmat P. Gravina dominicanus, et quidem probabiliter; si enim valet dæmon corpus alicujus totum movere, ut narratur de Simone mago, ope dæmonis in aerem sublato; cur non poterit et manum? præterea, si dæmon potest alicujus commovere linguam, ut invitus proferat obscena verba aut blasphemias contra Deum, quidni manus, ut turpia patrentur? Idem sentit Cardui. Petrucci, l. c. num. 8. ubi sic inquit: Non semel compertum fuisse quòd dæmon aliquam partem in humano corpore cæperit quodammodo possidere, putà ocu-

los, linguam, vel etiam verenda. Hinc fit linguam obscenissima verba proferre, licet mens talia tunc non advertat. Hinc impetus et affectus quandoque se turpiter denudandi proveniunt. Hinc sceleriora, quæ me conscribere pudet: sed maxime prædicta confirmantur à S. Thoma, 1. 2. quæst. 80. art. 3. in corp. qui sic ait: *Respondeo dicendum quod diabolus propria virtute, nisi refrenetur à Deo, potest aliquem inducere ex necessitate ad faciendum aliquem actum qui de suo genere peccatum est, non autem potest inducere necessitatem peccandi; quod patet ex hoc, quod homo motivo ad peccandum non resistit nisi per rationem, cujus usum totaliter impedire potest, movendo imaginationem et appetitum sensitivum, sicut in arreptiliis potest; sed tunc ratione sic illigata, ut quidquid homo agat, non imputatur ei ad peccatum; sed si ratio non sit totaliter ligata, ex ea parte quæ est libera, potest resistere peccato, sicut supra dictum est. Unde manifestum est quod diabolus nullo modo potest necessitatem inducere homini ad peccandum. Juxta igitur S. Thomam, bene potest dæmon (permittente Deo) omnem libertatem ad resistendum homini auferre, sicut aufert obsessis, eumque inducere ad faciendum actum de se peccaminosum sinè hominis peccato formali. Insuper juvat hic adnotare id quod super hoc puncto sapienter scribit P. Scaramelli (a) dicens: *Id potest perigi sinè peccato formali creaturæ, si scilicet dæmon eo tempore quo exterius operatur, interiùs usum rationis totaliter impediatur, ut omnem demat libertatem ad resistendum; quod per D. Thomam fieri potest, ita vehementer movendo imaginationem et appetitum sensitivum, ut pertales perturbationes omne rationis lumen exstinguatur. Hinc Confessarius examinet pœnitentem, an in his, quæ patitur, advertat quem ad modum malitiam peccati, et an habeat aliquem stimulum retrahentem ab illa actione. Nam si dicat, durante**

(a) P. Scaramel. *Direct. Mystic. Tract. 5. cap. 11. num. 124.*

illâ tentatione, ita mentem sibi offundi, ut nihil cognoscat, nec ullum remorsum sentiat, tunc poterit censi immunis à peccato. Secus si eo tempore in ipso effulgeat aliquod lumen rationis, ita ut ratio non sit totaliter ligata, et possit resistere. Præterea advertit præfatus auctor, monetque Confessarios, ut curent quòd talia patientes semper subjiciant clavibus sacramenti hujusmodi actus, quia ipsi vix credi possunt immunes saltem à peccato veniali, vel propter advertentiam imperfectam, vel propter aliquam deficientiam resistentiæ, quam adhibere debebant.

52. — Si quis unquam advenit infestatus ab hoste hujusmodi genere tentationis (dictæ *spiritus fornicationis*, à quo S. Ecclesia nobis præcipuè injungit petere à Domino ut nos liberet), debet Confessarius multum satagere ad præmuniendum pœnitentem in tam horrendo conflictu; nam ait doctus cardinalis Petruccius, has animas in magno periculo versari, si remedia non adhibeant multum efficacia, et aliquando si oportet, etiam extraordinaria; cum enim ad resstendum requiratur ingens subsidium ex parte Dei, et magna violentia ex parte patientis, difficulter ab hujusmodi pugnis victor egredietur, qui perseveranter non adjiciet magnam mortificationem, et super omnia validam orationem, centies et milies se commendando, gemendo, et misericordiam petendo ad crucifixi et Deiparæ pedes, lugendo, exclamando, et misericordiam petendo. Alioquin si anima tepescit, et deficit in orando, aut se mortificando, dicit Petruccius quòd ipsa in magno erit periculo ruendi saltem indirectè in aliquam occultam illarum turpium delectationum complacentiam. Itaque, ut deveniamus ad remedia, si Confessarius judicare potest nullam omnino adesse culpam in hac tentatione ex parte pœnitentis, ipsum ante omnia moneat hæc adhibere: jugibus præcibus sibi subveniat, frequenter invocando SS. Nomina Jesu et Mariæ: se diligenter avertat à sensuum voluptatibus: communionem frequentet: protestetur sæpè nolle consentire cuicunque tentationi, aut delectationi quam operâ dæmonis sentiret: sæpè utatur signo

crucis (illam ferendo quoque secum), et aquâ benedictâ, cum ipsa lectum et cubiculum aspergendo: afferat etiam secum aliquam reliquiam Sanctorum, et Evangeliorum librum: secum pariter adhibeat exorcismos privatos, dicendo: *Spiritus nequam, in nomine Jesu Christi præcipio tibi ut à me discedas, et ne me amplius vexes*: hortetur præterea quòd vexatus ille sæpè humilietur, et in hujusmodi humilitatis actibus sæpè se exercitet; cùm Deus aliquando ad aliquam internam superbiam ab anima removendam hujusmodi tentationes permittat.

53. — Si quis autem in his tentationibus miserè cadit aut earum occasiones magis quærit quàm effugit, hujus curatio est valde difficilis; nam hujusmodi peccatores, qui cum dæmone commercium habent, difficillimè ex corde convertuntur. Ex una parte enim dæmon dominium quoddam acquirit super eorum voluntates, et ex altera ipsi remanent nimis debiles ad resistendum; indigerent extraordinariâ gratiâ Dei. sed difficillimè solet hanc Deus hujusmodi impiis concedere. Veruntamen Confessarius, si quis eorum accesserit, non diffilat, sed curet cum ipso summam adhibere charitatem, confortetque dicendo quòd ubi non est voluntas, non est peccatum; hinc si ipse voluntate resistet, minimè peccat. In his casibus ante omnia Confessarius adversus dæmonem præmittat exorcismum, saltem privatum, qui certè licitus est hoc modo: *Ego ut Dei minister præcipio tibi, aut vobis, Spiritus immundi, ut recedatis ab hac creatura Dei*. Deinde pœnitentem interroget an unquam hostem invocaverit, et cum eo aliquod inierit pactum? An aliquando fidem negaverit, aut contra ipsam actum aliquem exercuerit? Interroget quâ formâ ipsi dæmon appareat, an hominis, mulieris, aut belluæ. Tunc enim, si cum illo coit, præter peccatum contra castitatem et religionem, reus erit peccati fornicationis, aut sodomie, aut incestûs (intellige affectivi), adulterii, aut sacrilegii. Item interroget quo loco et tempore hoc commercium habuerit? Ostendat ei postea hujusmodi criminis immanitatem, quæratque eum inducere ad veram conversionem, et

confessionem integram faciendam; isti enim perditionem homines, etiamsi confiteantur, de facili peccata committunt. Eadem demum remedia supra adnotata illi præscribat, nempe quod sæpè ad Deum, et B. Virginem recurat; frequenter nomina Jesu et Mariæ invocet: aquam lustralem, et crucis signum adhibeat: aliquam reliquiam et Evangelium secum ferat: sæpè etiam privatum proferat exorcismum, prout dictum est supra. Differat deinde eum absolvere, sed hortetur ut sæpè redeat, ut sic cognosci possit quomodo se gerat in resistendo hostis invasionibus, et in remediis adhibendis; nec eum absolvat, nisi post longum experimentum: tales enim conversiones, ut diximus, rarò sunt veræ, et rarissimè perseverantes.

PUNCTUM X.

Quomodo se gerere debeat Confessarius in excipiendis confessionibus mulierum.

54. — IV. SUMMÈ cautus debet esse Confessarius in excipiendis confessionibus mulierum. Et primò notandum quòd in decr. S. C. Episcoporum 24. Jan. 1610. dicitur: *Confessarii sinè necessitate audire non debent mulierum confessiones post crepusculum vespertinum, et ante auroram.* Loquendo autem de prudentia Confessarii, ipse regulariter in confessionario cum junioribus sit potiùs rigidus quàm suavis, nec permittat illas ante confessionarium accedere, ut sibi loquantur, et multò minùs ut manus deosculentur. In actu confessionis non ostendat eas agnoscere; aliquæ enim, quæ religiosæ haberi volunt, aliquando advertentes se nosci à Confessario, non faciunt integram confessionem. Imprudentia quoque est conjicere oculos in pœnitentes, cùm è confessionario recedunt, easque per aliquod tempus intueri. Extra confessionarium nec etiam immoretur ad colloquendum cum ipsis in ecclesia, omnemque familiaritatem devilet. Abstineat etiam à recipiendis munusculis, et præcipuè ad illarum domos nunquam accedat; uno excepto casu gravis infirmi-

tatis, et tunc nonnisi vocatus accedat; et tunc magnam adhibeat diligentiam in audiendis illarum confessionibus: unde januam apertam relinquat, sedeat in loco ubi videri possit ab aliis, oculosque in faciem pœnitentis nunquam defigat. Et hoc præsertim currit si sint personæ spirituales, cum quibus est periculum majoris adhæSIONIS. Dicebat Ven. P. Sertorius Caputus, diabolus, ad conjungendos inter se personas spirituales, ab initio uti prætextu virtutis, ut deinde affectus à virtute transeat ad personam: unde ait S. Augustinus apud S. Thomam (a): *Sermo brevis et rigidus cum his mulieribus habendus est; nec tamen quia sanctiores, ideo minùs cavendæ, quò enim sanctiores fuerint, eo magis alliciunt.* Et idem Angelicus doctor addit: *Licèt carnalis affectio sit omnibus periculosa, ipsis tamen magis perniciosa, quando conversantur cum persona quæ spiritualis videtur: nam quamvis principium videatur purum, tamen frequens familiaritas domesticum est periculum; quæ quidem familiaritas, quando plùs crescit, infirmatur principale motivum, et puritas maculatur.* Et subjungit quòd tales personæ hoc non statim advertunt, quoniam diabolus ab initio non immittit sagittas venenatas, sed illas tantummodo quæ aliquantulùm feriunt, et augment affectum. Sed brevè hujusmodi personæ eò deveniunt, ut non ampliùs agant secum tanquam Angeli, quemadmodum cœperant, sed tanquam carne vestiti: vicissim se intuentur, mentesque sibi ferunt blandis allocutionibus, quæ adhuc à prima devotione videntur procedere: hinc alter alterius præsentiam incipit appetere: *Sicque (concludit) spiritualis devotio convertitur in carnalem.* Et quidem oh! quot Sacerdotes qui antea erant innocentes, ob similes adhæSIONES quæ spiritu cœperunt, Deum simul et spiritum perdiderunt!

55. — Deinde Confessarius non adeo mulierum confessionibus sit addictus, ut per hoc homines ad se venientes audire recuset. Oh! qualis miseria est

---

(a) S. Th. Opusc. 6. tit. de Per. famil.

cernere tot Confessarios qui impendunt bonam diei partem in audiendis religiosis aliquibus mulierculis, quas vulgò dicunt *Bizocas*; et cùm postea vident ad se accedere homines aut feminas uxoratas, qui sunt pleni angustiis et molestiis, et qui ægrè domos et negotia sua relinquere potuerunt, dimittunt eos dicendo: *Habeo aliud quod agam, ite ad alios*; unde fit ut isti, non invenientes cui sua peccata confiteantur, vivant per tot menses et annos sinè sacramentis et sinè Deo. Hoc non est audire confessiones ut Deo placeamus, sed potiùs ut genio serviamus; quare nescio quale meritum apud Deum sint habituri Confessarii illi qui hoc modo suum ministerium exercent. Scio ego, immò et contra aliorum opinionem qui asserunt esse tempus frustra impensum, teneo esse opus valde Deo charum dirigere animas ad viam perfectionis; ideoque de hoc fusius loquar capite ultimo. Sed assero quòd probi Confessarii qui tantùm ut Deo placeant confessiones excipiunt (quemadmodum facere consueverunt S. Philippus Neri, S. Joannes à Cruce, S. Petrus de Alcantara, alique) quando cernunt aliquam animam indigentem, præferunt eam animabus devotis, quibus audiendis auxiliandisque, quando Confessarius vult, tempus non deerit.

APPENDIX I.

Quomodo se gerere debeat Confessarius in dirigendis animabus spiritualibus?

§. I. *Dè meditatione*, 1. ad 5. §. II. *Circa orationem contemplationis*, 6. *Et hìc agitur de collectione* (*propiè vocata raccoglimento*) *naturali, sive otio contemplativo*, 7. *De ariditate supernaturali, distinguendo sensibilem à substantiali*, 8. ad 11. *De contemplatione affirmativa et negativa*, 12. *De collectione supernaturali*, 13. *De quiete*, 14. *De caligine*, 15. *De unione activa et passiva*, 16. *De desponsatione spirituali, in quam ingrediuntur elevatio animæ (dicta extasis, raptus et volatus spiritus)*, 17. *De Matrimonio spirituali*, 18. *De visionibus*, 19 et 20. *De locutionibus*, 21. *De revelationibus*, 22. *Directio circa omnia præfata dona supernaturalia*, 23. et 24. §. III. *Circa mortificationem*, 25. ad 27. §. IV. *Circa frequentiam sacramentorum, præsertim communionis*, 28. ad 36. *Methodus vitæ perfectæ pro persona religiosa*, 37 et 38.

1. — **Q**UOD olim dixit Dominus Jeremiæ: *Ecce constitui te super gentes ut evellas et dissipas, ædifices et plantes*. Idem nunc repetit singulis Confessariis, qui non solum debent evellere vitia ex suis pœnitentibus, sed etiam debent in illis virtutes inserere. Unde expediens est addere hìc in fine caput hoc, quod poterit inservire Confessariis tyronibus ad dirigendas animas spirituales ad perfectionem. Non sunt quidem expellendi peccatores, ut superius diximus, sed contrà opus est etiam multò Deo acceptum sponsas illi adornare, animas scilicet spirituales excolere, ut in totum se illi donent tra-

dantque. Acceptor est ejus oculis anima sola perfecta, quàm mille imperfectæ. Unde cùm videt Confessarius pœnitentem vivere immunem à culpis mortalibus, omnem curam adhibere debet ut eum in viam perfectionis et divini amoris introducat, illi repræsentando meritum quod habet Deus ut ametur; et gratitudinem quam debemus Jesu Christo qui nos amavit usque ad moriendum pro nobis; nec non periculum in quo versantur omnes animæ quæ, vocatæ à Deo ad vitam perfectiorem, illi resistunt. In tribus igitur præcipuè posita est directio Confessarii quoad animas spirituales, scilicet in meditatione et contemplatione, in mortificatione et in frequentia sacramentorum, et de omnibus his singillatim dicemus.

§. I. De Oratione meditationis.

2. — PRUDENS ergò Confessarius, cùm cernit animam aliquam abhorrentem peccata mortalia, et desiderantem progredi in amorem divinum, ante omnia debet illam disponere ad orationi mentali vacandum, scilicet ad meditationem veritatum æternarum et bonitatis divinæ. Et quamvis necessaria non sit ad æternam salutem consequendam, sicuti est necessaria petitio; nihilominus videtur valde necessaria animabus, ut in Dei gratia perseverent. Cum reliquis pietatis operibus potest peccatum consistere; sed non possunt cohabitare oratio et peccatum. Anima aut relinquet orationem aut peccatum. Dicebat S. Theresia: *Anima quæ in oratione perseverat, quotquot illi peccata opponat diabolus, tandem pro certo habet quòd eam Dominus ad salutis portum conducat.* Et ideo diabolus nullum aliud exercitium tam quærit impedire quàm illud orationis, quoniam, inquit eadem Sancta: *Novit dæmon quòd certè amittet animam quæ perseveranter incumbit orationi.* Præterea solus amor est qui animam Deo jungit, et stringit; sed fornax in qua accenditur flamma divini amoris est oratio, seu meditatio: *In meditatione mea exardescet ignis.*
Ps. 38. 4.

3. — Incipiat ergò Confessarius introducere animam in orationem. Ab initio non plusquam mediæ horæ spatium assignet: quod deinde crescente spiritu, plus minusve augebit. Neque desistat ex eo quòd pœnitens difficultatem adducet, quòd desit sibi tempus et locus ad se colligendum: immò imponat ei ut saltem mane vel vespere, quando in domo major est quies, vel etiam in ipsis occupationibus (quando aliud non posset efficere) elevet identidem mentem ad Deum, et meditetur veritates fidei, ut sunt novissima, quorum cogitatio (et præcipuè mortis) est utilior pro incipientibus. Meditetur quoque Christi passionem, quæ meditatio est omnibus fructuosa. Si verò pœnitens non sit litterarum rudis, expediens est ut utatur aliquò libro spirituali, quo magis habeat ingressum in orationem, quemadmodum facere solebat S. Theresia. Moneat quoque ut seligat materiam illam in qua anima majorem experitur devotionem; et in iis locis in quibus anima se vehementiùs affici et commoveri sentit, moretur aliquantùm, et relictà meditatione, totam se exerceat in actibus voluntatis; vel incumbat petitioni, aut faciendis propositis. Dico 1. se exerceat in *faciendis actibus* scilicet humilitatis, actionis gratiarum, fidei, spei, et præsertim in repetendis actibus contritionis, et charitatis erga Deum, offerendo se illi totam, totamque suæ sanctissimæ voluntati resignando, et repetendo, plusquam alios, actum illum cui anima se magis sentit inclinatam. Dico 2. exerceat se *in petendo*, nam à petitione omne nostrum bonum dependet; et S. Augustinus inquit Deum ordinariè nullam gratiam hominibus concedere, et præsertim gratiam perseverantiæ, nisi per canalem petitionis. Dominus dixit: *Petite, et accipietis*; ergò, concludit S. Theresia, qui non petit, non accipit. Quapropter si volumus animam nostram salvare, necesse est semper orare, et ante omnia petere perseverantiam et amorem erga Deum; et quidem nullum tempus opportunius est ad petendum, quàm tempus orationis mentalis. Qui non orat, difficulter

petit, quia difficulter se acuit ad considerandas gratias quibus eget, et necessitatem ipsam petendi, et ideo qui non facit orationem, difficulter in Dei gratia perseverat. Dico 3. in *statuendo*, ut oratio non remaneat infructuosa, et anima mandet executioni ea lumina quæ in oratione recepit. Unde, quemadmodum inquit S. Franciscus Salesius, nemo debet imponere finem orationi, nisi prius fecerit particularem aliquam determinationem, putà vitandi defectus quosdam magis usuales; aut exercendi virtutem aliquam in qua se noscit debiliorem. Videatur circa hoc quod dicetur in Appendice IV. versùs finem, cùm loquemur de instructione pro oratione mentali, §. III.

4. — Exigat igitur Confessarius ab animabus istis rationem orationis, exquirendo ab illis quomodo in ea se gesserint, aut saltem si fecerint; et imponat illis, ut in confessione ante omnia alia se accusent de oratione omissa, quando eam intermiserint, quoniam relictà oratione, anima salvari non poterit. *Anima quæ omittit orationem* (dicebat S. Theresia) *tanquam à semetipsa se collocat in inferno sinè opera dæmonum*. O Deus, et quantam Confessarii afferrent animabus utilitatem adhibendo hanc minimam diligentiam! Et oh quam Deo rationem sunt reddituri, nisi ita se gerant, quoniam ipsi tenentur procurare quantum in se est spiritualem progressum suorum pœnitentium! Oh quot animas possent ipsi ad viam perfectionis dirigere, easque à recidivis in peccata gravia liberare, si adhiberent hanc tenuem industriam dirigendi eas per viam orationis, et interrogandi postea saltem sub initiis vitæ spiritualis, utrùm eam fecerint, vel non. Quando anima aliqua se in oratione solidavit, difficillimè plùs Deum amittit; et ideo oratio mentalis insinuanda est non tantùm timoratis, sed etiam peccatoribus, qui sæpè ob defectum considerationis redeunt ad vomitum.

5. — Super omnia Confessarii adhibere debent diligentiam hanc, cùm pœnitentes patiuntur desolationem spiritûs. Initio quo anima se tradit vitæ spirituali, solet Deus illam allicere specialibus quibusdam lu-

minibus, lacrymis et sensibilibus aliis consolationibus; sed elapso aliquo tempore, solet intercidere hanc venam, ut probet earum fidelitatem, et ut eas ad maiorem perfectionem extollat, subtrahens eis sensibilem omnem dulcedinem cui facillè anima adhæret non sinè impuritate quadam et culpa ex amore suù ipsius. Consolationes sensibiles (quin et attractiones supernaturales) sunt quidem Dei dona, sed non ipse Deus; unde ipse, ut animas sibi dilectas avellat etiam à donis suis, ut donatorem puriori amore diligere cogantur, efficit ut non inveniant ampliùs in oratione pabulum consuetum et solitam consolationem, sed tædia, ariditates, tormenta, et quandoquè etiam tentationes. Invigilet ergò summopere Confessarius ad confortandas animas istas, ne orationem omittant, et præscriptas communionis. Revocet illis in memoriam verba illa S. Francisci Salesii, scilicet: *Plus valere coram Deo unciam unam orationis in medio desolationum, quàm libras centum in medio consolationum.* Quoniam ille qui Deum diligit ob consolationes, plus Dei consolationes quàm Deum ipsum diligit; sed qui Deum amat, eique adhæret sinè consolationibus istis, hic verum ostendit amorem. Hæc de meditatione sufficiunt; sed opportunum duco aliquam hinc novis Confessariis præbere notitiam contemplationis infusæ, ac suorum graduum, nec non aliorum donorum supernaturalium, unà cum regulis præscriptis à spiritualis vitæ magistris ad directionem animarum, quibus Deus hujusmodi gratias voluerit impertiri.

§. II. *De oratione contemplationis, et diversis suis gradibus.*

6. — QUANDO anima aliqua à Deo contemplationis gratiâ donatur, oportet ut Confessarius optimè sciat modum quo eam dirigere debet, ut ab omnibus illusionibus liberet; aliàs maximum illi afferet damnum, et quemadmodum ait S. Joannes à Cruce, mag-

nam ipse Deo redditurus est rationem. Contemplatio multum differt à meditatione. In meditatione quaeritur Deus labore discursus; in contemplatione sinè hujusmodi labore contemplatur Deus jam inventus. Insuper in meditatione anima operatur actibus suarum potentiarum; in contemplatione operatur Deus, et anima tantum patitur, et recipit in se dona quæ à divina gratia sibi infunduntur, absquè eo quod aliquid operetur, quoniam ipsa lux, et divinus amor, quo tunc tota impletur, reddunt eam suaviter attentam ad contemplandam Dei sui bonitatem, qui tot illam cumulat donis.

7. — Advertere etiam oportet quòd Deus, antequam concedat animabus donum contemplationis, solet eas introducere in orationem recollectionis, vulgò dictam *di Raccoglimento*, vel *otii contemplativi* (sic illam vocant mystici), quæ non est adhuc contemplatio infusa; quoniam anima adhuc est in statu activo. Hæc recollectio (loquar hîc de naturali, quoniam de supernaturali et infusa inferius loquemur *num.* 13.) est quando intellectui opus non est cum labore quasi extra animam exire ad considerandum mysterium aliquod, aut æternam veritatem, sed avulsus à rebus externis, et collectus quasi intra animam ipsam, absquè labore, immò cum magna suavitate attendit illi veritati, aut mysterio, quodcumque sit. *Otium contemplativum* est ferè idem, nisi quòd in collectione anima attendit alicui devotæ cogitationi particulari; in otio verò cum generali quadam Dei notitia sentit se in seipsa collectam, et suaviter Deo attractam. In hac collectione, sive otio contemplativo, dicunt quidam mystici quòd etsi hæc oratio sit naturalis, nihilominus anima cessare debet non solum à meditatione, sed etiam ab actibus voluntatis, scilicet amoris, obligationis, resignationis, etc., et tantum manere debet in quadam amoris vigilantia, et attentione ad Deum, absquè eo quòd actum aliquem faciat. Verumtamen hujusmodi incantationibus ego prorsus acquiescere non valeo. Nulli dubium quòd, quando anima collectam se cernit, non debet se applicare meditationi, quia jam invenit sinè ullo

labore quidquid ipsa postulabat ; præterquam quòd ipsa ordinaria meditatio , ut ait P. Segneri in suo aureo opusculo de *Concordia inter laborem et quietem* (a) , producit post aliquod tempus contemplationem quæ dicitur *Acquisita* , nempe illam quæ unico intuitu cognoscit veritates , quas antè nonnisi longo discursu et labore cognoverat. Sed his non obstantibus , nescio cur anima cessare debeat à bonis actibus voluntatis : et quodnam tempus opportunius his faciendis actibus esse poterit , quàm tempus quo anima se collectam sentit ? Verum quidem est quòd S. Franciscus Salesius consilium dedit B. Joannæ de Chantal , ut in sua oratione , cùm se Deo unitam sentiret , non repeteret novos actus , sed quare ? quia scilicet Beata jam pervenerat ad contemplationem passivam. Unde quando anima adhuc est in statu activo , non est ratio cur actus ; boni impedire debeant gratiæ operationem. Idem S. Franciscus Salesius præfigebat animabus devotis à se directis determinatum quemdam numerum adspirationum amoris , faciendum intra certum temporis spatium. Quando anima pervenit ad statum passivum contemplationis , tunc anima etsi non mereatur , quia eo tempore non operatur , sed tantùm *patitur* , nihilominus acquirit magnum quemdam vigorem ad operandum postea cum majori perfectione. Sed quando anima adhuc est in statu activo , ut mereatur , operari debet , actus bonos faciendo ; atque hæc sunt opera quibus anima mereatur gratiam divinam. Unde rectè concludit idem P. Segneri , quòd quando Deus loquitur et operatur , oportet ut anima taceat , et cesset à suis operationibus , nihil aliud ponendo ex parte sua circa principium , quàm attentionem quamdam amoris ad divinas operationes : sed quando Deus non loquitur , necesse est ut anima se adjuvet eo modo quo potest ad conjungendum se Deo , scil. meditationibus (quando hæc sunt neces-

---

(a) *Seg. p. 1. c. 1. num. 1.*

sariæ) affectibus , precibus et determinationibus , dummodo actus isti non eliciantur inviti : unde illi tantummodo sunt faciendi , quibus se anima sentit suaviter inclinatum.

8. — Insuper advertendum est quòd Deus , antequam introducat animam in orationem contemplationis , solet eam purgare ponendo in ariditate supernaturali , quæ appellatur *Purgatio spiritualis* , ut eam purificet à suis imperfectionibus , quæ illi impediunt contemplationem. Atque hic distinguendum est inter ariditatem *sensibilem* quæ pertinet ad sensum , et ariditatem *substantialem* , quæ pertinet ad spiritum. Ariditas *sensibilis* (de *substantiali* loquemur num. sequenti) quando est naturalis fert secum quoddam tædium rerum spiritualium , et obscuritatem quamdam leviolem et minùs durabilem ; sed quando est supernaturalis , de qua hic agimus , ponit animam in quadam obscuritate profundiori , quæ diutius durat , et quotidie majus accipit incrementum. Nihilominus anima in tali statu constituta , licet sentiat se magis à creaturis alienatam , et habeat cogitationem semper in Deum defixam unà cum ingenti desiderio et determinatione eum perfectè amandi , tamen sentit se redditam tanquam impotentem ad hoc exsequendum ob suas imperfectiones , quarum causâ videtur facta Deo odibilis : sed interea , hoc non obstante , non cessat se rectè gerere in virtutibus. Hæc molesta ariditas est quidam tractus gratiæ , est lux quædam supernaturalis , sed lux quæ affert pœnam et obscuritatem , quoniam volens se nudo spiritui communicare , et inveniens sensus atque potentias animæ suæ non adhuc capaces , ex eo quia nondum prorsus à consolationibus sensibilibus sint disjunctæ , et consequenter materialibus , quæ plenæ sunt formis , imaginibus et figuris ; producit in anima hujusmodi tenebras tam molestas , sed valde utiles , quoniam per ipsas anima pervenit ad alienationem quamdam ab omnibus voluptatibus sensibilibus tam terrenis quàm spiritualibus ; et insuper acquirit magnam suarum miseriarum cognitionem , atque impotentiam ad quodvis opus bonum perficiendum , et simul magnam erga Deum venerationem , qui illi

repræsentatur venerabilis et terribilis. In hoc statu Director debet animam confortare ad sperandas res magnas à Deo, qui ad hunc finem ita se gerit cum ea. Insinuet ei, ne conetur se exercere in meditatione, sed ut humiliet se, faciat actus oblationis, totamque se Deo committat, perfectissimè resignata dispositionibus suæ voluntatis quæ tota tendit ad bonum nostrum.

9. — Post hanc purgationem sensûs solet Dominus concedere donum contemplationis, quæ dicitur gaudii; scilicet recollectionis supernaturalis, quietis et unionis, de qua deinceps loquemur; sed ante unionem, et post recollectionem et quietem, solet Deus purgare animam ariditate spiritûs, quæ dicitur ariditas *substantialis*, quâ Dominus vult ut anima se totam in seipsa annihilaret. Ariditas sensûs est subtractio devotionis sensibilis, sed ariditas spiritûs est quædam lux divina, quâ Deus facit ut anima suum nihil agnoscat. Atque hîc est ubi anima se cernit in quadam terribiliori agonia; nam etsi tunc ipsa sit magis determinata ad se vincendum in omnibus, et magis attenta ad Deo placendum, nihilominus quò magis agnoscit suas imperfectiones, eò sibi videtur à Deo expulsa, atque derelicta, tanquam ingrata beneficiis acceptis: immò et ipsa spiritualia exercitia quæ peragit, ut sunt orationes, communiones, mortificationes, eam magis contristant; nam cum ea omnia non sinè magno tædio, et pœna perficiat, credit omnia digna suppliciis, et se Deo odibiliorem. Quin multoties animæ istæ videntur sibi summo perè odisse Deum, quam ob causam Deus eas jam reprobaverit tanquam sibi inimicas; et adhuc in vita faciat illis experiri damnatorum pœnas et divinam derelictionem. Et aliquando Deus permittit ut hujusmodi desolationes comitentur mille aliæ tentationes, et motus impuritatis, iracundiæ, blasphemix, incredulitatis, et præsertim desperationis; ita ut miseræ in magna illa obscuritate et confusione non valentes discernere resistantiam voluntatis, (quæ revera tunc adhuc adest, sed ipsis est occulta, aut saltem dubia ratione præsentium tenebrarum) timent jam con-

§. 2. *De Oratione Contemplationis, etc.* 165
sensisse, et ideo tantò magis existimant se derelictas à Deo.

10. — Hic ergò Confessarius, quando ei aliqua ex animabus istis occurrit, quæ jam per perfectionem progreditur, et opinetur se derelictam, in primis non terreatur videndo confusionem hanc, et audiendo tot expressiones timoris et desperationis; nec se ostendat timidum, aut ullo modo hæsitantem, sed viriliter eam confortet ad nihil timendum: et eo tempore plusquam aliàs animet ad confidendum in Deo, recitans illi ea verba quæ Dominus dixit S. Theresiæ, quòd scilicet nemo Deum amittit absquè eo quòd cognoscat amittere. Dicat ei omnes illas suggestiones blasphemiarum, incredulitatis, impuritatis et desperationis non esse consensus, sed pœnas, quæ si cum resignatione tolerantur, animam magis magisque Deo conjungunt. Dicat, à Deo nunquam odio haberi animam à qua amatur, et quæ bonæ est voluntatis. Addat, Deum ita se gerere cum animabus à se magis dilectis. *Ariditatibus et tentationibus* (dicebat S. Theresia) *probat Deus suos amatores. Quamvis ariditas tota vitâ perduret, anima non omittat orationem, veniet tempus quo omnia ei persolventur.* O quàm pulchram pro anima desolata sententiam! Hortetur ergò ut forti animo sit, et viriliter expectet res magnas à Deo, dum eam per tutiorem viam deducit, scilicet per viam crucis. Moneat etiam ut primò humiliet se utpote dignam ita à Deo tractari ob anteactæ vitæ defectus. Secundò, ut divinæ voluntati se totam resignet, paratissimam se præbendo ad ea omnia perferenda, immò et majora pro omni tempore quo Deo placuerit. Tertiò, projiciat se tanquam mortuam in brachia divinæ misericordiæ, et committat protectioni Mariæ SS. quæ Mater misericordiæ et afflictorum consolatrix jure appellatur.

11. — Ariditas sensûs perdurat quousque, purificatis sensibus, anima apta ad contemplationem reddatur. Ariditas verò spiritûs durat quousque reddatur capax divinæ unionis: quamvis aliquando etiam post unionem permittat Dominus ut anima iterum redeat ad hanc ariditatem, ea potissimum

de causa, ne anima seipsam negligat, et identidem suum nihil agnoscat.

12. — Completà ergò purgatione sensûs, et ad finem perductà ariditate sensibili, ponit Deus animam in statu contemplationis. Contemplatio vel est affirmativa, vel negativa. *Affirmativa* est quando anima beneficio lucis divinæ, sinè ulla sua opera cernit aliquam veritatem aut creatam, ut esset infelicitas inferni, felicitas paradisi, etc. aut increatam, ut divinam misericordiam, amorem, potentiam, bonitatem. *Negativa* est quando dignoscit perfectiones divinas non in particulari, sed in genere cum confusa quadam notitia, sed quæ ingerit conceptum longè majorem magnitudinis divinæ. Et ita etiam in confuso agnoscit aliquam veritatem creatam, ut horribilitatem inferni, etc. Sed transeamus ad primos contemplationis gradus; hi sunt: *Recollectio interior spiritûs*, et *quies*: de unione loquemur postea.

13. — Primus igitur gradus contemplationis est *Recollectio supernaturalis*. De naturali jam diximus suprâ, n. 7. quæ tunc habetur quando animæ potentiæ colliguntur ad considerandam Deum intra se; et dicitur *naturalis*, non quia anima ex se valeat illam operari; omnis enim actio virtutis, ut possit æternum præmium promereri, indiget auxilio gratiæ; unde generatim loquendo est etiam supernaturalis: sed *naturalis* dicitur, quia anima tunc est in statu activo, et beneficio gratiæ ordinariæ operatur. *Recollectio* verò *supernaturalis* est illa quam operatur Deus ministerio cujusdam gratiæ extraordinariæ, et per quam Deus collocat animam in statu passivo; ita ut recollectio supernaturalis, seu infusa, tunc propriè habeatur, quando collectio potentiarum non evenit opérâ ipsius animæ, sed beneficio lucis quam Deus infundit, et per quam excitatur in anima magnus et sensibilis amor divinus. In hoc statu non est cogenda anima ad suspendendum tranquillum eum discursum quem fortè ei lux ipsa suaviter insinuaret; quemadmodum nec debet incumbere considerationi rerum particularium, aut determinationibus quas valet efficere. Nec debet curiosius

investigare quidnam sit interior ea spiritûs recollectio : sed sinat se dirigi à Deo ad considerandas res illas , illosque actus faciendos , ad quos se magis à Deo ferri cognoscit.

14. — Secundus gradus est *quietis*. In recollectione vis amoris communicatur immediatè sensibus externis, quos Deus ipse intra animam facit colligere. Sed in quiete amor communicatur immediatè spiritui in ipso animæ centro: et amor ipse est ardentior, qui deinde etiam ad sensus externos diffunditur; hoc verò non semper: unde multoties accidit quòd anima habeat orationem quietis, sed sinè ulla dulcedine sensibili. Dicit S. Theresia (a) quòd in hac oratione non suspenduntur omnes potentiae: suspenditur quidem voluntas, et remanet tanquam ligata, quia tunc nullum aliud objectum præter Deum valet amare, qui eam sibi trahit: sed intellectus et memoria, aut phantasia quandoquè remanent liberæ, et huc illucque excurrunt. Unde dicit Sancta (b) animam de hoc non debere tristari: *Hideat* (inquit) *de sua cogitatione, illamque deserat veluti stultam, et maneat in sua quiete; et cum voluntas sit domina, ipsa cogitationem ad se reducet, absquè ullo vestro labore*. Quòd si anima velit se applicare ad colligendam cogitationem, nihil omnino aget et suam quietem amittet. In hoc statu multò minùs quàm in recollectione anima debet se applicare ad faciendas determinationes, aut alios actus ex se ipsa emendicatos, eos tantummodo faciat, ad quos se sentit à Deo suaviter impelli.

15. — Dicamus nunc aliqua de oratione puræ contemplationis, scilicet de contemplatione negativa superiùs enuntiata, quæ est longè perfectior quàm affirmativa. Hæc contemplatio *negativa* dicitur *clara caligo*, quia ob nimiam lucis abundantiam intellectus obscuratur: quemadmodum qui intuetur solem, radiorum fulgore obæcatus nihil cernit, sed tantùm intelligit solem esse magnum quoddam

---

(a) *In Vita*, c. 14. — (b) *Cammin. di perfez* p. 209.

lumen : sic Deus in ista caligine infundit animæ lucem magnam , quæ facit ut illa intelligat non jam veritatem aliquam particularem , sed acquirat generalem quamdam et confusam notitiam suæ incomprehensibilis bonitatis , unde anima incipit efformare altissimam de Deo ideam , licet confusam. Quando anima aliquantulum noscit aliquam ex divinis perfectionibus , etiam quidem conceptum suæ bonitatis concipit , sed longè melior est conceptus quem format quando cognoscit divinam perfectionem non posse comprehendere. Scribit cardinalis Petruccius in doctissimis suis epistolis , hanc orationem propterea vocari orationem caliginis , quia in hac vita anima non est capax clarè intelligendi divinitatem ; unde in hoc statu intelligit non intelligendo ; sed intelligit longè melius omni alio modo intelligendi. Non intelligit , quia cùm Deus non sit res quæ formet imaginem aut figuram , intellectus nequit de eo ideam efformare ; et ideo nihil aliud intelligit , quàm quòd illum non valet intelligere ; quapropter hujusmodi intelligentia vocatur ab Areopagita , *Sublimis cognitio Dei per ignorantiam*. In hac oratione caliginis suspenduntur omnes interiores potentiae animi , et quandoquè etiam sensus exteriores , ita ut anima aliquando ingrediatur in *ebrietatem spiritualem* , quæ facit eam prorumpere in quædam amoris deliria , ut cantus , clamores , fletus immodicos , saltus , et his similia , quemadmodum eveniebat S. Mariæ Magdalena de Pazzis.

16. — Post gradus istos facit Dominus animam ad unionem transire. Unicus animæ scopus hic esse debet , unio scilicet cum Deo ; sed ut anima perfectionem attingat , non est necessaria unio *passiva* ; satis est illi pervenire ad unionem *activam*. Paucissimæ , inquit S. Theresia , sunt animæ illæ , quæ diriguntur à Deo per vias supernaturales : Et nos in cœlo permultas aspiciemus quæ sinè hujusmodi gratiis supernaturalibus erunt gloriosiores illis quæ gratias istas receperunt. Unio *activa* est perfecta uniformitas divinæ voluntati , in qua certè consistit tota perfectio divini amoris ; *perfectio* , inquit S. Theresia ,

S. Theresia (a), *non consistit in extasi : sed vera unio animæ cum Deo est unio voluntatis cum divina voluntate*. Hæc unio est necessaria, non verò unio passiva; et animæ illæ quæ solam habent activam, inquit eadem Sancta (b), *fieri poterit quòd habeant meritum longè majus; quia majorem patiuntur laborem, et Dominus dirigit eas ut fortes, et consolationes quas in hac vita non habent, servat ut postea det eis in alia*. Cardinalis Petruccius inquit quòd absquè contemplatione infusa rectè quidem potest anima beneficio gratiæ ordinariæ pervenire ad annihilationem propriæ voluntatis, et ad eam transformandam in Deum, nihil aliud volendo quàm voluntatem Dei. Et quamvis sentiat passionum motus, tamen hi non impediunt illi præfatam transformationem; unde subdit quòd cùm in hoc posita sit tota sanctitas, unusquisque nihil aliud debet desiderare et petere à Deo, quàm ut dirigatur ab ipso, et in ipso suam efficiat voluntatem. S. Theresia tractando de unione passiva, inquit (c) quòd anima posita in ea, *non videt, non sentit, neque advertit ita se habere*, quoniam ex abundantia lucis et amoris efformatur illa beata caligo in qua suspenduntur omnes potentiæ animæ: memoria enim non recordatur, nisi Dei: voluntas conjungitur Deo tali amore, ut nequeat amare aliud objectum, et intellectus tantâ luce repletur, ut nullam rem aliam valeat cogitare, nec etiam gratiam quam actu tunc recipit; unde intelligit multùm, sed nequit percipere quid intelligat. In summa, anima in hoc statu constituta habet claram et experimentalem cognitionem Dei præsentis qui in animæ centro eam sibi conjungit. Hæc unio, inquit S. Theresia (d), non multùm perdurat, sed ad summum dimidiam horam non excedit. In aliis contemplationibus, de quibus antea locuti sumus, Deus præbet se videndum tanquam proximum animæ, hîc verò tanquam præsentem, et

(a) *Concetti dell' Am. Conc. III.* — (b) *Avvisi per l'Oráz. avv. 22.* — (c) *Mans. V. cap. 1.* — (d) *In Vita, cap. 18.*

anima experitur eum sibi conjunctum per suavem quemdam contactum. Unde inquit Sancta (a) in aliis contemplationibus posse animam dubitare utrùm fuerit Deus, in hac verò non. Hoc tamen non obstante, debet eam Confessarius monere non ideo evasisse impeccabilem, et propterea quò magis se videt à Deo hujusmodi gratiis donatam, eò magis esse debet humilior, et ab omnibus alienata, unicè diligendo crucem, et vivendo in totum divinis dispositionibus uniformata, cum assiduo timore quòd suæ infidelitates ex eo tempore acerbius punientur, ob majorem quàm committentur ingratitudinem. Inquit S. Theresia (b) sibi cognitae plures animas, quæ, cum antea ad hunc statum unionis ascendissent, postea in peccata mortalia præcipientes ceciderunt.

17. — Tres dantur species unionis, et sunt: unio *simplex*, unio *desponsationis*, et unio *consummata*, quæ vocatur unio *Matrimonii spiritualis*. Unio simplex est illa de qua usque adhuc locuti sumus. Dicendum nunc est de unione *desponsationis*. Hanc unionem solet ordinariè præcedere ariditas substantialis, quæ est purgatio spiritûs, de qua jam suprâ locuti sumus n. 8. In hac verò unione desponsationis tres sunt alii gradus diversi, scilicet *extasis*, *raptûs*, et *elevationis spiritûs*. In simplici unione suspenduntur potentiæ, sed non sensus corporei, quamvis hi remaneant valde infirmi ad operandum. In unione autem extasis amittitur quoque usus sensuum; ita ut persona non videat, non audiat, et non percipiat neque incisiones, neque adustiones. Raptus verò nihil aliud est quàm impressio quædam gratiæ validior, quàm Dominus non solum elevat animam ad unionem, sed etiam rapit illam motu quodam subitaneo et violento; ita ut aliquando elevetur etiam corpus, et reddatur leve ad instar plumæ. *Elevatio spiritûs* est quando anima sentit se rapi quasi extra se, et extolli supra seipsam cum magna quadam violentia, unde anima ab initio mag-

---

(a) *Mans. V. c. 1.* — (b) *Mans. V. et VI.*

num experitur timorem. In elevatione spiritûs continetur tam extasis, quia intervenit amissio sensuum, quàm raptus, id est motus violentus. Retulit mihi persona quædam similibus gratiis à Deo donata, quòd in talibus elevationibus spiritûs videbatur sibi tanquam si anima è corpore fuisset avulsa, et elevata cum tanta velocitate, ac si conficeret decies centena millia miliaria in quovis temporis momento, non sinè magno terrore, quoniam ignorabat quòd esset ascensura; sed cùm postea subsedisset, tunc illustrabatur ad cognoscendum aliquod divinum arcanum. Sed hîc oritur dubium: si in hac unione suspenduntur potentiæ, et intellectus obscuratus à lucis abyssu, nequit attendere rebus quas intelligit; quâ unquam ratione potest ibi anima intelligere, et verba facere de illo divino arcano? Respondent mystici quòd quando Deus vult ut anima intelligat aliquod secretum, aut immittere illi aliquam visionem intellectualem, vel imaginariam, minuit nonnihil lucem, ita ut anima remaneat habilis ad cognoscendum et perpendendum quodcunque Deus voluerit.

18. — Tandem perfectior unio quæ dicitur *consummata*, et major quàm in hac vita possit Deus concedere animæ viatrici, est illa quæ dicitur *Matrimonii spiritualis*, per quam anima transformatur in Deum, et fit unum quid cum Deo, eodem modo quo vas aquæ infusum mari evadit unum cum aqua maris. Et advertendum hîc est quòd in reliquis unionibus, ut loquuntur mystici, potentiæ remanent suspensæ; in hac verò minimè suspenduntur; quoniam potentiæ purificatæ à sua sensibilitate et materialitate, jam effectæ sunt capaces divinæ unionis; ita ut voluntas amet Deum suum placidissimè, intellectus rectè cognoscat, et attendat huic intimæ divinæ unioni, quæ jam facta est in animæ centro, quod accidit eodem modo ac si quis intueretur solem et sinè ulla offensione oculorum solis splendorem cognosceret. Insuper est advertendum quòd hæc unio non est transitoria, ut duæ priores, sed permanens; ita ut anima frua-

tur habitualiter divinâ præsentiâ jam sibi conjunctâ, et fruatur in pace stabili; nam passiones nihil ampliùs eam perturbant: illas quidem anima cernit dum faciem suam ostendunt, sed non tristatur, nec ullam patitur molestiam ab illis, ad instar ejus qui fortè habitans super nubes, cerneret tempestates inferiùs evenientes, et ipse non tangeretur ab illis.

19. — Hic abs re non erit aliqua dicere de visionibus, locutionibus et revelationibus, ad discernendas falsas à veris. Visiones vel sunt *externæ*, vel *imaginariæ*, vel *intellectuales*. *Externæ* sunt quæ oculis cernuntur. *Imaginariæ* quæ spectantur in phantasia, seu imaginativa. *Intellectuales*, quæ neque in phantasia videntur, sed à solo intellectu divinâ luce adjuto, quæ species intelligibiles ingerit; atque hæc visionum species, teste S. Theresiâ, tota est spiritualis, nullam enim in ea partem habent sensus neque externi, neque interni qui sunt imaginativa et phantasia. Notandum quòd neque oculis, neque phantasiâ potest anima cernere res sibi repræsentatas, nisi in apparentia corporea, etiamsi essent substantiæ spirituales. Contrâ beneficio intellectûs res cernuntur tanquam spirituales, etiamsi fuerint materiales; vel, ut meliùs dicam, noscuntur, non videntur, sed noscuntur longè meliùs quàm si oculis cernerentur.

20. — Advertendum tamen hìc est quòd visiones istas tam Deus quàm diabolus potest operari, quod est intelligendum etiam de intellectualibus, ut videtur innuere S. Joannes à cruce (a) contra id quod sentit cardinalis Petruccius; quamvis multò faciliùs corporales, quæ ut plurimùm et præcipuè in feminis ab ipsa phantasia efformantur. Signa ad distinguendas veras à falsis sunt: 1. si veniant ex improvise sinè ulla præcedenti animæ cogitatione. 2. Si ab initio afferant confusionem et terrorem, sed postea relinquant animam in pace. 3. Si sint raræ, quia frequentes sunt valde suspectæ. 4. Si parum durent, quoniam, inquit S. Theresia (b), quando anima intuetur per longum

---

(a) *Salita*, lib. 2. c. 23. — (b) *Mans. VI. c. 9.*

tempus rem sibi repræsentatam, signum est quòd sit potius actus phantasie. Visio divina ut plurimum transit ad instar fulguris, sed remanet inde immobiliter menti infixæ. 5. Vera visio relinquit animam in summa pace, et vivida cognitione miserie sue, non sinè ingenti desiderio perfectionis; ad differentiam visionum diabolicarum, quæ parum remanent impressæ, et relinquunt animam in quadam siccitate, perturbatione, motibus propriæ æstimationis, et cum fame sensibili harum gratiarum. Verùm cum omnibus signis superius memoratis, inquit S. Theresia (a) nullam certam haberi posse securitatem, quoniam multoties dæmon scit simulare quietem, cogitationes humilitatis, desideria perfectionis; quæ omnia incertum est à quo procedant; quoniam sæpè ipse dæmon, ut ei fides præstetur, solet hæc insinuare, ut tandem illum percipiat fructum et deceptiones quas intendit. Unde director, regulariter loquendo, non prohibeat animæ enarrare sibi hujusmodi visiones, immò imponat illi ut manifestet quæcunque videt, sive vera ea sint, sive falsa, ut docet S. Theresia (b); sed è contrario nullam ostendat curiositatem sciendi hujusmodi visiones, neque de his minutè animam interroget, nec præveniat dicendo: *Num fuit sic? Vidistine hoc, vel illud?* quia tunc faciliè anima respondet affirmativè aut ex sua malitia, aut simplicitate. Si apertè noverit hujusmodi visiones esse opus phantasie aut diabolicum, quia fortè alienant animam ab obedientia, humilitate, aut ab alia virtute, tunc apertè ei hoc dicat. Si verò id Confessarius non discernat, omnino non expedit indubitanter asserere visiones illas esse diabolicas, vel phantasias, quemadmodum solent quidam nimis increduli (ad differentiam aliorum, qui nimis creduli, omnes habent ut veras); sed dicat pœnitenti, ut oret Deum quòd non ampliùs ducatur per vias adeo periculosas, se protestando quòd quandiu vivet in terris velit Deum cognoscere solùm per viam fidei.

(a) *Mans. VI. c. 9.* — (b) *Mans. V. c. 9.*

Cæterùm insinuet ut ex visionibus habitis vel falsis, vel veris, illum percipiat fructum qui magis est necessarius, et præcipuè se rectè cum Deo gerendi: ita enim agendo, quamquam visiones fuerint à dæmone, dæmon remanebit elusus.

21. — Quod verò ad *locutiones* attinet, *locutio* esse potest *successiva*, *formalis* et *substantialis*. *Successiva* est quando anima meditando aliquam veritatem fidei, sentit sibi quasi responderi ab ipsomet suo spiritu, sed veluti ac esset persona extranea. Hæc quando bonos parit effectus, ut esset amoris, aut humilitatis extraordinariæ, esse potest speciale Dei lumen: sed quando non videt augeri consuetum amorem, indicium est eam esse intelligentiam proprii intellectûs. *Formalis* est quando anima audit aliqua verba formata, sed extra se; et potest hæc percipi vel auribus, vel imaginativâ, vel intellectu. Hæc ut discernatur utrùm sit divina, vel diabolica, videndæ sunt res quas exprimit, aut facien-^{das} imponit, et effectus quos relinquit. Præcipuè, si est divina, imponitque opera patientiæ, propriæ abjectionis, aut quodvis aliud opus spirituale, relinquet facilitatem quamdam ad omnia toleranda, ad operandum, et se humiliandum. *Substantialis* est eadem ac formalis, et solùm differt in effectu, quoniam formalis aut instruit, aut imponit; substantialis verò citò operatur id quod exprimit: ut, e. c., si diceret: *Consolare: Noli timere: Dilige me:* anima tunc in eodem temporis puncto remanet consolatione repleta, intrepida, aut amoris igne succensa. Hæc locutio cæteris omnibus est securior; prima enim est valde incerta: secunda, id est formalis, est multùm suspecta, præsertim quando jubet res exsequendas: unde director si observat ea quæ jubentur esse christi-^{næ} prudentiæ opposita, debet ea omnino prohibere; si verò non sint prudentiæ contraria, expedit ut earum suspendat executionem. quousque deveniat in majorem securitatem, et multò magis si res sint extraor-^{dinariæ}.

22. — Deniquè quod attinet ad *revelationes* rerum occultarum, aut futurarum, ut scilicet mysteriorum fidei, status conscientiarum, prædestinationis anima-

rum, mortis, promotionis ad aliquam dignitatem, et his similia; hæ possunt tripliciter haberi, nempe per visiones, per locutiones, et per intelligentias nudarum veritatum. In hujusmodi revelationibus debet director magnam adhibere prudentiam, nec sit nimis facilis ad credendum, præcipuè ad exsequendum quando agitur de certiorando aliquem ob notitiam in revelatione acceptam. Ante omnia jubeat animæ ne revelationem aliis indicet, et ipse cautissimè semper procedat, immò utatur sapientiorum consilio, quoniam ut plurimum tales revelationes dubiæ sunt et suspectæ. Minus verò suspectæ sunt intelligentiæ simplicium veritatum circa mysteria, attributa divina, malitiam peccati, damnatorum infelicitatem, et his similia; hæ quando sunt fidei conformes, inquit S. Joannes à cruce (a) quòd anima non debet illas expetere, sed si ipsi concedantur, humiliter sunt ab ea accipiendæ, et non refutandæ.

23. — Oritur hic dubium: utrùm omnes istæ species gratiarum et communicationum supernaturalium debeant rejici, aut acceptari? Et distinguendum est, ut ait doctus quidam auctor (b) cum S. Joanne à cruce, et aliis: grana illæ quæ elongant à fide, ex eo quia consistunt in quibusdam notitiis distinctis, ut sunt visiones, locutiones et revelationes; has oportet omniconatu rejicere; sed ille, ex opposito, quæ sunt uniformes fidei, ut sunt notitiæ confusæ et generales, et tactus divini qui uniunt animam Deo, non sunt rejiciendæ, immò possunt humiliter expeti et desiderari, et magis magisque Deo uniatur, et in suo sancto amore solidetur. Hoc nihilominus intelligitur pro illis animabus quæ jam donantur similibus favoribus; quoniam pro aliis tutior via est desiderare et expetere tantummodo unionem activam, quæ, ut diximus, est unio voluntatis nostræ cum divina voluntate. Director igitur quando ei occurrerit anima cum his communicationi-

---

(a) *Salita*, l. 11. c. 53. — (b) *F. Bern. de Castel vetere Direct. Mist.* l. 2. p. 2. c. 1.

bus contemplationis, aut caliginis, aut unionis, non debet ei imponere ut eas rejiciat, sed ut humiliter et cum gratiarum actione recipiat. Semper verò utatur verbis quæ animam non omnino securam efficiant, sed relinquunt quendam timorem qui eam etsi non conturbet, detineat verò in humilitate et ab omnibus alienatione. Gratias autem quarundam notitiarum distinctarum quæ habentur per viam visionum, et his similium, ut superius diximus, jubeat Confessarius constantissimè recusari, semper tamen in spiritu humilitatis (et sinè ullo contemptu, ut expuendi in faciem, irridendi, etc. quod non licet, ut plures asserunt), et protestando coram Deo, se velle ei in pura fide servire. Cæterùm, inquit S. Theresia quòd quotiescunque anima sentit se suaviter accendi ad amorem erga Deum, habere debet communicationem tanquam divinam, non ideo ut credat se aliis meliorem, sed ut animum faciat ad perfectiùs coram Deo ambulandum; ita enim agendo Deus efficiet ut dæmon, etiamsi iste aliquam partem haberet, victus remaneat, et suis ipse armis sibi damnificet.

24. — Sed concludamus. Director ergò 1. imponat animæ, ut superius diximus, ut fideliter enarret omnes communicationes quas habet in oratione, nullum tamen eas sciendi desiderium demonstret; nec unquam aliis manifestet gratias supernaturales suo pœnitenti concessas; fiet enim ut illi ejus precibus se commendent, eamque maximo superbiendi periculo exponant. Vel si post hanc notitiam, levissimum intueantur defectum, multùm scandalizabuntur, et in derisione habebunt. 2. Non ostendat huic animæ talibus favoribus distinctæ particulare aliquod signum æstimationis, et multò minùs mittat alias pœnitentes ad petendum consilium ab ea, vel ad exposcendum solatium, aut directionem; potiùs ostendat minoris eam facere, quàm alias animas quæ ambulant per viam fidei, quoniam animæ his favoribus ornatae, regulariter loquendo, semper et multùm sunt humiliandæ. 3. Si advertat animam servare humilitatem atque timorem in istis divinis communicationibus, oportet eam adjuvare, immò et securam facere, quoties expedire cognoverit.

Inquit S. Theresia quòd anima nunquam movebitur ad magna pro Deo gerenda , nisi agnoverit magna accepisse à Deo. Et quidem eadem Sancta , quando à SS. Francisco Borgia , et Petro de Alcantara fuit facta securior dona , quæ ipsa acceperat , esse verè divina , ex eo tempore ad perfectionem non ampliùs cucurrit , sed evolavit. Neque ex eo quòd cernit Director animam identidem in aliquem defectum incidere (quoties defectus non sunt plenè deliberati , aut commissi cum adhærentia et contemptu) , reputare debet omnes hujasmodi communicationes pro mendaciis et illusionibus. Dominus tales gratias concedit non tantùm animabus perfectis , sed aliquando etiam imperfectis , eâ silicet ratione , ut liberet eas à suis imperfectionibus , et ad vitam perfectionem extollat. Unde quando dignoscitur quòd per hujusmodi communicationes anima magis magisque se liberet à passionibus , et proficit in amore divino , atque in desiderio perfectionis , signum est quòd illæ sint bonæ. De reliquo quando agitur de gratiis externis , ut sunt visiones , locutiones et revelationes , regulariter loquendo , ut diximus , tutius est ut Director ostendat parvi eas facere dicendo id quod ait S. Theresia (a) è cælo post obitum suum cuidam personæ religiosæ : *Nefidant animæ visionibus et revelationibus particularibus ; nec collocent perfectionem in eis habendis : licèt enim aliquæ ex eis sint veræ , plures nihilominùs sunt falsæ et mendaces : et difficile est invenire unam veritatem inter plura mendacia* (quare plures sunt visiones falsæ quàm veræ) *et quò avidiùs expetentur et in pretio habebuntur , eò magis persona aberrabit à fide et humilitate , quæ est vita tutior quam posuerit Deus. Quare det ei consilium ut oret Deum , ut veram concedat extasim ; scilicet totalem à rebus terrenis , et à semetipsa alienationem , sinè qua ad perfectionem nunquam va-*

(a) Vita , cap. 15. et Man. VI. c. 9.

lebit pervenire. Quòd si unquam director advertet animam non esse bene fundatam in suæ miseriæ cognitione, et vellet pro certo tenere quòd suæ communicationes sint divinæ, et turbaretur audiendo quòd Director nollet eas credere uti tales, pessimum signum est : signum est quòd illæ sint dæmonis ex effectibus qui observantur, scilicèt adhæSIONIS superbiæ : aut indicium est quòd anima non bene ambulet, quoniam ipsa saltem dubitare deberet quoties dubitat Confessarius : et ideo in hoc casu omnibus modis est humilianda, et in timore detinenda quantum fieri potest ; et tunc si nec etiam acquiescit, privet eam communione, et severiùs mortificet, quia tunc in magno versatur periculo ne decipiatur à dæmone. Deniquè director etsi judicaret reddere animam certiore quòd suæ communicationes sint à Deo, tamen ei insinuet ut in oratione semper præ oculis habeat (vel saltem in principio) punctum aliquod vitæ, vel Passionis Jesu Christi. Dicebat S. Theresia animam, quæ amittit directionem boni Jesu, nunquam perventuram ad perfectam cum Deo unionem. Animæ incipientes meditantur Domini passionem per modum discursus ; contemplativæ verò non utuntur discursu, sed proposito sibi mysterio aliquo, admirantur bonitatem, misericordiam, amorem divinum ; et hinc Deus facit eas transire, quando ei placuerit, ad contemplationem suæ divinitatis.

§. III. *De mortificatione.*

25. — QUOD mortificationem, oportet advertere quòd quando animæ vitam spiritualem incipiunt, ex eo quòd solet tunc Dominus, ut diximus, eas allicere consolationibus sensibilibus, in primis illis fervoribus vellent se interficere disciplinis, ciliciis, jejniis et similibus exercitiis afflictivis. Interea oportet, ut Director sit parcissimus in hujusmodi mortificationibus concedendis : nam aliàs superveniente inde tempore ari-

titatis, ut ordinariè solet accidere, faciliè anima destituta suo pristino fervore sensibili, omittet omnes suas mortificationes: et incipiens indè diffidere, relinquet etiam orationem, et vitam ipsam spiritualem, utpote res minùs sibi accommodatas, et consequenter amittet omnia. Aliquando etiam accidit ut hæ animæ incipientes ratione primi illius fervoris se dent in res immoderatas, et incidant in morbos corporales, et tunc ut reficiantur, omittunt omnia exercitia spiritualia non sinè ingenti periculo ampliùs ea non resumendi. Ideo Director curare debet ut priùs ipsæ in vita spirituali solidentur; et postea consideratis circumstantiis sanitatis, occupationum atque fervoris, concedat illis eas mortificationes externas, quas ipsis magis judicaverit convenire secundùm christianam prudentiam. Dico *secundùm christianam prudentiam*; quoniam dantur aliqui Directores adeo imprudentes, qui omnem animæ progressum collocare videntur in onerando eam jeuniis, ciliciis, disciplinis sanguineis, adustionibus, et his similibus. Alii verò omnes omnino mortificationes externas videntur reprobare tanquam inutiles spirituali progressui, totam perfectionem in interiori mortificatione collocando. Sed hi etiam errant ut primi, quoniam mortificationes corporales adjuvant internas, et sunt quodammodo necessariæ (quando possunt exerceri) ad frenandos sensus; et ideo legimus ab omnibus Sanctis plùs minùsve fuisse frequentatas. Verum quidem est quòd mortificatio interior passionum est à pœnitentibus potissimùm exigenda; ut, e. c., esset non respondere injuriis, non querere, neque manifestare aliis quæ tendunt ad propriam æstimationem, cedere in contentionibus, aliorum voluntati condescendere (sed sinè damno spirituali); unde expedit aliquando alicui animæ prohibere omnes mortificationes externas, quousque sentiat liberam ab aliqua passione magis dominante, ut vanitatis, rancoris: cupiditatis rerum hujus mundi, æstimationis propriæ, aut propriæ voluntatis. Sed absolutè asserere mortificationes externas nihil, aut parum prodesse, maximus error est. Dicebat S. Joannes à cruce, ei qui reprobat pœnitentias, nullam

præstandam esse fidem, etiamsi miracula perpetraret.

26. — Ab initio ergo Director ante omnia injungat pœnitenti ut nihil unquam faciat contra, aut sinè ejus obedientia. Qui contra obedientiam pœnitentias agunt, inquit Sanctus Joannes à cruce : *Hi magis progrediuntur in vitiis quàm in virtutibus.* Sit quoque, ut dixi, valde retinens in concedendis hujusmodi mortificationibus, quamvis id importuniùs efflagitent pœnitentes. Satis erit ab initio eis concedere aliquam tenuem, sed raram mortificationem, ut disciplinam, catenulam. ferream, abstinentioniam, potiùs ad ingerendum in eorum animis mortificationis desiderium, quàm ad eos ut convenit mortificandos; et postea processu temporis poterit liberaliùs agere juxta progressum quem anima faciet in virtutibus : quando enim illa erit in spiritu solidata, non poterit ei sinè scrupulo opportunas mortificationes denegare. Cæterum, ordinariè loquendo, generalem hanc regulam sibi proponat, nunquam scilicet concedendi mortificationes externas, nisi priùs requisitus; quia hæ non multùm prosunt, si absquè magna appetentia recipiantur : et quoties concedit, semper minùs quàm postulatur concedat, et potiùs, ut inquit Cassianus, excedat in denegando, quàm in concedendo. Præcipuè curet suadere mortificationem externam circa gulam, cujus quædam animæ spirituales non admodum sunt amantes : hæc revera est omnium durissima, sed utilissima spiritui, et sæpè etiam corpori : Dicebat S. Philippus Neri : *Qui non coercet gulam, nunquam perveniet ad perfectionem.* E contrario, sit parcus in concedendis mortificationibus somni, quoniam hæ faciliè tum corporis, tum spiritûs saluti sunt nocivæ; sublato enim somno sufficienti, patitur caput, et languente capite remanet persona inhabilis ad mediandum, et ad cætera alia exercitia devotionis. Quamcunque verò mortificationem concesserit pœnitenti, ut omnem auferat superbiendi occasionem, persuadeat illi hoc nihil

prorsus esse respectu ejus quod Sancti fecerunt, et respectu pœnarum quas pro nobis perpessus est Jesus Christus. Dicebat S. Theresia: *Totum est immunditia quicquid agere possimus, in comparatione unius sanguinis guttœ, quam Dominus effudit pro nobis.* Meliores mortificationes, utiliores, et periculis minùs obnoxix sunt negativæ, ad quas faciendas, regulariter loquendo, non est necessaria obedientia Directoris, ut esset privare se visione, aut auditione rerum curiosarum, loqui parcè, contentus esse cibis gustui minùs acceptis, seu malè conditis; non accedere ad ignem tempore hiemis; eligere pro se res viliores; exsultare et lætari deficientibus quibusdam rebus etiam necessariis; quoniam in hoc consistit virtus paupertatis, ut ait S. Bernardus: *Virtus paupertatis non est paupertas, sed amor paupertatis.* Insuper non queri de incommodis temporum; de contemptu suû ipsius; de persecutionibus molestisque infirmitatibus corporis. Scalpro cruciatuum et dolorum perficiuntur lapides Hierusalem cœlestis. Dicebat S. Theresia: *Credere quòd Deus admittat in suam amicitiam mentem commoditatis amicam, dementia est. Animæ, quæ verè diligunt Deum, nesciunt quietem expetere.*

27.—Hic oritur dubium: Evangelium in quodam loco ait: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. Matth. 5. 16.* In alio loco dicit: *Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Matth. 6. 3.* Quæritur ergò, utrùm actus virtutis sint manifestandi aliis, vel occultandi? Et respondetur distinguendo: Opera communia ad virtutem christianam necessaria exerceri debent palàm; ut esset frequentia sacramentorum, oratio mentalis, visitatio Venerabilis, audire Missam genibus flexis, et cum interiori spiritûs recollectione, deferre oculos modestos: silentium in ecclesia servare; dicere: *Volo Sanctus evadere*, fugere garrulitatem, conversationes periculosas, curiositates, et his similia. Opera verò quæ dicuntur supererogationis extraordinariæ, et quæ

sapiunt singularitatem, ut suprâ enarratæ pœnitentiæ externæ ciliciorum, flagellorum, orationis cum brachiis in crucem expansis, comestionis herbarum amariorum, suspiriorum, fletûs tempore orationis, etc. occultari debent, quantum possibile est. Reliqua verò opera virtutis, ut ministrare infirmis, erogare elemosynam pauperibus, humiliare se facienti injurias, et similia; hæc melius erit occultare quantum fieri potest. Sed si fortè exerceri nequeant nisi publicè, non debent prætermitti, dummodò fiant tantum intuitu placendi Deo.

§. IV. *De frequentia Sacramentorum.*

28. — TANDEM dicenda sunt aliqua de modo quo Confessarius dirigere debet animas spirituales circa frequentiam sacramentorum, scilicet confessionis et communionis. Quod spectat ad confessionem expedit ipsis insinuare ut generaliter de suis peccatis confiteantur, si adhuc non fecerint; quia si fortè jam fecerint, vel si anima esset scrupulis agitata, oportet omnino confessionem hanc prohibere. Quoad verò confessionem ordinariam, quædam animæ delicatioris conscientiæ consueverunt quotidie confiteri; sed, generaliter loquendo, sufficiet personis spiritualibus præsertim scrupulosis confiteri semel, aut ad summum bis in hebdomada. Sed quando aliqua ex istis gravaretur aliquâ culpâ levi, et non haberet opportunitatem confitendi, dicit P. Barisonius in suo tractatu de communione, innixus auctoritate S. Ambrosii, et complurium aliorum auctorum (quod etiam suadet S. Franciscus Salesius in quadam sua epistola), quòd non ideo omittere debet communionem; ad remissionem enim veniarum docet sacrum concilium Tridentinum esse quoque alia media, ut essent actus contritionis et amoris; unde melius tunc est ad purificandam animam à culpa illa uti istis mediis, quàm privari communione propter absentiam Confessarii. Et sapiens quidam Director dicebat quòd aliquando longè fructuosius est pro quibusdam animabus timoratis disponere se ad communionem

actibus suis, quàm cum ipsa confessione. Et multoties accidit quòd tunc anima se disponat actibus ferventioribus contritionis, confidentiæ et humilitatis.

29. — Quoad verò communionem non loquimur hic de obligatione pastorum animarum non negandi communionem cuicumque subdito qui non sit publicè peccator, et quoties rationabiliter petat. Satis de hoc egimus in libro (a), in quo vidimus, Innocentium XI. quodam suo decreto ordinasse usum communionis frequentis totum remitti prudentiæ Confessariorum; unde sinè evidenti causa, nescio quomodo Parochi possint tutâ conscientiâ denegare petentibus communionem. Et notandum est quòd in prælato decreto prohibetur Episcopis præscribere in genere suis subditis dies ad faciendam communionem. Sed loquimur hic duntaxat de modo quo Confessarii debent se gerere in concedenda communionem suis pœnitentibus. In hoc quidam errant ob nimiam indulgentiam, alii ob nimium rigorem. Non est dubium quin error sit, ut advertit hodiernus S. P. Benedictus XIV. in aureo suo libro *de Synodo*, concedere communionem frequentem iis qui sæpè in peccata gravia labuntur, nec solliciti sunt de agenda pœnitentia, ac de sua emendatione; aut iis qui accedunt ad communionem cum affectu ad peccata venialia deliberata sinè ullo desiderio se ab eis liberandi. Expedit quidem aliquando concedere communionem aliquibus qui essent in periculo labendi in peccata lethalia, ut vires recipiant ad resistendum: sed respectu earum personarum quæ non existunt in tali periculo, et contrà committunt ordinariè peccata venialia deliberata, et nulla in eis emendatio, neque desiderium emendationis effulget, optimum erit non permittere eis communionem plusquàm semel in hebdomada; immò poterit expediens esse illis aliquando per integram hebdomadam communionem interdicare, ut majorem concipiant horrorem in suos defectus, et

---

(a) *Op. nost. Moral. lib. 6. n. 254.*

maiores erga sacramentum hoc reverentiam (a). Tantò magis, quòd sententia communior tenet, recipere Eucharistiam cum peccato levi actuali, aut cum affectu ad ipsum, novam esse culpam ratione irreverentiæ quæ irrogatur sacramento. Quidam afferunt decretum S. Anacleti (b), in quo habetur: *Peractâ consecratione omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus; sic enim et Apostoli statuerunt, et S. Romana tenet Ecclesia.* Sed in primis negatur à P. Suarez et aliis, quòd unquam fuerit tale Apostolorum præceptum. Secundò, decretum istud, ut Glossa ibidem testatur, et Catechismus Romanus (c), non obligabat omnes fideles, sed tantum ministros assistentes altari. Et tandem posito quòd decretum obligaret omnes, certum est hodie in desuetudinem abiisse.

30. — E contrario, errant certè quidam alii Directores, et multum se elongant à spiritu Ecclesiæ, dum sinè ullo respectu ad exigentiam aut progressum animarum, negant indiscriminatim communionem frequentem, non aliâ ratione ducti, quàm quia frequens est. Ipse Catechismus Romanus (d), explicans desiderium S. concilii Tridentini, ut omnes sacrificio Missæ adstantes communicent, docet esse officium Parochi sedulò hortari fideles ad communionem non modò frequentem, sed etiam quotidianam, cum obligatione instruendi illos quòd sicut corpus, ita et anima eget quotidiano alimento. Prætermitto hìc afferre sanctorum Patrum et magistrorum spiritus auctoritates omnino conformes, quoniam hæ reperiuntur adnotatæ in tot libris qui tractant de frequenti communiõne. Sufficiat scire ex Catechismo Romano, loco suprâ citato, et ex decreto Innocentii XI. relato in nostro libro (e), quòd frequens communionis usus, immò quotidianus, fuit semper ab Ecclesia et ab omnibus patribus approbatus, qui, ut demonstrat doctus quidam

---

(a) *Lib. 6. num. 270.* — (b) *Can. Peracta. 2. dist. 2. de Conf.* — (c) *Cat. Rom. de Sac. Euch. p. 2, n. 61.* — (d) *Cat. ibid. n. 70.* — (e) *Mer. lib. 6. n. 254.*

auctor, quoties adverterunt frigescere usum communionis quotidianæ, omnem diligentiam adhibuerunt ad illum redintegrandum. Et in III. synodo Mediolanensi habita sub S. Carolo Borromæo, injunctum fuit Parochis exhortari fideles in concionibus ad hanc frequentiam communionis; et insuper impositum fuit Episcopis provinciæ, ut prohiberent concionari, et severiùs punirent eos qui oppositum disseminarent, tanquam scandalorum satores, et potiùs Ecclesiæ sensui contradicentes. Insuper in præfato decreto Innocentii imponitur Episcopis ut diligentissimè caveant ne alicui communio denegetur, etiam quotidiana, et quærant, ut par est, in suis subditis hanc alere devotionem. Patentur ultrò quidam spiritus rigidiore licitam quidem esse communionem quotidianam, sed dicunt requiri ad hoc debitam dispositionem; sed scire ab ipsis desideramus quidnam intelligant hoc nomine *debitæ dispositionis*? Si intelligunt dignam, ecquis unquam deberet ampliùs ad Eucharistiam accedere? Solus Jesus Christus dignè Eucharistiam sumpsit, quia solus Deus dignè Deum potuit recipere. Si verò convenientem dispositionem intelligunt, jam superiùs dictum est quòd iis qui actualia habent peccata venialia, aut affectum ad illa, sinè desiderio emendationis, æquum est frequentem communionem denegare. Sed si postea loquamur de illis qui, sublato jam affectu etiam ad venialia, et superatâ majori parte pravarum suarum inclinationum, magnum communicandi desiderium habent, inquit S. Franciscus Salesius (a) quòd hi prævio sui Directoris consilio, rectè possunt communicare quotidie. Et S. Thomas (b) docet quòd quando anima aliqua experitur beneficio communionis se crescere in amore divino, nec imminui reverentiam in sacramentum, non debet abstinere à communione etiam quotidiana. En ipsa S. Doctoris verba: *Si aliquis ex perentiâ comperisset ex quotidiana communione*

(a) *Vita devota*, c. 20. — (b) *S. Thom.* 4. *Sent.* d. 12.

augeri amoris fervorem, et non minui reverentiam, talis deberet quotidie communicare.

31. — Et quamvis aliquo die à communione abstinere sit etiam virtus, tamen inquit P. Granata in suo tractatu de communione, esse communem Doctorum opinionem, quòd melius sit accedere quotidie ad communionem ob amorem, quàm abstinere ob reverentiam. Et hoc confirmat idem S. Thomas (a), dicens: *Et ideo utrumque pertinet ad reverentiam hujus sacramenti, et quòd quotidie sumatur, et quòd aliquando abstinenceatur. Amor tamen, et spes ad quæ semper Scriptura nos provocat, præferuntur timori.* Immò rectè ait P. Barisonius, quòd ille qui ad Eucharistiam accedit cum desiderio crescendi in amore divino, etiam reverentiæ actum exercet erga Jesum Christum; immò hic facit actum positivum, quando ille qui abstinet facit tantummodo negativum. Plures Sancti, qui magnam erga hoc sacramentum reverentiam habuerunt, non abstinerunt à quotidiana communione; ut consueverunt S. Gertrudis, S. Catharina Senensis, S. Theresia, B. Joanna de Chantal, et alii. Et asserentibus hodie non amplius existere has sanctas Theresias, rectè reponit idem P. Barisonius: Temeritatem hanc esse supponere quòd hodie manus Domini sit abbreviata. V. P. magister de Avila non dubitat dicere quòd illi qui damnant eos qui sæpiùs ad Eucharistiam accedunt, dæmonis officio funguntur.

32. — Cæterùm considerando relatas doctrinas, videtur non posse Director sinè scrupulo negare communionem frequentem, et etiam quotidianam (excipe ordinariè loquendo unum diem in quavis hebdomada, ut facere solent prudentes aliqui Directores, et excipe tempus illud quo privare velint pœnitentes communionem, ad probandam eorum obedientiam, aut humilitatem, aut ob aliquam aliam justam causam) quibusdam animabus eam desiderantibus, ut proficiant in divino amore: semper verò ac illa vivendo alienata ab affectu cujusunque culpæ venialis, in-

---

(a) P. 3. q. 80. a. 10. ad 3.

combit insuper multum orationi mentali, et conatur tendere ad perfectionem, et amplius non labitur in peccata, etiam venialia plenè voluntaria: hæc enim, ait S. Prosper, est perfectio quæ potest in hac vita haberi, attentâ humanâ fragilitate. Et quando Confessarius utile esse cognoverit concedere communionem frequentem similibus personis, inquit Innocentius XI. in suo decreto, nihil obstare quod sint etiam negotiatores et conjugati. En ejus verba: *Frequens (ad sanctiss. Eucharistiam) accessus Confessariorum judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, et frequentie fructu, et ad pietatem processu laicis, negotiatoribus et conjugatis, quod prospiciunt eorum saluti profuturum, id illi præscribere debebunt.*

33. — Et quamvis anima aliqua caderet aliquando in veniale peccatum voluntarium ob meram fragilitatem, sed citò postea doleret, emendationemque proponeret; si deinde communionem desideraret ad robur accipiendum à sacramento, ne cadat, et ad progrediendum in via perfectionis, quàmam de causâ ei esset deneganda communio? Damnata jam fuit ab Alex. VIII. propositio 22. Bani, quæ dicebat: *Sacri-legi sunt judicandi qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequam de delictis suis pœnitentiam egerint.* Et propositio 23.: *Similiter ar-cendi sunt à sacra communione quibus nondum inest amor Dei purissimus, et omnis mixtionis expers.* Sacrum concilium Tridentinum vocat hoc sacramentum: *Antidotum quo liberamur à culpis quotidianis, et à peccatis mortalibus præservamur.* Et quidem ad hunc finem præservandi animam à recidivis, Apostoli communionem quotidianam primævis christianis concedebant, inter quos sinè ullo dubio reperiebantur similiter imperfecti, et fortasse imperfectiores, ut arguitur ex Epistolis SS. Pauli et Jacobi. S. Ecclesia (in postcommunione dom. XXIII. post Pentecosten) orat *ut quidquid in nostra mente vitiosum est, dono medicationis hujus sacramenti curetur.* Ergò communio fuit instituta etiam pro imperfectis, ut virtute hujus cibi sanentur. Notan-

dum insuper est id quod S. Franciscus Salesius in sua Philothea (a) in hoc proposito dicit : *Si quæerunt à te cur tam frequenter communices , responde illis , quòd duplex personarum genus debet sæpiùs communicare , perfecti scilicet et imperfecti ; perfecti , ut se in perfectione conservent ; imperfecti , ut ad perfectionem valeant pervenire. Fortes , ne debiles , fiant ; debiles , ut fortes evadant ; infirmi , ut curentur ; benevalentes , ne infirmantur. Et quod ad te attinet utpote imperfectam , infirmam ac debilem , eges frequenti communione. Dic illis , quòd ii qui mundanis negotiis non sunt implicati , debent sæpiùs communicare , quia habent opportunitatem ; qui verò hujusmodi negotiis detinentur , quia egent communione. Denique Sanctus concludit , dicens : Accede sæpiùs , ô Philothea , ad Eucharistiam , immò quàm sæpiùs consilio tui Directoris , et crede mihi quòd lepores in nostris montibus albi evadunt non aliâ ratione , nisi quia non edunt nisi nivem ; et tu comedendo puritatem in hoc sacramento tota pura evades. Item P. Granata in suo tractatu de communione ait : Non debet homo recedere ab hoc sacramento ob propriam indignitatem ; pro pauperibus enim relictus est hic thesaurus , et pro infirmis hæc medicina ; itaque nemo (subdit) quantum imperfectum se noscat , debet se longè ab hoc remedio tenere , si verè curari desiderat. Immò , ait idem auctor quòd quantò magis quis se debilem noscit , tantò magis ad hunc cibum fortium debet accedere. Quod valde consonat cum eo quod inquit S. Ambrosius (b) : Qui semper pecco , debeo semper habere medicinam. Idem alibi (c) : Quotidie peccas , quotidie sume.*

34. — Adde quòd S. Thomas docet (d) effectum sacramenti , quantum ad augmentum gratiæ , non impediri à peccatis venialibus , dummodo non committantur in ipsa communione : et quamvis hæc impediant in parte , non tamen in totum effectum sacra-

---

(a) *Vita devota. c. 21.* — (b) *Lib. 4. de Sacr. c. 6.* — (c) *Lib. 5. de Sacr. c. 4.* — (d) *S. Thom. 3 p. q. 79. a. 8.*

menti impediunt. Hanc sententiam communiter tenent Sotus, Suarez, Valentia, Vasquez, Coninkius, et plures alii apud Salmanticenses (a). Insuper tenent plures graviores auctores (b), hoc sacramentum ex opere operato remittere peccata venialia, de quibus anima actualem complacentiam non habeat; atque hoc concordat cum eo quod ait Catechismus Romanus (c): *Remitti verò Eucharistiâ, et condonari leviora, quæ venialia dici solent, non est quòd dubitari debeat; quidquid enim cupiditatis ardore anima amisit, totum Eucharistia, eas minores culpas abstergendo, restituit.* Saltem, ut ait Angelicus (d) cum communi, excitatur per communionem actus charitatis, quo inde peccata remittuntur: *Qui (actus charitatis) excitatur in hoc sacramento, per quem peccata venialia solvuntur.*

35. — Quòd si postea dignoscatur, non obstante frequentia communionis, anima nihil proficere in via perfectionis, neque se emendare à culpis deliberatis, licèt venialibus, ut si adhæreret etiam voluptatibus sensuum, in videndo, audiendo, edendo, cum aliqua vanitate vestiendo, tunc certè consultò restringendus erit usus communionis, etiam ut seriò cogitare incipiat de sua emendatione, et suæ spirituali perfectioni consulere. Cæterùm advertendum est quòd licet, juxta S. Thomam (e), ut possit quis ad communionem accedere, *requiritur ut cum magna devotione accedat*: nihilominus non est necessarium ut illa sit summa, vel apertè sensibilis. Sufficit Directori detegere in intimo voluntatis sui pœnitentis quamdam alacritatem ad exsequenda quæcunque Deo placuerint. Qui à communione abstineret, quia non sentiret in se magnum quemdam fervorem, inquit doctus Gerson, esset comparandus illi qui nimis frigescens nollet ad ignem accedere, quia nullum in se experitur calorem. Unde docet P. Granada, cum Cajetano, personas pusillanimes quæ ob immoderatum timorem

---

(a) Lib. 6. n. 270. q. II. — (b) Ib. n. 269. v. Eff. II. — (c) De Euch. p. 2. n. 52. — (d) 3. p. q. 79. a. 4. — (e) Q. 80. a. 10.

sue indignitatis communionem omittunt, magnum suo proprio progressui inferre præjudicium. Neque ad proseguendas communionem, inquit S. Laurentius Justinianus, oportet ut anima sentiat, aut apertè in se discernat augmentum fervoris, quoniam non rarò hoc sacramentum operatur absquè eo quòd nos ipsi animadvertamus. Et S. Bonaventura inquit (a): *Licet tepidè, tamen confidens de misericordia Dei fiducialiter accedas, quia qui se indignum reputat, cogitet quòd tantò magis eget medico, quantò, senserit se ægrotum; neque ideo querit te jungere Christo, ut tu eum santifices, sed ut tu santificeris ab illo.* Et postea subdit: *Neque prætermittenda est sancta communio, si quandoquè non sentit homo specialem devotionem, cum se ad illam præparare studeat; vel in ipsa perceptione, vel post fortè minus devotum se sentit quàm vellet.* Ergò bene sentit Sanctus, quòd etsi anima experiretur minorem devotionem post susceptam Eucharistiam quàm antea, nec etiam debet eam omittere. Quapropter, quemadmodum quando anima sentit se maximopere ad communionem inclinatam, expedit identidem eam mortificare communionem differendo (præsertim si advertatur quòd per illam prohibitionem turbetur; hujusmodi enim contristatio est argumentum superbiæ, quæ eam verè reddit indignam); ita ex opposito quando sentit in se ariditatem, et tædium ad Eucharistiam suscipiendam, expedit tunc illam sæpius ad communionem impellere, ut à sacramento vires acquirat.

36. — O utinam, concludo, ô utinam et in mundo plures animæ hujusmodi invenirentur (quæ à nonnullis ultrà quàm convenit rigiditati addictis, irreverentes, et temerariæ, vocantur), quæ odio habentes etiam culpas leviores, expeterent communicare non modò frequenter, sed etiam quotidie, cum vero desiderio se emendandi, et in divino amore proficiendi: si enim hoc esset, longè plus

---

(a) *De Profectu Rel. c. 78.*

in mundo Jesus Christus diligeretur. Bene experientia demonstrat omnibus his qui dirigendarum animarum munus exercent, ut et ego expertus sum, valde quidem proficere personas illas, quæ recto cum desiderio ad communionem accedunt; et Dominum mirum in modum eas ad suum amorem pertrahere, quamvis sæpè hoc eis non manifestet pro majori earumdem bono; quin et multoties eas relinquit in tenebris et desolatione, et sinè ulla devotione sensibili: animabus istis (ut docent S. Theresia et S. Henricus Susonius) nullum efficacius est remedium quàm frequens communio. Unde ut concludamus, curet Confessarius communionem suadere, quoties verum desiderium demonstret, et quoties advertit animam in spiritu proficere beneficio communionis. Curet etiam insinuare ut post communionem immoretur in gratiarum actione pro eo tempore quo potest. Paucissimi sunt Directores qui sedulò id faciunt, scilicet inculcare suis pœnitentibus ut per aliquod notabile tempus post susceptam Eucharistiam gratias agant; et ratio est, quia paucissimi sunt Sacerdotes qui post Missæ sacrificium cum Jesu Christo in gratiarum actione subsistant; et ideò pudet eos aliis insinuare quod ipsi non faciunt. Gratiarum actio ordinariè per integram horam durare deberet: fiat saltem per dimidiam, in qua anima in amando et petendo se exerceat. Inquit S. Theresia quòd post communionem Jesus existit in anima tanquam in throno misericordiæ, ut illi gratias elargiatur, dicens: *Quid vis ut tibi faciam?* Et alibi: Post communionem non amittamus tam præclaram opportunitatem negotiandi. Non solet sua divina Majestas malè rependere hospitium, si benè in anima excipiatur. Insinuet etiam ubi sæpiùs spiritualiter communicet: quæ res valde à Tridentino concilio commendatur. *Spiritualiter communicare* (inquit S. Theresia) *est valde utile. Nolite id prætermittere; hìc enim experietur Dominus quantum eum ametis.*

§. V. *Methodus vitæ pro aliqua moniali quæ exposceret dirigi per viam perfectionis.*

37. — ANTE omnia præmittere oportet, ea quæ inferius exponam, intelligenda esse, quoties non obstat pœnitenti aliquod impedimentum sanitatis, officii, aut obedientiæ; quod etiam intelligendum est cum licentiapatri spiritualis, et etiam Præsulis monasterii, pro eo quod spectat mortificationes externas quæ aliorum oculis sunt expositæ.

Et primùm quoad orationem. 1. Tres saltem horas orationi mentali vacare, unam mane, aliam vespere, et aliam post communionem. 2. Visitare SS. Sacramentum, et Mariam SS. per semihoram, vel saltem quadrantem. In his orationibus incumbat renovandis votis pluries in die, si jam emisit professionem; vel illis quibus fortè se obligavit. 3. Recitare rosarium saltem quinque decadum cum aliis orationibus vocalibus; sed hæc ne sint plus justo, quia cum plures sunt, recitantur cum tenui fructu, caput aggravant, et inde orationem mentalem impediunt. 4. Uti sæpissimè orationibus jaculatoriis, ut, e. c., *Deus meus et omnia, quàm bonus es, Deus meus! Diligam te, Jesu amor meus, pro me crucifixus! Domine, quare non amaris ab omnibus! Oh utinam et nunquam offendissem te! Volo, Domine, quæcunque tu vis. Quando te videbo, et amabo de facie ad faciem! Ecce me; fiat de me quodcunque vis.* Insinuet magnopere Director hujusmodi jaculationes amoris, et anima magni eas faciat. 5. Orationi adjungere lectionem spirituales per semihoram, legendo opera vel Rodriquez, vel Santjuriæ, vel monita ad religiosos, vel alium librum qui tractet de virtutibus; vel legere vitas Sanctorum quarum lectio est fortassis cæteris omnibus utilior.

Secundò accedere quotidie ad communionem, uno excepto die in quavis hebdomada. Sed in Noyenis Spiritûs Sancti, Nativitatis Domini, et Mariæ

ciæ sanctissimæ et sanctorum Patronorum communicet quotidie, et quotidie saltem ter communicet spiritualiter.

Tertiò, quoad mortificationes, 1. quotidie flagellationem incruentam per horæ quadrantem circiter, et sanguineam bis, vel semel in mense adhibere. 2. Mane catenulam ferream usque ad prandium: post prandium verò aliquam parvam in brachio. Nunquam tamen catenam circa cincturam, neque cilia equinis crinibus contexta, quoniam hæc valde officiunt sanitati. 3. Jejunium in pane et aqua in die sabbati et vigiliis septem festivitatum Mariæ, si commodè per valetudinem poterit, vel saltem unico tantum uti obsonio. In refectioe vespertina ordinariè non excedere octo uncias cibi, nisi adfuerit aliqua extraordinaria urgentia; abstinere à fructibus diebus Mercurii, Veneris et in novenis superiùs enuntiatis, in quibus potest etiam abstinere ab aliqua alia portione cibi consueti; et in edendo miscere cibus aliquam particulam herbæ amarioris, sed nunquam cinerem. Extra mensam nihil comedere, quoniam melius est, comparativè loquendo, quotidie præfatam exercere, quàm bis vel ter in hebdomada jejunare. Somnus non extendatur ultra sex horas; semper verò ad quinque, quoniam excedens defectus somni nocet capiti, et impedit cætera exercitia spiritualia. 4. Servare silentium per tres horas dici; quod intelligi debet de non proferendis verbis non necessariis; parum autem loqui semper proderit.

Monita in genere pro perfectione.

38. — I. COLLOCARE omnem suam fiduciam in Deo, et omnino diffidere de se, et de suis bonis propositis. Mascula determinatio est se vincendi, et vim sibi in occasionibus inferendi. Ait S. Theresia: *Si defectus non procedit à nobis, ne timeamus quòd Deus se abstineat ab impertiendo nobis auxilia ad nostram sanctificationem.*

II. Cavere à quocunque omnino defectu deliberato, sive apertis oculis admisso. *A peccato deliberato*, (inquit eadem Sancta), *quantumvis parvo*, *Deus vos liberet*. Subditque : *Dæmon enim per opera minimarum rerum aliqua facit foramina, per quæ res magnæ ingrediuntur*.

III. Non tristari post admissos defectus, sed citò se humiliare, et ad Deum confugiendo cum brevi actu contritionis et proposito, se in pace remittere ; et ita semper se gerere, etiamsi centies in die quis caderet. Et in hoc monet S. Theresia, ne communicentur propriæ tentationes animabus imperfectis, quia ita et sibi et aliis damnum affertur.

IV. Alienare se ab omnibus propinquis, rebus, voluptatibus ; aliter inquit S. Theresia : *Anima non recedendo à voluptatibus mundanis, non post multum denuo recedet à viâ Dei*. Effugere familiaritatem personarum diversi sexûs quantumcunque fuerint religiosæ : sæpè enim diabolus introducit cum illis quasdam affectuunculas non puras, eas obtrudendo pro spiritualibus. Videantur notata *Tract. ult. n. 54*. Oportet ante omnia renuntiare propriæ æstimationi et propriæ voluntati, imò et rebus spiritualibus, ut orationi, communioni et mortificationibus, quando hæc obedientia non permittit. Uno verbo, oportet expellere à corde omne quod non est Deus et quod non est secundum majus Dei beneplacitum.

V. Lætari cum spiritu quoties se cernit contemni, irrideri et omnium vilissimum reputari. O quàm pulchrè orat anima illa quæ vilipendia libenter amplectitur ! præcipuè in communitatibus, in quibus hæc virtus est omnium longè necessaria : consequenter oportet fovere affectionem specialem erga nostros inimicos et persecutores, illis inserviando, benefaciendo, honorando, saltem benedicendo et commendando specialiter Deo, quemadmodum Sancti facere consueverunt.

VI. Alere ardentissimum desiderium amandi Deum, illique placendi. Ait S. Theresia : *Dominus adeo desideriiis delectatur, ac si fuissent executioni*

demandata. Sinè hoc desiderio anima non progreditur in via perfectionis. nec Deus largietur illi gratias valde speciales; eadem Sancta ait: *Ordinarie Deus non impertitur favores multum singulares nisi iis qui diu desideraverunt ejus amorem.* Et desiderio oportet semper conjungere determinationem faciendi quantum possumus, ut Deo placeamus. Præfata Sancta inquit: *Diabolus potissimum timet magnanima corda.* Et alibi: *Nihil aliud à nobis exigit Dominus, quàm validam determinationem, ut reliquum ipse inde perficiat.* Oportet quoque fovere affectum summum erga orationem, quæ est fornax in qua accenditur amor divinus. Omnes Sancti, quoniam unicè Deum diligebant, unicè quoque dilexerunt orationem. Est etiam necessarium ut quis ardentè desideret paradisum: in cælo enim animæ diligunt Deum cum omnibus viribus suis, quod consequi nemo potest in terra, et ideo vult Deus ut ardentissimè hoc regnum desideremus, quod J. C. nobis acquisivit sanguine suo.

VII. Habere magnam uniformitatem divinæ voluntati in omnibus rebus appetitui nostro contrariis, et se pluries in die Deo offerre. S. Theresia hoc quinquagies in die facere consueverat: *Non consistit progressus (ait Sancta) in sibi procuranda majore fruitione Dei, sed in adimplenda illius voluntate.* Et alibi: *Vera unio est unire nostram cum divina voluntate.*

VIII. Præstare exactam obedientiam regulis, superioribus et Patri spirituali. Dicebat V. P. Vincent. Caraffa: *Obedientia est regina omnium virtutum; omnes enim virtutes obediunt obedientiæ.* Et S. Theresia: *Deus ab anima quæ sibi proposuit illum amare, nihil aliud exigit quàm obedientiam.* Perfecta verò obedientia consistit in citò, fideliter, alacriter, et sinè ullo judicio obediendo, nullam exquirendo rationem, quoties res jussa non sit certè peccatum, ut inquit SS. Bernardus, Franciscus Sales. Ignatius de Loyola et omnes spiritualis vite magistri; et in rebus dubiis eligere id quod præsumitur

quod jussisset obedientia; et quando hæc præsumptio non posset haberi, id eligere quod magis nostris inclinationibus adversatur. Hoc est illud *vince teipsum* toties inculcatum à S. Francisco Xaverio et S. Ignatio, qui solitus erat dicere longè plùs proficere animam mortificationis amicam unico horæ quadrante, quàm alias non mortificatas per plurimas horas.

IX. Attendere semper divinæ præsentiae. Inquit S. Theresia: *Omne malum provenit ex eo quòd non consideremus Deum præsentem.* Qui verè amat, nunquam obliviscetur objecti amati. Ad conservandam verò memoriam hujus divinæ præsentiae, juvat in praxi aliquod speciale signum gestare, vel intra cubiculum habere. Maximè verò oportet hanc præsentiam fovere, sæpiùs in die repetendo actus amoris in Deum, et petendo divinum amorem, e. c., *Deus meus et omnia. Diligam te ex toto corde meo. Totum me tibi do. Fac de me quod tibi placuerit. Nihil aliud volo nisi te et tuam voluntatem. Da mihi amorem tuum, et dives sum satis, etc.* Advertendum tamen est quòd actus isti faciendi sunt sinè ulla vi et nullam desiderando consolationem sensibilem; sed cum suavitate quadam et voluntate pura unicè Deo placendi. Afferebat S. Theresia: *Ne vereamur relinqui irremuneratam à Deo vel unicam elevationem oculorum ad ejus recordationem.*

X. Dirigere intentionem placendi Deo in quacunque actione quotidiana sive spiritali, sive corporali, dicendo: *Domine, hoc facio tantùm ut placeam tibi.* Recta intentio appellatur alchimia spiritalis, quæ omnes actiones, etiam viliores, aureas facit.

XI. Quotannis exercitia spiritalia perage per octo, vel decem dies: alienando se, quantum fieri potest, ab omni conversatione et officio quod distractiones afferat, ut solùm cum Deo versetur. Similiter singulis mensibus aliquam diem ad se colligendum destinare. Devotè celebrare novenas Nativitatis Domini, Spiritûs Sancti, septem festivitatum Mariæ, S.

Josephi, Angeli sui custodis et sancti tutelar. In his novenis poterit quotidie accedere ad communionem, orando per horam, vel saltem dimidiam plùs consueto. Recitare aliquas alias orationes vocales, sed non multas, quoniam longè melius erit exercere determinatum quemdam numerum actuum amoris, vel similium.

XII. Habere devotionem specialem erga S. Joseph, Angelum suum custodem, sanctum suum tutelarem et præcipuè erga S. Michaellem universalem cunctorum fidelium patronum. Sed ante omnia erga beatissimam Virginem Mariam, quæ ab Ecclesia nostra vita appellatur: etenim moraliter impossibile ut anima multùm in perfectione proficiat, sinè particulari et tenera quadam devotione erga sanctissimam Dei Genitricem.

APPENDIX II.

De assistentia erga Moribundos.

§. I. *Monita ad Sacerdotem.* §. II. *Remedia adversus tentationes.* §. III. *Motiva et affectus.* §. IV. *Animadversiones circa novissima sacramenti.* §. V. *Monita circa agonem et mortem.* §. VI. *Affectus qui suggeri possunt agonis et expirationis tempore.* §. VII. *Signa proximæ moris.* §. VIII. *et ult. Preces, actus christiani et benedictiones.*

NULLUM charitatis opus adeo acceptum Deo exstat, magisque ad animarum salutem conducens, quàm in extremo vitæ periculo positos ad sanctè moriendum adjuvare: nam tempore mortis (à quo uniuscujusque æterna vita pendet) inferni vires fortiores sunt, infirmorum verò debiliores. Deus, ut manifestaret quantum gratam habet assistentiam moribundis præstitam, multoties S. Philippo Nerio ostendit Angelos religiosi infirmorum ministris verba suppeditantes.

Nec id Parochorum tantum munus est, ad quos animarum cura ex officio pertinet, sed omnium etiam Sacerdotum. De Parochis tamen rituale romanum præsertim loquens, ait præcipuam sui muneris partem esse ægotantium curam habere, quapropter vult ut ipsi statim ac aliquem ex suis parochianis ægotare intelligunt, non expectent ut infirmus Parochum accersat, sed ipse Parochus ultrò eum invisere curet; idque non semel tantum, sed frequentius, si infirmum etiam spiritu ægotare adverterit. Quòd si legitime sit impeditus, id saltem præstandum provideat per alium Sacerdotem, modò hic sit pius et

prudens; quidam enim Sacerdotes, hoc munus exercendo, magis quàm utilitati, damno esse solent, tam infirmis, quàm sibi et infirmorum domesticis: quorum profectum Sacerdos assistens etiam respicere debet. Monet insuper rituale, quòd si Sacerdos tortè deesset, id Parochus præstandum curabit saltem per aliquem laicum pium et christianà charitate præditum, qui sanctis verbis infirmo præsto sit.

§. I. *Monita ad Sacerdotem assistentem.*

I. Sacerdos clam procuret à medico scire an infirmitas sit mortalis. Dico *clam*, quia detestabilis usus medicorum est ægros decipere, ne eos et propinquos contristent, pene ac si infirmis obligationem intimare confessionis (quam, cognito periculo, illis imponere debent), idem sit ac mortem denuntiare.

II. A conjunctis, amicis, necnon ab ipsomet ægroto, ejus naturalem indolem et defectus perquirat: item quibus indulserit passionibus, et præsertim si ad aliquam bonorum aut famæ restitutionem teneatur: si odium, aut pravam habuerit amicitiam, ut omnibus opportunum præbere possit remedium. Caveat memorare infirmo personas odio habitas, aut impurè dilectas si ad hoc ex necessitate non obstringatur. Vulneratos, postquàm quidquid ad remissionem pertinet provisum fuerit, ne interroget quis illos, qua de causa, vel quomodo læserit, et si infirmus de hoc loquitur, sermonem ad aliud divertere curet. Et ita etiam, si necessitas non urgeat, nec de litibus, filiis bonis, aliisque rebus impertinentibus ne verbum quidem faciat.

III. Postquam igitur morbum periculosum esseprehenderit, in primis non alloquatur infirmum de confessione, sed tantùm eum de infirmitate, doloribus et quomodo valeat, benignè interroget. Morte-
tur inde, ut se Dei voluntati conformet, utque suas cum Christo in cruce languenti pœnas jungat, necnon ut eas pro peccatorum satisfactione patienter ferat. Et sic paulatim, quàm par est prudentià, illum, tempus à quo confessus sit interrogando, ad confessio-

nem inducat. Moneat ut omnem suam spem in Deo ponat, qui potens est ipsum in pristinam, si velit, reducere sanitatem. At eodem tempore sensim efficiat ut ægrotus suæ infirmitatis periculum agnoscat. Præsertim advertat ne ille omnino fidem præbeat medicis et propinquis, qui fortè morbi gravitatem ei celabunt, ne ipsum morore afficiant. Dicat, sapientis esse prævidere futura. Hortetur quòd dum mens valet, confessionem suscipiat, quæ corporis salutem (si animæ expedierit) etiam proderit. Refert Belluacensis de quodam moribundo, quòd statim ac ipse sua confessus fuit peccata, è strato incolumis surrexit. Pariter Cantipratensis enarrat quòd quidam eques, ubi multa non profuerunt medicamina, confessionis virtute statim convaluit.

Si tamen ægrotus dilationem quærit, et periculum mortis, lethargi, vel delirii imminens non est, poterit ei indulgere. Curet tamen ut ille determinet tempus, putà vesperarum, vel diem crastinum, confessioni explendæ. Si tamen periculum imminens est, ipsum cum D. Augustino moneat quòd Deus non promisit peccatores expectare, sed tantum parcere eis si pœniteant; *Crastinum non promisit; fortasse dabit, fortasse non dabit.* Quòd si adhuc infirmus nec etiam per hæc monita ad confessionem adduci possit, Sacerdos nunquam eum deserat, sed quandoquæ terroris, quandoquæ fiducia argumentis curet ipsum expurgiscere, et provideat ut tam privatæ quàm publicæ pro hujus miseri salute preces ad Deum adhibeantur.

IV. Si morbus increbuerit, infirmum hortetur ut de suis domesticis rebus opportunè disponat, id enim expedit pro familiæ pace, et eò magis si opus sit pro suæ conscientiae levamine. In hoc tamen Sacerdos scdulo caveat ne ipse in aliquam lucri notam incidat. Si autem ægrotus fratres, vel sorores indigentes habeat, moneat ipsum sub gravi obligatione tenei illis bona relinquere, saltem, quod ad eorum necessitatem sublevandam sufficit. Hæc tamen gravis obligatio non videtur urgere pro remotioribus propinquis. Observa quod dictum est in Opere *Tom. 1. lib. 5. num. 946*

Si verò ægrotus vult pro sua anima aliquid testari, ipsum moneat ne onus illud hæredibus imponat: quia experientia docet legatos pios penè nullos satisfacere: sed potiùs hortetur ut aliquod corpus relinquat aut pecuniæ summam, ad sacrificia, aut aliam piam operam persolvendam. Caveat Sacerdos ne consulat infirmis, quidquid aliis præjudicio esse potest, cum Christi ministros non deceat aliorum odium sibi commovere.

V. Cum rudibus, dum actus christianos eis suggerit, italico, imò vernaculo semper loquatur sermone. Cum litteratis contrà comitioribus verbis et aliquotiès etiam latinis ex Scriptura excerptis, sed brevibus sententiolis utatur. Monet tamen rituale, ne Sacerdos nimis loquendo et crebris sententiis, ut aliqui solent, infirmo potiùs caput obtundat quàm adjuvet. Pater Recupitus è societate Jesu de seipso refert, morti proximo quidquid ei dicebatur non intellexisse, sed tantùm quoddam molestum murmur; ita ut, ne magis caput læderent, coactus rogaverit ut aliquam verbis moram interponerent.

VI. Præter parvas Christi Domini crucifixi Beatæque Virginis imagines, quas juxta infirmum apponi curaverit, si fieri potest, etiam ob oculos ejus collocare faciat imagines Deiparæ et Redemptoris majoris molis, ut sic ægrotus, quocunquè se vertat, eas cernere possit et illis se commendare.

VII. Curæ ei etiam sit ut ab infirmi cubiculo periculosa objecta removeantur, veluti arma, imagines parùm honestæ, et præsertim personæ quæ aliquo modo occasionem peccati præbere possunt; et istæ non solum à cubiculo, sed à tota domo expelli debent. Et dum infirmus agonizans proximus videtur esse, Sacerdos omnes ab ejus cubiculo depellat, præter unum aut duos tantùm, qui ipsi dum oportet præstò sint. Cæterùm, omnino prohibeat in ægroti cubile propinquos ingredi ne cui passioni causam præbeant.

§. II. *Remedia adversùs tentationes.*

PRÆCIPUA contra tentationes remedia sunt Jesu ac Mariæ SS. nomina sæpiùs invocare, et crucis signaculo se munire. Pro aliquibus tamen specialibus dæmonis insidiis quædam hîc adnotare expedit.

Et I. *Adversùs fidei tentationes.* Ab hac terribili tentatione præsertim agitantur, qui cùm perditam egerint vitam, sibi suoque judicio nimis adhæserunt, præcipuè si viri eruditi fuerint. Hîs sedulò advertendum, quòd si dæmon aliquod eis circa fidem dubium aut subtilitatem suggerat, statim constanti animo tantùm generatim respondeant: *Ego credo quod sancta mater Ecclesia credit, quæ veritatem credit et confitetur.* Horteturque Sacerdos infirmum, ut maximas Deo gratias agat, quòd ipsum in Ecclesiæ sinum ab incunabulis accipere dignatus sit; ideoque in ipsa fide usque ad extremum vitæ perseverare velle profiteatur. Præcipuus tamen modus, et utilior ad hujusmodi tentationes repellendas erit mentem aliò divertere, aliosque varios elicere actus, nempe contritionis, spei, charitatis erga Deum et similia. De quodam doctore Bellarminus refert quòd hic, dum in morte cum dæmone disserere de quodam fidei articulo voluerit, deceptus succubuit, et mortuus est.

Si tentatio tamen pergit vexare, ostendat infirmo quòd nostræ fidei (per se sanctæ et intemeratæ, à pauperibus piscatoribus per totum orbem diffusæ, tot miraculis ac tot millium martyrum sanguine qui vitam suam pro ipsa immolaverunt, confirmatæ) argumenta luce clariora sunt, et manifestè illam veram esse patetfaciunt, licèt res, quas ipsa docet, nunc per speculum et in ænigmate videamus: nam si mysteria de quibus nos instruit essent evidentia, ubi esset meritum fidei? quæ ideo fides dicitur, quia res, quas docet, obscuræ sunt et non apparentes. Hinc dictum fuit: *Beati qui non viderunt, et crediderunt.* Joan.

II. Adversus tentationem *desperationis*. Hæc est præcipua tentatio, quia infernus vehementius ægrotos impetit; unde illis de divina justitia, damnatorum pœnis loqui, eorumque patrata scelera exaggerare, Sacerdos caveat; sed potius ipsis fiduciæ in miserieordia Dei, Salvatoris passione, divinis promissis et Dei Matris intercessionem argumenta insinuentur.

Primum igitur nostræ spei motivum est divina misericordia, dum vocatur, et verè est pater misericordiarum (2. Cor. 1.). Ipse occurrit etiam non quærentibus se: *Invenerunt qui non quæsierunt me.* Isaïæ 65. 1. Magis cupit nos salvos facere, quàm nos salutem optamus. Quare ipse meritò de illis queritur, quos etiam fugientes amplexari desiderat, ut ait D. Bern.: *Amplecti quærit, à quibus desertum esse se queritur.* Ipse est totus pronus ad ignoscendum: *Multus est ad ignoscendum.* Isaïæ, 55. 7. Protestatur nolle mortem peccatoris: *Nolo mortem impii, sed ut convertatur, ... et vivat.* Ezech. 33. 11. Inquit quòd cùm peccator sua detestatur peccata, ipse eorum memoriam amittit: *Si autem impius egerit pœnitentiam, ... omnium iniquitatum ejus non recordabor.* Ezech. 18. 21 et 22. Post hæc divina testimonia, quis unquam de Dei misericordia dissidere poterit? unus tantùm pœnitentiæ actus ad innumera-bilia peccata delenda sufficit. Publicanus vix ingemendo dixit: *Propitius esto mihi peccatori*, et justificatus est. Prodigus filius statim ac ad patris pedes stetit, pater eum amplexus est. David ut dixit: *Peccavi Domino*: Natan ei respondit: *Dominus quoque trans-tulit peccatum tuum.* 2. Reg. 12. 13.

Secundum motivum est Passio J. C. qui non ad aliud quàm ad peccatorum salutem in terram descendisse protestatur: *Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* Matth. 9. 13. Profitetur etiam nullum à se abire pati: *Eum qui venit ad me, non ejiciam foràs.* Joan. 6. 37. Et apud Matt. 18. 12. inquit quòd ipse est ille bonus pastor, qui dispersas oves quærit, et si quam reperit, exultat, eam amplectitur suisque humeris imponit: et videtur deinde hanc majori diligere affectu, prout se gessit cum S. Maria Ægyptiaca,

B. Angela à Fuligno, S. Margarita à Cortona, aliisque pœnitentibus. Qui igitur rectam habet voluntatem, timere non debet damnari à Domino, qui, ne damnet nos, seipsum ad mortem crucis damnare non dubitavit.

Tertium motivum sunt divina promissa. Multis in locis Evangelii petentibus divina promittitur gratia : *Petite, et accipietis. Joan. 16. 24. Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Joan. 16. 23.* Et hic non solum de justis, sed etiam de peccatoribus sermo fit, juxta textum Matthæi : *Omnis enim qui petit, accipit. Matth. 7. 8.* Salis igitur est gratias à Deo petere ad salutem, ut certè obtineantur. *Bonus est Dominus.... animæ quærenti illum. Thr. 3. 25.* Quartum motivum est Sanctorum intercessio, et præsertim Deiparæ, quam vult Deus ut nos cum tota Ecclesia salutemus nostrum refugium, vitam et spem nostram, ac dicamus : *Refugium peccatorum, ora pro nobis : vita, spes nostra, salve.* Unde meritò ipsa B. Virgo appellatur à Blossio, *spes desperantium*; et à S. Ephrem, *adjutrix destitutorum*. Eadem Dei Mater B. Brigittæ revelavit, quòd sicut aliqua mater videns filium inter enses suorum hostium versantem, animosa in tutelam suam illum suscipit; ita ipsa curat devotos suos tutari dum à dæmonibus vexantur, eique se commendant. Insuper dixit quòd cùm accedit apud eam peccator, ipsa non ejus merita discutit, sed cum quali intentione veniat, attendit. Et Deus ipse B. Catharinæ Senensi revelavit, Mariæ suæ filiae concessisse, quòd quivis peccator ad eam recurrens nullo modo possit à dæmone rapi.

III. Adversus tentationem *vane gloriæ*. D. Bern. ait quòd vana gloria est quædam sagitta quæ *leviter penetrat, sed non leviter vulnerat*; præsertim si persona timorata sit conscientia. Si igitur Sacerdos unquam adverteret moribundum nimis se reputare securum de sua salute, quia nimis suis operibus fidit; ei dicat quòd peccata solummodò nostra sunt, omnia autem bona à Deo recipimus, ex illo : *Quid autem habes, quod non acceperis ? 1. Cor. 4. 7.* Et cùm certum sit nullum suæ salutis æternæ divinæque

gratiæ infallibilem certitudinem habere posse (*Nescit homo utrùm amore, an odio dignus sit, Eccles. 9. 1.*); ideo quisque semper pavere debet, et cum metu et tremore salutem suam operari, ut ait Apostolus, *Philipp. 2. 12.*

IV. Adversus tentationem *impatientiæ*. Si infirmus ex morbi cruciatibus impatienciâ afficitur, huic ostendatur quanta martyres pro Christi nomine tormenta sint passi, vivi excoriati, adusti, trucidati. Et præsentim ei ob oculos ponantur omnia quæ innocens Jesus propter nostrum amorem est perpessus. Dicatur ægroto, quòd infirmitatis dolores vitari nequeunt; unde si ipse invitus eos patitur, malè nunc et in altera vita se habebit; si autem libenti animo pro Deo acceptat, non solum hinc à morbi pœna levabitur, sed ibi minùs purgatorii tormenta luet, magisque postea in cælo remunerabitur: *Tristitia vestra vertetur in gaudium. Joan. 16. 20.* Moneatur quòd extremæ vitæ cruciatus nostram complent æternam coronam, quoniam (ut S. Bonaventura dicit) pœnas patienter tolerare, aliis cunctis operibus perfectius opus est, juxta illud Jacobi: *Patientia autem opus perfectum habet. Jac. 1. 4.* Et ita Deus suos in hac vita amicos tractat, dum crux est nostræ prædestinationis securius signum. B. Clara per 28 annos doloribus vexata vitam duxit. S. Lidovina per 38 annos semper infirmitatum pondus toleravit. Et divina Mater quodam die B. Brigittæ ægrotanti sic dixit: *Scis quare tua infirmitas tam in longum abiit? abiit, quia te Filius meus et ego nimis diligimus.* Nos miseros viatores inter hujus seculi ærumnas Apostolus valde consolatur dicendo: *Momentaneum et leve tribulationis nostræ... æternum gloriæ pondus operatur in nobis. 2. Cor. 4.* Et alibi: *Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Rom. 8. 18.*

Et sic infirmo sedulò oportet suadere ut Dei voluntati conformetur, non solum si dolores patitur, sed etiam si medici errant, aut assistentes ipsius curam negligunt. Hinc crebrò moneat illum ut à Deo patientiam exspostulet.

V. Iis qui ægrè ferunt mori tam immaturè, ob oculos ponantur præsentis vitæ miseræ, infirmitates, animi angores, necnon peccandi et damnationis pericula. Ideo sancti viri tam avidè mortem exoptabant. S. Theresia aiebat: *Heu mihi, quia in omni vitæ meæ momento Deum amittere possum.* Unde quoties horologium sonabat, toties valde gratulabatur eò quòd jam hora hujus periculi transacta esset. Martyres sancti hilares ad patibula procedebant, ut citiùs hoc periculum effugerent, et Deo fruerentur. Hinc dicitur in Apocalypsi (14. 13.): *Beati mortui qui in Domino moriuntur... ut requiescant à laboribus suis.* In hac lachrymarum valle viatores sumus: *Non enim habemus hic manentem civitatem. Hebr. 13. 14.* Unusquisque aut rex, aut pontifex mortem subire debet.

Hortetur infirmum ut Deo gratias agat, quòd non permiserit mori tempore quo erat in peccato; et quòd tunc ipsum sacramentis munitum discedere disponat. Dicat, saltem mortem libenti animo excipendam esse, quia evadimus tot leves culpas, à quibus in hac vita immunes esse non possumus.

Dicat ægroto: *Frater mi, oportet ut te conformes voluntati Dei, qui omnia disponit propter nostrum bonum. Quis scit an si ampliùs viveres, animam non perderes? Sed dicet infirmus: Ego vivere optarem, ad aliquam Deo de culpis meis satisfactionem præbendam, et aliquid boni ante mortem peragendum, dum usque adhuc nihil egi.* Respondeat Sacerdos: *Fili, nulla pœnitentia est Deo magis accepta, quàm mortem in peccatorum expiationem libenter acceptare: nullusque actus perfectior est, quàm mortem accipere ad voluntatem Dei exsequendam.*

VI. Adversus tentationem *adhæSIONIS* bonis et propinquis. Eis quibus mori displicet, quia nimis adhærent bonis, dicat Confessarius, hæc non esse vera bona, cùm sint transeuntia, et de brevi delectura; et si non deficiunt, potiùs animum angunt quàm solantur.

Si autem affligitur infirmus propter uxorem, filios, aut nepotes dilectos, quos relinquit, blandè sic hor-

tetur: *Fili mi, statutum est omnibus mori, omnes te ordine sequentur: nunc tuæ salutis consule, et animam tuam salva, et sic pro ipsis in cælo orabis, unâque cum ipsis eris aliquando beatus in æternum; sed nunc quid dulcius, quàm proficisci ad manendum cum Jesu Christo, cum Regina cæli, et omnibus Sanctis?*

Si autem angitur, quia suos conjunctos relinquit inopes, ei dicat: *Audi, fili, si tu æternam salutem assequeris, multò meliùs de cælo, quàm de terra tuis opem ferre poteris. Sed ne dubites, quia Deus, qui volatilia cæli pascit, non omittet eis providere. Si tu illos amas, Deus plùs diligit.*

Adversus tentationem odii et vindictæ. Si quis propter aliquam acceptam offensam odio tenetur, 1. ipsi intimetur divinum præceptum: *Diligite inimicos vestros.* 2. Dicatur ei quòd qui non dimittit, nec veniam sperare potest à Deo qui dicit: *Horis canes,* Apoc. 22. 25. Canes (vindicum symbolum) repelluntur à cælo. E converso Deus veniam certam promittit illi peccatori qui veniam dat offensori suo, ex illo: *Dimittite, et dimittemini.* Luc. 6. 37. Subdat quòd si inimicus injustè læserit ipsum, quantò injustiùs ipse Deum! Quamobrem, si ipse petit à Deo ut sibi ignoscat, quantò magis proximo ipse ignoscere debet! *Sicut et Dominus donavit vobis, ita et vos.* Coloss. 3. 13. Ultimò ostendat eidem, quàm gratam rem Deo exhibet, qui injurias dimittit. S. Joan. Gualbertus, postquam fratricidæ pepercit, ecclesiam ingrediens imaginemque crucifixi salutans, vidit Redemptorem erga se caput inclinasse, ac si propter veniam datam ipsi gratias ageret. S. Jacobus ante mortem amplexatus est eum qui se accusavit. S. Stephanus oravit pro eis qui eum lapidabant. S. Aloysius Gallix rex apud se cœnare fecit qui sibi mortem fuerat molitus. S. Ambrosius per multum tempus cuidam suo proditori alimenta subministravit. Et præcipuè primum exemplum de hoc præstitit Dominus noster J. C., qui in cruce positus, pro persecutoribus et maledicentibus sibi validè Patrem exoravit.

§. III. *Varia motiva et affectus ægrotis suggerenda.*

I. *MOTIVA fiduciæ.* De his suprâ (in §. II.) jam locuti sumus ; illis possunt sequentes adjungi ex Scriptura : *Nullus speravit in Domino , et confusus est. Eccl. 2. 11. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris. 1. Joan. 2. 2. Jesus Christus ad hoc mortem subiit , ut nobis veniam criminum obtineret. Pro nobis omnibus tradidit illum : quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit ! Rom. 8. 32. Quomodo igitur Deus remissionem nobis negabit , qui nobis proprium dedit Filium ?*

Affectus fiduciæ : Dominus illuminatio mea et salus mea , quem timebo ! Ps. 26. 1.

In manus tuas commendo spiritum meum ; redemisti me , Domine Deus veritatis.

Te ergò quæsumus , famulis tuis subveni , quos pretioso Sanguine redemisti.

In te , Domine , speravi , non confundar in æternum.

O bone Jesu , intra vulnera tua absconde me.

Vulnera tua , merita mea. S. Bern.

Jesu mi , non negabis mihi veniam , qui vitam et sanguinem mihi non negasti.

Passio Jesu , tu es spes mea. Merita Jesu , vos estis spes mea. Vulnera Jesu , vos estis spes mea. Mors Jesu , tu es spes mea.

Maria , mater mea , salva me , miserere mei.

Spes nostra , salve.

Sancta Maria , Mater Dei , ora pro me peccatore.

Sub tuum præsidium confugimus , sancta Dei Genitrix.

II. *Motiva et affectus contritionis.* Dicit S. Aug. quòd quisque usque ad extremum vitæ non debet omittere peccata sua deplorare.

Non intres in judicium cum servo tuo. Ps. 142. Jesu mi , et judex meus , parce mihi , antequam venias ad me judicandum.

Cor contritum et humiliatum , Deus , non despicies. Deus meus , oh nunquam te offendissem !

Domine mi, non debebas sic tractari à me, sicut impiè feci.

Pater, non sum dignus vocari filius tuus. Ego à te discessi, tuam despexi gratiam, ultro te amisi: toto corde me pœnitet; Deus meus, propter amorem et sanguinem Jesu Christi parce mihi.

Maledicta peccata mea quæ Deo me privâstis, ego vos detestor, abominor et maledico.

*Deus meus, quid mali mihi fecisti, quòd ipse tam offendi te? propter Jesum filium tuum misere-
rere mei.*

Nunquam, Domine, te offendam quoadusque vivam; sive parum, sive multum mihi supersit volo te amare.

Offero tibi in satisfactionem contumeliarum quas tibi irrogavi, mortem meam et dolores, quos usque ad mortem perferam.

Domine, meritò me punis; nimis te offendi. Sed quæso, in hac, non in alia vita me castiga.

O Maria, impetra mihi dolorem culparum mearum, remissionem et perseverantiam.

III. Motiva et affectus amoris: *Deus meus, qui es bonitas infinita, super omnia te diligo. Amo te plusquàm me; amo te ex toto corde. Deus meus, non sum dignus te amare, quia nimis te offendi; sed propter amorem Jesu fac me dignum.*

Oh utinam omnes te diligerent!

Jesu dulcissime, cupio pati et mori pro te, qui propter me pati et mori dignatus es.

Domine, castiga me uti vis, sed ne me prives te amare; Deus meus, salva me: salus mea est amare te.

Opto paradisum, ut in æternum, ex totis viribus meis te diligam.

Deus meus, ne me dejicias in infernum, ut mereo: ibi tu odio mihi habendus esses, sed animus mihi non suppetit te odio habere. Et quid mali, Domine mi, fecisti mihi, ut tu odio mihi habendus esses? Fac ut te amem, et mitte me quò vis.

Volo pati, et quantum tibi placet; volo mori ut tibi placeam.

Devince me tecum, Jesu mi; ne permittas me unquam separari à te!

Deus meus, fac ut sim totus tuus, antequam moriar.

Quando erit, ut dicere possim: Deus meus, non possum amplius amittere te!

Oh Deus meus, amare te vellem, quantum tu mereris!

O Maria, trahe me totum ad Deum.

Mater mea, ego multum te diligo; volo venire ad cælum, ad te amandam in æternum.

IV. *Motiva et affectus conformitatis.* Omne nostrum bonum et vita consistit in eo ut conformemur Dei voluntati, juxta illud: *Vita in voluntate ejus, Ps. 29.* Deus quidem vult quæ nobis sunt meliori bono. S. Gertrudi cum Jesus apparuisset, mortem et vitam offerens, respondit ipsa: *Domine, quod tu vis, et ego volo.* Pariter S. Catharina senensis, cum Jesus se illi præbuerit, offerens duplicem coronam, unam gemmarum, spinarum alteram, ut ipsa eligeret, respondit: *Ego eligo quæ tibi placet.*

Affectus. *Eia, N. si Deus te vocat ad aliam vitam, contentus es? Es contentus. Dic igitur semper: Domine, ecce me, fac de me quod tibi placet. Semper fiat voluntas tua; volo tantum quod tu vis. Volo pati quantum tu vis. Volo mori quando tu vis.*

In manus tuas commendo animam et corpus meum, vitam et mortem.

Benedicam Dominum in omni tempore: aut me consoleris, aut me crucies, Deus meus, et ego te amo, et semper te amare volo.

Deus meus, cum morte Jesu mortem meam conjungo, et sic eam tibi offero.

O voluntas Dei, tu es amor meus.

O beneplacitum Dei mei, me tibi totum in holocaustum trado.

V. *Motiva et affectus desiderii erga paradisum.* *Motiva.* Refert Blossius plures revelationes, ex quibus habetur quod, in purgatorio, illi qui tepidè cælum optavère, excruciantur peculiari pœnâ appellatâ à doctoribus mysticis pœna desiderii, aut langoris. Præ-

sens vita est pœnarum carcer, in quo Deum videre non possumus : unde meritò rogabat David : *Educ de custodia animam meam. Ps. 141.* et S. Aug. clamabat : *Eia, Domine, moriar ut te videam.* S. Hieron. appellabat mortem sororem suam, eique dicebat : *Aperi mihi, soror mea.* Et quidem rectè, nam mors est illa quæ paradisi januas nobis reserat. Et ideo pariter S. Carolus Borr. videns mortis effigiem cum falce in manu depictam, pictori præcepit ut falcem deleret, et ejus vice clavem auream tanquam cœli clavem depingeret. Expedi igitur ut Sacerdos sæpius alloquatur moribundos de cœlestis patriæ bonis, in mentem eis revocans quod Apostolus ait : *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se. 1. Cor. 2.*

Affectus. Quando veniam et apparebo antè faciem Dei ! Ps. 41. Quandonam erit, Deus meus, quòd tuam infinitam pulchritudinem videbo, et facie ad faciem te diligam ?

In cœlo eo ; semper te amabo, tu semper me amabis, ad invicem igitur in æternum nos amabimus, Deus meus, amor meus et omnia.

Jesu mi, quando osculabor vulnera quæ pro me sustulisti ?

O Maria, quandonam erit ut me videam ad pedes illius matris, quæ tantum me amavit et auxiliata est ?

Eia ergo, Advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et Jesum, benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exsiliu ostende.

VI. Affectus qui infirmo suggeri possunt dum crucifixum deosculatur.

Dulcissime Jesu, ne respicias quid ego in te, sed quid tu pro me fecisti.

Recordare quòd sim una ex ovibus tuis, pro qua mortuus es.

Labenter pro te, qui pro me passus es, Jesu mi, moriar.

Accepto, Jesu mi, consumi pro te, qui totus consumi voluisti pro me.

Domine, majora tu pro me, quàm ego pro te patiar: tu innocens, ego peccator.

Deosculare, frater mi, (dicat Sacerdos infirmo), pedes illos, qui tantum ad te perditam ovem quærendam et salvandam laboraverunt. Dic quæso: Amabilissime Redemptor, amplector pedes tuos, ut Magdalena amplexa fuit; ut audiam mihi pepercisse, ut illa audivit.

Deus meus, mihi propter amorem Jesu Christi parce, et fac ut bene moriar.

Pater æterne, tu mihi Filium tuum tradidisti, me ego tibi trado.

Jesu mi, multum tibi ingratus fui, miserere mei. Multoties infernum merui; non in alia, sed in hac vita me puni.

Si me fugientem quæsivisti, me te quærentem ne derelinquas.

Jesu dulcissime, ne permittas me separari à te.

Quis me separabit à charitate Christi?

Domine Jesu Christe, per illam amaritudinem, quam sustinuit nobilissima anima tua, quando egressa est de benedicto corpore tuo, miserere animæ meæ peccatrici in egressu de corpore meo. Am.

Jesu mi, tu propter amorem meum mortuus es; ego propter amorem tuum mori volo.

VII. *Affectus qui suggeri possunt Sacerdotibus et religiosis infirmis.*

In pace in idipsum dormiam et requiescam.

Deus meus et omnia. O me beatum, si omnia amittam, ut acquiram te meum summum bonum!

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Ne projicias me à facie tua.

Jesu dulcissime, ne permittas me separari à te.

Amore amoris tui moriar, qui amore amoris mei dignatus es mori. Ita dicebat S. Franciscus.

Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

Diligam te, Domine, fortitudo mea.

Eia moriar, Domine, ut te videam.

Quid mihi est in cœlo, et à te quid volui super terram, Deus cordis mei, et pars mea, Deus, in æternum.

Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo?

Pater, peccavi, non sum dignus vocari filius tuus.

Averte faciem tuam à peccatis meis.

Tuus sum ego, salvum me fac.

Quando veniam et apparebo ante faciem Dei?

Quis nos separabit à charitate Christi?

Amorem tuū solū cum gratia tua mihi dones, et dives sum satīs. S. Ignat. Loy.

Dilectus meus mihi, et ego illi.

Misericordias Domini in æternum cantabo.

Sancta Maria, mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, etc.

Vita, dulcedo, spes nostra, salve.

Refugium peccatorum, ora pro nobis.

Maria, mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, et in hora mortis suscipe.

O salus te invocantium! S. Bonav.

§. IV. *Monita circa ultima sacramenta, et modum quo utiliter recipi possunt.*

I. *Circa confessionem.*

JAM suprâ in praxi monitum est (vide nostram Moralem, l. 6. n. 260 et 484. ad n. 2.) quòd cùm periculum mortis instat, aut forsā viaticum delatum est, et longa esset confessio, tunc infirmus non tenetur omnia et singula peccata confiteri. Hic ampliùs animadvertenda sequentia, nimirum, 1. quisquis Sacerdos in mortis non solū articulo, sed etiam periculo, (ut *Trid. sess. 14. c. 7. declaravit*) censuris et casibus reservatis obstrictos absolvere potest (*lib. 6. n. 561.*). Advertendum tamen est, quòd circa censuras reservatas tenetur Confessarius facultate carenti infirmo imponere, ut elapso mortis periculo, se præsented Superiori, secùs in censuras

reincidet, *n.* 563. *v.* *Secùs.* 2. Simplex Sacerdos absolvere non potest, præsente Confessario approbato; secùs tamen, si Confessarius approbatus veniat jam inceptà confessione. Secùs etiam, si approbatus sit complex personæ infirmæ in peccato turpi, ut decrevit SS. P. Benedict. XIV. (*loc. cit. n.* 553). 3. Moribundus sensibus destitutus rectè potest absolvi, saltem sub conditione (quod securius est), dummodo constet infirmum absolutionem desiderasse pœnitentiæ signum præbens, aut si confessionem quæsierit, *n.* 471. Et id intelligitur etiam si moribundus in actu peccati sensus amiserit, *loc. cit.* ex D. August. auctoritate et ratione; quia ex una parte conditio sacramenti irreverentiam removet, et ex alia semper in tali casu quemque velle suæ saluti consulere judicatur, et sensibile aliquod signum ostendere; licèt morbi causâ signum non bene intelligatur. 4. Si infirmus post tertium diem, licèt de periculo monitus, nec tamen confiteri vellet, optimum erit si Sacerdos medicum monefaciat, juxta S. Pii V. bullam, ut eum non ampliùs inxistum eat. Si tamen infirmus in sua adhuc maneat pervicacia, tunc medico curam denuò suscipere licebit; vide *l.* 7. *n.* 664.

II. *Circa communionem.*

SEQUENTIA adnotantur monita. I. Ut infirmo viaticum ministrari possit, necesse non est ut omni vitæ spe destitutus sit, sed sufficit mortis periculum: *l.* 6. *n.* 284. II. Si vomitûs periculum adsit, viaticum dari non potest; licèt permittatur experientia cum particula non consecrata, *n.* 292. *v.* *In dub.* III. Pueris ratione pol- lentibus etiam ritè viaticum dari potest: necnon phre- neticis, dummodo sanctè vixisse constet, aut paulò antè confessi sint, et periculum irreverentiæ non adsit; ideoque cum istis probabiliter licitum est experiri cum particula non consecrata. IV. Infirmis etiam in paras- ceve, ut habetur ex S. rituum congregationis decreto, anno 1622. edito, viaticum ministrare, non tantùm licet, sed ad hoc Parochi tenentur.

V. Communis sententia tenet quòd in eadem in-

firmitate ægroto non jejuno pluries viaticum dari potest, saltem si intersit sex vel octo dierum spatium. Imò multi DD. minus temporis intervallum exigunt; vide n. 284 et 285. Si tamen ægrotus mane ex sua devotione communicavit, non potest ei ipsomet die viaticum dari, nisi tamen mortis periculum ex aliquo superveniente morbo violento, nempe vulneris, veneni et casus similis advenerit. Secùs si ægrotus in infirmitate jam constitutus mane communicavit; vide rationem in cit. n. 285. dub. 3.

VI. Si tamen infirmus tantùm confessus sit, et malum increbrescit, tunc Sacerdos eum ut quantò citiùs viaticum accipiat, sedulò disponat, ut sanà mente et majori fructu recipiat; ideoque desiderium recipiendi viaticum in animum inducere curet, ut ita munitus dæmonis viribus majori nixu et gratià obstare possit, utque Jesu redemptori nostro magis se uniat, qui eum invisere cupit (dicat) ut suas possit in se gratias effundere, et ad cœlestem patriam brevè perducere; sin autem, ut si expedierit etiam corporis salutem impertiatur. S. Cyrillus alexandrinus ait quòd sancta Eucharistia *etiam morbos depellit et ægrotos sanat*. Et de suomet patre S. Gregorius Nazianzenus refert quòd statim ac communionem accepit, convaluit.

Sacerdos igitur sic infirmum alloquetur: *Frater mi, licèt tua sanitas non sit desperata, in periculo tamen est; ideoque primùm est ut, quantò citiùs potes, viat cum accipias; nam Christus in pristinum te restituet sanum, si hoc tuæ æternæ saluti expedierit: si tamen mori debes, contra diabolum in tuum auxilium veniet, et tui itineris ad beatam patriam comes erit. Quid diris? cupisne viaticum accipere? Quidem. Eia igitur præpara animam tuam ad amplexandum tuum Redemptorem, qui pro te mortuus est. Dic toto corde: veni, Jesu mi, veni, amor meus, omne bonum meum, veni; ad te anima mea desiderat. Quid mihi est in cœlo, et à te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea, Deus, in æternum.*

Sacerdotis autem, cùm viaticum pervenerit, sit

cura ab infirmi cubiculo parentes, uxorem nempe, sorores, filios, etc., qui passionis ei esse possunt, depellere. tunc ei subjungat: *S. Philippus Neri*us, cùm in suo cubiculo SS. Sacramentum viderit, exclamavit: *En amor meus, en amor meus. Dic etiam, frater, dic: En amor meus: en hic est filius Dei, qui pro tua salute descendit de cœlis, homo factus est, et pro te in cruce mortem subire voluit; et nunc te invisere in ipso tuo cubiculo venit. Bono sis animo, jam tibi peccata condonavit. Culparum tuarum jam te pœnituit, et adhuc pœnitet. Sed nunc diligis Dominum Deum tuum ex toto corde tuo; itane est? Eia ergò dic: Amo te, Deus meus, super omnia, et quia diligo te, me pœnitet peccasse: propter amorem tuum libenter morior: jam si tibi placet, mori cupio, ut videam te, et in æternum amen.*

Dicat inde: *Si igitur N. Jesum amas, parcis nunc amore suū omnibus qui te in aliquo offenderunt; non est ita? Petisne etiam veniam, quibus injurias et offensas irrogasti? Eia igitur, converte faciem tuam ad Jesum, qui te amplecti cupit; dic toto corde: Domine, non sum dignus; sed licet indignum tanto munere fatearis, ad te tamen Dominus venire vult. Iterum igitur eum ardentem voca: veni, Domine, veni, amor meus; Deus meus et omnia, veni; ad te sitit anima mea, et præter te nihil aliud cupit.*

Communicato jam infirmo, ad gratiarum actionem illum adjuvet Sacerdos: *Eia igitur, frater, age nunc Domino gratias, qui ad te venire, tecum amplecti dignatus est. Sacramentum est, et verè dicitur futuræ gloriæ pignus. Dominus tecum est, quid amplius times? exsulta, frater, Deus tibi dare vult paradisum; ideoque totum se tibi impertiri dignatus est: dic ergò: Domine mi, amor meus, te amplector, tibi gratias ago, te amo, et in æternum te amandi spem habeo: me pœnitet te offendisse, et nunc quidquid mihi superest vitæ, in tuum amorem impendere firmiter propono.*

Jesu mi. vitam meam in holocaustum libenter offero, si tibi placet eam mihi auferre. Fiat semper voluntas

Voluntas tua. Sanctam perseverantiam, amorem tuum mihi tantum concedere precor, ita ut amando te animam efflem, ut veniam ad semper te amandum in cœlo. Tu me non deseres, ego non deseram te; ergò, Deus animæ meæ, in æternum nos ad invicem diligemus.

III. *Circa Extremam Uctionem.*

EXTREMA Uctio, uli est ultimum sacramentum, ita ex D. Thoma est vitæ spiritualis corona; ipsâ homo munitus, ad cœlestem patriam ingredi disponitur. Unde sacramentum hoc dum ægrotus mente pollet, ut ei magis prosit, opus est ut conferatur; quoniam, licet conferri non possit nisi grave mortis periculum (saltem probabile) immineat (ut in nostra *Morali, lib. 6. num. 714. dub. 4.*), tamen ad ultimum vitæ discrimen prorsus differenda non est, (*loc. cit. Adv. 1.*) Unde ait Catechismus romanus. §. 9., graviter peccare Parochos illos qui conferunt Extremam Uctionem quando nulla adest spes vitæ, et ægrotus jamjam privatur sensibus.

Ægroto Sacerdos suadere studeat I. quod Extrema Uctio, si animæ profutura erit, etiam ad corporis sanitatem conferet, ut Tridentinum, sess. 14., c. 2. *de Extrem. Unct. : Sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur.* Hæc tamen sanitas non confertur cum naturaliter impossibile est iterum restitui ad salutem. De quodam jam defuncto refert Joannes Eroidus, hunc revelasse quod si Extremam Uctionem prius accepisset, statim è morbo convalesceret; sed quia distulerat, ideo vitâ defunctus erat, et ad purgatorii ignem centum annis damnatus. Secundò, Extrema Uctio peccatorum reliquias remittet, et per consequens ipsa peccata mortalia occulta, ut docet D. Thomas: vide *num. 70. v. Commune*; ideoque instruat infirmus, ut dum quinque corporis sensus unguntur, ipse de culpis per ipsos commissis doleat, et cum astantibus etiam respondeat: *Amen.* Tertiò, particularia auxilia, quibus in illo extremo agone inferni vim et impetum frangat, subministra-

bit. Quare multum probabile est gravi se obstringi scelere, qui hoc sacramentum accipere recusaret, ut supra diximus.

Aliqua hic de hujus Sacramenti administratione scitu necessaria adnotare licebit. I. Speculativè tantum probabilis est opinio dicens, sufficere ministrare hoc sacramentum cum una gutta olei, illam per partes non diffundendo; non tamen practicè, quia hæc vera unctio non esset; vide in *Morali*, *num.* 709. *dub.* 4. II. Unctio quinque sensuum, secundum communiolem sententiam, est de necessitate sacramenti, undè pestis tantum tempore, aut alicujus imminenti mortis periculi, una tantum, et in uno sensu (consultius in capite) unctio adhiberi potest; sed semper sub conditione si valet, et cum unica forma dicendo: *Per istam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per sensus, nempe visum, auditum, gustum, odoratum et tactum.* Si tamen æger supervivat, unctiones etiam sub conditione reiterari debent in omnibus quinque sensibus, solitis orationibus. III. Non est de necessitate sacramenti geminam unctionem in geminis partibus adhibere; immò unum tantum osulum, unam manum, etc. ungere, licet sufficit, dum periculum infectionis, aut alia necessitas adest, ut si infirmus nequit verti ad aliud latus. Unctio renum in mulieribus, et etiam in viris, *quando infirmus* (ut *Rituale* monet) *commodè moveri non potest, relinquitur.* Unctionem tantum pedum non esse de necessitate sacramenti, communis sententia tenet; sed quoad hoc Ecclesiarum consuetudo servanda est, *n.* 710. *v.* *Certam.* Nec etiam de necessitate sacramenti est in unctione partium ordinem servare: gravi tamen culpà se obstringit, qui receptum ordinem non servat; *loc. cit.* *v.* *Nec etiam.* IV. Extrema Unctio ritè confertur pueris qui ratione pollent, licet non adhuc ad S. communionem idonei sint; in dubio tamen de usu rationis, sub conditione administrari potest. Hoc tamen cum prorsus carentibus non procedit; *num.* 719. *et* 720. V. Amentibus, phreneticis, delirantibus, qui dum rationis usum ha-

buerunt, pii animi significationem dederint, et Extremam Uctionem petierint, aut verisimiliter petissent, aut contritionis signum dederint, remoto irreverentiæ periculo, dari potest; et eò magis, si lucidum aliquod rationis intervallum habent. In dubio autem, an quis unquam rationis usum habuerit, conditionatè dari potest. Idem de ebriis si in mortis periculo sint; nisi tamen constet in mortali culpa fuisse, cum sensus ipsi amiserint; impœnitentibus enim, et qui in manifesto peccato moriuntur, necnon excommunicatis penitus denegari debet, ut *Rituale rom.* monet; vide *num.* 732. Mulieribus etiam, si ob partus dolores in mortis periculo sint, conferri potest. VI. Orationes præscriptæ, extra formam, in casu necessitatis omitti possunt: quæ postea dicentur, si tempus suppetet, *num.* 727. Et in tali casu sacramentum dari potest, etiam sinè luminibus et ministro, *num.* 728., et etiam probabiliter sinè superpelliceo et stola, *n.* 726. VII. Extrema Unctio in eadem infirmitate iterari non potest, nisi infirmus à priori probabiliter convaluerit, et in aliud simile vitæ discrimen inciderit; ut docet *Trident. sess. 14. cap. 3.*, vide *num.* 715. VIII. Cautus sit Sacerdos in movendo ægroto, ut partes viciniore ungat; si tamen cautè revolvat, et casu ille è vita decedat, irregularitatem non teneat incurrisse; quia in hoc casu irregularitas non potest incurri, nisi ob delictum, à quo qui charitatis causâ aliquod inculpabiliter agit, immunis est. Deniquè rectè Parochus in sua domo oleum sanctum in nocte servare potest, dum probabile periculum prævidet, ut vocatus ad conferendam Uctionem præstò esset, *lib. 6. num.* 730.

§. V. *Monita circa agonem et mortem.*

Cum infirmus ad agonem pervenit, solitis Ecclesiæ armis, ad eum juvandum quantum potest, Sacerdos utatur. 1. Sæpius infirmum aquâ benedictâ aspergat, præsertim si diabolicis tentationibus exagitur, dicendo: *exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus.* 2. Crucis signaculo eum maniat, et benedicat

dicens : *Benedicat te Deus Pater , qui te creavit ;
 benedicat te Filius , qui te redemit ; benedicat te
 Spiritus Sanctus , qui te sanctificavit.* 3. Salva-
 toris necnon Mariæ aliquam imaginem sæpiùs os-
 culandam præbeat. 4. Curet ut infirmus lucretur
 omnes indulgentias quas potest , et præsertim ac-
 cipiat benedictionem in articulo mortis Benedicti
 XIV. cum indulgentia plenaria quam infra adno-
 tabimus. 5. Identidem suggerat aliquam sententiam
 doloris , conformitatis , spei in Domini passionem ,
 ac B. Mariæ intercessionem , necnon desiderii vi-
 dendi Deum. Curet tamen Sacerdos intervallum ali-
 quod interponere , ut infirmus habeat et rumi-
 nandi tempus , et quiescendi. Studeat ut sæpis-
 simè SS. Jesu et Mariæ nomina , saltem corde , si
 loqui non potest , invocet , ac multoties dicat ora-
 tionem illam : *Maria , Mater gratiæ , etc.* 7. Agonis
 tempore faciat ut circumstantes pluries B. Mariæ
 Virginis Litanias pro ægroto dicant. Proderit etiam
 procurare ut tunc pulsetur campana agonis ad
 significandam omnibus instantem mortem exspirantis
 ægroti , ut pro ipso orent ; quod etiam sanis juvare
 potest. Et hic generatim animadvertendum est quòd
 cùm infirmus est sensibus destitutus , magis illi
 prosunt orationes quàm verba. 8. Cùm tempus ex-
 spirandi instat , Sacerdos flebili voce et flexis geni-
 bus consuetas Ecclesiæ orationes recitet : *Proficis-
 cere , etc.* ut in fine Breviarii aut Ritualis habentur.
 9. Dum manus , pedes , etc. infirmi tangit , ut
 an frigerit videat , caveat saltem ne sæpiùs sit ,
 ne eum perturbet ; et curet ne illum vertant illo
 agonis statu , nam id mortem accelerare posset. 10.
 Dum infirmus proximus est ad transitum , tradat
 ei candelam benedictam , ut teneat , et ita in fide
 mori profiteatur. 11. Dum infirmus adhuc sensibus
 viget , absolutionem pluries ei conferre post bre-
 vem reconciliationem juvabit , ut ita ille magis
 circa statum gratiæ securus reddatur , si forsan præ-
 teritæ confessiones invalidæ fuissent , aut saltem
 gratiæ augmentum recipiat , necnon purgatorii poenæ
 ei minuantur. Et si fortè infirmus tunc in lethale

incidat peccatum, ne exterreat, sed monens ut Jesu ac Mariæ nomina invocet si rursum tentatur, benignè ipsum confortet, procuret ut contritionis actum eliciat, et statim absolvat. Si tamen infirmus jam sensibus caret, et nullum doloris nec absolutionis desiderii signum ostendit, non expedit valde sæpius intra eundem diem absolutionem ei impertiri; quia tunc, licèt conditionatè detur, tamen, ut sacramentum valeat administrari sub conditione, urgens et gravis causa requiritur; unde opus est ut aliquod notabile temporis spatium intermediet. Verùm in hoc Sacerdos ex conscientia quam noverit infirmi, se dirigere debet: nam si ille habituatus fuit in pravis cogitationibus, si aliquo vulnere moritur, aut aliquâ odii vel impuri amoris passione est irretitus, si infirmitas est nimis acerba, et ipse non libenti animo suffert, tunc sæpius absolutio dari potest; sin autem, sufficit ut trium aut quatuor horarum spatium intercedat: frequentius tamen, si jamjam moriturus est. Non abs re autem erit ægrotum, dum mente pollet, monere ut si loqui non possit, signum aliquod determinatum det, dum absolutionem quærit, aut dum Sacerdos ipsi conferre vult, ex. gr., oculos claudat vel reseret, manum elevet, caput inclinet, et similia.

Deniquè, cum è vita jam migrâsse videtur, caveat Sacerdos ne statim det suæ mortis signum, nec ei statim oculos, aut os claudat, aut visum pannis cooperiat; quia si nondum mortuus esset, fieri posset ut mors acceleretur. Cùm autem certò scit animam jam ad æternitatem migrâsse, circumstantes ut pro illo orent moneat, et ipse flexis genibus dicat orationem: *Subvenite, etc.* ut in Rituali, vel in Breviario.

§. VI. *Affectus qui suggeri possunt agonis et
expirationis tempore.*

*IN te, Deus meus, infallibilis veritas, credo; in
te, immensa misericordia, spero; te, infinita bo-
nitas, amo.*

*In te, Domine, speravi, non confundar in æter-
num.*

*Quid mihi est in cælo, et à te quid volui super
terram! Deus cordis mei, et pars mea in æter-
num.*

*Amore amoris tui moriar, qui amore amoris
mei dignatus es mori.*

In pace in idipsum dormiam, et requiescam.

*Deus meus, ne permittas me separari à te. Nihil
aliud quàm te cupio. Bonitas infinita, te amo, te
amo, te amo.*

*(Hic animadvertendum est, actus frequentiores,
qui moribundis suggeri debent, esse amoris et do-
loris).*

*Jesu mi, qui mox me judicaturus es, parce
mihi, antequàm judices. Te amo, et quia te amo,
me pœnitet offendisse.*

*Jesu mi dulcissime, ne permittas me separari
à te.*

*Sanguis Jesu, lava me. Passio Christi, salva
me.*

*In manus tuas, Domine, commendo spiritum
meum.*

Moriar, Domine, ut te videam.

Maria, Mater Dei, ora Jesum pro me.

*Illos tuos misericordes oculos ad nos converte,
et Jesum, benedictum fructum ventris tui, nobis
post hoc exsilium ostende.*

*O Maria, nunc tempus est auxiliandi servum
tuum.*

Mater mea, ne derelinquas me.

*O paradise, ô pulchra patria, ô amoris patria,
quando te videbo!*

*Deus meus, quandonam facie ad faciem te
amabo!*

Quando, Jesu mi, te non ampliùs ammittendi securus ero!

Deus meus et omnia!

Contentus sum omnia amittere, ut acquiram te, Deus meus.

Deus meus, propter amorem Jesu miserere mei.

Mitte me, Domine, in purgatorii ignem, per quantum vis: noli tamen in infernum, ubi te amare non possum.

Te ergò quæsumus, tuis famulis subveni, quos pretioso sanguine redemisti.

Æterne Deus, spero et cupio in æternum te amare.

Amor meus crucifixus est. Jesus meus, amor meus, pro me mortuus est.

Deus, in adjutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum, etc.

Pater æterne, propter amorem Jesu Christi da mihi gratiam tuam. Te amo, me pœnitet.

Quomodo possum de tot tantisque beneficiis quæ mihi fecisti, Deus meus, tibi rependere gratias? Spero in æternum in cœlo tibi gratias agere.

Maria, mater gratiæ, mater misericordiæ, etc. Miserere mei, Deus, secundum magnam, etc. Misericordias Domini in æternum cantabo.

*Dum jam ægrotus est proximus
ad expirandum:*

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Jesu mi, tibi animam quam tuo sanguine redemisti commendo.

(Hic notandum quòd dum infirmus jam ad exalandam animam vicinus est, actus suggeri debent sinè pausa et fortiori voce.)

Domine Jesu Christe, suscipe spiritum meum. Deus meus, adjuva me; sine me venire ad amandum te in æternum.

Jesu mi, amor meus, te amo, me pœnitet. Oh nunquam te offendissem!

O Maria, spes mea, adjuva me, ora pro me Jesum.

Jesu mi, propter passionem tuam salva me: te amo.

Maria, mater mea, in hac hora adjuva me. Sancte Joseph, adjuva me. Archangele Michael, defende me. Angele custos, custodi me. Sancte N. (hic præcipui protectoris ægroti fit mentio) commenda me Jesu Christo. Sancti et Sanctæ Dei, intercedite pro me.

Jesus, Jesus, Jesus!

Jesus et Maria, vobis cor et animam meam dono.

§. VII. *Imminentis mortis signa.*

Opus est ut Sacerdos, qui hoc charitatis opus exercet, imminentis mortis signa sciat, ut ita ægrotto jam exspiranti meliùs auxiliari possit. Præcipua et universalia sunt tria: 1. pulsus deficiens, intermittens et formicans; 2. respiratio anxiosa; 3. oculi excavati et vitreati, aut apertiores solidi, vel nimis lucidi, vel qui recipiunt objecta diversa quàm aliis apparent; aut cum palpebra superior relaxatur, et inferiorem prætergreditur.

Sunt etiam proxima mortis signa nasus acuminatus, et in extremitate albescens, et si nares ad instar follis sufflant; manus tremantes; ungues lividæ, facies flavescens, livida et mutata; flatus malè olens et frigidus; corpus immobile; sudor frontis et frigidus; calor in cordis parte nimius; festucas aut lanuginas colligere; frigiditas in extremis omnibus partibus.

Signa tamen proximiora expirationis sunt respiratio intermittens aut languida; defectio pulsûs; dentium contractio, stridor; distillatio in gula; lene quoddam suspitium, aut gemitus; lacryma per se fluens; oris, oculorum, et totius corporis torsio.

Advertatur 1. quod laborantes hydropisi, eticâ febrî, vel vulnere, asthmate, pleuritide, sanguinis fluxu, vomitu anginâ et rheumatismo, interdum

cum paucis nominatorum signorum, et cum pulsu valido, ac loquentes exspirare solent. Advertatur 2. proximos morti esse, qui pleuritide laborant, dum respirationis difficultas, anhelitus augmentum et labia livida apparent. Vulnerati capite interdum subitaneo deliquio moriuntur. Hydropici, dum pulsus deficit, et anhelitus crescit, ac in ore spuma apparet. Qui feбри intermittente laborant mori solent in principio accessionis, dum convulsiones vehementes sunt. Advertatur 3. quòd in aliquibus ægrotis flatus est adeo debilis, et cordis exagitatio, ut jam mortui videantur, et tamen non sunt. Signa certiera mortis sunt omnium partium frigiditas etiam in regione cordis, corporis gravitas, alicujus spiritus naribus admoti stimulum non sentire, speculum ore accessum flatu non maculari, et similia. Demùm advertatur quòd interdum signa superiùs in primo loco adducta fallunt, et etiam sinè illis repente moritur infirmus; ideoque dum ægrotus in agone manet, Sacerdos oportet ne unquam illum deserat.

§. VIII. et ultimus. *Preces , actus christiani et benedictiones.*

SACERDOS domum ægroti ingrediens, dicat : *℟. Pax huic domui; ℞. Et omnibus habitantibus in ea.*

Cubiculum aquâ benedictâ aspergat, dicens : *Asperges me hyssopo , et mundabor ; lavabis me , et super nivem dealbabor.*

Deindè dicere potest orationes quæ in Rituali pro Extrema Unctione exstant. Postea Redemptoris imaginem accipiat, dicens : *Ecce crucem Domini , fugite ; partes adversæ.* Et ægroto osculandam præbeat, dicens : *Deosculare pedes Jesu Christi , qui in hac cruce pro salute tua mortuus est.*

Deindè dicat : *In Deo N.N. igitur spem tuam jactas. Sperare volumus Mariam à Deo salutem tibi intercedere velle : Infirmitas tamen gravis est , voluntati Dei tuam conforma , ut de te faciat quod ipse vult. Eia igitur mecum recita christianos actus , ut cum istis ad mortem te disponere valeas , si pro*

bono animæ tuæ sic Deus determinavit ; dic ergo mecum :

Actus fidei. Deus meus , infallibilis veritas , quia tu , quod credere debeam , S. Ecclesiæ revelasti , credo quod ad credendum mihi proponit Ecclesia. Credo te esse Deum meum , omnium creatorem , qui per totam æternitatem paradiso justos remuneras , peccatores verò castigas inferno. Credo mysterium SS. Trinitatis , id est Patrem , Filium , et Spiritum Sanctum , tres personas , sed unum Deum. Credo secundam personam , id est Filium Dei , hominem factum in utero Mariæ semper Virginis , et pro nobis peccatoribus mortuum esse. Inde resurrexit , et nunc sedet ad dexteram Patris , et inde venturus est judicare vivos et mortuos. Credo septem sancta sacramenta , et præcipuè Baptismum , Pœnitentiam , Eucharistiam et Extremam Unionem. Credo omnes resurgere debere cum corporibus suis , et deniquè credo omne id quod credit S. Ecclesia catholica romana , quam solam credo esse veram fidem.

Actus Spei. Deus meus , confisus tuis promissis , quia tu fidelis , potens et misericors es , propter merita Jesu Christi peccatorum meorum veniam spero , perseverantiam finalem , et gloriam paradisi.

Actus amoris et doloris. Deus meus , quia tu es bonitas infinita , infinito amore dignus , toto corde meo te diligo super omnia. Et omnium peccatorum meorum , quia tuam infinitam bonitatem offendi , totâ animâ meâ me pœnitet , et displicet. Potius mori quàm peccare propono , cum gratia , quam , ut nunc mihi des et semper , te precor. Et propono sancta sacramenta recipere in vita , et in morte.

(Benedictus XIII. omnibus qui semel in die hos elicit actus , septem annos indulgentiæ largitus est ; et si per mensem integrum fiant , confessis et communicatis . juxta mentem Pontificis orantibus indulgentiam plenariam , etiam pro defunctorum animabus , concessit , et si in fine vitæ quis faciat , indulgentiam in articulo mortis).

Benedictio in articulo mortis.

PONTIFEX regnans anno 1747. Episcopis facultatem concessit, et eorum delegatis, indulgentiam plenariam ægrotis petentibus impertiri, postquam pœnitentiæ, Eucharistiæ et Extremæ Unctionis sacramenta acceperint, aut verisimiliter quæsisset, aut si signum aliquod doloris dederint, et postea sensus amiserint. Non verò excommunicatis et impœnitentibus; nec etiam illis qui in evidenti peccato moriuntur. Modus quo datur benedictio est hic.

Sacerdos ægroti domum ingrediens dicat : *Pax huic domui, et omnibus habitantibus in ea.* Et aspergat aquam benedictam, dicens : *Asperges me hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor.* Postea dicat : *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Gloria Patri, etc.* Et nihil aliud dicens, repetat antiphonam : *Asperges me, etc.*

Si ægrotus confessionem petit, Sacerdos benignè audiat; sin verò, contritionis actum ut ægrotus eliciat studeat, confortetque eum ad paradisi gloriam sperandam. Hortetur ut totum se offerat Deo, et pro peccatorum suorum satisfactione id quod vult Deus, ipsamque mortem acceptet. Inde dicat :

℣. *Adjutorium nostrum in nomine Domini.*

℟. *Qui fecit cælum et terram.*

Antiph. *Ne reminiscaris, Domine, delicta famuli tui (vel ancillæ tuæ), neque vindictam sumas de peccatis ejus. Kyrie, eleison. Christe, eleison. Kyrie, eleison. Pater noster.*

℣. *Et ne nos, etc.*

℟. *Sed libera, etc.*

℣. *Salvum fac servum tuum (vel ancillam tuam), Domine;*

℟. *Deus meus, sperantem in te.*

℣. *Domine, exaudi, etc.*

℟. *Et clamor meus, etc.*

℣. *Dominus vobiscum.*

℟. *Et cum spiritu tuo.*

OREMUS.

CLEMENTISSIME Deus, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui neminem vis perire in te credentem atque sperantem, secundum multitudinem miserationum tuarum, respice propitius famulum tuum N. quem tibi vera fides et spes christiana commendat. Visita eum in salutari tuo, et per unigeniti tui passionem et mortem omnium ei delictorum suorum remissionem et veniam clementer indulge, ut ejus anima in hora exitus sui te judicem propitiatum inveniat, et in sanguine ejusdem Filii tui ab omni macula abluta, transire ad vitam mereatur perpetuam. Per eundem, etc.

Tunc postquam Clericus dixerit, Confiteor Deo, etc. Sacerdos dicat: Misereatur, etc. Indulgentiam, etc. Et deinde:

Dominus noster Jesus Christus, Filius Dei vivi, qui B. Petro apostolo suo dedit potestatem ligandi atque solvendi, per suam piissimam misericordiam recipiat confessionem tuam; et restituat tibi stolam primam quam in Baptismate recepisti; et ego facultate mihi ab apostolica sede tributâ indulgentiam plenariam, et remissionem omnium peccatorum tibi concedo. In nomine Patris, etc.

Per sacrosancta humanæ reparationis mysteria remittat tibi omnipotens Deus omnes præsentis et futuræ vitæ pœnas, paradisi portas aperiatur, et ad gaudia sempiterna perducatur. Amen.

Benedicat te omnipotens Deus, † Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus. Amen.

At si infirmus esset tam morti proximus, ut tempus non suppeteret supradictis precibus, Sacerdos statim impertiatur ei præfatam benedictionem, Dominus noster Jesus Christus, etc.

Benedictio scapularis S. Mariæ de Monte Carmelo.

Sacerdos conversus ad habitum, dicat:

- ¶. *Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam;*
 R. *Et salutare tuum da nobis.*
 ¶. *Domine Deus, virtutum, converte nos;*
 R. *Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.*
 ¶. *Domine, exaudi orationem meam;*
 R. *Et clamor meus ad te veniat.*
 ¶. *Dominus vobiscum.*
 R. *Et cum spiritu tuo.*

OREMUS.

CAPUT omnium fidelium, Deus, et humani generis Salvator, hunc habitum, quem propter tuam tuæque Genetricis Virginis Mariæ de Monte Carmelo amorem atque devotionem servus tuus est delaturus, dextera tua sanctifica †: et hoc quod per illud mysticè datur intelligi, tuâ semper custodiâ corpore et animo servetur, et ad remunerationem perpetuam cum Sanctis omnibus felicissimè perducat. Qui vivis et regnas in secula seculorum.

Amen.

Deinde aspergat aquam benedictam super habitum, et postea ipsum imponat personæ recipienti dicens:

Accipe, vir devote, hunc habitum benedictum, precans SS. Virginem ut ejus meritis illum perferas sinè macula, et te ab omni adversitate defendat, atque ad vitam perducat æternam. Amen.

Deinde dicat:

Ego, ex potestate mihi tradita et concessa, suscipio ac recipio te ad participationem omnium orationum, disciplinarum, precum, suffragiorum, eleemosynarum, jejuniorum, vigiliarum, Missarum, horarum canonicarum ac cæterorum bonorum spiritualium quæ passim die nocteque (cooperante misericordia Jesu Christi). à religiosis peragantur. In nomine Patris, et Filii, et Spiritûs Sancti. Amen.

230 Appendix 2. De Assistentia erga Morib.

Benedicat te conditor cœli et terræ Deus omnipotens, qui te eligere dignatus est ad beatæ Virginis Mariæ de Monte Carmelo societatem et confraternitatem, quam precamur ut in hora obitus tui conterat caput serpentis, qui tibi est adversarius, et tandem tanquàm victor palmam et coronam sempiternam hæreditatis consequaris. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Aspergatur recipiens aquâ benedictâ.

Benedictio scapularis S. Mariæ septem Dolorum.

†. *Adjutorium nostrum, etc.*

R. *Qui fecit cœlum, etc.*

OREMUS.

DOMINE Jesu Christe, qui tegmen nostræ mortalitatis induere dignatus es, obsecramus immensam largitatis tuæ abundantiam, ut hoc genus vestimentorum, quod sancti patres ad innocentie humilitatisque indicium in memoriam septem Dolorum B. Virginis Mariæ nos ferre sanxerunt, ita beneddicere digneris, ut qui illis fuerit indutus, corpore pariter ac animâ induat te Salvatorem nostrum. Qui vivis et regnas in secula seculorum. Amen.

Postea Sacerdos, asperso scapulare aquâ benedictâ, illud imponat, dicens :

Accipe, charissime frater, habitum B. Mariæ Virginis, singulare signum servorum suorum, in memoriam septem Dolorum quos ipsa in vita et morte Unigeniti Filii sui sustinuit, ut ita indutus sub ejus patrocinio perpetuò vivas.

Benedictio Dei omnipotentis †, Patris, et Filii, et Spiritûs Sancti descendat super te, et maneat semper. Passio Domini nostri Jesu Christi, et compassio Beatæ Mariæ Virginis sit in corde et corpore nostro. Amen.

*Benedictio scapularis Conceptionis Immaculatæ
Dei Matris.*

✠. *Adjutorium nostrum in nomine Domini ;*

✠. *Qui fecit cælum et terram.*

✠. *Dominus vobiscum.*

✠. *Et cum spiritu tuo.*

OREMUS.

DOMINE Jesu Christe , qui tegmen nostræ mortalitatis induere dignatus es , tuæ largitatis clementiam humiliter imploramus , ut hoc genus vestimenti , quod in honorem et memoriam Conceptionis Immaculatæ Beatæ Mariæ Virginis (necnon ut illo indutus exoret) in hominum pravorum morum reformationem institutum fuit , beneddicere digneris ; ut hic famulus tuus , qui eo indutus fuerit eadem beatâ Mariâ Virgine intercedente , te quoque induere mereatur. Qui vivis et regnas. etc.

Postea Sacerdos , asperso scapulare aquâ benedictâ , imponat recipienti , dicens :

Accipe , frater , scapulare Beatæ Mariæ Viginis immaculatæ , ut , eâ intercedente , vetere homine exutus , ab omni inquinamento mundatus , ipsum perferas sinè macula , et ad vitam pervenias sempiternam. Amen.

Et ego ex facultate mihi tradita recipio te in participationem bonorum spiritualium quæ in nostrâ congregatione gratiâ Dei fiunt , et quæ per sanctæ Sedis apostolicæ privilegium concessa sunt. In nomine Patris ✠ , et Filii , et Spiritûs Sancti.

Si infirmus nunquam acceperit aliquod scapulare , vel aliquod ex iis de quibus suprâ sermonem fecimus , curet Sacerdos qui facultatem habet , ut infirmus tunc recipiat ut indulgentiam lucretur.

APPENDIX III.

EXAMEN ORDINANDORUM,

Ab eodem auctore breviter concinnatum ex eadem sua theologia morali, res scitu magis necessarias continens.

INDEX

Totius Appendicis hujus.

- Cap. I. De sacramentis in genere.
- Cap. II. De sacramento Ordinis in genere.
- Cap. III. De Ordinibus in specie.
  - Artic. I. De prima tonsura.
  - Artic. II. De Ordinibus minoribus.
    - Sect. I. De ostiariatu.
    - Sect. II. De lectoratu.
    - Sect. III. De exorcistatu.
    - Sect. IV. De acolytatu.
  - Artic. III. De Ordinibus majoribus.
    - Sect. I. De subdiaconatu.
      - §. I. De voto castitatis.
      - §. II. De horis canonicis.
      - §. III. De censuris in genere.
      - §. IV. De censuris in specie.
        - I. De excommunicatione.
        - II. De suspensione.
        - III. De depositione.
        - IV. De interdicto.
        - V. De irregularitate.
    - Sect. II. De diaconatu.
    - Sect. III. De presbyteratu.
      - §. I. De ordine presbyteratus.
      - §. II. De sacrificio Missæ.
      - §. III. De potestate Sacerdotis.
      - §. IV. De munere docendi et prædicandi.

CAPUT I.

De sacramentis in genere.

Quid sit sacramentum, 1. *Quæ requirantur ad constituendum sacramentum? An circumcisio*, etc. ? 2. *Quæ sint sacramentalia*, 3. *Distinguuntur sacramenta*, 4. *Qu. I. Quæ requirantur ad essentialiam. De materiâ*, 5. *De formâ, et de connexione materiæ cum formâ*, 6. *De mutatione substantiali, aut accidentali*, 7. *De sacramento sub conditione. Si cum formâ, aut materiâ dubia, vel mixta. Interruptio formæ*, 8. *De intentione ministri et suscipientis*, 9. *Qu. II. De ministro*, 10. *An debeat esse in gratia*, 11. *Si sit laicus, aut ministret non solemniter; an sufficiat contritio*, 12. *Si absolvat in mortali: si ministret Eucharistiam: si celebret Missam*, 13. *Si subdiaconus, aut diaconus ministret solemniter*, 14. *Si ministret indigno*, 15. *Simulare administrationem sacramenti*, 16. *Simulare susceptionem*, 17. *An minister debeat intendere quod facit Ecclesia*, 18. *Qu. III. Quid ad validè et licitè sacramenta suscipienda*, 19. *An petere ab excommunicato, vel peccatore*, 20. *An liceat dare pecuniam pro administr. sacramenti*, 21. *Effectus, et I. de gratia*, 22. *et 23; II. de charactere*, 24.

1. — SACRAMENTUM, generaliter loquendo, significat mysterium, sive rem occultam; sacramentum verò in Ecclesia christiana sic definitur: *Est visibile signum invisibilis gratiæ ad populum Dei sanctificandum, à Christo institutum*. Dicitur *signum sensibile*, scilicet signum externum in materia sensibus subjecta. *Invisibilis gratiæ*, quia sacramentum significat gratiam quam causat invisibiliter, scilicet ex opere operato, sive per se, modò suscipiens sit dispositus. *A Christo institutum*, quia, juxta sententiam probabiliorem, Christus etiam ut homo sa-

cramenta instituit ex potestate quæ dicitur *excellentiæ* (a).

2. — Tria igitur ad sacramentum constituendum requiruntur, 1. signum externum, 2. promissio gratiæ, 3. institutio Christi, cum omnia sacramenta ex Christi passione vim habeant.

Dubitatur an circumcisio fuerit olim verum sacramentum, conferens gratiam ex opere operato? Affirmat *Scotus*, sed communiter id negant DD.; nam circumcisio operabatur sanctitatem tantum externam, non autem internam; commune tamen est quod fuerit verum sacramentum (b).

3. — Sacramentalia autem sunt quædam actiones sacræ ab Ecclesiâ institutæ, prout sunt aqua lustralis, benedictiones rerum, consecrationes et similia. Hæc non habent per se vim remittendi peccata, sed tantum impetrandi auxilia divina ad eliciendos actus bonos quibus postea peccata remittuntur (c).

4. — Multipliciter distinguuntur sacramenta: *primò*, alia sunt necessaria necessitate *medii*, ut sunt Baptismus pro omnibus; Pœnitentia pro lapsis in mortale; et Ordo pro iis qui sacramenta Eucharistiæ et Pœnitentiæ ministrant: etiam Eucharistia (juxta probabiliorem sententiam), saltem in voto implicito (d). Alia, necessitate *præcepti*: ut sunt Confirmatio, juxta probabilem sententiam, licet opposita *Nav. Suar. Soti, Laym. Ronc. Wigandt, ex D. Thoma* (e), et aliorum etiam sit probabilis (f); et Extrema Unctio, juxta probabiliorem sententiam; omnino suadendam (g). *Secundò*, alia sunt sacramenta *iterabilia*, ut Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio et Matrimonium; alia sunt *initerabilia*, ut Baptismus, Confirmatio et Ordo, propter characterem quem indelebiter imprimunt. *Tertiò*, alia sunt sacramenta *mortuorum*, ut Baptismus et Pœniten-

(a) *Vide Opus morale, lib. 6. num. 1. 2. et 3.* — (b) *Num. 4.* — (c) *Lib. 6. num. 90. ad 94.* — (d) *Num. 152.* — (e) *In 3. p. q. 72. a. 8. ad 4.* — (f) *Lib. 6. num. 181.* — (g) *Num. 733.*

tia, quia primam conferunt gratiam, et supponunt animam mortuam, id est gratiâ carentem: alia *vivorum*, quæ aliquando per accidens dant etiam primam gratiam, nimirum casu quo aliquis attritus, bonâ fide putans se contritum, illa suscipit, ut docent probabiliter *Suar. Lug. Conc. Cajetan. Croix, Salm. Castrop.* et alii plures ex *D. Thoma*, contra alios, ex communi (a). Quartò, alia sunt *formata*, id est cum effectu gratiæ; alia *informia*, scilicet sinè colatione gratiæ, quæ est sacramenti forma. An autem detur sacramentum Pœnitentiæ validum et informe, id est sinè gratia? Alii negant; sed communiter et veriùs alii affirmant. Casus esset nimirum si quis acciperet absolutionem ab aliquo mortali peccato cum attritione conceptâ tantùm ex turpitudine supernaturali illius peccati, et cum oblivione inculpabili alterius peccati mortalis. (*Qui vult videre hanc quæstionem cum omnibus suis rationibus enucleatam, observet Tract. XVI. Tom. II. ad n. 18.*)

5. — Quæritur I. quæ requirantur ad essentiam sacramenti? Tria requiruntur, materia, forma et intentio. *Materia* est res corporea et sensibilis, quæ suscipienti applicatur, v. g., aqua, chrisma, oleum sanctum, etc. Et hæc est materia *remota*; nam *proxima* est ipsa applicatio materiæ, ut ablutio, unctio, etc.

6. — *Forma* sunt verba prolata à ministro. Ut autem sacramentum valeat, requiritur connexio, sive simultas materiæ et formæ, scilicet ut materia applicetur antequam prolatio formæ terminetur, vel postquam prolatio formæ sit incepta. Sententia autem quòd sufficiat applicare materiam immediatè ante vel post prolationem formæ, est tantùm probabilis, non autem moraliter certa, uti requiritur ubi agitur de valore Sacramenti, ex propos. damn. ab Innoc. XI.; ideoque non est practicè probabilis. Excipiuntur tamen sacramenta Pœnitentiæ et Ma-

---

(a) *Lib. 6. num. 87.*

trimonii, quæ valent etiamsi interponatur aliqua mora inter materiam et formam (a).

7. — Si mutetur substantialiter materia, nempe applicetur vinum pro aqua, vel mutetur forma, nempe si verba non habeant eundem sensum, putà dicendo, *te aspergo*, pro *te baptizo*, invalidum est sacramentum. Secùs si mutatio est accidentalis, scilicet si aqua sit calida aut decocta, aut si dicas: *Ego te baptizo in nomine patrias, et filias, etc.*, ut habetur ex *cap. Retulerunt, de consecr. dist. 4. Vel in nomine Patris omnipotentis, etc.* Sic tamen mutans non excusaretur à peccato gravi (b).

8. — In casu necessitatis, vel magnæ utilitatis, bene possunt conferri sub conditione (saltem mente retentâ) sacramenta non solùm characterem imprimentia, ut est certum ex *cap. 2. de Bapt.*, sed etiam alia, si non possit haberi materia nisi dubia; ita *Suar. Castrop. Habert, Bonac. Ronc. Salm.* et alii communiter, contra *Juvenin* et *Antoine* (c). An autem minister possit uti materiâ aut formâ dubiâ, si ad id cogatur metu mortis? probabiliter potest, nisi cogatur in contemptum religionis; ita *Sanch. Coninch.* Si in materia propria misceatur extranea in majori, vel æquali parte, materia est inepta; secùs si in minori; ita *S. Thom.* (d). Interruptio formæ si est modica, non officit valori sacramenti. Secùs si talis sit, ut verba non constituent unum sensum (e). Non licet autem formam repetere, nisi adsit probabile dubium quòd forma invalidè fuerit prolata (f). Alii dicunt aliquas sacramentorum materias et formas fuisse à Christo in genere determinatas et relictas Ecclesiæ, ut ipsa in particulari determinaret. Sed probabilius alii docent omnes fuisse à Christo determinatas in substantia. Unde si aliqua invenitur inter novam et priscam Ecclesiæ consuetudinem differentia circa materias et formas, mutatio illa censetur

---

(a) *Lib. 6. num. 9.* — (b) *Num. 11.* — (c) *Num. 28. et 29* — (d) *3. p. q. 74. n. 3. ad 3.* (e) *L. 6. n. 11. ad 3.* — (f) *N. 224. v. Advertendum.*

tantum accidentalis (a). (*Vide hanc quæstionem ad trutinam revocatam Tom. II. Tr. XVII. n. 15.*)

9. — Demum ad essentiam sacramenti requiritur intentio ministri, et quidem actualis, vel saltem virtualis. Intentio *actualis* est ea quæ actu habetur; *virtualis* autem, quæ permanet in virtute actionis quam minister exsequitur ex intentione actuali prius habita; ad differentiam intentionis *habitualis* quæ aliquando est habita, et non est retractata (b). Hæc autem habitualis non sufficit in ministro, sed bene sufficit in suscipientibus sacramenta; atque in necessitate etiamsi ipsi sint dormientes, aut ebrii, aut ceciderint in amentiam postquam jam habuerint intentionem illa suscipiendi, ut communissimè docent *Lugo, Castrop. Salm.* et alii plures cum *D. Thoma* (c), et patet ex *cap. Majores, §. Verùm, de Baptism.*, et etiam ex *Instruct. de Bapt.* data à Bened. XIV. incipiente, *Postremo mense* (in *Bullar. tom. 2. n. 46.*). Imò quoad Extremam Unctionem et etiam Confirmationem, satis est pro suscipientibus adhuc *interpretativa*, id est ea quam suscipiens non habet nunc, nec unquam habuit, sed haberet si rem adverteret (d).

10. — Quæritur II. quis sit minister sacramentorum? Quoad Ordinem solus Episcopus est minister (e), et quoad Confirmationem ipse est minister ordinarius; nam extraordinarii possunt esse etiam simplices Sacerdotes (f). Aliorum autem sacramentorum solus Sacerdos est minister, excepto Matrimonio (g), et etiam Baptismo in necessitate; in ea enim possunt etiam laici, et etiam hæretici baptizare (h).

11. — Ad validè autem ministranda sacramenta, non est opus ut minister sit in gratia; nam peccatores etiam validè ministrant; non verò hæretici, nec excommunicati vitandi respectu ad sacramentum

---

(a) *Num. 12.* — (b) *Num. 15.* — (c) *In 4. dist. 6. q. 1. a. 2. q. 3. ad 2.* — (d) *N. 81.* — (e) *L. 6. n. 761.* — (f) *N. 170.* — (g) *Num. 897.* — (h) *N. 113.*

Pœnitentiæ. Vide dicta *Tom. II. Tr. XVI. n. 92.* Ad licitè tamen ministrandum requiritur status gratiæ; sed in extrema necessitate, si minister non posset tam citò confiteri, probabiliter à culpa excusatur si ministrat; ita *Sot. Suar. Tolet. Cajet. Armit. Valent. Anacl. (a).* Nunquam autem excusatur Parochus, aut œconomus: hi enim debent esse semper parati ad ministrandum. Celebrans autem in mortali quatuor mortalia committit, 1. quia indignè consecrat, 2. quia indignè sumit, 3. quia indignè ministrat, et 4. quia ministrat indigno, qui est ipse idem (b).

12. — Quæritur an peccet graviter qui existens in mortali ministrat sacramentum in necessitate, si ad illud non est ordinatus, ut laicus Matrimonium contrahens, aut baptizans; vel si est ordinatus, sed ministrat non solemniter? Alii probabiliter negant, ut *Conc. Tourn. Nat. Alex.* et alii ex *D. Thom. (c).* Sed probabiliùs affirmant *Continuat. Tournel. La-Croix, Antoine, Lug. Pont. Vasq. Nav., etc.,* quia semper sancta sanctè tractanda sunt (d). Minister autem solemniter ministraturus sacramenta, si est in mortali, sufficit ut eliciat certum actum contritionis (e); celebraturus verò Missam, debet confessionem præmittere: excepto casu quo ex necessitate ex una parte deberet celebrare, et ex alia non adesset copia Confessarii; sed tunc post celebrationem debet quamprimùm confiteri, ut præcipit Trident., sess. 13. cap. 7. (f). Vide dicta *de Euch. Tract. XV. ex n. 22.*

13. — Confessarius tantùm audiens confessionem in mortali, probabilius est cum *Lug. Spor. Salm. Elb. Croix* et aliis, quòd non peccet graviter, quia non conficit sacramentum. Si verò absolvit plures pœnitentes, etiam successivè, in statu peccati mortalis, plura mortalia committit: quia plura sacramenta dis-

---

(a) Vide lib. 6. num. 33. et *Cabrin. Luc. Moral. p. 2. tract. 41. num. 56.* — (b) *Lib. 6. num. 35 v. Hinc.* — (c) 3. p. 9 64. art. 6. ad 3. — (d) *Lib. 6. num. 32.* — (e) *Ib. num. 34.* — (f) *Vide lib. 6. ex num. 45.*

uncta ministrat (a). Sacerdos item, aut diaconus ministrans Eucharistiam in mortali, mortaliter peccat, quia proximè concurrit ad sanctificationem communicantium; ita tenendum cum pluribus, contra alios (b). Celebrans autem in mortali, si pluribus Eucharistiam ministrat, probabiliùs unum mortale committit, quia ministratio illa, et communio est unica actio moralis, unicuique convivium (c).

14. — Diaconi et subdiaconi, si ministrant in altari existentes in mortali, juxta plures probabiliter peccant graviter; sed juxta communioem sententiam, et satis probabilem, id negatur; quia non conficiunt, nec ministrant sacramentum, nec exercent functiones proximè ordinatas ad sanctificationem animæ (d). Concionator item qui prædicat in mortali, non peccat graviter, ut comuniùs et probabiliùs docent *Gonet, Lugo, Castrop. Bon. Vasq. Salm. Croix* et alii (contra *Merbes. Juvenin.* etc.); non enim exercet Ordinem, sed officium annexum Ordini, quod per se non causat gratiam, ut causant sacramenta (e).

15. — Peccat graviter minister, si dat sacramentum indigno petenti occultè, secus autem si ille sit peccator occultus, et publicè petat (f). Notandum verò quòd Episcopus etiam ob occulta peccata potest denegare alicui collationem Ordinis, licèt publicè ille petat, ex *Trid. sess. 14. c. 1.* ubi dicitur teneri Clericum obedire Prælato vetanti susceptionem Ordinis propter occultum crimen. Nec tenetur tunc Episcopus causam manifestare cur repellat ordinandum, ut pluries declaravit *S. C. concilii* (g). An autem Confessarius possit absolvere ordinandum recidivum in culpis gravibus, qui vult sacram suscipere Ordinem sinè prævia probatione; vide dicta *Tom. I. Tract. VII. ex n. 48. et Tract. ult. n. 16. et 17.*

(a) *Num. 36 q. 5.* — (b) *Num. 35.* (c) *Vide lib. 6. ex num. 255.* — (d) *Lib. 6. num. 27 et 38.* — (e) *Num 41.* — (f) *Num. 43. ad 51.* — (g) *Lib. 6. num. 52.*

16. — Non licet ministro etiam ob metum mortis simulare administrationem sacramenti, ex prop. 29. proscripta ab Innoc. XI. Tunc autem censetur nimister simulare administrationem, cum profert formam sine intentione, aut aliquid aliud pronuntiat, ad hoc ut alii credant ipsum jam conferre sacramentum; unde alias licite potest Confessarius aliquam recitare orationem super pœnitente indisposito, non jam ut alii credant absolutionem illi ministrari, sed tantum ad occultandam absolutionis negationem: tunc enim non simulat sacramenti administrationem, sed tantum veritatem occultat (a). Præterea ait *Card.* bene posse Confessarium, cum pœnitens minatur ei mortem si non absolvat, dicere: *Ego te non absolvo*, submissè pronuntiando verbum *non*, quia hæc non est restrictio purè mentalis (ut objicit *Viva*), dum Confessarius non tenetur efficere ut pœnitens audiat verba absolutionis; et ideo non habet ille jus ut Confessarius omnia verba formæ intelligibiliter proferat (b).

17. — Sicut autem non licet ministro simulare sacramenti administrationem, ita nec etiam alii sacramenti susceptionem; ut dicunt *Card. Croix* et *Gormaz*. Hoc tamen non prohibet quominus liceat alicui accedere ad confessionarium, ibique genuflectere ad aliquod negotium agendum. Præterea aiunt communiter *Sanch. Conc. Castrop. Carden. Viva, Croix*, alique plures contra *Milante*, quod si aliquis sponsum cogitur contrahere per injustum metum, vel habens impedimentum dirimens, ad evitandum scandalum, tunc poterit ille (saltem sine gravi culpa) simulare celebrationem Matrimonii; tunc enim, deficiente consensu, deficit contractus, et deficiente contractu, nec etiam existit sacramentum (c).

18. — Minister invalidè ministrat sacramentum, si non intendat facere actum externum quod facit Ecclesia, ritumque sacramentalem adhibere quem

---

(a) *L. 6. n. 52* — (b) *num. 59*. — (c) *Ib. in fin.*

intendit Ecclesia, à Christo instituta; et hoc etiamsi minister, non joco (ut adhuc insipienter admittebat Lutherus), sed seriò ministret, ut probavimus *Tom. II. Tract. XIV. n. 2.*, et vide in *Morali (a)*. Si verò id jam intendat, validè ministrat, etiamsi non habeat intentionem explicitam conferendi sacramentum. Dico *non habeat intentionem explicitam*; nam si positivè haberet intentionem non conferendi sacramentum, tunc neque conferret, quia tunc revera nullam haberet intentionem faciendi quod facit Ecclesia *(b)*. Sacerdos autem conficiens sacramentalia, putà aquam benedictam, in mortali, non peccat graviter *(c)*.

19. — Quæritur *III.* quid requiritur ut quis validè et licitè sacramenta suscipiat? Ut validè suscipiat requiritur 1. ut sit baptizatus, nam aliàs non est capax aliorum sacramentorum. 2. Excepto sacramento Baptismi pro quo nulla requiritur intentio in pueris et perpetuò amentibus, cùm in eis suppleat intentio Ecclesiæ; in aliis verò sacramentis opus est ut suscipiens saltem habuerit priùs intentionem (quæ dicitur habitualis) suscipiendi sacramentum, et eam non revocaverit, ut suprà diximus *n. 9.* Hinc si quis ordinaretur per vim, invalidè ordinaretur; secus si per metum, quia metus non tollit voluntarium. Probabilissimum est quòd sacramenta in periculo mortis licitè conferri possunt tam ebriis quàm lapsis in amentiam, si priùs intentionem habuerint illa suscipiendi; ita *Lugo, Castr. Salm. Croix, Cardin. Lambertinus*, etc., ex *D. Thoma.* et *cap. Majores, §. Verum, de Bapt. (d)*. Sufficit etiam tempore mortis intentio interpretativa in suscipiente sensibus destituto quoad sacramenta Extremæ Unctionis, ut habetur ex Rituali, et etiam Confirmationis et Eucharistiæ, ut aiunt *Lugo. Coninc. Sporer, Croix*, etc.; non verò quoad Baptismum et Ordinem; et tantò minùs quoad Pœnitentiam et Matrimonium, in quibus omnino requiritur intentio actualis, aut saltem

---

(a) Vide lib. 6. num. 81 v. *Utrùm*. — (b) *Ibidem*, num. 23. — (c) Num. 40. in fin. — (d) Lib. 6. num. 81 v. *Utrùm*.

virtualis (a). Ut licitè autem quis suscipiat sacramenta, requiritur conveniens dispositio, nempe status gratiæ; unde si quis est in mortali, debet saltem esse contritus cum proposito confitendi. Imò ad recipiendam Eucharistiam requiritur prævia confessio, nisi necessitas urgeat, et non adsit copia Confessarii; quo casu debet Sacerdos qui celebravit (ut diximus *n. 12.*) quamprimum confiteri, ex Trident. *sess. 13. c. 7.* Necessitas autem erit 1. ob dandum viaticum; 2. ob vitandam infamiam, aut scandalum; 3. si ille est Parochus et occurrat festum de præcepto; 4. si celebrans post consecrationem recordetur mortalis culpæ (b). Insuper advertendum quòd suscipiens sacramentum Pœnitentiæ sinè dispositione, non solùm illicitè, sed etiam invalidè suscipit, dum contritio pœnitentis est etiam materia hujus sacramenti. Respectu verò ad alia sacramenta, si quis indispositus ea suscipit, validè suscipit; ita ut, recedente fictione sive obice peccati, illa reviviscunt, id est gratiam causant, ut docent plures ex *D. Thoma* (c).

20. — Quæritur IV. an liceat petere sacramenta à ministro peccatore, vel excommunicato? Non licet à peccatore (quamvis sit Parochus, quidquid aliqui dicant), nisi adsit justa causa; sufficit autem gravis utilitas (d), ut communissimè docent *Suar. Sanch. Scot. Pal. Tol. Anacl. Holzm. Salm.*, etc. Hinc dicunt licitè peti, 1. si urgeat præceptum confessionis aut communionis, aut Missæ; aut si occurrat Indulgentia lucranda; 2. si aliàs carere debeat jubilæo. 3. si maneres aliàs in mortali, etiam per horam, ut dicunt *Suar. et Escob.* 4. Si diu carere debeas fructu communionis, aut confessionis, etc. Absolutè verò sinè alia causa licet recipere sacramentum ab excommunicato, si sit toleratus, quia absolutè concessum est à concilio Constantiensi fidelibus posse communicare cum toleratis (e). A vitando autem nec etiam in morte licet suscipere Pœniten-

---

(a) *Num. 82.* — (b) *Lib. 6. num. 260.* — (c) *Ibid. num. 87.* — (d) *Ibid. n. 89.* — (e) *Lib. 6. n. 88.*

tiam, quia (ut diximus *n.* 11.) vitandus etiam in extrema necessitate invalidè eam ministrat.

21. — Quæritur V. an possit dari pecunia pro administratione sacramenti, si minister nolit dare gratis? Videtur negare *S. Thomas* (a), dum tradit quòd adultus neque in articulo mortis potest aliquid ministrare pro obtinendo Baptismo, dicens tunc ei sufficere ad salutem Baptismum flaminis. Sed quæcunque sit intelligentia hujus doctrinæ Angelici doctoris, communiter *Bonac. Salm.* et *Roncaglia* (b), cum *Suar. Less. Sanchez, Laym. Castropalao* et aliis affirmant posse dari pecuniam in extrema, et etiam in gravi necessitate sacramenti. Ratio, quia ex una parte traditio pecuniæ non est intrinsecè mala, ipsa enim est cooperatio materialis, non formalis, cum non cooperetur pravæ voluntati ministri, juxta dicta *Tom. I. Tract. IV. num. 31* et 32. Ex alia ipse suscipiens non committit simoniam, cum non tradat pecuniam ad emendum sacramentum, sed tantum ad redimendam vexationem ministri sacramentum injustè denegantis; et ideo dat temporale pro re merè temporali: tantòque magis id currit, si suscipiens est fidelis, quia tunc habet jus ad sacramentum, dum idem *D. Thom.* (c) docet, post jus quæsitum licere cuivis dare pecuniam ad tollendum injustum impedimentum. Idque admittunt *Suar. Filliuc.* et *Croix*, non solum pro obtinendo Baptismo et Pœnitentia, sed etiam viatico; et *Bonacina* extendit etiam ad Extremam unctionem.

22. — De effectu sacramentorum. Duplex est sacramentorum effectus: collatio gratiæ, et impressio characteris. Primus ergò effectus est gratia: duplex autem gratia confertur in sacramentis: gratia *sanc-*
tificans, nempe quæ reddit hominem amicum Dei; et gratia *sacramentalis*, quæ propria est et peculiaris uniuscujusque sacramenti, ad causandum effectum

---

(a) 2. 2. q. 100. a. 2. etc. — (b) *Bon. de Sim. d. 1. q. 4. §. 2. num. 2. Salm. tract. 19. eo. 1. tit. 2. num. 12. Ronc. eod. tit. pag. 211. in Prac. num. 3.* — (c) *Ibid. ad 5.*

proprium sacramenti illius, nempe Baptismi ad abluendum à culpis; Confirmationis, ad roborandum in fide; Eucharistiæ, ad reficiendam animam; Pœnitentiæ, ad delenda peccata; Extremæ Uctionis, ad vim conferendam adversus dæmonum tentationes in extremo agone; Ordinis, ad conferenda auxilia ut ordinatus rectè sua munia exerceat; et Matrimonii, ut conjuges illius onera et obligationes bene sustineant et adimpleant.

23. — Sacramenta in suscipiente disposito causant gratiam *ex opere operato*, id est ex se, non *ex opere operantis*, scilicet ex merito suscipientis. An autem causent physicè, ita ut materia sacramenti, nempe aqua, oleum, etc. licèt sit causa tantùm naturalis, elevetur tamen à Deo ad causandam gratiam, uti docet *D. Thomas*? vel tantum moraliter, ita ut, posito sacramento, Deus per se conferat gratiam, ut vult *Scotus*? Utraque sententia est probabilis (a). Sacramenta autem mortuorum, ut Baptismus et Pœnitentia, per se habent causare primam gratiam. Alia verò sacramenta quæ sunt vivorum, tantum augmentum gratiæ causant; sed aliquando in attritis qui reputant se contritos causant etiam primam gratiam, ut docet *D. Thomas* de Eucharistia et de Extrema Uctione, et sequuntur *Gonet, Concina, Ronc. Suar. Bonac. Salm.*, etc. (b).

Alter effectus sacramentorum est character. Character autem est *quoddam signaculum spirituale indelebile, impressum in anima suscipientis sacramentum*. Illud imprimitur tantum in Baptismo, Confirmatione et Ordine; et significat potestatem, sive dignitatem ex hujusmodi sacramentis susceptam: in Baptismo enim est signum *ovium* Christi, quo fideles efficiuntur idonei ad alia sacramenta recipienda; in Confirmatione est signum *militum* Christi, quo vim accipiunt ad fidem constanter profitendam; in Ordine est signum *ministorum* Christi, quo potestatem acquirunt ad sacra-

---

(a) *L. 6. num. 7.* — (b) *L. 6. n. 6.*

menta fidelibus ministranda. Imprimatur autem character etiam in sacramento illicitè suscepto, nec amittitur per peccatum. Notandum insuper quòd ex Baptismo et Confirmatione oritur alius effectus, nempe impedimentum cognationis spiritualis, quæ dirimit Matrimonium inter baptizantem et baptizatum, baptizatique patrem et matrem. Item inter susceptorem (sive patrinum) et susceptum, susceptique patrem et matrem.

CAPUT II.

De sacramento Ordinis in genere.

Quid sit Ordo, 25. *Quid ordinatio*, 26. *Quot sint ordines; et an episcopatus sit ordo distinctus*, 27. *An singuli ordines sint sacramenta*, 28. *Quænam materia et forma Ordinis; et de tactu physico et simultaneo*, 29. *Quis Minister*, 30. *Effectus*, 31. *Requisita ut quis validè ordinetur*, 32. *Ut autem licitè, requiritur I. Confirmatio. II. Ut non sit infamis, etc. An protestatio Episcopi, etc. III. Animus clericandi. IV. Ut ab Episcopo proprio, etc.*, 33. *Quis sit Episcopus proprius. Regulares à quo, etc. remissivè*, 34. V. *Scientia*, 35 et 36. VI. *Titulus; et quotuplex sit titulus*, 37 et 38. *De patrimonio facto*, 39 VII. *Ut Ordo inferior suscipiatur ante superiorem. VIII. Tempus debitum*, 40. IX. *Interstitia*, 41 et 42 X. *locus*. XI. *Ætas*, 43 et 44. XII. *Exercitium ordinis suscepti. XIII. Vocatio divina*, 45. *Qui incurrant suspensionem, etc.* 46.

25. — ORDO est, juxta D. Thomam, *signaculum Ecclesiæ quo traditur ordinato potestas spiritalis*. Est de fide Ordinem esse sacramentum, ut patet ex Trid., sess. 23. cap. 3. Nam in ordine jam reperiuntur tria requisita ad sacramentum, nempe signum externum, quod est impositio manuum; institutio Christi, prout habetur ex Lucæ 22. 19. *Hoc facite in meam commemorationem*. Et promissio gratiæ, ut habetur ex Apost. 2. Tim. 1. 6. *Admoneo te ut resuscites gratiam quæ in te est per impositionem manuum mearum*.

26. — Differt autem Ordo ab ordinatione. Ordo est ipsa potestas tradita: *Ordinatio* verò est actio quâ Episcopus potestatem tradit. Unde presbyteratus est sacramentum in fieri, scilicet in actu ordinationis, non autem in facto esse, scilicet cùm quis jam ordinatus est.

27. — Septem sunt ordines, alii minores, alii majores. Minores sunt quatuor, nempe *ostiariatus*, *lectoratus*, *exorcistatus* et *acolytatus*. Majores sunt tres, nempe *subdiaconatus*, *diaconatus*, et *presbyteratus*. Præter hos probabiliter plures DD. addunt ordinem episcopatus, et ita quidem valde probabiliter et communius tenent *Bellarmin. Sanch. Hubert, Tournely*, etc. cum ipse rationabiliter distinguatur à presbyteratu propter distinctam potestatem quæ traditur Episcopo conferendi aliis potestatem consecrandi corpus Christi, et absolvendi fideles à peccatis (a).

28. — Quæritur I. an singuli Ordines sint sacramenta? Quodd sacerdotium sit sacramentum, est de fide. Quodd etiam diaconatus sacramentum sit, est certum, sed non de fide. Quodd alii autem Ordines sint adhuc sacramenta, satis probabile est, ex *D. Thoma*, cum unicuique ordini assignata videtur materia et forma. Omnes autem septem ordines (juxta hanc sententiam) unum tantum sacramentum constituunt ex unitate finis, cum singuli sint ordinati ad unum Missæ sacrificium conficiendum: et omnes supponuntur instituti à Christo illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*. In ordine enim sacerdotii alii vel continentur eminenter, ut sunt ordines inferiores, vel consequenter respectu ad episcopatum. Verumtamen probabilius est alios ordines (præter presbyteratum et diaconatum, ut diximus) non esse sacramenta; quia deest in illis materia, nempe impositio manuum, quam (ut mox dicemus) probabilius est esse unicam materiam Ordinis, deestque etiam forma, quæ exprimat productionem gratiæ, dum in collatione præfatorum ordinum non fit mentio gratiæ, sed tantum potestatis quæ traditur (b). De hac quæstione fusiùs dictum est *Tom. II. Tract. XVII. n. 14.*

29. — Quæritur II. quænam est materia et forma Ordinis? tres sunt sententiæ: I. tenet materiam Ordinis esse solam traditionem instrumentorum; sed

(a) Vide lib. 6. num. 738. — (b) Lib. 6. num. 736 et 737.

hæc non est satis probabilis. II. Tenet materiam proximam esse duplicem integram, scilicet traditionem instrumentorum, quâ traditur potestas super corpus reale Jesu Christi ad sanctificandum, cum forma: *Accipe potestatem, etc.* et impositionem manuum, quâ traditur potestas super Corpus Mysticum ad peccata absolvenda, cum forma: *Accipe Spiritum Sanctum, etc.* Materia autem remota (juxta hanc sententiam) sunt manus Episcopi, et instrumenta quæ ad tangendum ab eo traduntur. III. Probabilior tenet materiam unicè esse impositionem manuum: formamque esse orationem quam profert Episcopus. (Quomodo hoc probetur, vide quæ dicta sunt *in cit. Tom. II. Tract. XVII. n. 16.*) Attamen quia secunda sententia est etiam probabilis, nempe duplicem esse materiam Ordinis, scilicet impositionem manuum et traditionem instrumentorum, ipsa omnino in praxi sequenda est. Unde necessariò requiritur in ordinatione tactus instrumentorum, et tactus quidem physicus, cum probabile etiam sit moralem non sufficere; sufficit verò tangere cum sola manu, vel digito (a). Non oportet autem (diximus *n. 6.*) ut contactus fiat à principio prolationis formæ usque ad finem, sed sufficit si fiat antequam forma terminetur, vel postquam illa sit incœpta. Forma autem sunt verba quæ profert Episcopus ordinans, cum manus imponit et instrumenta tradit, ut suprâ dictum est. Sedulò hîc rursus notandum 1. quòd in Ordine sacro conferendo materia tradenda est ab eodem Episcopo, qui formam profert; secùs in collatione ordinum minorum; ita *D. Thom. (b)* et alii. Notandum 2. quòd si conferantur Ordines ab uno Episcopo, alio tamen celebrante, ordinatio erit valida, sed illicita, ut declaravit Innoc. XIII. apud Benedict. XIV. (c).

30. — Quæritur III. quis sit minister ordinis? minister ordinarius hujus sacramenti est tantum

---

(a) *Ibid. n. 734.* — (b) *Suppl. q. 38. a. 1. ad 2.* — (c) *De Syn. 7. c. 26. n. 7.*

Episcopus. Potest verò Pontifex simplici Sacerdoti potestatem imperitari conferendi Ordines minores, prout eam habent abbates mitrati, sed habent pro suis subditis tantùm regularibus professis, vel novitiis; non autem pro secularibus, ut hodie certum est ex decreto S. C. concilii approbato ab Urbano VIII. qui jussit illud *inviolabiliter observari, reprobata omni contraria opinione* (a); vide dicta in *Tr. XX. de Privil. n. 113. ad 116.* Seculares autem ab abbatibus ordinati, si sint eis subditi, vel habeant dimissoriales litteras à propriis ordinariis ad ipsos, illicitè quidem ordinantur, et suspensionem incurrunt; sed validè ordinantur, ut declaravit S. C.; vide dicta *eod. Tract. XX. loc. cit.*

31. — Quæritur IV. quinam sint effectus Ordinis? Sunt tres: 1. collatio gratiæ *sanctificantis*, scilicet quæ confertur in omni sacramento, ut diximus *n. 22.*, et gratiæ *sacramentalis*, nempe specialis auxilii ad Ordinem bene exercendum; 2. collatio potestatis exercendi functiones Ordinis qui suscipitur; 3. impressio characteris indelebilis, ob quod nullius Ordinis collatio iterari potest.

32. — Quæritur V. quæ requirantur ut quis validè et licitè ordinetur? Ut validè ordinetur, requiritur, I. ut sit viator; II. ut sit mas: feminae enim non sunt capaces sacramento Ordinis; III. ut sit baptizatus; IV. ut habeat intentionem saltem habituales (juxta dicta *num. 9.*) suscipiendi Ordinem.

33. — Ut autem licitè ordinetur, requiritur I. ut sit *confirmatus*: sed hoc non sub præcepto gravi, ut vult communis sententia (b). Quoad obligationem verò cujusque fidelis suscipiendi Confirmationem, vide dicta *Tom. II. Tract. XIV. n. 47. in fin. II.* Non sit neophytus, aut infamis, aut irregularis. Dubitatur hîc an aliquis irregularitate irretitus validè ordinetur, si Episcopus protestationem præmittat (ut consuetum est) nolle ordinare irregulares, excommunicatos, etc.? Respondeo, in dubio (quicquid alii

(a) L. 6. n. 763 et 764. — (b) N. 786.

dicant) omnino dicendum quòd ordinatio repetenda est, nisi constet Episcopum verba illa protulisse tantum ad terrorem, ac suam intentionem protestationi minimè alligasse (a). III. Requiritur *animus clericiandi*, ut præscribitur in *Trid.*, *sess.* 23. *cap.* 4., scilicet ascendendi ad Ordines superiores. Hoc tamen intelligendum procedere, cum quis acceptat beneficium ad quod requiritur sacerdotium, vel alius Ordo sacer (b). IV. Requiritur ut *quisquis ordinetur à proprio Episcopo*, vel ab alio, sed cum litteris dimissorialibus Episcopi proprii, si hic est impeditus ex infirmitate, aut alià justà causâ. Capitulum verò, Sede vacante, hodie (quicquid fuerit antiquitus) nequit dare alicui dimissorias, nisi ille sit arctatus ad Ordinem suscipiendum ob aliquod beneficium requirens obsequium personale (c).

3+. — Proprius autem Episcopus dicitur vel ratione originis, vel domicilii, vel beneficii, ac familiaritatis. Et I. debent Ordines suscipi ab Episcopo *originis*, si ordinandus in ejus diœcesi natus est, et parentes tempore nativitatis ibidem domicilium habuerint; nam si casu alicubi natus esset, et parentes alibi domicilium habuerint, tunc dicitur *oriundus*, et ordinari debet ab Episcopo loci ubi parentes domicilium habent. II. Ratione *domicilii* bene ordinatur qui in aliquo loco habitationem suam constituit, cum animo ibi perpetuò manendi. Hic autem animus probatur vel per habitationem decennii, vel per ædificationem domûs cum asportatione majoris partis bonorum, degendo ibi simul per aliquod notabile tempus, ut habetur in bulla *Speculatores* (d). III. Ratione *beneficii*, licet aliquis alibi natus fuerit et domicilium habeat, bene potest ordinari ab Episcopo in cujus diœc si beneficium sufficiens ad congruam sustentationem possidet, obtentis tamen litteris testimonialibus ab Episcopo domicilii; à quo tamen potest examinari, si illuc reversurus est, ex *B. Apostolici Min.* Sed hinc advertendum quòd ut quis possit

---

(a) *Ibid* n. 783. — (b) *N.* 285. — (c) *N.* 788. — (d) *Vide* l. 6. n. 790. *qd V.*

ordinari ab Episcopo beneficii, debet esse saltem tonsuratus, aliàs non est capax beneficii, et ideo neque habilis ad Ordines ab illo Episcopo suscipiendos. IV. Deniquè ratione *familiaritatis*, si quis per triennium in familia, vel servitio assiduo alicujus Episcopi permanserit, vivendo ejusdem Episcopi expensis, etiamsi non habitet in illius ædibus, potest ab illo ordinari; modò degat in loco ubi est Episcopus, vel propè, et modò Episcopus statim ei conferat verum beneficium; non enim sufficit si assignet pensionem, aut patrimonium (a).

Regulares autem ordinandi sunt ab Episcopo loci ubi morantur de familia, si Episcopus ordinationem habeat temporibus statutis; aliàs à quocunque Episcopo ordinari possunt. Vide circa hoc dicta *Tract. XX. n. 113.*

35. — V. Requiritur *scientia* Ordini suscipiendo conveniens; concilium Tridentinum pro initiandis ad primam tonsuram tantùm requirit ut ipsi *edocti fuerint rudimenta fidei, et sciant legere et scribere. Sess. 23. cap. 4.* Pro initiandis ad Ordines minores, *ut linguam latinam intelligant, loc. cit. c. 11.* Pro initiandis ad subdiaconatum et diaconatum, *ut sint litteris, et iis quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi, cap. 13.* Denum pro initiandis ad sacerdotium, *ut ipsi ad populum docendum ea quæ omnibus scire necessarium est ad salutem, ac ad ministranda sacramenta diligenti examine præcedente idonei comprobentur. Idem Trid. cap. 14.* Notent ordinandi et ordinantes verba illa, *ad ministranda sacramenta*; ideo enim dicunt DD. quòd initiandi ad sacerdotium scire debent non solùm quæ pertinent ad Baptismum, Eucharistiam, etc., sed etiam ad Pœnitentiam: nam licèt presbyterandus non indigeat tantâ scientiâ, quâ indiget Confessarius approbatus, debet tamen saltem scire universalia principia moralia, quibus solvere possit dubia communiter occurrentia in casu necessitatis quo teneatur moribundi confessionem excipere; et specialiter omnino scire

(a) *Ibid. num. 760.*

tenetur quomodo se gerere debeat cum fidelibus mortis proximis, nempe 1. quando possunt eos absolvere, etiam in præsentia Confessarii approbati? 2. Quando absolutè, et quando conditionatè? 3. An non solùm in articulo, sed etiam in periculo mortis, et in quali periculo? 4. Quid debeat imponere infirmo, si habeat casus vel censuras reservatas? Vide quæ infra breviter super hac obligatione dicuntur, *num.* 130. Cæterùm bene potest Episcopus à suis majorem scientiam, quàm requirit concilium, requirere (a).

36. — Verùm in regularibus addictis ad vitam contemplativam, vel tantùm ad chorum et altare, vel sacristiam, minor scientia requiritur, modò sciant præstare quæ pertinent ad Ordinis exercitium; et ideo saltem in grammaticâ debent esse edocti, aliàs erunt irregulares, etiam de jure divino, ita ut nec Papa posset cum eis dispensare. Hæc tamen irregularitas, sublatâ causâ ignorantiae, absquè dispensatione de se aufertur (b).

37. — VI. Requiritur *titulus sustentationis*, aliter Episcopus Ordinem, vel dimissorias tribuens, tenetur ipse ordinatum alere, usque dum ille titulum habeat; ita ex *cap. Cùm secundum, de Præb.* et *cap. Recipimus, de Aetate et qualit., etc.* Id tamen intelligendum, nisi Episcopus inculpabiliter deceptus fuerit, vel nisi ordinatus jam aliunde habeat unde vivere (c).

38. — Titulus autem sustentationis triplex esse potest, paupertatis, beneficii et patrimonii. Titulo *paupertatis*, soli regulares professi ordinari valent. Seculares verò ordinari debent ad titulum *beneficii*, quod sit certum de præsenti, et sufficiens ad congruam sustentationem, juxta taxam diœcesis originis, vel beneficii, si beneficium requirat residentiam (d). Nota quòd S. C. die 17. Julii 1723. remisit arbitrio Episcopi, si detrahenda sint, an non, onera Missarum ex beneficio, vel capellania (e). Ad titulum verò *patrimonii* tantùm pro necessitate vel

---

(a) *Lib.* 6. *num.* 792. v. *Advert.* 2. — (b) *Num.* 791. q. 2. et 3. — (c) *Lib.* 6. *num.* 813. — (d) *Ibid.* n. 815 et 816. — (e) *N.* 774.

commoditate ecclesiarum suarum possunt Episcopi ordinare seculares, ut præscribit Tridentinum, sess. 21. cap. 2. Patrimonium autem constitui debet super re certa et stabili, ac de sua natura frugifera, pacificè possessa et libera ab omni onere. Sufficit etiam census perpetuus, quamvis sit redimibilis (a).

39. — Hic autem dubitatur 1. an incurrat suspensionem qui ordinatur cum patrimonio ficto? Alii probabiliter negant; sed probabilius alii affirmant; idque certum est in diœcesi Neapolitana (b). Dubitatur 2. an juxta prædictam probabiliorē sententiā incurrat etiam suspensionem qui ordinatur cum patrimonio vero donato, sed data antapoca, vel fide de reddendo illo donanti post ordinationem? Distinguo: si donans verum habuerit animum donandi, non incurrit; quia pactum illud de reddendo patrimonio tanquā nullum rejicitur, ut S. C. declaravit (dum S. C. insuper pluries declaravit quācumque alienationem patrimonii sinè licentia Episcopi esse invalidam). Secus si donans haud habuerit intentionem donandi, quia tunc donatarius nullum rei dominium adeptus est (c).

40. — VII. Requiritur ut Ordo inferior ante superiorem suscipiatur, aliàs qui per saltum ordinatur, suspensionem ipso facto incurrit ab exercitio Ordinis suscepti, donec Episcopus dispenset (d). VIII. Ut Ordo suscipiatur tempore debito. Ordines majores possunt suscipi tantum in sabbatis quatuor temporum. Sabbato ante dominicam Passionis, et sabbato sancto. Minores verò possunt accipi in quolibet festo de præcepto, et etiam in feria sexta ante sabbatum generalis ordinationis, et feriā quartā quatuor temporum, juxta consuetudinem receptam. Attamen apud Ferrar. Biblioth. tom. 5. verb. Ordo, n. 7., assertur decretum S. C. concilii 13. Apr. 1720., ubi dicitur, quoad Ordines minores, posse tolerari consuetudinem, si sit immemorabilis, quòd ministrentur pridie in die Veneris post prandium; sed expedire in hoc ut Epis-

---

(a) Num. 817. — (b) L. 6. n. 820 et 821. — (c) Ib. n. 822, ad 824. — (d) Lib. 6. n. 793.

copus se conformet pontificali Romano. Qui autem ordinatur extra tempora, suspensionem ipso facto incurrit (a).

41. — IX. Requiritur ut Ordines suscipiantur per debita temporum *interstilia*. Et I. inter Ordines minores requiritur aliquod intervallum: dicitur *aliquod*, quia illud minimè determinatum est à Trid. in *sess. 23. cap. 11.*, ubi etiam additur: *Nisi aliud Episcopo expedire magis videretur*. Potest tamen liberè Episcopus primam tonsuram cum aliquo Ordine minori conferre. II. Ut à minoribus ascendatur ad subdiaconatum, requiritur anni spatium: *Nisi necessitas, aut Ecclesiæ* (intelligitur cui ordinandus est adscriptus) *utilitas, iudicio Episcopi, aliud exposcat*: ut habetur in Trid. *loc. cit.* III. Ut ascendatur à subdiaconatu ad diaconatum, requiritur etiam anni spatium; sed Episcopus in hoc ex quavis rationabili causa dispensare potest; nam in Trid. *cap. 13.* dicitur: *Nisi aliud Episcopo videatur*. IV. Deniquè, ut à diaconatu ascendatur ad sacerdotium, requiritur saltem anni intervallum, *nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur*, ut in Trid. *cap. 14.* Nota hìc, *utilitatem ac necessitatem*, intellige necessitatem moralem, nempe utilitatem notabilem et certam propriæ Ecclesiæ.

42. — Hinc autem notandum 1. quòd suscipiens duos Ordines sacros eodem die, suspensionem ipso facto ab ultimo Ordine suscepto, et insuper irregularitatem incurrit (b). Qui verò eodem die susci-peret quatuor Ordines minores unà cum subdiaconatu, graviter quidem peccaret, sed non incurreret suspensionem (c). Notandum 2. quòd si quis ordinatur non servatis interstitiis, sed diversis diebus et legitimis temporibus, peccat etiam graviter, sed probabilius suspensionem neque incurrit (d). Notandum 3. quòd regulares ex suis pontificiis privilegiis bene possunt extra tempora ordinari cum licentia suorum Prælatorum, juxta dicta in *Tract. XX.*

(a) L. 6. n. 794. — (b) L. 6. n. 796. — (c) N. 797 et seq. — (d) N. 796. *vers. dub.* 2.

de Privil. n. 115 et 116. Debent tamen ordinari in festo de præcepto, ut probabilius dicendum (a). Notandum 4. quòd si quis sacerdotium susceperet, omisso diaconatu, esset quidem validè ordinatus, sed non posset sacerdotio fungi, nisi prius diaconatum acciperet, ut habetur ex cap. unico de Cleric. per salt. Si quis autem episcopatum susceperet, non suscepto sacerdotio, invalidè ordinaretur.

43. — X. Requiritur locus ordinationis, nempe ut ipsa fiat in Ecclesia, et ut Episcopus resideat in propria diœcesi: nam si Episcopus in aliena ordinaret, ipse incurreret suspensionem à pontificalibus, et Ordinatus ab exercitio Ordinis suscepti (b). XI. Requiritur ætas debita, quæ pro prima tonsura debet esse septem annorum, et Neapoli saltem decem. Ordines minores regulariter conferri possunt ab anno 7. ad 14.; subdiaconatus anno 22.; diaconatus anno 23.; sacerdotium anno 25.; in Trid. sess. 23. c. 12. Ætas computatur, non à die Baptismi, sed nativitatis. Sufficit autem ut annus sit inceptus, prout communis usus habet. Pro beneficiis simplicibus accipiendis sufficit annus 14., ex Trid. sess. 23. cap. 6. Sed si beneficium sit curatum, requiritur annus 25., ex Trid. sess. 24. cap. 12. Pro canonicatu annus 22.; Trid. sess. 24. c. 12., quamvis in collegiatis sufficiat annus 14. Pro episcopatu demum requiritur annus 30 (c).

44. — Notandum autem quòd si quis scienter ordinatur ante legitimam ætatem, ipso facto perpetuam incurrit suspensionem, à qua absolvi nequit nisi à Papa, vel ab Episcopo, si fuerit occulta, ex cap. Liceat, Trid. sess. 24. c. 6. (d). Diximus scienter, nam Pius II. hanc suspensionem imposuit tantum eis qui ex temeritate sic ordinantur: unde ignorantia crassa illos probabilius ab ea excusat, ita ut completâ ætate bene poterunt Ordinem exercere (e). An autem qui ante ætatem suscipit sacerdotium, irregularitatem

---

(a) Num. 797. dub. 4 — (b) Num. 798. vers. Adde. — (c) Vide lib. 6, num. 799. — (d) Cit. num. 799. — (e) *Il.* dub. 1 et 3.

incurrat? Alii Affirmant, quia (ut dicunt) neo-presbyter concelebrando cum Episcopo, verè consecrat: et ideo jam exercet Ordinem susceptum cum suspensione. Sed alii communiùs et valde probabiliter negant; quia æquum non videtur ut quis eadem actione morali duplicem incurrat pœnam, nempe suspensionem, et irregularitatem; testaturque *Suarez* ex stylo cancellariæ hujusmodi ordinatos non censi irregulares. Et idem dicendum de diaconis et subdiaconis: nisi in eadem Missa ordinationis Ordinem jam susceptum exercent, quia tunc irregularitatem non effugiunt, saltem si ultro ad ministrandum se offerant in Missa ordinationis (a).

45. — XII. Ut initiandus ad Ordinem superiorem ascendere possit, requiritur ut exercuerit Ordinem priùs susceptum; sed juxta *Salm.* (b) hoc non est de præcepto gravi. XIII. Ultimò requiritur vocatio divina, ex illo Apostoli: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* *Hebr.* 5. 4. Signa autem divinæ vocationis sunt 1. scientia conveniens; 2. intentio recta vacandi Deo animarumque saluti; probitas vitæ quæ maximè requiritur ad veram vocationem agnoscendam, ex illo Tridentini: *Sciant tamen Episcopi... debere ad hos Ordines assumi dignos duntaxat, et quorum probata vita senectus sit.* *Sess.* 23. *cap.* 12. Utque docet B. Thomas (c) dicens: *Non sufficit bonitas qualiscunque, sed requiritur bonitas excellens;* hanc rationem assignans: *Ut sicut illi qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur, ita et superiores sint merito sanctitatis.* Hinc si quis absquè his signis, et consequenter sinè vocatione divina ascendit ad altare, nequit à gravi culpa excusari, tum ob gravem præsumptionem, quâ non vocatus in sacrum ministerium se intrudit, ut ait S. Anselmus: *Qui enim se ingerit, et propriam gloriam quærit, gratiæ Dei rapinam facit; et ideo non accipit bene-*

(a) *Cit. n.* 799. *dub.* 3. — (b) *De Ord. c.* 4. *n.* 74. — (c) *Suppl. q.* 35, *a.* 1. *ad* 3.

dictionem, sed maledictionem; tum ob magnum periculum damnationis, cui se exponit, ut sapienter loquitur episcopus Abelly: *Qui sciens, nullâ divinæ vocationis habitâ ratione, se in sacerdotium intruderet, haud dubiè se ipsum in apertum salutis discrimen injiceret.* Et tantò magis graviter peccant Episcopi qui tales ad Ordines admittunt, transgrediendo præceptum illud Apostoli: *Manus citò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* 1. Tim. 5. 22. Quæ verba exponens S. Leo, *Epistolâ 1. (aliàs 87.) ad Afric. 2.* dixit: *Quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis est ille qui non meruit ordinari?* Ideo in cap. *Nullus, dist. 24.,* universè Episcopis præcipitur: *Nullus ordinetur, nisi probatus fuerit.*

46. — Refert hîc autem unâ simul adnotare, quoniam ex prædictis illegitimè ordinatis suspensionem ipso facto incurrant. Incurrunt 1. qui ordinantur sinè dimissoriis sui ordinarii, vel sinè ejus litteris testimonialibus, cùm ordinantur ab Episcopo beneficii; 2. qui eodem die duos sacros Ordines suscipiunt; 3. qui ordinantur extra tempora. 4. Qui ordinantur ab Episcopo manente in aliena diœcesi, sinè licentia Episcopi loci: 5. qui scienter ordinantur ante legitimam ætatem; 6. qui ordinantur per saltum, omisso Ordine præcedenti. Adde ultimo loco, qui ordinatur per simoniam; hic enim manet ipso facto suspensus ab Ordine simoniacè suscepto, et impeditur ab ascendendo ad superiores; id tamen non currit, si simonia ab alio sit commissæ, ignorante ordinato (a).

(a) Vide l. 3. n. 109.

CAPUT III.

De ordinibus in specie.

ARTICULUS I.

De prima tonsura.

Quid prima tonsura? et an sit Ordo? Si quis ordinatur sinè tonsura, 47. Privilegia tonsurati, 48. De obligatione deferendi habitum et tonsuram, 49 et 50. Qui priventur privilegio fori et canonis, 51.

47. — PRIMA tonsura non est ordo, sed præparatio sive dispositio ad Ordines, cùm nullum officium habeat circa ministerium altaris; ita communiter theologi cum D. Thoma (a). Et probatur ex Trident., sess. 23. cap. 2. ubi tonsuræ sumptio præcipitur, sicque dicitur: *Ut qui jam clericali tonsurâ insigniti essent, per minores ad majores Ordines ascenderent.* Ergò tonsura inter Ordines minimè numeratur (b). Clericus significat *in sortem vocatus*, scilicet ad cultum Deo præstandum. Tonduntur ei capilli in modum coronæ, ad significandam regiam dignitatem eorum qui in sortem Domini vocantur. Tradit autem Catechismus romanus sanctum Petrum primam tonsuram instituisse. Ut quis possit tonsurari, requiritur 1. ut sit mas; 2. ut sit confirmatus; 3. ut sciat legere et scribere, ac saltem grammaticam, præter rudimenta fidei; 4. ut habeat animum Deo inserviendi. Qui ordinatur sinè tonsura, graviter quidem peccat contra præceptum Tridentini, sed validè ordinatur; verùm manet suspensus usque ad beneplacitum Episcopi. Qui autem aliquem Ordinem jam suscepit sinè prima tonsura, non tenetur eam postea recipere, quia per

---

(a) *Suppl. q. 40. a. 2.* — (b) *Vide l. 6. n. 734.*

Ordinem susceptum jam fuit factus idoneus ad alios suscipiendos.

48. — Effectus et privilegia tonsurati hæc sunt: I. tonsuratus transfertur ad statum clericalem, unde acquirit privilegium fori, quo eximitur à jurisdictione fori laicalis, modò deferat habitum et tonsuram, ac alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inserviat, aut versetur in seminario, vel in aliqua schola de licentia Episcopi; ut habetur in Trid. sess. 23. c. 6. II. Acquirat etiam privilegium canonis, ita ut percussiones ipsum injuriosè incurrant excommunicationem reservatam Papæ, si percussio est gravis; Episcopo verò, si levis. III. Tonsuratus fit capax beneficii ecclesiastici, modò habeat 14 annos. IV. Fit capax etiam omnis jurisdictionis ecclesiasticæ ad conferenda beneficia, ferendas censuras, et judicandas causas spirituales.

49. — Quæritur hic qualiter peccent, et quas incurrant pœnas clerici habitum aut tonsuram non deferentes; et quando propter id privilegio fori et canonis priventur? Clerici in minoribus, ut communiter DD. aiunt, non peccant graviter, si habitum et tonsuram non deferant; imò communiùs *Sotus*, *Nav. Arm. Castrop. Escob. Holzm.*, etc. ab omni culpa eos excusant, ex bulla Sixti V. *Pastoralis*, an. 1588. 31. Nam ibi in tantum clerici declarantur teneri ad habitum deferendum, qui pensionem, aut alia bona ecclesiastica recipiunt, excedentia valorem annum ducatorum 60. aureorum de camera. Clerici autem beneficiati, aut in sacris constituti peccant quidem graviter si habitum dimittunt, ut communiter docent *Sanch. Laym. Castr. Bon. Salm.*, etc. (quicquid dicant *Cajet. Escob. et Gob.*) dum in Trid. sess. 14. c. 6, tales habitum non deferentes de temeritate arguuntur. Valde tamen probabiliter negant eos peccare omnes AA. præfati, si habitum dimittant ad breve tempus, aut ex causa justa se occultandi, putà ad aliquod grave damnum vitandum. Id quoad culpam; quod autem ad pœnas pertinet, in concilio l. c. sic dicitur: *Si postquam ab Episcopo suo moniti fuerint, honestum habitum clericalem, illorum ordini et dignitati congruentem, et juxta ipsius Epis-*

copi ordinationem et mandatum non detulerint, per suspensionem ab Ordinibus, ac officio et beneficio, ac fructibus, redditibus et proventibus ipsorum beneficiorum; nec non si semel correpti denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum et Beneficiorum.... coerceri.... debeant. Ex quo patet has pœnas esse tantum ferendæ sententiæ. Neque huic obstat bulla Sixti V. *Cum sacrosancta*, edita die 9. Jan. 1588., ubi beneficiati non deferentes habitum, ipso jure declarantur privati suis beneficiis; nam id dispositum fuit tantum pro urbe Roma, et postquam mandatis sub certo termino ipsi non obedierint (a).

50. — Id quod de habitu dicunt *Sanch. Laym. Escob.* et alii de tonsura, sive corona. Alii tamen, ut *Castrop. Henriq. Benz. et Tamb.* cum *Marchino*, Clericum etiam in sacris, aut beneficiatum tonsuram non deferentem non audent damnare de mortali, nisi eam ex contemptu omittat. Cæterum bene quidem ait *La-Croix* facilius excusandos eos qui tonsuram, quàm qui habitum non deferunt; unde præfatus auctor nec sacerdotem tonsuram per 6. aut 8. hebdomadas non deferentem damnat de mortali (b).

51. — Privantur autem beneficiati, sicut etiam ii qui in sacris sunt constituti, habitum non deferentes, privilegio tam fori quàm canonis, si post tertiam monitionem illum non reassumant, *ex cap. Contingit 45. de Sent. excomm.* (c). Simpliciter autem tonsurati, aut clerici tantum ad Ordines minores promoti sinè beneficio, non peccant graviter, sed non gaudent privilegio fori, si actu habitum non deferant, nec Ecclesiæ inserviant, ut habetur in *Trid. sess. 23. c. 6.* Gaudent verò semper ac habitum reassumunt, nisi hoc faciant in fraudem, putà si fuerint in carcere jam coniecti pro criminalibus, vel jam citati in foro laicali pro civi-

---

(a) *Lib. 6. n. 825.* — (b) *N. 826.* — (c) *N. 827.*

libus (a). Aliter tamen dicunt DD. de privilegio canonis (b). An autem peccet qui tonsuram suscipit ad accipiendum beneficium, sinè animo permanendi in statu clericali? Vide Opus nostrum morale (c), ubi dicitur suscipiens peccare, sed probabiliter tantùm venialiter.

Illic juvat adnotare id quod statutum habetur anno 1741. in concordato inter sanctam Sedem et Carolum III., regem regnorum Neapolis et Sicilia-rum, circa ordinationem promovendorum ad statum ecclesiasticum. I. Niuno potrà esser da ora innanzi promosso alla prima tonsura, se non che à titolo di beneficio, o capellania perpetua, le di cui rendite, detratti i pesi, ascendano almeno alla metà della tassa stabilita pel Patrimonio sagro nella diocesi del promovendo. II. Giudicando qualche Vescovo veramente utile, o necessario alla Chiesa, conferir la prima tonsura a qualche Giovane, benchè non abbia verum beneficio, potrà farlo, ma nel solo caso che abbia il medesimo una pensione ecclesiastica perpetua della rendita che ascenda almeno alla metà della tassa stabilita pel patrimonio sagro nella sua diocesi, o l'intero patrimonio; il quale, per evitar qualunque frode o inganno, non potrà costituirsi da ora innanzi, che unicamente sopra beni stabili, o sopra annue rendite fisse; e dovrà regularsi à tenore della tassa sinodale di ciascuna diocesi, purchè non sia esso patrimonio nè in minor somma di ventiquattro ducati, nè in maggiore di quaranta. III. Oltre al requisito del beneficio, capellania perpetua, o pensione ecclesiastica perpetua, o dell' intero patrimonio, a niuno potrà conferirsi la prima tonsura, il quale dopo aver terminati dieci anni di sua età, non sia andato a dimorar almeno per un triennio in qualche seminario, o convitto ecclesiastico, e dove ciò non possa farsi, non abbia almeno

---

(a) Cit. n. 817. — (b) Ibid. — (c) Vide l. 4. c. 118.

portato per tre anni l'abito clericale con licenza del proprio ordinario, ed in tutto il triennio, o almeno per la maggior parte delle feste di precetto di ciascun de' tre anni non abbia servito a qualche chiesa nella maniera che gli sarà dal proprio vescovo prescritta; computando questo servizio colla dimora, che avrebbe dovuto fare in qualche seminario, o convitto ecclesiastico, ec. Ultimo loco dicitur: Chiunque sarà promosso alla prima tonsura, agli ordini minori, o agli Ordini sagri contrà la forma prescritta nel presente regolamento, oltre alle pene di sopra accennate, rimarrà perpetuamente sospeso dall' esercizio dell' Ordine già conferitogli. E chi l'avrà così ordinato, o purè gli avrà a tal effetto concesse le dimissorie, se sarà vescovo, sarà sospeso per un anno dalla collazione degli Ordini, e dall' esercizio de' Pontificali; e non essendo vescovo, ma prelato inferiore coll'uso de' pontificali, sarà sospeso per sempre dall' esercizio de' medesimi; e non avendo l'uso di essi, come pure qualunque altra persona costituita in dignità, per sempre sarà sospesa dall' esercizio dell' officio, e de' suoi ordini.

ARTICULUS II.

De ordinibus minoribus.

Quot sint ordines minores, 52. Sect. I. De ostiariatu. Materia tradenda est ab ipso ordinante; et ab eo Missa celebranda, 53. Sect. II. De lectoratu, 54. Sect. III. De exorcistatu, 55. Sect. IV. De acolytatu, 56.

52.—ORDINES Minores quatuor sunt: ostiarius, lectoratus, exorcistatus et acolytatus. Dicuntur ipsi Minores propter minora officia quæ ab ordinatis exercentur circa Missam, aut in ecclesia.

Sectio I. De ostiariatu.

53. — OSTIARIATUS est ordo quo confertur potestas aperiendi, claudendi et custodiendi Ecclesiam. Officium ostiarii (præter dicta) est etiam pulsandi campanas, necnon admittendi dignos in Ecclesia, et expellendi indignos, scilicet infideles, hæreticos et excommunicatos. Materia *remota* ostiariatus sunt claves ecclesiæ; *proxima*, clavium traditio. Forma sunt verba ordinantis, et dicentis: *Sic age quasi redditurus rationes pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur*. Ita tradunt AA., qui tenent singulos septem Ordines esse sacramenta. Claves debent esse propriæ ecclesiæ, nec possunt aliæ substitui, debentque tangi ab ordinando. Illic autem denuo adverte id quod notatum est n. 29., nempe quod in sacramento Ordinis materia omnino tradenda est ab ipso ordinante, aliàs sacramentum invalidè ministratur, et ab eodem debet Missa celebrari (a).

Sect. II. De lectoratu.

54. — LECTORATUS est ordo quo confertur potestas legendi Scripturas sacras in Ecclesia. Materia *remota* est liber prophetiarum et epistolarum. *Proxima*, illius traditio. Forma sunt verba: *Accipe, et esto verbi Dei relator, etc.* Officium igitur lectoris est legendi sacras Scripturas (intellige extra Missam, nam in Missa officium est subdiaconi); ac etiam catechumenos instruendi. Si loco libri epistolarum sive *lectionarii* traderetur biblia, aut breviarium, valida quidem, et etiam licita esset ordinatio; secus si alius liber.

(a) Lib. 6. num. 744.

Sect. III. *De exorcistatu.*

55. — EXORCISTATUS est ordo quo datur potestas expellendi dæmones ab obsessis, ne eos impediunt à communione. Materia remota est liber exorcismorum; proxima, ejus traditio. Forma, accipe, et habe potestatem imponendi manus super energumenos, etc. Exorcismus autem est formula quædam ab Ecclesia instituta ad dæmones fugandos in nomine Jesu Christi: ut possit autem exorcista solemniter exorcizare, requiritur etiam collatio jurisdictionis, sive licentia Episcopi. Id tamen non est ob jus commune, sed ob particulare præceptum Episcoporum prohibentium exorcizare sinè eorum licentia (a). Dictum est *solemniter*, cùm quisque fidelis possit privatim imperare dæmonibus ne noceant, neque impediunt fideles ab actionibus sacris (b).

Sect. IV. *De acolytatu.*

56. — ACOLYTATUS est ordo quo datur potestas ferendi urceolos ad altare, et candelabra luminaque in ipso accendendi. Materia remota sunt urceoli vacui: proxima eorum traditio. Forma: Accipe ceroterarium, etc., atque: accipe urceolos, etc. Utraque materia est essentialis, sed nobilior sunt urceoli, quia vinum et aqua magis sunt ad Missam necessaria. Hæ autem materiæ sunt partiales, unam totalem constituentes. Character verò non in candelabri, sed in urceolorum traditione imprimatur, quia in ea principalior traditur potestas (c).

(a) Num. 745. — (b) Vide lib. 3. n. 193. App. de Adjur. num. 4. — (c) Lib. 6. n. 745.

ARTICULUS III.

De Ordinibus maioribus.

Sectio I. De subdiaconatu.

Quid subdiaconatus? Materia, forma et officium. Si sinè manipulo, etc., 57. Requisita, 58. §. I. De voto castitatis; et an castitas sit ex voto? Si quis ignoret, etc. Si impuber, etc. Qui per metum ordinatur, etc., 59.

§. II. De horis canonicis. Propositiones damnatæ, 60. Qui teneantur ad horas? I. Clerici in sacris; II. Religiosi professi; III. Beneficiati, 61. Cui faciendæ restitutio fructuum, 62. Si habeant alia onera, 63. An excommunicati, etc. Et qui sinè attentione interna, etc., 64. Intra primos sex menses. Qui sinè culpa omittit. An unum peccatum, etc., 65. Qui non percipit fructus, etc., 66. Si beneficium sit tenue, 67. An malè expendens, etc. Canonicus non canens, 68. Quæ parva materia, etc. An projiciens breviarium. In dubio an quid omissum, 69. Quæ requirantur ad horas rectè dicendas? I. Juxta præscriptum. Si permutes officium, 70. Si aliò pergis, 71. Si advertis errasse. De Litanis et officio defunctorum, 72. II. Pronuntiatio vocalis. Quid in choro, 73. III. Pronuntiatio integra. IV. Pronuntiatio continuata. V. Ordo horarum. VI. Tempus, 74. Intentio et attentio, 75. Causæ excusantes à recitatione, 76.

§. III. De censuris in genere, 77. ad 80. §. IV. De censuris in specie, et I. De excommunicatione, 81. ad 83. II. De suspensione, 84. III. De depositione, etc. 85. IV. De interdicto, 86. V. De irregularitate, 87. Irregularitates ex delicto, 88. Irreg. ex defectu, etc.

57. — SUBDIACONATUS est ordo quo traditur potestas, per quam ordinatus potest deferre calicem ad altare, ministrare diacono et legere epistolam

in Missa. Materia *remota* est duplex, nempe calix vacuus cum patena vacua, necnon liber epistolarum. Materia *proxima* est horum traditio. Calix autem probabiliter debet esse consecratus, ut plures DD. sentiunt: unde ipsorum sententia in praxi sequenda est (a). Sic etiam omnino requiritur traditio libri epistolarum (b). Forma autem sunt verba Episcopi: *Videte cujus ministerium vobis traditur, etc.* et alia: *Accipe librorum epistolarum, et habe potestatem legendi eas, etc.* Duplici enim materie duplex adhibetur forma partialis. Officium subdiaconi (ultra prædicta in altari) est deferre crucem et lavare corporalia. Peccaret subdiaconus, si absquè manipulo solemner ministeret in Missa, nisi urgeret necessitas, ut dicit *P. Suarez* (c). An autem graviter peccet subdiaconus ministrans in mortali? Vide dicta suprâ, n. 14. Clericus (vel etiam subdiaconus) exercens officium subdiaconi sinè manipulo, vel cum manipulo, sed non intendens ex officio actum illum exercere, non incurrit irregularitatem; quia tunc (ut ait *Bonac.*) exercet tantum officium cantoris. Secus si cum manipulo intenderet exercere officium proprium subdiaconi (d). Adverte hæc decretum S. C. rituum, editum 5. Jul. 1696. *Deficiente subdiacono pro Missa solemni, datâ necessitate, potest permitti per superiores, ut substituaturs constitutus in minoribus ordinibus, ad cantandam epistolam paratus absquè manipulo.* Apud *Meratum* in indice decretorum n. 431. Et adverte hoc decretum esse posterius ad alia contraria quæ affert *Ferrar. Bibliot. verb. Missæ sacr. n. 57 et 58.*

53. — Ut quis ad subdiaconatum possit promoveri, requiritur 1. ut sit ordinatus in minoribus; 2. ætas 21 annorum completorum; 3. titulus sustentationis (de quo vide suprâ dicta n. 37. ad 39.); 4. ut bene sciat quæ pertinent ad suum munus; 5. Examen, quod debet quidem rigorosius esse in subdia-

---

(a) *L. 6. n. 747.* — (b) *N. 746. dub. 1.* — (c) *Suarez, de Censur. disp. 42.* — (d) *Vid. l. 7. n. 358.*

onis, ut rectè advertit *Homobonus* (pœnitentiarius in ecclesia Bononien.), et signanter circa subdiaconi obligationes, nempe servandi castitatem, recitandi officium, habendi titulum sustentationis; necnon re-tert subdiaconos examinare circa censuras et irregularitates, quarum singulatim hinc principaliora rudimenta mox infrà breviter recensebimus.

§. I. De voto castitatis.

59. — SUBDIACONUS, ex præcepto S. Gregorii Papæ, in *cap. 2. dist. 28.* tenetur votum castitatis emittere. Hinc obligatio castitatis in ordinatis in sacris veriùs est ex vi voti ordinibus annexa, quàm præceptis Ecclesiæ, ut satis colligitur ex *cap. Cùm olim, de Cler. conjug.* Attamen si quis ordinem suscipiendo expressè nollet castitatem vovere, tunc iste saltem ex præcepto Ecclesiæ ad castitatem teneretur. Hocque dicendum etiamsi nesciret hanc obligationem, modò vellet verè ordinem suscipere; et adhuc si inculpatè nesciret, ut valde probabiliter plures doctores docent (a). Qui autem ordinaretur ante usum rationis, hinc non teneretur ad castitatem. Qui verò ordinatur ante pubertatem, an ad castitatem teneatur? Adest duplex sententia, utraque probabilis (b). Qui ordinatur per metum extrinsecum injustè incussum, et non habet animum suscipiendi Ordinem, non tenetur ad castitatem; et etiamsi animum haberet, probabilìus nec teneretur, quia votum emissum ob metum probabilìus est invalidum. Secùs si metus fuerit justè incussus; vel si ordinatus scienter suam ordinationem ratificaret, nempe si ultro Ordinem exerceret (c).

(a) *Vide lib. 6. n. 809. dub. 1 et 2.* — (b) *Ibid. n. 810.*
— (c) *Num. 811.*

§. II. *De horis canonicis.*

60. — PRIMO loco hic refert adnotare plures propositiones damnatas ab Alexandro VII., nimirum prop. 20. quæ dicebat : *Restitutio fructuum non debetur ante sententiam.* Prop. 21. *Habens beneficium, si studio litterarum vacet, satisfacit recitando per alium.* Prop. 33. *Restitutio fructuum suppletur per eleemosynas antè factas.* Prop. 34. *Satisfacit dicens officium paschale pro officio diei Palmarum.* Prop. 35. *Cum uno officio potest satisfieri obligationi duorum dierum.* Item Innoc. XI. damnavit prop. 54. *Qui nequit recitare matutinum, non tenetur ad alias horas.*

61. — Quæritur I. quinam teneantur ad horas? Tenentur I. omnes ordinati in sacris, etiamsi sint excommunicati, suspensi et degradati. Ordinatus autem ad subdiaconatum in die ordinationis tenetur ad horam correspondentem horæ quâ ordinatur. Tenentur II. religiosi professi utriusque sexûs. Hoc habetur ex antiqua consuetudine obligante sub gravi, ut tenet communis sententia, contra aliquos. Nec valet dicere quòd non constat an consuetudo recitandi officium sit introducta à religiosis animo se graviter obligandi; nam respondetur quòd cum illa constanter et tandiù cum magno incommodo ab omnibus religiosis observata fuerit, præsumptio est pro parte affirmativâ; pro qua autem parte stat præsumptio, pro ea stat etiam possessio, regula generalis est (a). Nullus autem religiosus aut monialis in particulari tenetur sub gravi horas dicere in choro, ut communiter dicunt *Suar. Salm. Conc., etc.*; modò chorus non tollatur, ad quem requiruntur saltem quatuor expediti (b). Ad officium verò non te-

---

(a) *Vide l. 4. n. 142.* — (b) *Ibid. n. 143.*

mentur religiosi ejecti : sed tenentur profugi (a). Tenentur III. beneficiati ; aliàs fructus omnes beneficii restituere debent, ex conc. Later. V. sect. 9. §. *Statuimus*, ubi dictum fuit : *Statuimus ut quilibet habens beneficium, si post sex menses, obtento beneficio, officium divinum non dixerit, fructus non faciat suos pro ratâ recitationis*. Et si talis post monitionem adhuc pergit omittere, potest etiam beneficio privari. Deinde sanctus Pius V. in *constit.* 186. quæ incipit *Ex proximo Lateranensi*, decrevit quòd qui relinquit matutinum, restituat dimidiam partem fructuum correspondentium illi diei ; qui cæteras horas, aliam dimidiam ; qui verò unam tantum ex parvis, sextam partem (b). Et idem dicendum, si quis per plures leves omissiones inter officium diei ad gravem materiam pertingit (c). Qui autem hodiè supplere vellet officium heri omissum, minimè liberatur à restitutione (d). Hæcque restitutio debetur ante omnem sententiam, quia conditio recitationis est absolutè necessaria ad lucrandos fructus, cum sinè ipsa nequeat beneficiarius facere fructus suos, ut præfatum concilium sancivit (e).

62. — Restitutio autem tunc facienda est vel pauperibus (sufficit cujuscunque loci), vel fabricæ Ecclesiæ, vel domui beneficii, vel in augmentum agrorum ipsius. Potest etiam fieri in refectionem alterius indigentis Ecclesiæ, si propria non eget, vel si fabrica alienæ Ecclesiæ redundaret in utilitatem pauperum. Potest etiam applicari in Missis pro defunctis ; et potest beneficiatus adhuc applicare eam sibi ipsi, si verè pauper sit, modò non faciat in fraudem ; *Suar. Castrop. Navar. Tol. Less.*, etc. comm. (f). Si quis autem post omissionem dederit eleemosynas, immemor, vel fortè ignorans obligationem restitutionis, probabiliter potest eas compu-

---

(a) *Ibid. num.* 142. *dub.* 1. et 2. — (b) *Vide lib.* 3. *num.* 663. — (c) *Vide lib.* 3. *num.* 663. — (d) *Num.* 667. — (e) *Num.* 565. et *lib.* 4. *num.* 145. q. 1. *vers.* *Sed dices.* — (f) *Lib.* 4. *num.* 672.

tare; ut dicunt *Sanch. Suar. Lug. Laym. Salm. Croix* (a).

63. — Probabiliter dicunt etiam *Sot. Less. Vasq. Bonac. Sanch. Salm.*, etc., quòd si beneficiatus alia onera habet, quibus jam satisfecerit, non tenetur omnes fructus restituere. Secùs tamen dicendum (quidquid dicant alii) de simplici beneficiato qui nullum aliud onus haberet, nisi deferendi habitum (b).

64. — An autem excommunicatus toleratus teneatur ante sententiam restituere fructus beneficii, si onera ipsius impleverit? Aliqui affirmant, sed probabilius et communius alii negant, prout pariter dictum est *Tom. II. Tr. XIX. n. 19. in fin.*; quia non tenetur reus nisi post sententiam subire pœnam illam quæ actionem requirit; ex alia autem parte excommunicati tolerati validè jam sacramenta ministrant, horasque persolvunt: ita *Laym. Tourn., Castrop. Salm. Bonacina, Coninch.* et alii plures (c). Sic etiam probabiliter non tenetur ad restitutionem qui recitat sinè attentione interna; cùm opinio quòd sufficiat ad satisfaciendum, si habeatur intentio et attentio externa, non sit improbabilis, juxta dicenda *n. 75. (d)*.

65. — Præterea notandum, S. Pium in præfata constitutione declarasse quòd beneficiati, si intra primos sex menses officium omittant, licèt non teneantur ad restitutionem, tamen non excusantur à peccato mortali (e). Hinc omnino dicendum quòd beneficiati, etiamsi vellent pro eo tempore fructus restituere, omittendo officium graviter peccant, cùm ipsos ad officium quovis tempore Ecclesia ex motivo religionis obstrinxerit (f). Graviter igitur peccat qui intra sex menses (ut dictum est) officium omittit, sed non tenetur ad restitutionem, ut docent *Less. Vasq.*

(a) *Num. 700. q. I. ad vers. Limitant.* — (b) *Lib. 3. num. 673. q. 10.* — (c) *Lib. 3. num. 670.* — (d) *Num. 669. et lib. 4. n. 677.* — (e) *Vide l. 3. num. 663.* — (f) *Lib. 4. n. 145. q. II.*

Conc. Viv. et communior sententia (contra paucos). Ratio quia, juxta communem sententiam, restitutio fructuum non jam debetur de jure naturali; fructus enim non dantur pro mercede recitationis, sed pro sustentatione beneficiarii, cum onere tamen officii, imposito ab Ecclesia (ut diximus) ex motivo religionis; et ideo nulla ante concilium Lateranense restitutio præcipiebatur. Concilium autem restitutionem præcipit tantum omittentibus post sex menses (a). Ob eandem rationem non tenetur ad restitutionem qui omittit officii recitationem sine culpa; quia, licet (ut dictum est *n. 61. in fin.*) restitutio ante omnem sententiam facienda sit, tamen cum ipsa in pœnam præcepta sit, omnino culpam requirit, ut rectè dicunt *Less. Sanch. Conc. Viva*, et alii communius, contra paucos (b). Pariter ob eandem rationem subdiaconus beneficium habens, si officium omittit, unum tantum committit peccatum, cum ex uno motivo religionis ad illud teneatur (c).

66. — Dubitatur 1. an teneatur ad officium beneficiarius qui fructus non percipit? Minimè tenetur, si ipse non negligenter se gesserit in illis exigendis. Excipe, nisi ipse in pœnam alicujus criminis sit fructibus justè privatus; vel nisi certam spem habeat percipiendi illos sequentibus annis (d). Quid si super beneficio lis vertatur? Resp. si beneficiarius nondum acceperit illius possessionem, non tenetur ad officium, nisi per ipsum stet quin statim possessionem adipiscatur. Si verò jam acceperit, tenetur, casu quo spem certam habeat vincendi litem; secus si sit in dubio (e).

67. — Dubitatur 2. an teneatur ad officium habens beneficium tenue? Alii affirmant; sed alii plures negant, ut *Less. Sanch. Malder. Arag. Rodr. Molfes. Pelliz.* et alii, quia tenue beneficium, ex

---

(a) *Lib. 3. num. 665. et 666.* — (b) *Cit. num. 665.* — (c) *Lib. 4. num. 145. q. I.* — (d) *Lib. 3. n. 664.* — (e) *Cit. n. 664. v. Quid si.*

cap. Is cui, de Præbend. in 6., ut verum beneficium non habetur. Dicunt autem illud esse tenue beneficium, quod non pertingit ad tertiam partem sustentationis (a).

68. — Dubitatur 3. an beneficiarius malè expendens fructus beneficii, teneatur ad restitutionem? Plures graves DD. probabiliter negant, ut *S. Antoninus, Less. Cabass. Sanch. Salm.* et alii cum *S. Thoma ?b)*, qui ait præbendas haberi ut bona patrimonialia. Alii tamen probabilius, ut *Laym. Bon. Navar. Petr. Concina*, etc. affirmant, quia beneficiarii ex iustitia tenentur fructus superfluos pauperibus, vel locis piis erogare; nam saltem Ecclesia non concedit ipsis dominium fructuum, nisi limitatum, ad superfluos erogandos in pauperes (c).

Vide dicta *Tract. X. num. 7.* Hic autem sedulo advertendum quòd Papa Benedictus XIV. in brevi ad cardinalem Delphinum, patriarcham Aquileiensem, emanato die 19. Januarii 1748., declaravit canonicos choro non interessentes, vel ibi *non canentes*, nedum distributiones quotidianas amittere; sed etiam ad restitutionem teneri fructuum suarum Præbendarum (d).

69. — Quæritur II. quanta sit obligatio officii? Certum est peccare graviter, qui omittit notabilem officii partem. Cæterum censetur parva materia omisio minoris partis, quàm parvæ horæ (e). Qui autem omnes septem horas omittit, veriùs cum *Less. Sanch. Concina, Tournely*, et communi, unum committit peccatum, quia omnes horæ integrum officium componunt (f). Qui officium projiceret in mare, tot peccata committeret, quot omissiones dierum prævideret; quæ singulæ omissiones officii, ad quemlibet diem pertinentes, sunt singulæ transgressiones, et hic, eas jam prævidendo, peccaret quidem in causa (g). An in dubio utrùm aliquid ex

---

(a) *Lib. 3. num. 674.* — (b) *2. 2. q. 285. a. 7.* — (c) *Lib. 3. num. 452.* — (d) *Ib. num. 675. dub. 3.* — (e) *L. 4. num. 147.* — (f) *Lib. 4. num. 148.* — (g) *Ib. de omis. hor.*

officio sit vel ne omissum, sit repetendum? Repetendum quidem in dubio negativo, scilicet si nullum prudens motivum habeas quod jam dixeris; secus si dubium positivum, nempe si probabiliter credas dixisse; ita communiter *Nav. Sanch. Lug. Tourn. Castrop. Salm. Roncagl. (a).*

70. — Quæritur III. quæ requirantur ad horas bene recitandas? Requiritur 1. ut recitentur juxta *præscriptum Breviarii romani*. Unde improbabilem censeo opinionem eorum qui dicunt non peccare mortaliter qui commutat officium in aliud notabiliter brevius (b). An autem sit mortale mutare in æquale, vel quasi? Adest hinc et inde duplex plurimorum sententia. Æquius tamen videtur dicendum cum *Spor. Ronc. Viva, Laym. Elbel.*, etc. esse mortale, si mutatio sit frequens; veniale si raro, puta ter vel quater in anno; et nullum, si id aliquandò fiat cum causa, nempe itineris, studii, etc. Ratio quia licet officium recitandum sit juxta formam individualement Breviarii, ut præcipit S. Pius V. in bullâ *A nobis*, descripta in Breviario dicendo: *Neminem satisfacere nisi hac solâ formâ*; tamen probabile est Pontificem in hac forma præscribenda magis respexisse ad formam substantialem, quæ est quantitas officii, quàm ad accidentalem, nempe ad illius qualitatem: et ideo commutatio non videtur culpam venialem excedere. Id tamen frequenter facere esset mortalis culpa, quia (ut rectè ait *Laym.*) esset perversio Ordinis; et gravis quidem, si frequens esset (c).

71. — His positis, probabile est I. quod si aliò pergis, potes recitare officium illius loci, nisi fueris religiosus, quia teneris tunc recitare officium Breviarii tui Ordinis; ita *Laym. Holzm. Bonac. Castrop.* et alii. II. Quod capellani et commensales Cardinalium et Episcoporum possunt eis conformari in officio; *Holzm.* cum communi et decreto S. C. Rituum, et *clem. Dignum, de Clem. Miss.* Et

---

(a) *Vide Lib. 4. num. 150.* — (b) *Num. 161.* — (c) *Ibid. q. III.*

idem dicunt DD. de capellanis monialium, *Croix*, *Holz. Gob. Stoz.*, etc. de iis qui obeunt Exercitia spiritualia apud religiosos, *Laym. et Gobat. III.* Quòd possis recitare officium socii; quia ipsa associatio excusat, modò officium non sit notabiliter brevius; *Viv. Ronc. Henriq. Quintanad.* et alii (a).

72. — Si quis advertit errasse, postquam multum processit in officio indebito, potest vel proseguire, vel recitare reliquum de proprio; sed melius erit recitare de proprio; nisi vellet alià die non impediri officium dicere de Sancto illo, quod satis probabiliter admittunt plures DD. (b). Ex consuetudine autem introducta gravis est obligatio recitandi litanias S. Marci et Rogationum, ac officium defunctorum, etiam in privato (c).

73. — Requiritur II. *pronuntiatio vocalis.* Ille dubitatur an recitans debeat se audire? Alii affirmant; alii tamen non improbabiler negant, ut doctissimus *Silvius, Tourn. Laym. Azor. Spor. Salmant. Trull. Rodr.* et alii; quia in recitatione officii non jubetur auditio, sed pronuntiatio, ad quam non oportet elevare vocem, sed sufficit formare aliquem externum sonitum, qui semper adest cum verba proferuntur (d). Submissè recitans in choro bene satisfacit (e): sed non canonicus, qui tenetur canere, juxta dicta n. 68. *in fin.* Recitanti autem in choro sufficit si audiat alteram partem in confuso, vel tantum unum ex eà. Quid si non satis percipis in materia notabili alteram partem, propter culpam chori, aut socii? Alii dicunt quòd teneris repetere non auditum. Alii plures negant, quia per ipsam societatem, et tuam applicationem moraliter jam communicas; ita non improbabiler *Sa, Major, Roncagl. Elbel, Salm. Pelliz. Trull.* et alii (f). Surdus autem non satisfacit, quidquid

---

(a) *Ibid. vers. Juxta autem.* — (b) *Cit. num. 161. q. V.* — (c) *Lib. 4. num. 160. q. I. et II.* — (d) *Ibidem. num. 163.* — (e) *Ibid. vers. An autem.* — (f) *Lib. 4. num. 163. q. II.*

alii dicant. Secùs verò dicendum de surdastro, si audiat saltem in confuso (a).

74. — III. *Pronuntiatio integra*, id est sinè mutilatione, quâ sensus verborum notabiliter varietur. Valet tamen officium, si aliqua saltem servetur significatio verborum (b). IV. *Pronuntiatio continuata*, scilicet sinè interruptione in qualibet hora; quæ autem interruptio inducit veniale, nisi aliqua excuset causa (c). Matutinum autem etiam sinè causa potest à Laudibus separari; et sic pariter tres nocturni, saltem per tres horas (d). Factâ tamen interruptione, adhuc culpabili, probabiliùs non teneris horam repetere, cum quilibet Psalmorum versus suam habeat significationem (e). V. *Horarum ordo*: scilicet ne invertatur. Inversio tamen non erit nisi venialis, etiamsi fiat frequenter; et etiam in choro, ut probabiliùs aiunt *Caj. Gavant. Laym. Sanch. Bonac.*, etc. (f). Celebrare autem Missam ante Matutinum probabiliùs et communiùs non est nisi veniale, cum *Less. Castrop. Conc. Tourn. Sot. Tolet. Bellarmino, Croix, Salm.* et aliis pluribus (g). VI. *Tempus præfixum*. Tempus Matutini incipit ab hora Vesperarum diei antecedentis usque ad meridiem subsequentis (h). Idque probabiliter procedit etiam de officio defunctorum, extra tamen chorum (i). Et de hoc adest etiam decretum S. C. Rituum apud *P. Ferraris, Biblioth. tom. 4. verb. Litanie*, pag. 495. *Nota ad lit.* Non idem currit autem de Litanis (k). An autem satisfaciat dicens Matutinum horâ secundâ post meridiem? Alii affirmant, uti *Salmantic.* cum *Sanch. Trullench.*, etc., dicendo id hodie permitti ex consuetudine introducta. Sed veriùs negandum cum *Holzlm. Croix* et *Concina*, quia tunc nondum incæpta est hora Vesperarum, quæ est media inter meridiem et occasum; dies enim ecclesiasticus

---

(a) *Num. 163. q. III.* — (b) *Num. 165.* — (c) *Num. 166.* — (d) *Num. 167.* — (e) *Num. 168.* — (f) *Num. 170 et 171.* — (g) *Vide lib. 6. num. 347.* — (h) *Lib. 4. num. 174.* — (i) *Ib. q. II.* — (k) *Ib. q. III.*

nonnisi ab hora Vesperarum incipit. Quodd autem consuetudo undique jam introduxerit recitari Matutinum horâ secundâ post meridiem à majori parte Fidelium, juxta dicta de consuetudine *Tom. I Tr. II. n. 74.*, hoc probandum esset; sed usquedum non probatur, possidet lex opposita (a). Tempus autem horarum incipit à media nocte ad meridiem; Vesperarum et Completorii à meridie ad mediam noctem (b).

75. — VII *Intentio et attentio*. Requiritur *intentio* (scilicet recitandi) saltem virtualis; sufficit pro illa, si ab initio sumpseris Breviarium ad recitandum. Communissimè autem, et probabilius cum *Suarez, Castrop. Less. Tournel. Pontas, Vasq. et Croix* cum aliis, non requiritur intentio satisfaciendi obligationi; imò recitans implet, etiamsi positivè intendat nolle implere, quia implens non potest non implere, cum satisfactio non pendeat à sua, sed à voluntate legis, sive Ecclesiæ (c). Requiritur insuper *attentio*, saltem externa, scilicet ne apponatur actio incompatibilis cum attentione interna. An autem requiratur etiam interna? Alii affirmant requiri internam, quæ fit vel ad Deum, vel ad sensum, vel saltem ad verba, nempe ut rectè pronuntientur; quia aliàs, prout dicunt, non esset oratio. Alii verò plurimi negant, dicentes veram esse orationem, quæ fit cum intentione orandi et attentione externa, ita *Lugo, Palud. Coninch. Angl. Sylv. Croix*, et plures alii cum *S. Antonino* et *D. Thoma* (d). Ratio 1. quia si attentio interna esset de essentia orationis, ministrans Extremam unctionem sinè attentione interna invalidè ministraret, cum forma hujus sacramenti sit deprecatoria, *Indulgeat tibi Deus, etc.* ex illo *S. Jacobi: Orent super eum, ungentes etc.*, *Ep. 5. 14.* Sed id non potest dici, cum constet ex Florentino ad valorem sacramenti tria tantum requiri et sufficere, nempe materiam, formam seu verba à mi-

---

(a) *Ibid. q. I.* — (b) *N. 173. v. Tempus.* — (c) *Num. 176.* — (d) *N. 177. v. Tertia.*

nistro prolata, et intentionem ipsius faciendi quod facit Ecclesia. Ratio 2. quia si attentio interna de essentia orationis esset, etiam is qui cum involuntaria distractione Horas persolveret, nec etiam satisfaceret. Propter has rationes minimè contemnendas, videtur hæc secunda sententia non posse dici improbabilis. Cæterùm conveniunt omnes quòd, ut dicatur quis non implere, oportet ut non solùm advertat distractionem, sed adhuc ut plenè advertat se distrahi ab officio; aliàs, licèt voluntariè se distrahat, non tamen voluntariè se distrahit à recitatione. Scrupulosus autem propter distractiones nunquam tenetur repetere (a).

76. — Quæritur IV. quænam causæ excusent à recitatione officii? Excusat I. *infirmetas* gravis, sive grave incommodum. Laborans autem tertianâ vel quartanâ tenetur recitare, et etiam anticipare, si commodè potest. Non tenetur tamen anticipare Matutinum in die præcedenti; nullus enim obligatur suo privilegio uti. Si quis commodè potest, tenetur dicere officium cum socio. In dubio an ob recitationem graviter lædaris, non teneris; secùs in dubio an excuseris, nisi habeas probabilem rationem: sed melius est tunc te remittas medico, aut superiori, vel saltem viro prudenti. Quando autem urget morbus, si nequis recitare totum, nec teneris ad partem, quia aliàs magna superest tibi scrupulosa anxietas, an pergere possis, vel ne, in reliquis recitandis; ita valde probabiliter *Saarez*, *Nav. Sanch. Lugo*, *Cardenas*, *Roncaglia*, etc. (b). II. *Impedimentum* justum, putà si quis occupetur in officio charitatis, quod non posset omittere sinè scandalo, aut notabili detrimento proprio, aut alieno, v. g., si nequiret diffèrre concionem sinè notâ; vel confessiones aliorum in magno concursu (c). III. *Cæritas* (d). IV. *Carentia* Breviarii. Teneris tamen dicere quæ mente retines, modò id quod retines pertingat

---

(a) *N.* 177. v. *Cæterùm.* — (b) *L.* 4. n. 154. — (c) *N.* 156. — (d) *Num.* 157.

ad quantitatem saltem parvæ Horæ. Et si cares officio proprio, teneris recitare ex communi. Item si absquæ magno incommodo potes socium adhibere, teneris. An autem beneficiarius teneatur etiam conducere socium ad Horas persolvendas, si nequit solus? Adest duplex sententia probabilis, sed affirmativa est communior et tutior; imò omnino sequenda, si ille velit fructus percipere; cum solâ enim probabilitate opinionis oppositæ nequit possessionem fructuum inchoare, ut rectè aiunt *Less. Sot. Salmanticenses, Concina, Tournely, Bon.* et alii communiter (a), juxta dicta *Tract. X. n. 8. V.* Excusat dispensatio Pontificis; et etiam proprii Episcopi (ad breve tamen tempus), si adsit causa: putà si dubitetur de morali impotentia (b).

§. III. *De censuris in genere.*

(In hoc paragrapho ponuntur tantum definitiones, divisiones et principia, relictis quæstionibus, aliisque notitiis, quæ habentur *Tom. II. Tract. XIX.* ubi fusè egimus de censuris.)

77. — QUÆRITUR II. quid et quotuplex est censura? *Censura est poena spiritualis et medicinalis, per quam delinquenti et contumaci per ecclesiasticam potestatem auferitur usus quorundam spiritualium bonorum.*

78. — Dividitur censura 1. in excommunicationem, suspensionem et interdictum. 2. In eam quæ est à jure, nempe quæ fertur per legem generalem et permanentem, et eam quæ est ab homine, quæ scilicet fertur à Prælato per particularem sententiam. 3. In eam quæ dicitur *latæ sententiæ*, quæque incurritur ipso facto; et *ferendæ sententiæ*, quæ non

---

(a) *Lib. 4. num. 158. et vide lib. 3. num. 761. q. II.* —
 (b) *L. 4. n. 159.*

incurritur nisi post sententiam, prout sunt censuræ latæ verbis futuri temporis; vide in *cit. Tractat. XIX. n. 2.*

79. — Quæritur II. quis potest ferre censuras? Possunt omnes superiores ecclesiastici habentes jurisdictionem in foro externo, vel ordinariam, prout Pontifex, concilia, Episcopi et ipsorum Vicarii, item Vicarii capitulares, et capitula religionum eorumque Prælati; vel delegatam, ut sunt ii quibus ab habente ordinariam facultas committitur; vide *Tr. XIX. n. 3.* Quæritur III. quid requiratur ut quisquis possit ligari censuris? Requiritur 1. ut sit homo; 2. ut sit baptizatus; 3. ut sit rationis compos; 4. ut sit persona determinata; 5. ut sit subditus. Quoad peregrinos verò, vide *ib. n. 6.* Quæritur IV. quid requiratur ad incurrendam gravem censuram, putà excommunicationem majorem, vel suspensionem totalem, aut ad longum tempus? Requiritur 1. peccatum grave, et aut materia sit etiam per se gravis, aut saltem valde conducens ad finem intentum. At in dubio, superioris præceptum certè ligat; 2. actus externus; 3. actus consummatus; 4. contumacia, ita ut delinquens sciat crimen non solum vetitum esse jure divino, sed etiam ecclesiastico. Vide autem illationes quæ ex his inferuntur *cit. Tract. XIX. num. 7.* Quæritur V. quis possit à censuris absolvere? A censura lata per sententiam particularem ordinariè is tantum potest absolvere qui eam tulit, vel ejus superior, aut successor, aut delegatus. Ab illa autem quæ lata est à jure, vel ab homine per sententiam generalem (modò non sit reservata) potest absolvere quivis Confessarius; vide *ibid. num. 11.*

80. — Hic autem notandum 1. quòd Episcopi, ex *cap. Liceat 6. sess. 24. in Trid.* possunt dispensare in omnibus irregularitatibus et suspensionibus ex delicto occulto; exceptis iis quæ oriuntur ex homicidio voluntario, et aliis deductis ad forum contentiosum. Item possunt absolvere à quibuscunque casibus occultis, etiam Sedi apostolicæ reservatis, quoscunque sibi subditos in diocesi sua, per se ipsos, aut Vicarium

ad id specialiter deputandum. De hoc vide *Tract. XX. à n. 29.* Hanc autem facultatem potest Episcopus etiam generaliter aliis delegare; *ibid. n. 34.* Notandum 2. quòd prædicta facultas veriùs sublata est Episcopis respectu ad hæresim, et alios casus reservatos in bulla *Cœnæ*, vide *n. 38.* Si tamen quis sit impeditus adire Romam, bene potest absolvi ab Episcopo: absolutè quidem, si impedimentum est perpetuum: sub juramento vero adeundi Romam, si est temporale, exceptis semper mulieribus et pueris; vide *ibid. n. 39. ad 45.* Insuper hic obiter notandum 3. quòd excommunicatione papalis in violantes immunitatem ecclesiasticam, à qua absolvenda Clemens VIII. etiam regularibus facultatem abstulit, prout diximus in *Tract. XX. n. 99.*, illa tantum incurritur ab iis qui violenter et injustè extrahunt ab Ecclesia confugientes ad eam; Clemens enim in suo decreto nullam aliam excommunicationem regularibus vetavit absolvere respectu ad violantes immunitatem, quàm illam quæ declarata fuit à Gregorio XIV. qui in bulla 7. declaravit violantes immunitatem, per extractionem confugientis ad Ecclesiam, incurrere ipso facto eandem excommunicationem papalem, quæ priùs fulminata fuit in violantes libertatem ecclesiasticam à Paulo II. in *extrav. Etsi dominici, de Pœnit. et Rem.* et à Sixto IV. in alia *extrav. Etsi dominici, eod. tit.* Qui Pontifices hujusmodi excommunicationem ita sibi reservârunt, ut in generali concessione absolvendi à casibus Pontificiis, hæc non comprehenderetur. Nec obstat textus in *cap. Cùm pro tuâ, de Sent. exc.*, ubi cùm aliquis in claustro cujusdam monasterii quemdam Clericum verberasset, dicitur in textu illum duplicem incùrrisse excommunicationem, unam quia percussit Clericum, alteram quia læsit immunitatem. Nam communiter notant DD. cum *Fagnan. in cit. cap. n. 10.* excommunicationem illam ob læsionem immunitatis impositam fuisse non à jure, sed ab ipso Episcopo; ita *Abbas, Cardinal. Ancharan. cum Innoc.* qui verbo *Duplicem*, sic adnotavit: *Duplicem, id est ob injectionem manuum ipso jure,*

et violationem claustrī, ab ipso (Episcopo) latam. Hinc Fagnan. cum aliis in cap. Inter alia, de Immun. Eccl. n. 102., ut certum habet nullam adesse excommunicationem latæ sententiæ Papæ reservatam contra percutientes, vel furantes in ecclesia.

§. IV. De censuris in specie.

Et I. de excommunicatione.

81. — EXCOMMUNICATIO est censura per quam privatur homo communione ecclesiasticā. Est duplex; *minor*, quæ privat tantum usu passivo, seu receptione sacramentorum; vide *Tract. XIX. n. 26 et 27.* Et *major*, quæ privat etiam activo et omni communicatione, ut infra mox dicemus *n. 83.*

82. — Excommunicatus potest esse vel toleratus, vel vitandus. *Toleratus* est quem fideles non tenentur vitare, ex constit. *Ad evitandum*, concilii Constantiensis, nec etiam in divinis, ut probabilius aiunt DD. vide *ibid. n. 25.* Et idem dicitur de suspensis et interdictis toleratis. *Vitandus* est quem fideles tenentur vitare. Et dupliciter quis potest esse vitandus, vel quia est nominatim excommunicatus et denunciatus; vel quia est publicus percussor Clerici, vel monachi; ita tamen ut factum nullā possit tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari, ut dicitur in *can. Si quis suadente*, 17. q. 4.; vide cit. *Tract. XIX. num. 16.* Hæc autem excommunicatio, si percussio est enormis, vel gravis et publica, tantum à Papa absolvitur, nisi percussor sit mulier, aut impubes; hi enim possunt absolvi ab Episcopo, qui potest etiam absolvere à percussione levi adhuc publica; et adhuc à gravi, vel enormi, si sit occulta; vide *Tract. XX. n. 46. ad 48.*

83. — Excommunicatus igitur excommunicatione majori (esto sit toleratus) privatur 1. suffragiis Ecclesiæ; 2. beneficiis, ita ut collatio beneficii ipsi facta sit omnino nulla; 3. susceptione et administratione sacramentorum ac omni usu divinorum officiorum;

4. omni communicatione spirituali et civili cum fidelibus. Ex alia parte peccant fideles, si communicant cum excommunicato vitando, sive in divinis, neope si cum eo Missam audiant, officium recitent; sive in civilibus, scilicet si illum alloquantur, cum eo habitent, societatem ineant, eum saluent, scribant ei, quæ omnia comprehenduntur illo versu: *Os, orare, vale, communio, mensa negatur*. Hi autem communicantes in tribus casibus peccant graviter: 1. si communicant in divinis; 2. si in contemptum Ecclesiæ; 3. si in crimine criminoso, id est si communicant in eodem crimine (putà concubinato) ob quod ille est excommunicatus, et in hoc tertio casu incurrunt etiam excommunicationem majorem, in aliis verò (regulariter loquendo) peccant tantum venialiter, et ligantur solà excommunicatione minori; à qua culpa et excommunicatione excusat necessitas, utilitas, lex conjugii, subjectio et ignorantia, quæ alio versu continentur: *Utile, lex, humile, res ignorata, necesse*. Vide de his, *Tom. II. Tract. XIX. in toto Punct. II. Dixi, regulariter loquendo*, nam esto sit probabile quamcunque communicationem civilem cum vitando esse tantum venialem, probabilius tamen est esse mortalem, si sit frequens, cum proposito frequenter cum eo communicandi; vide *ibid. n. 22.*

II. De suspensione.

84. — *SUSPENSIO* est censura quâ Clericus functiones aliquas ecclesiasticas exercere prohibetur. Multipliciter autem dividitur suspensio : 1. alia est à jure, alia ab homine; 2. alia fertur ad certum tempus, quo elapso expirat : alia fertur absolute, quæ manet donec per absolutionem auferatur; 3. alia est ab officio, nempe ordinis, vel jurisdictionis; alia à beneficio; et alia ab utroque, tam ab officio quàm à beneficio : vide quæstiones super hac censura *Tract. XIX. ex n. 64.*

III. De depositione.

85. — *DEPOSITIO* est quæ privat simpliciter omni usu officiorum et beneficiorum. Depositio autem alia est *realis*, quæ dicitur etiam degradatio. Alia *verbalis*, quæ absolute dicitur depositio. Prima fit cum solemnitate, et privat privilegio tam fori quàm canonis, absquè spe restitutionis. Secunda verò fit sinè solemnitate, et utroque privilegio retento; vide *Tr. XIX. n. 67.*

IV. De interdicto.

86. — *INTERDICTUM* est censura ecclesiastica prohibens usum tam divinorum officiorum quàm aliquorum sacramentorum, et etiam ecclesiasticæ sepulturæ usum, quatenus talis est. Dicitur, quatenus talis est, quia excommunicatio etiam privat eodem usu, sed quatenus est communicatio cum fidelibus; suspensio autem non impedit propriè usum, sed exercitium potestatis ecclesiasticæ. Interdictum aliud est *locale*, quod immediate afficit locum; aliud *personale*, immediate afficiens personas. Potest esse etiam mixtum, quod afficiat immediate tam locum quàm incolas. Vide alia *Tract. XIX. n. 68.* Adest etiam cessatio à divinis, quæ definitur : *Prohibitio Clericis facta, ut abstineant ab officiis divinis et*

ab ecclesiastica sepultura. Hæc non est censura, nec imponitur per modum medicinæ, sed tantum in signum mœstitiæ, ob aliquam gravissimam injuriam Deo vel Ecclesiæ irrogatam. Ipsa imponi potest à quibus imponuntur censuræ.

V. De irregularitate.

87. — *IRREGULARITAS est impedimentum canonicum, Ordinum sacrorum susceptionem, et susceptorum usum impediens.* Dictum est *impedimentum*, non censura; quia sic vult communior et probabilior sententia; vide *Tr. XIX. n. 73.* Notandum hic 1. quod irregularitas non incurritur, nisi in jure sit expressa, ex *cap. Is qui, de Sent. exc.* Unde in dubio non incurritur, nisi dubium sit circa homicidium factum; in dubio enim an quis ad illud concurrerit vel ne, habetur ut irregularis; *ib. num. 79 et 80.* Notandum 2. quod ad incurrendam irregularitatem ex delicto, requiritur saltem scientia legis ecclesiasticæ prohibentis. An autem etiam scientia pœnæ? Probabiliter adhuc affirmant *Nav. Sylvest. Sanch. Castrop. Ronc.*, etc. Vide *ibid. n. 83 et 84.* Irregularitas tollitur 1. per cessationem causæ, si sit ex defectu ætatis, ignorantiae, aut pauperfatis, vel infamiæ facti, quæ tollitur etiam per mutationem loci, aut per emendationem; nam aliàs, si est juris, scilicet per sententiam, requiritur dispensatio. 2. Per Baptismum (si sit ex delicto); 3. per dispensationem; 4. per professionem religiosam; vide *ibid. n. 85. ad 87.*

88. — Irregularitas alia est ex *delicto*, alia ex *defectu*. Irregularitates ex *delicto* sunt sex. I. Baptismum seriò et scienter iteratum, et tunc fit irregularis tam baptizans quàm baptizatus; vide *Tract. XIX. n. 88.* II. Ob violationem censuræ, nempe si quis eâ innodatus scienter exercet actum Ordinis solemniter, *n. 89.* III. Ob peccatum quo Clericus scienter et seriò actum Ordinis sacri quem non habet, solemniter exercet, *num. 89 et 90.* IV. Ob aliquas furtivas susceptiones Ordinum, id est 1. si quis

accipit Ordinem sinè approbatione Episcopi, ex *cap. de Eo qui furt. et r. 2.* Si absquè dispensatione ejusdem suscipit eâdem die plures Ordines, quorum unus est sacer, ex *cap. 2. et 3. eod. tit. 3.* Qui post Matrimonium contractum ante consummationem accipit Ordinem sacrum, uxore renitente, ex *extrav. Antiquæ, de Voto*; vide *cit. Tract. XIX. n. 91.* Diximus autem *ob aliquas*, nam aliæ furtivæ Ordinum susceptiones (enumeratæ in hac *App. n. 46.*) inducunt tantum suspensionem (Papæ quidem reservatam, si est publica), sed non irregularitatem. Et idem probabiliter dicendum de eo qui censurâ irritus sacrum accipit Ordinem, scilicet quod non fiat irregularis, nisi in ipsa ordinatione Ordinem ultro exerceat, juxta dicenda hîc *n. 91. V.* Ob enormia crimina, si sint publica et notoria facto, vel jure, habeantque à jure annexam infamiam, ut sunt adulterium, incestus, sodomia, perjurium in judicio, hæresis, simonia, rapina, lenocinium, exercitium usurarum, raptus mulierum, et similia. Hæc tamen irregularitas, si est facti, tollitur per emendationem; si juris, per dispensationem; vide *Tract. XIX. n. 92.* VI. Ex injusta mutilatione; et tantò magis ex homicidio voluntario, ex *cap. Si quis, 1. de Homic.*, et ex *clement. unic. eod. tit.* Hæcque irregularitas extenditur etiam ad mandantes, consulentes, aut aliter concurrentes, ex *cap. Si viduam, dist. 50.* Vide alia super hoc puncto *Tract. XIX. n. 74. et seq.*

89. — Irregularitates autem ex defectu sunt octo. I. Ex defectu *animæ*, ex quo irregulares sunt, 1. amentes, phrenetici et epileptici. 2. Illitterati, juxta dicta hîc *n. 35.* 3. Neophyti, seu recenter conversi. II. Ex defectu *corporis*, nempe si quis habet vitium quod vel impedit congruum exercitium Ordinis, vel notabilem affert indecentiam. Ex primo capite *impedimenti* sunt irregulares cæci, surdi, muti, carentes manu, aut digitis omnibus, aut pollice, vel indice. Ex secundo autem capite *deformitatis*, sunt irregulares leprosi, carentes nasu, et aliter monstruosi, putà habentes gibbam valde enormem; vide *Tract. XIX. n. 116. ad 125.* III. Ex

286 *Appendix 3. Examen Ordinandorum.*

defectu *natalium*, ex quo sunt irregulares omnes illegitimi; qui tamen legitimantur, vel per subsequens Matrimonium, vel per professionem religiosam, vel per dispensationem Pontificis; vide ibi, *n.* 126. *ad* 129. IV. Ex defectu *ætatis*, de quo vide dicta hîc *num.* 43 *et* 44. V. Ex defectu *sacramenti*, nempe ex bigamia: dicitur *sacramenti*, eo quòd duas ducens uxores nequit aptè significare unionem Christi cum Ecclesiâ, quæ fuit unica ejus sponsa. Bigamia autem triplex est quæ impedit à susceptione Ordinum, scilicet 1. *vera* quando quis cum duabus successivè verum contraxit Matrimonium. *Interpretativa*, quando quis solâ fictione juris censetur duas habuisse uxores, de quo vide *cit. Tract. XIX. n.* 134. *ad* 139. 3. *Similitudinaria*, quæ contrahitur ex attentatione Matrimonii (quamvis invalidi) cum corrupta, vel cum virgine, post votum solemne emissum in religione, vel post susceptionem sacri Ordinis; vide *ibid. n.* 138. VI. Ex defectu *infamiae*; de qua vide dicta hîc *n.* 88. *ad* V., nam irregularitates ex defectu et ex delicto ob infamiam in idem coincidunt. VII. Ex defectu *libertatis*: unde sunt irregulares: 1. omnes servi propriè dicti; 2. conjugati; 3. curiales obligati curiæ propter juramentum, aut stipendium; 4. milites, saltem quandiu juramento tenentur: vide *Tract. XIX. n.* 142. *ad* 145. VIII. Ex defectu *lenitatis*, scilicet ex licita mutilatione membri, quæ fit à chirurgis cum incisione, vel adustione, vel ex licito homicidio in bello justo offensivo, aut in judicio per cooperationem activam, efficacem, proximam, et ad occisionem ordinatam; vide *ibid. n.* 146. *ad* 148.

Sectio II. De diaconatu.

Quid diaconatus? et quæ ipsius materia et forma,
 90. *Officia diaconi. Censurâ ligatus, etc. De Pœ-*
nitentia imposita ab Episcopo, an implenda sub
gravi? 91.

90. — **DIACONATUS** est ordo quo confertur potestas immediatè assistendi Sacerdoti in Missâ, porrigendo ei patenam cum hostia, et calicem cum vino : item legendi Evangelium et prædicandi. Sententia nobis probabilior (juxta dicta hîc n. 29.) tenet unicam diaconatûs materiam esse manuum Episcopi impositionem, unicamque formam esse verba Episcopi : *Accipe Spiritum sanctum ad robur, etc.* Sed quia altera sententia etiam est probabilis, ideo tenenda, nempe quòd porrectio instrumentorum etiam sit materia integralis partialis; ac propterea dicendum quòd materia diaconatûs est duplex, scilicet impositio manûs dexteræ Episcopi, cum formâ : *Accipe Spiritum sanctum, etc.* et traditio libri Evangeliorum cum forma : *Accipe potestatem legendi Evangelium, etc.* Ambo autem, sunt materiæ et formæ partiales unum ordinem constituentes. Valeret etiam traditio Bibliorum, quia ibi jam continentur Evangelia. Sed dices : Ab initio quomodo ordinabantur diaconi, quando deerat liber Evangeliorum? Respondetur Christum Dominum reliquisse Ecclesiæ potestatem determinandi in specie materias et formas sacramentorum, quorum ipse non determinavit. Et juxta hanc sententiam character imprimatur in ipsa libri traditione, ut dicit D. Thomas, sive in prolatione secundæ formæ (a) : ita juxta hanc sententiam; sed vide dicta *Tr. XVII. n. 14. ad 16.*

91. — Officia diaconi (præter dicta) sunt, 1. solemniter baptizare : sed nonnisi de licentia Parochi,

et in gravi necessitate : aliàs diaconus qui baptizat solemniter sinè commissione, etiam in necessitate, irregularitatem incurrit. 2. Ministrare Eucharistiam ; sed pariter id non licet, nisi fiat ex commissione Parochi, et in necessitate gravi, nempe si populus sit communicaturus, et desit Sacerdos (a) ; aliàs si ministrat sinè commissione, etiam fit irregularis (b). 3. Deferre pyxidem aut ostensorium cum Eucharistia. 4. Prædicare, et lavare corporalia in defectu subdiaconi. Diaconus autem censurâ ligatus irregularitatem incurrit, si ministrat, juxta dicta n. 88 ad II. Qui verò irretitus censurâ diaconatum suscipit, non fit irregularis, nisi in Missa ordinationis ultro Ordinem susceptum exerceat (c). Quæritur an obliget pœnitentia imposita diaconis et subdiaconis ab Episcopo recitandi Nocturnum diei currentis, et sacerdotibus tres Missas celebrandi ? Alii affirmant ; sed probabiliter alii (ut Soto, Valentia, Castr. Pelliz. Gobat., etc.) dicunt dicendas tantùm de decentia, non autem de obligatione, saltem non gravi, cùm de ea non constet (d).

(a) *Lib. 6. n. 237. q. I.* — (b) *N. 234.* — (c) *Vide l. 6. n. 799. dub. 3. v. Utrum.* (d) *L. 6. n. 829.*

Sectio III. De presbyteratu.

- §. I. Quid presbyteratus? et quæ materia et forma? 92 et 93. De defectibus supplendis, 94.
- §. II. De sacrificio Missæ. Quid sacrificium, et quotuplex? 95. Quid Missa, 96. Qu. I. Quæ requirantur ad Missam? De materia Missæ, et hîc de pane, 97. De vino, 98. De præsentia matericæ, 99. De forma, 100. Qu. II. Quomodo Christus sit præsens? 101. Qu. III. Effectus Missæ, 102. Pro quibus offerri possit? 103. Qu. IV. Quotuplex fructus? 104. An Missa sit infiniti valoris? 105. Qu. V. De stipendio licito, 106. Dilatio Missæ, 107. Retentio partis eleemosynæ, 108. An Parochus, etc. 109. Applicatio, 110. Qu. VI. Obligatio celebrandi, 111. Qu. VII. An omnes rubricæ sint præceptivæ, 112. Qu. VIII. quando Missa possit dici? An ante Matutinum? et an in die Cœnæ Domini, et Sabbati sancti? 113. Qu. IX. Ubî Missa dicenda, 114. De pollutione Ecclesiæ, 115. Qu. X. Quæ requirantur ad celebrandum? I. Altare, 116. II. Calix et patena, 117. III. Vestes, 118. IV. Corporale, 119. V. Palla, 120. VI. Missale, 121. VII. Crux cum crucifixo, 122. Neopresbyteri an consecrent, etc., 123. An tres Missæ injunctæ, etc., 124. Missa dicenda altè, breviter, etc. 125. (De celebrantibus nimîa celeritate locuti sumus Tom. II. Tract. XV. à n. 84.) De Missis votivis, 126. Quando pluries in die, etc. 127. Si dum celebratur, polluitur ecclesia, vel accedit excommunicatus, 128.
- §. III. De potestate sacerdotali, Sacerdos simplex tantum Eucharistiam potest conficere et ministrare, et Pœnitentiam in necessitate, 129. Scitu necessaria cuilibet Sacerdoti circa ministrandam Pœnitentiam in necessitate, 130.
- §. IV. De munere docendi et prædicandi, 131 et 132.

§. I.

De ordine presbyteratûs.

92. — PRESBYTERATUS est ordo quo confertur potestas consecrandi Corpus et Sanguinem Jesu Christi, et absolvendi fideles à peccatis. Ordo autem Sacerdotii institutus fuit à Christo in cœnâ, cùm dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Et post resurrectionem, quando dixit: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Quænam est materia presbyteratûs? Juxta nostram probabiliorē sententiā (ut diximus hic *n.* 29. et *Tract. XVII. n.* 16.) est unica, nempe secunda impositio manuum Episcopi cum presbyterio. Sed probabilis est etiam sententiā quòd sit duplex, nempe traditio calicis cum vino, superpositâ patenâ cum hostia, cujus forma est: *Accipe potestatem offerendi sacrificiū, etc.* Et tertia impositio manuum, cujus forma: *Accipe Spiritum Sanctum; quorum remiseris peccata, etc.* Et hæc sententiā, cùm sit probabilis, omnino in praxi tenenda est (a); vide dicta *Tract. XVII. n.* 16.

93. — Hinc dicimus I. quòd in ordinatione Sacerdotum unâ cum calice et patena tradenda est utraque species, nempe panis et vini; aliter non daretur directâ potestas ad integrum sacrificiū; et eodem tempore debet tradi, cùm potestas sacerdotalis ad sacrificandum sit indivisibilis; ita probabilior sententiā quæ omnino tenenda est (b). Item debet tradi ab eodem ordinante et celebrante, ut dictum est *n.* 53. *in fin.* Dicimus II. quòd non sufficit tangere tantum calicem et non patenam, cùm probabilis sit sententiā utrumque esse tangendum (c). Diximus III. quòd licet ex communi sententiā validè ordinatus sit qui tantum hostiam, et non patenam teligit; quia hostia et vinum sunt

(a) Vide l. 6. num. 749. — (b) Lib. 6. num. 750. —
 (c) Nm. 753.

materia substantialis; et calix ac patena tantùm ob decentiam adhibentur; attamen consultum est ut talis ordinatio repetatur, cùm quatuor DD. de ea dubitent, et in Pontificali (ubi fit sermo de materia) dicitur: *Et cuppam calicis, et patenam simul tangunt* (a). Et idem videtur dicendum de eo qui tangit tantùm patenam et calicem, et non hostiam (b).

94. — Quæritur quando defectus suppleri debeat in ordinatione presbyteratûs? Si defectus est circa *essentialia*, nempe circa materiam vel formam, omnino ordinatio repetenda est; et quidem tota, si defectus, sive ejus dubium vertitur quoad traditionem primæ potestatis super corpus Christi reale; si verò quoad secundam circa corpus mysticum, tantùm secunda repeti debet. Si autem defectus est circa *accidentalia*, tunc si est de re levi, putà si ordinatus non dixerit canonem, talis cæremonia (aut similis) non oportet repeti; si autem in re gravi, quia si defuerit unctio manuum, vel si neo-presbyter non protulerit verba consecrationis cum Episcopo, tunc defectus quamprimùm supplendus est, et ab eodem Episcopo (si fieri potest); aliàs graviter peccaret ordinatus id negligendo, aut in Ordine ministrando (c). Quonam autem tempore præfati defectus suppleri debeant? Respondetur quòd si sint circa *accidentalia*, probabiliter quovis tempore suppleri possunt: si verò circa *essentialia*, idem dicunt *Sal-manticenses* cum aliis: sed ex probabiliori et communiori sententia supplendi sunt temporibus statutis ordinationum, ut colligitur ex *cap. Presbyter. de Sacr. non iter.* Nisi agatur de solo dubio validitatis ordinationis, ut probabiliter plures DD. opinantur (d).

(a) *Num.* 751. — (b) *Num.* 752. — (c) *L.* 6. *num.* 758. — (d) *Lib.* 6. *n.* 759.

§. II.

De sacrificio Missæ.

95. — SACRIFICIUM (loquendo in genere) sic definitur: *Est oblatio rei sensibilis facta Deo per immolationem in signum ejus supremi dominii.* Quatruplex autem potest esse sacrificium: *latreuticum*, ad Deum colendum: *eucharisticum*, ad gratias agendas: *impetratorium*, ad beneficia impetranda: *propitiatorium*, ad veniam obtinendam.

96. — Missa verò definitur sic: *Est corporis et sanguinis Domini Jesu Christi consecratio et oblatio.* Et est verum sacrificium, omnium aliorum rationem complectens; eademque est hostia, quæ in cruce oblata fuit, *solâ offerendi ratione diversa*, ut docet Trid. sess. 22. cap. 2. Essentiam sacrificii alii dicunt consistere in *consecratione*, alii in *oblatione*, alii in *sumptione*, alii demum probabilius in *consecratione* simul et *sumptione*, ut Bellarm. Soto, Bonac. Tournely (a). Ad essentiam autem sacrificii probabilius requiritur consecratio utriusque speciei, nempe panis et vini; aliter non satis exprimeretur commemoratio sacrificii cruenti crucis (b).

97. — Quæritur I. quæ requirantur ad Missam perficiendam? Tria sunt necessaria: *intentio*, *materia* et *forma*. Requiritur *intentio* consecrandi, sive conficiendi sacramentum, saltem virtualis, scilicet quæ perseveret ex intentione actuali prius habita: quam certè habet qui paratur et accedit ad celebrandum, juxta dicta hîc n. 9. Plura nunc sunt notanda de materia et forma Missæ. *Materia* est ipse Christus Dominus, realiter existens sub speciebus panis et vini. Panis consecrandus debet esse usualis et communis, ex farîna triticea, et aqua naturali (saltem pro majori parte) con-

---

(a) Num. 305. — (b) Num. 306.

fectus, igneque coctus per modum panis, et non cum alia materia ex æquo vel quasi permixtus (ut ait *D. Thomas*), ac non corruptus, aut corruptioni proximus; aliàs non est materia apta. Ut autem sit materia licita, in ecclesia latina panis debet esse azymus, in græca fermentatus (a). Hic autem notandum 1. quòd si græcus transit per loca latinorum (et sic latinus per Græciam), ubi non sit ecclesia in qua ritus græcus servetur, potest pro suo arbitrio in azymo et in fermentato celebrare; ita communiter DD. (b). Notandum 2. quòd consecrare hostiam fractam, vel maculatam non licet; sed non est mortale, nisi fractura vel macula esset valde enormis; ut dicunt *Quarti*, *Pasqual.*; et *La-Croix* addit cum *Gobato*, quòd si fractura deprehendatur post oblationem, talis hostia licitè consecrabitur, secluso scandalo populi (b). Notandum 3. quòd hostia debet esse figuræ orbicularis, et major pro Sacerdote: si verò major desit, ut dicunt *Honcaglia*, *Quarti*, *Elbel*, *Gobat.* et *Tamb.*, probabiliter potest Sacerdos, etiam causâ devotionis, consecrare minorem, modò (advertunt) absit populi scandalum; sed addunt quòd hoc scandalum faciliè præcaveri potest, monendo populum de defectu hostiæ majoris (d).

98. — Vinum autem debet esse ex uvis expressum, cui ex gravi præcepto Ecclesiæ modica aqua est in calice admiscenda, ad significandam unionem fidelium cum Christo: quæ saltem non excedat tertiam vini partem; quamvis hanc opinionem aliqui DD. non admittant, nisi vinum sit generosum. Sufficit verò admiscere unam aquæ guttam (e). Non est materia apta vinum ex agrestâ, nec acetum, nec vappa (id est vinum cujus vis evanuerit), nec lora (vulgò *acquata*). Vinum autem cum alio liquore, etsi, modico mistum, vel mustum de uvis tunc expressum, est quidem materia apta ad sacramentum, sed graviter illicita, ut dicitur in rubrica; ubi idem

---

(a) *L. 6. num. 198. ad 205.* — (b) *Num. 203.* — (c) *Num. 204.*
 — (d) *N. 205.* — (e) *N. 208 et 210.*

docetur de vino, quod cœperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantulum acre. Dicunt tamen *La-Croix*, *Gobatus* et *Sporer* (a), quod deficiente alio vino, licet uti vino tantum parum acescente; ait enim *card. Lambertinus* (*Notif.* 77. num. 2.), quod præfata rubrica deducta est ex doctrina *S. Thomæ*, 3. p. q. 74. a. 5. ad 1., qui docet non posse quidem sacramentum confici de aceto, posse tamen de vino acescenti, quod est in via ad corruptionem, licet peccet conficiens. Unde rubrica non videtur accipienda cum tanto rigore, ut comprehendat omnes etiam primos gradus acrimoniæ, sed tantum illos qui tam proximè incipiunt constituere vinum acescens, vulgò dictum: *Vino colla puncta*, sive *andato allo spunto*. Nec licet consecrare in vino congelato, nisi liquefiat dum consecratur (b). Quod autem vinum congelatum sit materia apta, nequit dubitari, dum dicitur in rubrica (*de Defectu. §. in hieme*): *Si in hieme sanguis congelatur in calice, involvatur calix pannis calefactis, etc. donec liquefiat*. Ergò per congelationem non corrumpuntur species vini; aliàs desineret esse ibi sanguis Christi (c). Quid si celebrans in sumptione adverteret vinum esse corruptum? Alii dicunt sufficere ut sola fiat consecratio vini. Sed melius est, juxta rubricam (nisi adsit scandalum), iterum vinum et novam hostiam consecrare, incipiendo à verbis: *Qui pridie, etc.* vide dicta *Tom. II. Tr. XV. n. 54*. Et in dubio an fuerit materia apta, etiam est repetenda consecratio vini sub conditione, ut veriùs aiunt *Croix*, *Pasqual.* et *Aversa* (contra *Tamb. et Spor.*) quia possidet obligatio faciendi sacramentum integrum (d).

99. — Insuper ad validam consecrationem requiritur ut materia 1. sit sensibiliter (saltem moraliter) præsens, undè invalidè consecratur materia tam valde modica, ut nequeat sensu percipi, aut valde

---

(a) *N* 206 et 207. — (b) *L. 6. cit. n. 207. Q. II.* — (c) *Vide ib.*
 — (d) *L. 6. n. 206. v. Quoad.*

remota, vel posita post tergum, aut parietem. Dicitur verò *saltem moraliter*, quia bene consecrat cæcus, vel existens in tenebris, si aliunde certus sit moraliter de præsentia materiæ (a). Requiritur 2. ut sit certa et determinata; saltem aliquo modo certo; tunc autem jam consecratur ex intentione virtuali, licet de ea Sacerdos consecrando obliviscatur (b). Si autem ciborium tempore consecrationis remanserit extra altare, probabilius est ipsum rursus esse sub conditione consecrandum, ut docet *card. Lambertinus* (c); tunc enim dubium est an sit facta consecratio (d). Quoad guttas autem vini separatas, sed intra calicem existentes, ait *La-Croix* (e) expedire ut Sacerdos intendat eas consecrare, ne quid sit in calice non consecratum. Sed inelius mihi videtur, id intendere de guttis proximis fundo, non verò de remotis (f). Si offerantur hostiæ parvæ paulò post oblationem, licitè consecrantur, mentaliter oblatione suppletà; *Gavant. Tanner. Possev. Aversa*, etc. Id probabiliter fieri potest etiam post canonem incæptum, ut aiunt *Gobat. Quarti, Burghub. Possev. Diana, Tamb. et card. Lambertin.* (g) saltem si aliter plures communionem carerent; aut etiam (censeo) si communicaturus non posset expectare, vel si persona gravis aut nobilis communionem petat, dum propter hujusmodi causas permittunt *S. Anton. Silv. Bon. Sa, Barb. March. Possev. Gob. Dicast. l.*, etc. dari posse etiam partem hostiæ magnæ, vel dividi hostias minores in plures particulas (h).

100. — Forma autem Eucharistiæ sunt verba quæ proferuntur in consecratione panis et vini. An autem in consecratione vini sola verba: *Hic est calix sanguinis mei*, sint de essentia, vel etiam

---

(a) *Lib. 6. num. 211. ad 213.* — (b) *Num. 214. ad 216.* — (c) *De Sacr. Miss. lib. 3. cap. 18. num. 6.* — (d) *L. 6. num. 217.* — (e) *Croix, lib. 6. p. 1. num. 449.* — (f) *Vide Opus nostrum, lib. 6. n. 215. v. Quær.* — (g) *Lamb. de Sacr. Mis. l. 3. c. 18. n. 5.* — (h) *Vide Opus nostrum, l. 6. n. 217. v. Ib.*

alia? utraque sententia est probabilis; sed certè graviter peccat reliqua omittens (a). An verò ad consecrationem requirantur de necessitate sacramenti verba præcedentia: *Qui pridie quàm pateretur, etc?* communis sententia negat, sed *Scotus* dubitat, ejusque sententiam *Du-Pasquier* et continuator *Tournely* dicunt non carere omni probabilitate; atque ego dicere improbabilem non audeo (b). Forma autem Eucharistiæ debet proferri *recitativè et significativè*, id est referendo verba Christi, et applicando illa ad materiam præsentem, ut transmutetur ipsa in Corpus et Sanguinem Christi, ut aiunt *Concina* et *Salm.* cum *D. Thoma* (c). Si quis autem propter balbutiem diceret, *hoc est colpus meum*, vel *copus meum*, vel *corpus meus*, vel *calis*, vel *sanguis*, validè consecrat, ut *Suar.* *Lugo*, *Croix*, et alii communiter, ex cap. *Retulerunt, de Cons. d. 4.* ubi Baptisma collatum *In nomine Patria, et Filia, etc.* validum declaratur; ratio est, quia voces ita sunt constitutæ, ut si aliquando cum vilio proferantur, idem significant, modò alium sensum non ingerant (d). Ille autem advertendum sedulò id quod ait rubrica (*tit. 5. n. 2.*). *Si celebrans non recordatur se dixisse quæ in consecratione communiter dicuntur, non debet turbari* (scil. repetere). *Si verò valde probabiliter dubitat se aliquod essentielle omisisse, iteret formam, saltem sub tacita conditione.*

101. — Quæritur II. quomodo Christus sit præsens in Eucharistia? respondetur, Christum in Eucharistia non esse præsentem per *productionem*, nec per *adductionem* de cælo, sed per conversionem substantiæ panis in substantiam corporis Christi, cui conversioni convenienter aptatum est nomen *Transsubstantiationis*. Christus autem sub panis et vini speciebus continetur sacramentaliter, et ineffabili modo, qui debet credi, sed intelligi non potest (*verbis exprimere vix possumus*, ait Trident. sess. 13. cap. 1.); Salvator enim existit ibi sinè extensione

---

(a) N. 223 — (b) Vide l. 6. n. 220. ad 224. — (c) Num. 220. in fin. — (d) Num. 224.

partium in ordine ad locum, et tamen est ibi totum Christi corpus cum anima et divinitate per concomitantiam: et unaquæque pars Christi ibi extra aliam existit. Atque Christus est *totus et integer sub quavis ipsius speciei parte*, ut docet Trid. sess. 13. c. 3. Id tamen intelligendum, *separatione factâ*, ut exprimitur ibidem, *Can. 3.*; nam licet sententia universè affirmans sit communior, non desunt tamen qui oppositum tuentur. In Eucharistia autem licet non sumatur persona Patris, nec Spiritûs S. prout sumitur persona Verbi quæ est hypostaticè humanitati unita, tamen sunt in Eucharistia etiam personæ Patris et Spiritûs S. ob naturalem unionem, sive naturæ divinæ identitatem quam habent cum Verbo.

^{102.} — Quæritur III. quinam sint in Missa offerentes? et quinam effectus Missæ? offerentes sunt tres: Christus qui est principalis offerens, Ecclesia, et Sacerdos qui offert ut minister tam Christi quàm Ecclesiæ; ita *Bellarminus* (a). Effectus autem Missæ sunt quatuor. I. Est *remissio peccatorum*, non quidem immediatè et per se, sed mediatè per auxilium quod in Missa impetratur ad pœnitentiam, quâ venia deinde obtinetur: ita communiter *Bell. Suar.* et alii cum *D. Thoma* (b), qui ait Missam delere peccata, *in quantum gratiam contritionis impetrat*. Idque rectè docent et communissimè AA. cum eodem S. Doctore (*loc. cit. num. 1. ad 1.*) contra *Canum* et *Valentiam*, procedere tam de mortalium quàm venialium culparum remissione (c). II. Est *remissio pœnarum*, hæ per Missam immediatè remittuntur homini justo pro quo Missa offertur; communiter *Gonet, Suar. Concina, Salm.* aliiq. cum *D. Thoma* (d) dicente quòd hoc sacramentum, in quantum est sacrificium, habet vim satisfactivam. III. Est *incrementum gratiæ*, non jam ex opere operato et immediatè, ut sentiunt ali-

(a) *De Sacr. Missæ. cap. 4.* — (b) *In 4. dist. 12. quæst. 2. art. 2. quæst. 2. ad 4.* — (c) *Lib. 6. n. 311.* — (d) *3. p. quæst. 79. art. 5.*

qui, sed mediatè per auxilia quæ obtinentur ex Missa ad bonos perficiendos actus, quibus gr̃atia auge-
tur, ut docent *Castropal. Vasq. Suar. Lug.*, etc.
communiter. IV. Est *impetratio bonorum* tam spi-
ritualium quàm temporalium, quatenus animæ
prosunt (a).

103. — Ille quæritur: pro quibus personis possit offerri Missa? Potest pro quibuscunque fidelibus, infantibus, obsessis et aliis, etsi existant in pec-
cato. An autem pro excommunicatis? Si ipsi sunt vitandi, nequit Sacerdos pro illis offerre Missam nomine Ecclesiæ, sive ut minister Christi, ex c. 2. *de Sent. excom.* Si verò sunt tolerati, probabilius est cum *Sanch. Navar. Lugo*, etc. contra alios (b), posse Sacerdotem pro his offerre Missam etiã nomine Ecclesiæ; licèt enim etiam tolerati sint exclusi à communicatione suffragiorum; tamen aliis datum est à concilio Constantiensi (ut habetur in *extrav. Martini V. Ad evitanda*), liberè posse cum ipsis communicare adhuc in divinis, prout dictum est *Tom. II. Tract. XIX. de Censur. num. 15.* Sic pariter probabilius licet offerre Missam pro infidelibus, ut docent *Bellarmin. Laym. Suar. Salm.*, etc. contra *Sotum*, quia Christus pro omnibus se obtulit; idque certè licitum fuit in lege veteri; Judæi enim pro gentibus sacrificare jam consueverunt (*l. 1. Machab. cap. 12.*). Pro defunctis autem in purgatorio existentibus certum est, et de fide, ut docet Trident. sess. 22. cap. 2. et in *Can. 3.* quòd licitè et utiliter Missa offertur. Idque ex infallibili promissione Christi, ut communiùs et veriùs (contra *Canum* etc.) docent *Azor. Suar. Nav. Salm.*, etc. quia cùm certum sit quòd Missa utiliter pro defunctis offeratur, hoc non potest esse nisi ex promissione Christi (c).

104. — Quæritur IV. quotuplex est fructus Missæ? Respondetur: fructus Missæ alius est *ex opere operato*, nempe ex merito Christi; alius *ex opere ope-*

(a) *L. 6. n. 311. v. II. Effectus.* — (b) *L. 6. n. 309.* —
(c) *Num. 310.*

antis, scilicet ex merito Sacerdotis. Item aliud est *meritorium*, aliud *satisfactorius*, aliud *impetratorius*, item aliud *generalis*, qui obtingit omnibus fidelibus vivis et defunctis; aliud *specialis*, sive *medius*, obtingens assistentibus Missæ, et ei cui applicatur; aliud, *specialissimus*, obtingens soli celebranti, qui pro illo nequit ullum stipendium accipere, ex prop. 8. damnata ab Alexandro VII.

105. — An Missa sit infiniti valoris, tam intensivè quàm extensivè? Plures DD. negant; plures verò alii probabilius affirmant, ut *Gonet*, *Hubert*, *Juven. Petroc. Pignatelli*, *Tourn. Concina*, *Holzm. Wigandt*, *La-Croix*, *Canus*, *Salm.* etc., ac pro his est etiam *D. Thomas*, quia Missa est idem quàm crucis sacrificium, quod fuit infiniti valoris. Licèt autem valor sit infinitus, effectus tamen Missæ finitus est, ex finita capacitate hominum pro quibus offertur, quorum unusquisque percipit fructum juxta suam capacitatem. Sed quia prima sententia est etiam probabilis, nequit Sacerdos accipere duplex stipendium à duobus, applicando eis Missam ambobus, ut falsò dicebat posse prop. 10. damnata ab eodem Alexandro VII. Nec potest eam danti eleemosynam applicare in generali cum aliis, nisi hoc faciat sub conditione si liceat (a).

106. — Quæritur V. quid de stipendio Missæ? stipendium accipere licet Sacerdotibus, etiam opulentis, ut communiter docent *Suarez*, *Lugo*, *Conc. Tourn.* cum *Gerson* et *Thomassin.* et aliis plurimis (contra *Gennet.* et alios paucos); quia quisque operarius dignus est mercede suà, ex Apostolo 1. Cor. 9. (b).

107. — Sacerdos peccat graviter, si differat Missam promissam sub stipendio ultra duos menses, ut dicunt *Garcia*; *Philip. Ripa*, et alii cum *Lugo*; item *Instructor Confess. Novell.* (c) ac *Tourn.* qui ait esse communem sententiam, bene posse aliquem acceptare stipendia Missarum ad duos menses (d).

(a) L. 6. n. 312. — (b) N. 317. Q. I. — (c) Part. 2. n. 406. — (d) L. 6. n. 317. Q. II.

Item *Concina*, qui nil aliud dicit, nisi quòd dilatio duorum mensium est gravis, ex decreto S. C. Si verò Missa sit pro defunctis, dilatio unius mensis erit gravis, ut dicunt *Castrop. Escob. et Salm. (a)*. Imò si Missa dicenda sit pro instanti necessitate, pulà imminentis mortis, vel alterius damni, tunc etiam dilatio hebdomadæ potest esse mortalis. Vide *Cabrinum (b)*. Rectè hìc autem advertit *continuator Tournely*, quòd si quis multas daret Missas alicui communitati ad celebrandum, non præsùmitur contentus esse quòd Missæ celebrentur cum tanta dilatione, prout si dedisset uni Sacerdoti. Id verò non intelligendum, quòd omnes illius communitatis Sacerdotes occupare se debeant ad eas subsecutivè dicendas; semper enim supponi debet communitas alias etiam habere obligationes; sed quòd Missæ distribuendæ sunt majori Sacerdotum parti (aut saltem alicui eorum convenienti numero, si communitas est valde numerosa), et juxta distributionem factam poterit deinde communitas satisfacere inter tempus illud, quod unicuique illius permittitur ad suam ratam satisfaciendam. Insuper hìc obiter notandum quòd Innoc. XII. in bulla *Nuper*, ann. 1667. jussit omnibus Ecclesiarum rectoribus ut in loco patenti exponant tabellam onerum Missarum temporalium, et perpetuarum, ad hoc ne onerentur novis oneribus, quibus satisfacere non valeant ut debent (c).

108. — Nulli licet dare aliis Missas ad celebrandum, retenta parte stipendii, sub pœna ipso facto incurrenda suspensionis Papæ reservatæ, si est Clericus, et excommunicationis, si laicus, ut habetur in bulla *Quanta cura*, Benedicti XIV. Et pars retentâ tunc debet restitui, et probabiliùs Sacerdoti celebranti, potiùs quàm pauperibus. Excipe nisi pingue illud stipendium detur alicui ratione personæ, vel beneficii, aut capellanix (etiam amovibili), vel legati perpetui, quia tunc potest

---

(a) *Ibid.* — (b) *Cabrin. c. 34, n. 216.* — (c) *Vide ap. cit. Instruct. p. 2. n. 409.*

persona hujusmodi partem excedentem retinere. Administratores autem Ecclesiarum, ex decr. S. C. confirmato ab Innoc. XII. nil possunt retinere, nec etiam pro expensis in celebratione Missarum, nisi Ecclesia alios non habeat redditus (a); vide hæc et alia fusiùs dicta de stipendio Missæ, *Tom. II. Tr. XV. ex n. 65.*

109. — Parochi, ex bulla *Cùm semper*, ejusdem Benedicti XIV. data 29. Aug. 1741., tenentur applicare Missam pro populo omnibus diebus festivis, etiamsi congruam non habeant sustentationem. Si verò pingues habeant redditus non tenentur sæpiùs Missas applicare, ut in eadem bullâ declaratur (b); vide dicta *Tom. I. Tract. VII. num. 29.* Hic autem obiter notandum quòd in eadem bulla Pontifex decrevit ut Missa conventualis, quæ singulis diebus canitur à Clero, pro benefactoribus applicetur, respiciendo benefactores in genere cujuscunque Ecclesiæ, quâvis consuetudine non obstante (c).

110. — Applicatio debet fieri ante celebrationem, vel ante consecrationem. Veriùs autem (quidquid alii dicant) sufficit applicatio Missæ habitualis, ut communiter docent *Suar. Lug. Bonac. Tourn. Holz. Conc.* et alii plures (d). Si Missa nulli applicetur, fructus manet in thesauro Ecclesiæ applicatio autem sub conditione non impletâ, valida est; si verò fiat primo qui offeret eleemosynam, non solùm est illicita ex prohibitione Clem. VIII., sed etiam probabiliùs sæpè erit invalida (e).

111. — Quæritur VI. an sacerdos teneatur aliquando celebrare in anno? Negant, præciso scandalo, *S. Bonav. Cajet. Lugo*, et probabile putant *Suarez, Laym. et Palaus.* Alii tamen comuniùs cum *D. Thoma* (quibus ego magis adhæreo) affirmant, cùm verba Christi: *Hoc facite in meam commemorationem*, probabiliùs verum contineant

---

(a) Vide lib. 6. num. 321 et 322. — (b) Lib. 6. num. 325. q. II. — (c) Num. 326. — (d) L. 9. n. 335. q. I. — (e) N. 337. v. Dicunt,

præceptum, ut satis declarat Trid., sess. 22. cap. 1., dicendo : *Apostolis.... eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent præcepit per hæc verba : Hoc facite, etc.* Præfati autem DD. dicunt Sacerdotes teneri ad celebrandum saltem ter vel quater in anno, in festis solemnioribus. Parochi verò debent sacrum facere quodlibet die festo, quo tenentur oves illud audire (a); vide dicta *Tract. VII. n. 29.*

112. — Quæritur VII. an rubricæ Missalis sint omnes præceptivæ, vel an aliquæ sint directivæ, sive de consilio? Diversæ in hoc sunt sententiæ. Nos sequimur sententiam *Quarti, Merati et Tourn.* qui dicunt rubricas de agendis intra Missam omnes esse præceptivas, et obligare juxta gravitatem materiæ; nam in bulla S. Pii sic dicitur : *Districtè præcipientes ut Missam juxta ritum, modum et normam in Missali præscriptam decantent ac legant.* Nota To., *districtè præcipientes* (b). Rubricas autem de agendis extra Missam, probabiliter dicunt plures DD. aliquas esse tantum directivas, prout manuum ablutio post Missam, et orationes ante vel post Missam (c). Insuper hic notandum rubricas præscriptas in cæremionali Episcoporum ubique obligare, cum in tribus bullis ibi positis dicatur : *Cæremionale prædictum in omnibus Ecclesiis servandum, præcipuè in cathedralibus et collegiatis.*

113. — Quæritur VIII. quando Missa dici possit? Sic dicitur in rubrica : *Missa privata saltem post Matutinum et Laudes, quicumque horâ ab aurora usque ad meridiem dici potest.* Communiter autem dicunt DD. licere Missam terminare in aurora, et illam incipere parum ante meridiem. Imò Benedictus XIII. et Clemens XII. declarârunt posse in hoc tolerari latitudinem tertiæ partis horæ, tum ante auroram, tum post meridiem (d). Præterea communiùs et probabilius dicunt *Silvius, Castrop. Bonac. Ronc. Viv. Salm., etc.* quòd celebrans non peccat mortaliter, nisi

---

(a) *Lib. 6. num. 313* — (b) *N. 399* — (c) *Vide n. 409 et 410.* — (d) *L. 6. n. 341. vers. Omnes.*

incipiat Missam integrâ horâ ante auroram, vel horâ post meridiem; aliàs tantùm veniale committit, à quo excusat quævis causa rationabilis; imò causa gravior, prout esset dandi viaticum, aut solemnitatis, itineris, vel funeris, omnino excusat, etiamsi dilatio sit per integram horam (a). Ministrare autem communionem licitum est usque ad Vesperas exclusivè: et etiam in Vesperis, si adsit aliqua specialis causa, modò non sit intempestâ nocte, id est multo noctis tempore decurso (b). Celebrare autem ante Matutinum et Laudes, alii dicunt esse mortale; alii nullum peccatum, alii autem veriùs et communiùs, ut *Suarez*, *Sotus*, *Sylvester*, *Tourn.* *Bellarmin.*, etc. (quibus assentit etiam *Benedictus XIV. de Sacr. Missæ*, l. 3. cap. 14.) aiunt non esse mortale, quia talis gravis obligatio neque expriimitur in rubrica, neque communiter est recepta ut gravis; sed non excusari sentiunt à veniali, cùm id in rubrica jam inter defectus numeretur (c). Missam autem conventualem dicere ante Matutinum et Laudes non excusatur à mortali, ut communiter docent DD. contra *Sanchez* (d). Celebrare in die Cænæ Domini, et Sabbati sancti (quidquid alii dicant) nullo modo licet, nec etiam privatim, ut patet ex decreto Clementis XI. quod refertur (e). quodque confirmatum fuit ab Innoc. XIII. apud *Merat. in Indice Decretorum*, n. 501.

114. — Quæritur IX. ubi liceat Missam celebrare? Respondetur: In oratoriis ab Episcopo benedictis et designatis ad usus sacros, sive in seminariis, conservatoriis et hospitalibus, et etiam in domibus privatis (modò oratorium habeat januam in via publica); item in oratoriis religiosorum (*circa regulares vide dicta Tract. XX. num. 121. et 122.*), necnon in erectis in palatiis Episcoporum, omnes possunt celebrare, et quovis tempore, etiam in festis solemnibus, quia huiusmodi oratoria sunt verè Ecclesiæ. In oratoriis autem privatis, in quibus tantùm ex privilegio

---

(a) *Ibid.* n. 343. ad 346. — (b) *Num.* 252. — (c) *L. 6. n. 347.* — (d) *N.* 348. — (e) *L. 6. n. 350.*

304 *Appendix 3. Examen Ordinandorum.*

Pontificio celebrari potest, non licet sacrum facere diebus in indulto exceptis, scilicet Paschatis, Pentec. Natal. Epiph. Annunt. Ascens. Assumpt. B. V. SS. Petr. et Paul. et omnium SS. Nec potest in eis celebrari, nisi intersit aliqua ex personis quibus directè concessum est indultum, ut declaravit Benedictus XIV. in bulla *Cùm duo nobiles* (a). Nec possunt ibi plures celebrari Missæ, si ibi dicitur (ut consuetum est) *una Missa quotidie celebretur*; declaravit enim Benedictus XIV. in bulla *Magno*, sub die 2. Junii, 1751. illud *una* idem esse ac *unica* (b). An autem in his privatis oratoriis possit ministrari communio? Alii affirmant, alii communiùs negant; et Benedictus XIV. in *Ep. encycl.* ad Episcopos Poloniæ, sub eadem die 2. Jun. prohibuit dari communionem in privatis oratoriis sinè licentia Episcopi (c). Celebrare autem in mari nunquam licet, nisi ex licentia expressa Pontificis (d).

115. — Celebrans in ecclesia polluta per notoriam effusionem sanguinis in notabili quantitate (nam in c. 10. de Cons. dicitur, *sanguinis effusione*), vel seminis, aut per sepelitionem infidelis, hæretici, vel excommunicati, antequam reconcilietur ab Episcopo (vel à Sacerdote ab Episcopo delegato, si ecclesia fuerit tantùm benedicta), graviter peccat; sed nullam incurrit pœnam, ut probabiliùs dicunt *Suar. Laym. Lug.* et alii cum Benedicto XIV. de *Sacr. Missæ* (e). Sic etiam est mortale celebrare in ecclesia exsecrata, nempe si eodem tempore demoliti sint parietes pro majori parte, vel crusta ablata (f). An autem liceat Sacerdotibus celebrare in Ecclesiis regularium contra prohibitionem Episcopi? Vide dicta *Tract. XX. n. 77.*

116. — Quæritur X. quæ requirantur sub gravi præcepto ad ritè Missam celebrandam? Requiritur

---

(a) Vide lib. 3. num. 319. v. *Probabilem*. — (b) Lib. 6. num. 359. circa fin. — (c) Cit. num. 359. vers. *Quæres*. — (d) N. 308. circa fin. — (e) L. 6. n. 361. ad 366. — (f) N. 367 et 368.

I. altare, sive *ara* lapidea ab Episcopo consecrata, cum sepulchro reliquiarum et sigillò, ubi omnino reponendæ sunt hostia et particulæ consecratæ (a). Exsecratur autem altare, ita ut mortale erit in eo celebrare, si mensa consecrata removetur ab inferiori structurâ, vel si ara notabiliter frangitur, aut ab ea auferuntur reliquiæ, aut sigillum, prout habetur in decreto S. C. Rituum (b). In altari requiruntur etiam tres mappæ, nec sufficiunt duæ, ut aliqui dicunt; sufficiunt tamen una separata et altera duplicata (c).

117. — Requiritur **II. calix** et *patena* consecrata. Exsecratur aut calix, si notabiliter frangitur in cuppa, vel si in fundo perforetur; non verò si pereat ejus inauratio, ut probabilius et communiter docent *Lugo, Suar. Sylvest. Tournely, Laym.*, etc. Hinc probabilius est calicem de novo inauratum non indigere novâ consecratione; hoc tamen intelligitur, si calix tantum superficialiter inauretur, nam si ad ipsum inaurandum tota ejus superficies eradatur, tunc probabilius est cum *Suarez, Sylvio* et aliis, calicem rursus fore consecrandum; exemplo Ecclesiæ, quæ (ut diximus *n. 115. circa fin.*) si ejus crusta tota, vel in majori parte pereat, vel auferatur, iterum consecranda est. Celebrare autem in calice nunquam de aurato, probabilius est esse illicitum, sed nonnisi venialiter, ut dicunt *Lugo et Tournely*. Cum calix separatur à pede, amittit utique consecrationem, si cuppa est pedi fixa; secus si pes est tornatilis, et de se separabilis (d). Communiter autem docent *Laym. Gav. Tournel. Bon. Ronc.*, etc. pyxidem non esse consecrandam (e). Dubitatur verò an saltem sit benedicenda? Negant communiùs *Suar. Sylv. Azor. Sot.*, etc., idque non videtur improbable; sed probabilius affirmant *Salm. Tourn.* et alii cum *card. Lambertino* (qui tamen omissionem non reputat plus quàm venialem), quia

---

(a) *Lib. 6. num. 372. et 373.* — (b) *Num. 369.* — (c) *Num. 374 et 375.* — (d) *Lib. 6. num. 370.* — (e) *Lib. 6. num. 384.*

hoc est conformius rubricæ Missalis, in quo dicitur quòd Sacerdos hostias pro communione *locat ante calicem, aut in aliquo vase mundo benedicto*. Et idem dicendum de lunulâ ostensorii, ubi in expositionibus hostia collocatur (a).

118. — Requiritur III. *vestes sacræ*, benedictæ ab Episcopo, vel ab alio habente facultatem à Pontifice. Graviter peccat qui celebrat sinè alba, aut stola, aut manipulo, aut cum ipsis non benedictis (nisi gravis excuset necessitas); secùs tamen plures DD. non improbabiler dicunt de celebrante sinè cingulo, aut amicto (b). Quoad cingulum declaravit S. C. 21. Jan. 1701. Sacerdotem congruentiùs uti cingulo lineo, quàm serico. Vestes autem exsecrantur, quando usum suum deperdunt, nempe si ab alba manica abscinditur: cingulum, si ita rum-pitur ut neutra pars cingere possit; stola, si non possit humeros operire; vel si pars ejus ita scinditur, ut deperdetur forma; nec sufficit eam resarcire, destructâ enim formâ, desinunt partes esse sacræ (c). Color autem vestium probabilius est quòd sit de præcepto, non tamen gravi (d).

119. — Requiritur IV. *corporale benedictum* ex lino, vel cannabe (e). Exsecratur autem corporale, si ita frangitur, ut non possit ampliùs decenter continere calicem et patenam cum hostia (f). Cavendum est ne corporale sit valde immundum, in quo dicunt *Suarez, Laym. et Tamb.* posse etiam graviter peccari: quamvis addat *Tamburin.* ex eodem *Suarez*, illud *valde immundum* difficulter evenire. Cæterùm uti corporali et aliis paramentis immundis, licèt non valde, non excusatur à veniali, nisi alia haberi nequeant, ut *Croix* cum *Suarez* et *Gobat*. Imò ait *Tourn.*, quòd in necessitate, nempe si Sacerdos aut alii deberent omittere Missam de præcepto, licitum est uti corporali etiam notabiliter immundo (g).

(a) *Num.* 385. — (b) *Num.* 377. — (c) *Num.* 371. — (d) *Num.* 378. *dub.* 5. — (e) *Lib.* 6. n. 386. — (f) *N.* 371. — (g) *L.* 6. n. 371.

120. — V. *Palla* etiam debet esse benedicta, et ex lino, vel cannabe, saltem ex parte interiori, ut ait *Suar.*; sed ex decreto S. C. dictum fuit: *Non adhibenda est palla à parte superiori drappo serico cooperta*. Non autem improbabiler dicunt *Sotus* et alii, quòd celebrare sinè palla, non est mortale, cùm ipsa sacras species non tangat immediatè (a). Requiritur etiam *purificatorium*, quod probabiliùs non oportet ut sit benedictum (b).

121. — Requiruntur VI. *Missale romanum* continens saltem integrum canonem. Dicunt autem communissimè et probabiliter *Suarez*, *Vasq.* *Laym.* *Palau*, *Lugo*, *Salmant.* *Croix*, etc. non peccare celebrantem sinè Missali, si memoriter bene sciat dicenda, et ob præteritam experientiam non sit ei periculum errandi. Uti verò Missali regularium (scilicet celebrando juxta eorum ritum) est mortale etiam in ipsorum Ecclesiis (c). Requiritur VII. *minister* sub gravi obligatione, saltem usque ad oblationem, nisi urgeret necessitas dandi viaticum, vel etiam ne omittatur sacrum in die festo. Minister debet esse masculus, nam feminae sub gravi culpa prohibentur immediatè ministrare in altari. Dicunt tamen communiter *Layman*, *Suar.* *Tourn.* *Molf.* *Homob.*, etc. non peccare graviter qui celebrat respondente muliere. Imò dicunt *Palud.* *Wigandt*, *Tournely*, *Lugo*, *Laym.*, etc. bene permitti quòd feminae quandoquè respondeant à longè, maximè si sint moniales, modò (ut diximus) non immediatè in altari ministrent (d).

122. — Requiritur VIII. *crux cum crucifixo*, etiamsi in altari expositum sit SS. sacramentum, ut habetur ex cæremoniali Episcoporum et decr. S. C. Utrùm autem sit mortale celebrare sinè cruce? Negant communiter *Laym.* *Suar.* *Bonac.* *Tournely*, *Concin.* *Habert*, *Merati*, etc.; sed animadvertendum quòd Benedictus XIV. in decreto directo ad

---

(a) Num. 388. — (b) Num. 389. — (c) N. 3.º. — (d) L. 6. n. 391 et 392.

omnes Episcopos sub die 16. Julii an. 1746., incipiente *Accepimus* (vide apud *Bullar. tom. 2. decretum* 17.), sic ibi in fine vers. *Itaque*, præcipit : *Illud vobis præcipimus ut nullo modo patiamini rem divinam fieri ad hujusmodi altaria, nisi crucifixus inter candelabra ita promineat, ut Sacerdos ac populus eundem crucifixum facile et commodè intueri possint; quod evenire nequit, si exigua solùm crux minori tabulæ defixa fidelibus exhibeatur.* Priùs enim in eodem decr. vers. *Equidem*, dixerat : *Illud permittere nullatenùs possumus, quòd Missæ sacrificium in his altaribus celebretur quæ careant imagine crucifixi, vel ipsa incommodè statuatur ante Presbyterum celebrantem, vel ita tenuis et exigua sit, ut ipsius Sacerdotis et populi assistentis oculos penè effugiat.* Hic etiam notandum ex cæremoniali Episcoporum, quòd si in altari adest statua crucifixi, non oportet ut alia crux apponatur. Idque confirmatur in præfato decreto Benedicti, dum ibi dicitur ex sententiâ *Pasqualigi, Quarti et Giribaldi*, cui se conformavit S. C. rituum in quodam decreto apud *Meratum* (n. 400.) sufficere crucifixum in majori tabula altaris depictum, aut cælatum. Docet etiam *Pignatellus* (a) non esse opus ut crux aut aliæ sacræ imagines sint benedictæ (b). Requiritur IX. *duplex candela* accensa ex cera : non ex sebo, vel oleo, nisi celebrandum sit ex necessitate, non autem si ex devotione (c). Requiritur X. et ultimò, *bursa, velum, pulvillus* (sive *legile*) et *manutergium*; at sinè istis celebrare meritò ait *La-Croix* nullum esse peccatum (d). Celebrare capite cooperto per totam Missam est mortale, secùs usque tantùm ad canonem (e).

123. — Notandum 1. quòd neo presbyteri consecrando cum Episcopo, verè celebrant, licèt unum sacrificium faciant : in quo autem primarius celebrans est Episcopus; et Sacerdotes sunt etiam causæ

(a) *Pignatell. tom. 9. Consult. 81.* — (b) *L. 6. n. 393.* — (c) *N. 394.* — (d) *N. 395.* — (e) *N. 397.*

totales consecrationis, sed morales, quæ unum effectum pariunt : ad differentiam causarum totalium physicarum, quæ diversos causant effectus. Quisque autem ordinatus in sacerdotium debet tunc proferre verba consecrationis, cum intentione consecrandi, attamen sub conditione si conformentur sua eodem tempore cum verbis Episcopi, aliàs graviter peccaret (a).

124. — Notandum 2. quòd Episcopus neopresbyteris tres injungit Missas celebrandas, unam de Spiritu Sancto, aliam de B. Virgine, tertiam pro defunctis. An autem sit obligatio gravis has dicendi Missas affirmant *Suarez, Laym. Azor.*, etc.; sed negant *Sot. Palaus, Val. Pelliz.*, etc. Cæterùm duo videntur certa, 1. quòd hoc Episcopi præceptum transgredientes saltem venialiter peccent; 2. hujusmodi præceptum non obligare ad applicandas Missas pro Episcopo, cùm id non exprimatur; tantò magis quia ipse subdit : *Et etiam pro me orate*. Nota autem quòd illæ tres Missæ dicendæ sunt primis diebus, in quibus Missæ votivæ dici possunt (b).

125. — Notandum 3. quòd ut communiter traditur, Missa celebranda est altè, breviter, clarè, devotè et exactè. *Altè*, ita ut non dicantur submissè quæ altè sunt dicenda, sed ita proferantur ut saltem à *circumstantibus audiantur*, prout dicit rubrica; alioquin celebrans non excusatur à culpa, sed tantùm veniali. Idem dicendum de eo qui altè recitat quæ submissè dici debent. Imò *Gavantus* et *Quarti* putant esse mortale (sed non satùs id ratione probant) dicere altà voce ea quæ submissè sunt dicenda, et consentit *La-Croix* quoad verba consecrationis, dicens peccare mortaliter qui illa proferret ita elatè, ut audirentur ad decem passus, ubi magna esset populi pars; sed meritò *P. Concina* hoc non audet approbare (c). *Breviter*, id est ut ordinariè loquendo non excedatur media hora, momente rubricà ut Missa non dicatur *nimis morosè*,

---

(a) N. 232. — (b) L. 6. n. 829. — (c) N. 415 et 416.

ne audientes tædio afficiantur. Subdit autem rubrica, *nec nimis festinanter*; hinc sapienter ait *card. Lambertinus* (a) cum aliis communiter, Missam non debere esse longiorem dimidiâ horâ, nec breviorẽ triente, id est tertiâ parte horæ. Qualiter autem peccent qui celerius celebrant, vide dicta *T. II. Tr. XV. à num. 84.*, ubi diximus Missam (etiamsi sit defunctorum) persolventem infra quadrantem, non excusari à culpa gravi. *Clarè*, id est sinè verborum mutilatione; quæ si sit notabilis, et sensus per ea varietur, erit mortalis (b). *Devotè*, id est sinè distractione, quæ si voluntaria sit in canone, et præsertim in consecratione et sumptione, erit mortalis, ut vult *Tamburinus*, licet aliqui contradicant. Si autem habeatur extra canonem, dicitur idem quod dictum est de horis canonicis (vide *num. 75.*). *Exactè*, id est ne omittatur aliquid de iis quæ dicenda sunt. Hic autem notandum quodd si omittantur partes ordinariæ, nempe quæ in Missa semper dicenda, vel agenda sunt, erit mortale, si materia sit notabilis, prout esset omittere in canone quamlibet orationem, vel *Pater noster*, vel fractionem hostiæ cum illius mixtione in calice, vel purificationem patenæ et calicis post sumptionem, vel octo aut decem verba canonis. Sic pariter erit mortale extra canonem omittere totum introitum, vel duas ex collectis principalibus, vel Epistolam, Evangelium, Offertorium, vel infusionem aquæ in vinum consecrandum. Veniale tamen erit omittere tantum psalmum, *Judica*, vel *Kyrie, eleison*, unam ex collectis, unam vel alteram crucem super oblata, tunctionem pectoris, vel ablutionem digitorum, et idem probabiliter dicunt de *Lugo*, et alii de Evangelio S. Joannis (c). Sic quoque veniale tantum est omittere partes extraordinarias, uti sunt, *Gloria*, *Credo*, *Sequentia*, *Tract.* propriam Præfationem, aut *Communicantes*; et *Hanc igitur* propria; ita

---

(a) *Notif. 34. num. 30.* — (b) *Lib. 6. n. 407.* — (c) *L. 6. n. 403. ad. 406.*

communiter omnes, nisi tot partes omittantur quæ simul sumptæ notabilem constituerent materiam, ut bene advertunt *Concina* et *Wigandt*, quidquid dicant *Quarti* et *Pasqual.* (a).

126. — Notandum 4. prohiberi Missas votivas, vel de *Requiem*, in dominicis et festis duplicibus, atque in octavis privilegiatis; nisi graves urgeant causæ, nempe si urgeat publica necessitas, si fiat expositio SS. sacramenti per 40. horas, item in die obitûs præsentem cadavere, etc.; hæc autem intelligenda tantum de Missa solemni (b). An autem in prædictis festis vetentur Missæ votivæ sub gravi culpa? Negant communiter *Lugo*, *Suarez*, *Bonac. Escob. Salm. Ronc.* et alii plures. Rectè verò limitant *Escob.* et *Roncaglia*, si tunc occurrat festum solemne, saltem propter grave populi scandalum. Imò in festis duplicibus Missæ de *Requiem* districtè prohibentur in decreto S. C. approbato ab Alex. VII. in pluribus autem casibus cantari possunt Missæ defunctorum in duplicibus etiam majoribus, scil. 1. In die obitûs, præsentem cadavere. Et hoc etiam in dominicâ, vel in aliis solemnioribus, modò non sint 1. classis. 2. Cùm primùm habita fuerit notitia obitûs alicujus. 3. In anniversario relicto à testatore. Idem in die tertio, septimo et trigesimo; si verò hi dies accidant in festo de præcepto, transferantur in diem sequentem, vel anticipentur sub eodem ritu. 4. In festo duplici min. si petatur anniversarium pro aliquo defuncto, potest cantari Missa. Ita ex pluribus decr. S. C. Rit. (c). Exceptis autem festis duplicibus aliisque ut suprâ, de Missis votivis sic loquitur rubrica: *Missæ votivæ in Missis privatis dici possunt pro arbitrio Sacerdotum*. Sed deinde statim advertit: *Id verò passim non fiat, nisi rationabili de causa, prout esset specialis devotio Sacerdotis, vel petitio de votiva dantis elemosynam*. Quapropter dicens votivam præter has causas, vix excusabitur à veniali (d).

(a) Num. 409. — (b) Num. 421. — (c) Vide num. 421.
— (d) Num. 419.

Cæterum tenetur Sacerdos Missas votivas celebrare, juxta petitionem dantium eleemosynam, diebus quibus licitè dici possunt. Hincque notandum cum *D. Thoma* (a) quòd Missa de *Requiem* magis prodest defunctis propter orationes, quæ in ea dicuntur.

127. — Notandum 3. non licere pluries in die sacrificare, nisi in hisce casibus: 1. ad ministrandum viaticum; 2. si die festo adveniant personæ, quas non deceat sacrum omittere, uti rex, aut princeps, aut Episcopus; 3. si pastor habeat duas parochias dissitas, et aliter populus alter careret Missâ in festo de præcepto (b). Advertit tamen Benedictus XIV. in brevi *Declarâti*, edito an. 1746. (in *Bullar. tom. 2.*), quòd de hac re semper impetranda est facultas ab Episcopo, etiamsi necessitas intercedere videatur. Præterea advertit quòd de casibus enuntiatis solus casus, cùm parochiæ sunt dissitæ, in consuetudine est. Item advertendum olim licuisse Parocho in die dominica post Missam pro populo dicere alteram pro defuncto, præsentè cadavere; sed idem Benedict. XIV. in indulto *Quòd expensis*, etc. dato 26. Aug. 1748. in §. *Novam*, circa fin. (in *Bullar. tom. 2.*), declaravit id hodie non ampliùs permitti, cùm liceat Parocho dicere Missam pro defuncto, et transferre Missam pro populo ad diem infra hebdomadam.

128. — Notandum 6. quòd si dum celebratur, Ecclesia polluitur, vel accedit excommunicatus vitandus, qui monitus nolit discedere, tunc Sacerdos ante consecrationem Missam dimittere debet: postea verò pergat usque ad sumptionem, et statim discedat: vide dicta *Tr. XIX. n. 21. ad II.* Demum hìc notandum quòd factâ consecratione nunquam licet Missam interrumpere, nisi tantùm ad baptizandum, vel absolvendum hominem jamjam moriturum; ita DD. communiter (c).

(a) *Suppl. q. 71. a. 9. ad 5* — (b) *Cabr. c. 24. n. 416*
Et vide Busemb. apud lib. 6. num. 351. et 352. — (c) *Lib. 6. n. 354.*

§. III.

De potestate Sacerdotis.

129. — **SIMPLEX** Sacerdos ex potestate ordinis suscepti tantum Eucharistiæ sacramentum conficere potest et etiam ministrare, exceptâ communione paschali: nam ad illam requiritur potestas jurisdictionis. Hinc nequit sinè licentia Parochi baptizare, neque extremam unctionem, aut viaticum ministrare, nec Matrimonio assistere; et sinè licentia Episcopi expressa, aut saltem præsumpta de præsentī, nequit extracausam necessitatis confessiones excipere, nec etiam venialium aut mortalium prius confessorum, ex decreto Innoc. XI. (vide dicta *Tom. II. Tract. XVI. num. 76.*). Quia, ut dicitur in Trid., ratio iudicii quod exercetur in administratione Pœnitentiæ, exposcit, ut jurisdictio non exerceatur nisi in subditos, qui per licentiam Episcopi Sacerdoti subjiuntur.

130. — Diximus autem n. 35. quod initiandi ad presbyteratum debent habere scientiam eorum saltem quæ communiter scienda sunt ad excipiendam confessionem moribundi. Quapropter refert hic adnotare pauca principaliora et scitu magis necessaria. Notandum I quod Sacerdos simplex nequit infirmum absolvere in præsentia Confessarii approbati, exceptis sequentibus casibus: 1. si approbatus nequeat vel nolit confessionem excipere; 2. si approbatus sit excommunicatus vel suspensus; 3. si esset approbatus tantum in alia diœcesi; 4. si infirmus ita horreret apud illum confiteri, ut esset in periculo occultandi peccata. 5. Si approbatus superveniat post inceptam confessionem apud simplicem Sacerdotem; 6. si approbatus sit complex infirmi in peccato turpi (juxta dicta *Tractat. XVI. n. 94. in fin. et 95.*). Notandum II. quod si moribundus absolutionem postulat, vel signa dat pœnitentiæ Sacerdoti præsentī, absolutè est absolvendus; si verò est sensibus destitutus, et adsit alter qui testatur ipsum postulasse Confessarium, vel signum ostendisse doloris, tunc alii dicunt etiam absolutè ab-

314 *Appendix 3. Examen Ordinandorum.*

solvi posse ; sed tutius cum aliis dicimus absolvendum sub conditione. Et sic absolvendum censemus cum pluribus , etiamsi moribundus nullum dederit signum ; imò etiamsi fuerit destitutus in actu peccati (vide *dicta cit. Tr. XVI. n. 36 ad 3.*). Notandum III. quòd Sacerdos simplex , deficiente approbato , potest absolvere fideles à quibusvis peccatis et censuris , non solum in articulo , sed etiam in probabili periculo mortis. Censetur autem in periculo mortis esse non tantum qui laborat morbo proximè periculoso mortis , sed etiam qui longam navigationem aggreditur , vel mulier quæ est in difficili partu , item qui est in periculo incidendi in amentiam : insuper qui est captivus apud infideles , carens spe libertatis et habendi Confessarium approbatum. Notandum IV. quòd infirmus qui absolvitur à censuris reservatis , monendus est quòd si convalescat tenetur se præsentare superiori , aliàs in easdem censuras reincidet ; secùs verò si absolvitur tantum à peccatis reservatis sinè censura. Ultimò notandum quòd quisque Sacerdos , ut sit idoneus in necessitate ad excipiendas confessiones infirmorum , debet non ignorare saltem principia universalis scientiæ moralis.

§. IV.

De munere docendi et prædicandi.

131. — Cum autem Sacerdotis etiam sit docere populos et prædicare Evangelium , operæ pretium est hìc demum adnotare quæ docenda sint , et quomodo Evangelium explicandum. Quoad primum , docendum quatuor esse necessaria ad salutem , nempe fidem , spem , charitatem atque bona opera. Et 1. quoad fidem , quia Deus veritas infallibilis revelavit Ecclesiæ , tenemur explicitè scire et credere Deum existere et remuneratorem esse , ac mysterium SS. Trinitatis atque Incarnationis Filii Dei. Hæc de necessitate medii ; de necessitate autem præcepti quisque tenetur etiam scire et credere orationem dominicalem ,

salutationem angelicam, præcepta decalogi et Ecclesiæ: item sacramenta, præsertim ea quibus omnes indigent, nempe Baptismi, Eucharistiæ et Pœnitentiæ, et alia, saltem dum ea suscipiuntur. 2. Quoad spem, quia Deus omnipotens, misericors et fidelis promisit propter merita Jesu Christi, tenemur sperare à Deo æternam beatitudinem et media ad eam consequendam, veniam nimirum peccatorum et perseverantiam finalem. 3. Quoad charitatem, quia Deus est bonitas infinita, tenemur eum super omnia diligere; huic autem præcepto alterum adjicitur charitatis, scilicet diligendi proximum sicut nos ipsos. 4. Ad salutem demum obtinendam sunt etiam necessaria bona opera, servando mandata Dei et Ecclesiæ, quæ in Decalogi et Ecclesiæ præceptis continentur.

132. — Quod autem spectat ad secundum munus explicandi Evangelium, sive Scripturam, sciendum duos ipsam sensus habere, *litteralem* et *mysticum*. Ille est *litteralis*, qui per ipsa verba significatur. *Mysticus*, qui non significatur per verba, sed per rem ipsis verbis significatam, verbi gratiâ, cum dicitur: *Si oculus tuus scandalizat te, abscinde eum, etc.* Hic non quidem præcipitur oculi abscissio, sed scandali, sive occasionis. Sensus autem *mysticus* in tres alios subdividitur. 1. In *allegoricum*, scilicet: spectantem ad res credendas; 2. in *anagogicum*, spectantem ad bona speranda; 3. in *tropologicum*, spectantem ad mores. Regulariter verba Scripturæ in litterali sensu accipi debent, nisi adsit absurdum, prout cum dicitur: *Petra autem erat Christus*, et similia. Sæpè autem Scripturæ textus utrumque sensum habent, litteralem simul et mysticum. Mystico sæpè convenit ut Sacerdotes in concionibus utantur, præsertim si est tropologicus, sive moralis. Licet etiam uti aliquando sensu vocato *accommodatitio*, modò id piè et prudenter agatur.

APPENDIX IV.

De nonnullis monitis notabilioribus ad Confessarios et Parochos: adjectâ in calce Praxi orationis mentalis, quam edocere possunt eos qui in ea versati non sunt.

§. I.

Monita ad Confessarios.

EX his omnibus quæ superius diximus adnotanda hîc sunt aliqua principaliora, quæ Confessarius attendere debet in officio suo exercendo.

I. Primum omnium curet ex una parte, ut quàm maximam adhibeat charitatem in excipiendis peccatoribus, et in excitandis eorum animis ad fiduciam in Dei misericordia collocandam. Sed ex alia parte caveant ne ob humanum respectum prætermittant illos eâ quâ opus est fortitudine admonere, simulque ante eorum oculos proponere infelicissimum, in quo reperiuntur, statum, media opportuna præscribendo quibus ex malis habitibus jam malè vivendo comparatis se liberare possint. Et præcipuè sit inflexibilis in differenda absolutione, quoties oportebit. Hoc primum monitum forsàn, quinimo est quod maximum omnium habet momentum; quodd si Confessarius non exsequatur, nec suam nec aliorum salutem operabitur.

II. Rudes et alios neglectæ conscientiæ non omittat interrogare, utrùm sciant principalia fidei mysteria, et cætera scitu necessaria ad salutem æternam, ut dictum fuit *Tract. ult. n. 18*. Et insuper ne omittat eosdem interrogare de illis in quæ frequentius labi solent, cùm de illis se non accusant, juxta dicta *ex cit. n. 18 ad 30*.

III. Cautissimus sit in interrogando de materia turpi, præsertim puellas et pueros, ne quod ignorant isti addiscant, aut saltem ad curiositatem excitentur. Ex alia parte non omittat exquirere ab eis an in hac materia aliquid deliquerint, quod rubore celaverint. Et circa hoc non sibi satis habeat illos perfunctoriè et in generali interrogare utrùm in conscientia habeant aliquid peccatum ex rubore omissum; nam à quibusdam, nimirum à rudibus, pecudum custodibus, puellis et juvenculis, opus est semel atque iterum solerter expiscari aliquid peccatum quod reticent, argutias et circumlocutiones adhibendo. Hoc maximè efficiendum, ut eis animus præbeatur, et dicatur ne timeant, quia ipse absolvet eos ab omnibus peccatis; et quòd si omnes conscientiae sinus aperient, deinde maximam pacem et consolationem conscientiae assequuntur. Hæc diligentia præsertim cum moribundis adhibeatur. Et non abs re erit si idem efficietur cum puellis quæ devotionem profitentur: quot ex istis reperiuntur sacrilegiis gravatæ ob aliquid peccatum quod reticuerunt! Sed potissimum astutiis utendum cum pueris et puellis, qui spirituales non sunt. Priùs interroget utrùm pravas cogitationes habuerint? Si protulerint, aut audiverint verba obscena? Et deinde, si inter se manibus jocaverint? Et an id egerint clanculum? quòd si affirmaverint, signum erit illos ludos fuisse illicitos. En celebrem regulam quam tradit *S. Thomas (a)*. *Frequenter quæ præ confusione pœnitens taceret, interrogatus revelat, etc.* Et deinde: *In interrogationibus faciendis, attendendum ut non fiat explicita interrogatio, nisi de illis quæ omnibus manifesta sunt; de aliis autem ita debet à longinquo* (nota) *fieri interrogatio, ut si commisit, dicat; si non commisit, non addiscat.* Idem Sanctus monet Confessarium, ne in peccatis turpibus *descendat nimis ad particulares circumstantias*. Notandum illud *nimis*, quod significat regulariter loquendo non esse omittendas illas interrogationes quæ opus sunt ad

---

(a) *D. Thomas in 4. d. 19. q. 2. in fin. Expos. text. v. Et idem.*

cognoscendam substantiam peccati cum suis speciebus et numero. Præterea hîc juvat animadvertere quòd si Confessarius in excipiendis confessionibus sensuales tentationes pati solet, modò illis non assentiatur, et voluntariè eis causam non præbeat, nihil debet pavore concuti, nec propterea debet ab excipiendis confessionibus abstinere: nam hoc intendit dæmon eum deturbando hujusmodi tentationibus, ipsum à bono, quod operatur, removere. Antequam confessionarium ingrediatur, protestetur se nolle assentiri, se commendet Mariæ sanctissimæ, et postea in confessionario mentem ad Deum elevet; et cum vehementius vexatur, se vertat versùs aliquam imaginem devotam, et illi se commendet. Cæterùm satis erit illi qui est timoratae conscientiae, invigilare ad non præstandum consensum illis suggestionibus, aut motibus sensualibus quos patitur, ut jam dictum est *Tom. 1. Tr. III. n. 40. et seq.*

IV. Patres matresque familiâs interroget non modò in genere circa filiorum educationem, sed etiam in particulari, et maximè exquirat utrùm filios sicut oportet corrigant; an curent ut illi addiscant doctrinam christianam; ut consortium eorum qui pravo sunt exemplo, vel diversi sexûs, vitent, et præsertim si puellæ sunt, ne cum juvenibus conversentur, et multò minùs cum personis suspectis, scilicèt cum uxoris, religiosi et ecclesiasticis.

V. Etiam si valde frequens esset pœnitentium concursus, non acceleret confessiones plusquàm par est, ita ut ob audiendas plurium confessiones, deficiat vel circa integritatem confessionis, vel circa debitam dispositionem, aut omittat illis necessaria monita suggerere.

VI. Cum aliquis confitetur aliquod grave peccatum, et præsertim si pluries illud iteraverit, non sufficiet exquirere tantummodo speciem et numerum; sed interroget ampliùs, utrùm antè in illud cadere consueverit? Et insuper exquirat de qualitate personæ cum qua peccaverit? Et quo loco? ut cognoscat utrùm sit habitus, aut occasio quæ sit auferenda. Et in hoc desunt non pauci Confessarii, et indè tot animarum

ruina emanat : omittendo enim Confessarius hujusmodi interrogationes , nequit dignoscere utrùm pœnitens sit recidivus , et consequenter nequit illi remedia opportuna exhibere ad extirpandum habitum , vel occasionem. Observetur quod dictum est *Tr. ult. ex n. 2 ad 17.* ubi vidimus *n. 9.* quòd pœnitens recidivus non potest absolvi , nisi post emendationis experientiam , vel post exhibitum suæ dispositionis extraordinarium aliquod signum. Et cùm agitur de occasione proxima , forti magnoque sit animo , postposità omni personarum acceptatione , in differenda absolutione , quousque pœnitens occasionem removeat , quando actu existit , ut explicavimus *n. 7.* At si occasio est necessaria , saltem quousque ex proxima fiat remota adhibendo media sibi præscripta , *ibid. n. 7.* Potissimum sit inflexibilis in deneganda absolutione sponsis qui consuetudine invicem utuntur , sicut et parentibus qui id permittunt , neque credat illis asserentibus nihil inter se inesse mali : hoc enim est moraliter impossibile , ut docet experientia ; vide *Tract. ult. n. 3.* , ubi etiam sermo fit de iis qui invicem se adamant.

VII. Deneget absolutionem quoque illis qui ad aliquem sacrum Ordinem promoveri cupiunt , dum adhuc aliquo vitioso habitu tenentur , nisi prius perspexerit illos positivam probitatem ad hunc gradum tantopere à sacris canonibus requisitam adeptos fuisse , ut dictum est *ib. n. 16 et 17.*

VIII. Caveat etiam ne à vocatione religiosa ob humanos respectus aliquem adolescentem dissuadeat ; quod quidem à peccato mortali excusari nequit , ut docet *S. Thomas , Quodlib. 3. a. 14.* Quot imperiti Confessarii sibi scrupulum non faciunt quòd juvenes , qui ad statum perfectiorem sunt vocati , à bono proposito avertunt , nullà alià ducti ratione , nisi ut eorum propinquis obsequantur , asserendo filios morem parentibus gerere debere ! Docent communiter DD. cum *S. Thoma* , in statù electione unumquemque suà frui libertate ; et Deo potius vocanti , quàm parentibus parendum esse. E contrario advertat Confessarius non posse absolvi quosdam qui non vocati

ad sacros Ordines ascendere vellent, prout notatum est fusiùs *Append. III. n. 45.*

IX. In excipiendis Sacerdotum confessionibus sit suavis atque urbanus; sed contrà sit fortis in correctionibus debitis adhibendis, aut in deneganda absolutione, cùm judicii ratio sic exigit. Potissimùm hanc fortitudine agendum est cum Sacerdotibus qui in gravia peccata relapsi, quin se unquam emendaverint, ausi sunt tamen celebrare, aucupando absolutionem ab aliquo Confessariis qui hoc funguntur officio, et laborant ut damnentur. Hi Sacerdotes pravis habitibus detenti palàm solent in sacristia confiteri, ut absolutionem, quæ eis deneganda esset, extorqueant sub prætextu scandali quod eveniret (quemadmodum illi exponunt), si à celebrando desistere deberent. Sit constans Confessarius cum hujusmodi sacrilegis in differenda absolutione, eos adstringat ad repetendas confessiones tanquam irritas, et ad confitendum de omnibus sacrificiis celebratis; et interim ad abstinendum à celebratione, usquedum suæ emendationis perspicua indicia præbebunt. Quòd si quis diceret ob scandalum à celebrando abstinere non posse, respondeat quòd deesse non possunt justis prætextus, si vellet desistere à celebrando; cæterùm si ipse id facere renuit, dicat quòd celebrare potest, si est certus se habere contritionem, sed quòd ipse pro tunc non potest eum absolvere, dum certus non est, ut oportet, de ejus dispositione; imò justum habet motivum credendi oppositum, cùm observet tot relapsus sinè emendatione. Et hoc modo agendo potest sperari fore ut resipiscat, et salvetur ille miser Sacerdos; secùs ambo damnabuntur.

X. Generaliter autem loquendo, si accedat Sacerdos conscientia parum meticulosæ, non omittat eum interrogare de tribus: 1. si distulerit celebrationem missarum per mensem, præsertim si sunt defunctorum (vide *Append. III. n. 107.*). 2. Si festinanter celebravit; nam Missam persolvendo infra spatium horæ quadrantis, etiamsi esset de defunctis, aut votiva de B. Virgine, non excusarentur quidem à peccato mortali (vide *Tom. II. Tract. XV. n. 84 ad 86.*),

quia in tali spatio non poterit notabiliter non defici in multis cæremoniis, aut saltem in gravitate quam tanti sacrificii veneratio exposcit. 3. Si satisfacit obligationi divini officii, præsertim si est beneficiatus. Non omittat autem ei suadere ut se habilem reddat, pro sua capacitate, ad animarum salutem promovendam. Et cum gravis adesset Confessariorum penuria in sua regione, potest etiam eum obligare ad se idoneum reddendum ad tale officium, ut dictum est *Tr. XVI. n. 126 et 127.* Cum calore etiam insinuet ut ad sacrificium se præparet, et debitas post celebrationem agat gratias. Quoad orationem mentalem, sinè qua difficulter erit bonus Sacerdos, vide quod dicitur §. III. *circa principium.*

XI. Cum agitur de rei alterius restitutione, non absolvitur pœnitens, nisi prius (cum potest) restituat; quia accepta absolutione difficulter id efficiet. Advertat tamen quòd multi excusantur à restitutione ob præscriptionem in bona fide. Super quo notandum 1. quòd mobilia, cum intercedit titulus præsumptus, præscribuntur spatio trium annorum, et stabilia, 10 inter præsentés, et 20 inter absentes. 2. Probabile esse eam præscriptionem valere pro foro conscientiæ, etiam ubi in foro externo non viget lex præscriptionis, quemadmodum est in nostro regno, ob difficultatem quæ reperitur in probanda bona fide. Excipiuntur tamen illæ præscriptiones quæ expressè sunt prohibitæ ab aliqua lege municipali, v. g., in regno reprobatæ præscriptio hæredis, quando testator possedit malâ fide. Vide doctrinas adnotatas *Tom. I. Tractat. X. n. 10 ad 13.*

XII. Si pœnitens aliquâ affectus est injuriâ, propter quam offensor in curia inquisitus existit, eum non absolvat (regulariter loquendo) nisi remissionem inimico faciat. Vide cit. *Tom. I. Tract. IV. n. 17.*

XIII. Cum prævidet admonitionem non fore futuram, ne intra quidem tempus aliquod, et pœnitens existit in bona fide, Confessarius eam omittere debet. Vide *Tom. II. Tract. XVI. n. 108 et seq.*, præcipuè si agitur de aliquo matrimonio nulliter contracto; aliàs erit causa mille peccatorum, quæ faciè

committet pœnitens in mala fide constitutus, cùm perseverat in proxima occasione peccandi, si facilliter separari nequit ab existimata uxore. In eo casu quin pœnitentem in mala fide constituat, potest ad S. pœnitentiarum pro dispensatione scribere, juxta *formulam* adnotatam *Tom. II. Tract. XVIII. n. 88.* et pœnitenti dicat, ut post tot dies iterum redeat ad confitendum. Sed si peccatum in commune damnum spirituale vergeret, non debet Confessarius omittere pœnitentem admonere, licèt ille in bona fide existat, ut dictum fuit *eod. Tom. II. Tract. XVI. n. 116.* Excipitur præterea obligatio denunciandi Confessarios sollicitantes in materia turpi, quia Confessarii munus est talem obligationem imponere, licèt prævideat pœnitentem non adimpleturum esse, ut dictum est *Tract. XVI. n. 178. in fine.*

XIV. Juvat hìc animadvertere quòd licèt Confessarius non teneatur, nec viri prudentis sit ut ipse se immisceat in tales denuntiationes deferendas, nihilominus in aliquo raro casu potest teneri ad has partes suscipiendas, cùm ageretur de consulendo damno còmmuni religionis, aut communitatis. In eo casu potest ipse ab Episcopo expetere ut sibi talem denuntiationem excipiendi facultatem impertiatur; et deinde eam sic excipiet (refert modum, qui tenendus est, cognoscere). Ei notanda sunt sequentia: 1. nomen sollicitantis; 2. tempus quo illa accidit; 3. locus, nempe ecclesia et confessionale ubi patrata est; 4. circumstantiæ personæ sollicitantis, nempe ætas, statura, capilli, etc. Debet autem monere pœnitentem quòd si illa innocentem accusaret Sacerdotem de tali crimine, subjaceret casui reservato Pontifici, ut habetur ex bulla *Sacramentum*, Benedict. XIV. juxta dicta *Tract. XVI. n. 129.* Item jurejurando eam adstringat, ne præfatam denuntiationem alicui communicet. Deniquè advertat, adnotanda tantùm illa verba et eas actiones sollicitantes quæ possunt manifestari Episcopo, quin manifestet culpam, si quam pœnitens commisit.

XV. Non sit difficilis ad excipiendas confessione generales ab eo qui sic confiteri cupit, licèt nulla

adsit necessitas. Dicebat S. Carolus Borromæus confessiones generales valde prodesse ad vitæ novæ perseverantem mutationem. Sed si magnus populi concursus fuerit, curet ad opportunius tempus eam differe: quòd si nunquam ei vacabit tempus quod occupationibus non præpediatur, ut accidit in missionibus, curet saltem summam excipere illam confessionem generalem (modò non sit necessaria) tantummodò exquirendo species et tempus peccatorum habituatorum, quin immoretur ad exquirendum numerum et circumstantias particulares.

XVI. Non prætermittat disponere quemlibet ad actum doloris, suggerendo ipse motiva tam attritionis quàm contritionis, eo modo quo dictum est *Tract. XVI. n. 117.*, dum illi actus quos eliciunt rudes sinè motivis, parvi aut nihili valent. Cùm verò Confessarius rectè præsumere potest pœnitentem actum doloris uti debet elicuisse, tunc satis erit ante absolutionem ei dicere ut renovet dolorem. Et præcipuè advertat quòd si pœnitens accedit indispositus, ille pro viribus conari debet ad eum disponendum pro absolutione; vide *ibid. n. 105.*

XVII. Illos pœnitentes qui afferunt tantùm peccata venialia, sed habituada, non absolvat, nisi perspectum habeat illos verè pœnitere et verum propositum habere, saltem de aliquo illorum: aut nisi exhibeant pro materia certa aliquod gravius peccatum anteactæ vitæ, ut notatum est *Tract. XVI. n. 23.* Quot confessiones invalidæ (quæ in se sunt vera sacrilegia) quotidie committuntur ob Confessariorum socordiam!

XVIII. Imponat tantùm illas pœnitentias quas judicare potest à pœnitente faciliter adimpletum iri, ut dictum est *Tract. XVI. n. 51.*; sed curet ut illæ sint medicinales, putà frequentia sacramentorum, visitationes, se Deo commendare mane et vespere, legere aliquem librum spiritualem, se ad aliquam congregationem adscribere; etc.

XIX. Personis spiritualibus quæ frequentant sacramenta, insinuare non omittat orationis mentalis usum, rationem deinde exigendo de ea; saltem eas

interrogando an omiserint eam aliquando. Hâc mediocri diligentia adhibitâ, quilibet Confessarius poterit multas animas sanctificare. Nec sit difficilis ad communionem frequentem concedendam, quoties cognoscit, aut prudenter judicat pœnitentem animæ suæ perfectum consecuturum. Vide *Append. I. ex n. 30.*

XX. Scrupulosis maximè suadeat obedientiam, et illis semper affirmet quòd obediendo tutâ viâ incedent, et non obediendo in periculum se perdendi conjiciunt. Sit fortis et rigidus in efficiendo ut sibi obediatur; sermonem cum eis semper adhibendo constantem, quia si ancipiti sermone cum eis loquitur, eos magis confundet. Exhibeat regulas generales ad dubia deponenda, pro cujusque dispositione: v. gr., scrupulum facienti circa præteritas confessiones, sub obedientia præcipiat, ne confiteatur, nisi de peccatis à se certè pro mortalibus cognitis et certè nunquam confessis. Et in hoc Confessarius forti animo sit in eum non audiendo, nisi obediat; quia si quando cedit, et eum auscultat, pœnitens animo erit semper deturbatus: nonnulli Confessarii animas in miserimum statum reddunt, eas audiendo. Illi verò qui timet quamlibet actionem suam esse peccatum, imponat ut scrupulum vincat, et liberè operetur ubi certum peccatum non animadvertit; vide dicta *Tom. I. Tract. I. ex n. 8.*

XXI. Circa opinionum delectum, cùm agitur de removendo pœnitente à peccati formalis periculo, Confessarius non rarò sequi debet benigniores, quantum christiana prudentia suggerit. Cùm verò aliqua opinio proximius reddit peccati formalis periculum, tunc omnino suadere debet rigidiorē: vide dicta *Tract. ult. n. 3.* Dico *suadere*, quia quando opinio est verè probabilis, et pœnitens vult eam sequi, non potest ei absolutionem denegare, ob certum jus quod ille acquisivit ex confessione peccatorum suorum jam facta, ut dictum est *Tract. XVI. n. 119.*

XXII. In excipiendis mulierum confessionibus, et in tractando cum eisdem, austeritate majore quàm potest utatur, prout prudentia suadet; ideoque recuset munera; familiaritatem, et quicquid causa animi

adhæSIONIS esse potest, vitet. Quoniam hoc negligendo Confessarii quot animas in exitium induxerunt proprias et pœnitentium! Vide *Tract. ult. n. 55.*

XXIII. Sit humilis, et de sua doctrina non sibi blandiatur; quare persæpe Deo fundat preces, ut per Jesu Christi merita sibi lumen de cœlo impertiatur, præsertim in dubiis casibus. *Invocavi, et venit in me Spiritus sapientiæ. Sap. 7.* Ideoque Confessarius qui orationi non vacat, difficulter rectè incedet. Potissimum id faciat in dirigenda aliqua anima elevata, cui Deus gratiis supernaturalibus favet, cùm ille in tali materia parum expertus est. Nonnulli, qui vix scientiæ mysticæ notitiam attigerunt, erubescunt alios consulere: non ita agunt verè humiles; hi non solum alios consulunt, et non paucos cùm oportet, sed etiam zelotypià non afficiuntur in dimittendo hujusmodi animas, ut dirigantur à magistris se peritioribus, aut saltem ut eorum judicium auscultent. Has autem animas Confessarius non auscultet die festo; festis enim præbeat locum aliis magis indigentibus, præsertim iis qui laboribus dant operam, et nuptis.

---

§. II.

Monita ad Párochos.

LUBET híc breviter adnotare nonnulla onera magis præcipua, quibus Párochi tenentur circa curam suarum ovium.

1. Párochus tenetur ad eas instruendas in mysteriis fidei, et rebus ad salutem necessariis, ut sunt: 1. quatuor mysteria principalia, nempe quòd sit *unus Deus*, et quòd sit omnipotens, sapientissimus creator et Dominus totius, misericors et amabilis super omnia bona; præsertim quòd sit justus remunerator bonorum et malorum; item docere debet mysterium SS. Trinitatis, incarnationis et mortis Jesu Christi. 2. Sacramenta necessaria, nempe Baptismum, Eucharistiam et Pœnitentiam; reliqua, saltem cùm suscipienda sunt. 3. Articulos symboli, et inter hos præsertim B. Mariæ virginitatem, sessionem Jesu Christi ad dexteram Patris, nempe quòd ille in cœlo sit in æquali gloria cum Patre; resurrectionem corporum in judicio finali quod fiet à Jesu Christo; unitatem romanæ Ecclesiæ in qua solùm habetur salus, et deinde paradisi et inferni æternitatem. Quæ omnia quilibet fidelis sub gravi præcepto scire tenetur. 4. Præcepta decalogi et Ecclesiæ: 5. *Pater noster* et *Ave, Maria*, actus fidei, spei, amoris et contritionis. Igitur quemadmodum graviter peccat qui hæc scire negligit (et quidem non solùm verborum textus, sed etiam in quantum ad sensum); ita etiam graviter peccat Párochus, prout comm. dicunt DD., si per se, aut per alium idoneum (eo legitimè impedito, ut ait Trid., sess. 5. cap. 2) negligit ea docere saltem quoad substantiam suos subditos, aut pueros et adultos qui illa nesciunt. Hinc fit quòd cùm ipse observat parentes aut dominos non mittere filios aut famulos ad doctrinam, tenetur expedientia media capere cum Episcopo qui, ut ait Trid., sess. 24. cap. 4., potest parentes etiam per censuras ecclesiasticas ad id compellere.

tere. Parochi vigilantes apud se adnotatos habent pueros, ut videant qui desunt. Imò dicit *Croix* (*lib. 2. n. 149. et l. 3. part. 1. n. 763.*), quòd si adsunt ignorantes qui ecclesiam adire nequeunt, quia domos vel greges custodire debent, cùm isti sunt in gravi necessitate spiritali, debet Parochus privatim eos perquirere, *ut cum quantocunque suo incommodo*, sicut auctor loquitur, eos instruat. Saltem dicimus, quando hoc valde sibi erit difficile ob multitudinem hujusmodi ignorantium, saltem eos curet examinare et instruere tempore præcepti paschalis, aut cùm accedunt ad petendas fides ut confirmentur, aut ut Matrimonium contrahant. Expedit pariter ut Parochus exploret magistros et magistras, ut possint pueros et puellas doctrinam ac media in Dei timore vivendi docere.

II. Parochus per se ipsum tenetur sacramenta ministrare, quoties justè subditi ab eo id petunt. Et si fortè habet œconomum, debet bene illius vitam et scientiam explorare; secùs, de perturbationibus quæ accident ipse Deo rationem redditurus est. Item tenetur assistere moribundis, si alius idoneus non reperitur, et speciali attentione assistere debet peccatoribus habitualis moribundis; illi enim in gravi necessitate suæ peculiaris assistentiæ existunt. Et circa Extremam Unctionem, advertat quod dicit Catechismus rom. (*part. 2. cap. 6 n. 9.*): *Grovissimè peccant, qui illud tempus ægrotis ungendi observare solent, cùm jam omni salutis spe amissa, vitâ et sensibus carere incipiant.* Tenetur etiam Parochus se certum facere utrùm subditi sui præcepto paschali satisfecerint. *Barbos. de Offic. Paroch. cap. 2. n. 7.*, et *Segneri, Paroch. instr. cap. 23.* Et sit cantus ne schedulas communionis committat cuilibet clerico.

III. Debet impedire quominus habitus clericalis conferatur illis juvenibus aut pueris, qui in suis moribus spiritûs ecclesiastici indolem non præ se ferunt. Debet cum diligentia clericos suos instruere, qui habitum deferunt clericalem, ut ad statum ecclesiasticum progrediantur; secùs illi sinè disciplina educati, cùm effrenati reperiantur, sive per fas, sive per nefas ad ordines promovebuntur, et evadent scandalum loci.

Omitto sermonem facere de gravi illa ratione quam Deo reddituri sunt Parochi illi qui fides exhibent ordinandis, quos ipsi jam aut cognoscunt Ordinibus indignos esse, aut eas exhibent antequam sedulâ præcedente diligentia de illorum probitate exquisiverint.

IV. Parochus tenetur exquirere de iis qui vivunt in peccato, ut corrigantur. Item de inimiciis et scandalis quæ serpunt, præsertim inter sponso, ut opportunè illis occurrat, quantum potest. Dicit *S. Thom.* (2. 2. q. 15. a. 5.): *Qui habet specialem curam alterius, debet eum quærere ad hoc, ut corrigat de peccato.* Cum verò aliquod scandalum ab aliquo potente (præsertim si est Sacerdos) observat cui ipse prospicere non potest, debet saltem rem ad Episcopum deferre, ut ipse consulat. Et id quovis intuitu aut timore negligere non debet; bonus Pastor tenetur provium suarum salute animam ponere.

V. Curet ne sponso verba multo tempore ante Matrimonium excipiat, quia initis sponsalibus, totum illud tempus quod inter nuptias interfluit, in peccato tam sponsi quam eorum parentes perseverabunt.

VI. Cum in regione notabiles audiuntur perturbationes quibus Parochus consulere nequit, tenetur ille conari ut missio advocetur, nisi aliud reperiatur expediens, quo illis prospiciatur. Et semper expediens erit interdum Confessarios externos arcessere pro animabus erubescensibus, præsertim si in suum oppidum non solet concionator quadagesimalis advenire. Ille autem Parochus qui missiones respuit, non mediocrem suæ probitatis suspicionem ingerit.

VII. Parochus non solum debet malum avertere, sed etiam bonum promovere, quemadmodum boni Pastores efficiunt, qui non desistunt hortari ad sacramentorum et congregationum frequentiam, ad visitationes SS. Sacramenti et divinæ Matris, ad novenas, ad Venerabile, cum Viaticum circumfertur, associandum.

VIII. Curet persæpe ut populus singulari studio Mariæ SS. devotionem prosequatur, insinuando quanta sit ejus potentia et misericordia erga suos devotos.

Idcirco insinuet ut recitent rosarium in communi quotidie unà cum familia, ut jejunent Sabbato et celebrent novenas septem festivitatum, quas ex altari annuntiabit populo quoties aliqua novena accidit. Expediet propterea ut Sabbato ille conciunculam faciat, narrando aliquod exemplum beatissimæ Virginis, et semel in anno celebrare aliquam novenam solemniorum cum sermone et expositione Venerabilis; et propterea uti poterit, inter cæteros, libro quem typis edidi, cui titulus: *Glorie di Maria*, ubi collectam reperiet materiam et exempla. Felix ille Parochus qui suas oves ferventes tenet erga devotionem Mariæ! nam illæ, Virgine opitulante, rectè vivent, et ipse Advocatum in vitæ exitu potentem habebit. Vide dicta *Tom. I. Tract. VII. n. 37.*, ubi locuti fuimus de rebus quæ majoris sunt momenti, et quæ Parochus prædicando debet potius populo suadere.

Potissimum insinuet usum petitionis; nempe ut sæpè se Deo commendent, ab eo præsertim sanctam perseverantiam postulando propter Jesu et Mariæ amorem; sæpiùs explicando quòd divinæ gratiæ, et præcipuè donum perseverantiæ, non obtinentur nisi petantur: *Petite, et accipietis.* Et publicet sæpè illam magnam Jesu Christi promissionem, quòd quidquid Patrem petierimus in ejus nomine, Pater dabit nobis: *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Joa. 16. 23.* Insinuet etiam instanter usum orationis mentalis, et curet faciendam in ecclesia unà cum populo quolibet die, aut saltem quolibet die festo, docendo etiam modum quo fieri potest domi. Ideoque hìc subjungitur instructio sequens, ubi sermo fit de necessitate, et deinde de modo practico orationis mentalis.

§. III.

Brevis praxis orationis mentalis.

ANTEQUAM de praxi et modo orationis mentalis sermo fiat, juvat de orationis mentalis necessitate cognoscenda aliquid dicere. Duo sunt hujus necessitatis momenta. Primum est quod innuit S. Augustinus, nempe quòd incedenti clausis oculis impossibile est viam et suæ salutis media intueri. Veritates æternæ sunt supernaturalia negotia quæ oculis corporeis conspici nequeunt, sed oculis mentis, cogitatione nimirum et consideratione, assequi possumus. Igitur qui orationi mentali non incumbit, non considerat, et consequenter suæ salutis æternæ negotium quanti intersit non videt, et viam quæ tenenda est ut illuc eat, non prospicit. Id quidem fuit quod scripsit S. Bernardus ad Eugenium Papam: *Timeo tibi, Eugeni, ne multitudo negotiorum, intermissâ oratione et consideratione, te ad cor durum perducatur, quod se ipsum non exhorret, quia non sentit, (lib. 1. Consid. ad Eug. Pont.).* Ut quis suam æternam curet salutem, oportet ut sit ei cor flexibile seu docile et paratum ad divinarum inspirationum impressiones recipiendas, et ad eas exsequendas. Hoc expostulabat Salomon à Deo: *Dabis ergò sereno tuo cor docile.* 3. Reg. 3. 9. Dicit S. Joan. quòd animæ illæ sunt Dei, quæ intendunt ad audiendas et exsequendas divinas voces: *Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audivit à Patre et didicit, venit ad me.* Joan. 6. 45. Cor nostrum in se durum est, quia totum primum est ad carnis voluptates sequendas, et est spiritus legibus obstans. Illud autem flexibile redditur gratiæ influxibus, quæ per orationem illi infunditur: ibi anima ad divinam bonitatem et ad amorem Dei, qui erga eam est singularis, considerandum movetur; illa inflammatur, emollitur, et divinis vocationibus redditur obediens, quemadmodum experiebatur David qui dicebat: *In meditatione mea exardescet ignis.* Aliter cor durum, obsistens, inobediens remanebit, et in die novissimo malè habebit;

Cor durum habebit malè in novissimo, et qui amat periculum in illo peribit. Eccl. 3. 27. In sua duritie persistens, infortunium subibit, quòd nē cognoscet quidem se tale esse: cor enim quod nō meditatur, ait S. Bernardus, *se ipsum non exhorret, quia non sentit.* Nam defectus suos et impedimenta quæ suæ salutis obijcit, non percipit. Et advertendum quòd S. Bernardus scribebat ad Pontificem, qui quidem non omittebat orationem (si fortè quando eam intermittebat) propter negotia mundana, sed propter negotia quæ omnia Ecclesiæ ac Dei gloriæ momenta respiciebant. Opus est ut id præsertim animadvertant Sacerdotes, qui majoribus oneribus cū premantur, majori divinarum gratiarum præsidio indigent, et consequenter oratione, ut robur assequantur quo illa sustinere possint; et non tantū illi qui orationem negligunt, ut in secularibus negotiis incumbant, sed etiam illi qui ab ea abducuntur, ut opera spiritualia in proximi commoda promoveant, v. gr., ut confessiones audiant, concionentur, aut scribant.

Huic arridet quod scripsit S. Theresia (*Epist. 8.*) ad Episcopum Uxamæ, qui cæteroquin maximo zelo ovium suarum salutis, sed non multū orationi vacabat, dum interdū eam omittebat. Quare Sancta suppetuo illustrata lumine particulari, aut etiam per revelationem cognito hujusmodi Prælati defectu, licet ipse esset suus Confessarius, ut eum emendatum videret, sibi difficultas nulla fuit illum admonendi, eique ita scripsit, vertendo verba in latinum sermonem: *Cū referrem Domino nostro quas ipse contulit in te gratias, concedendo humilitatem, charitatem et zelum, petii ab eo ut tibi omnium virtutum accessionem largiretur: nullam patefecit in te desiderari, nisi quod præ omnibus præcipuum est, (et deficiente fundamento, opus ruit, et nutat). Desideratur igitur in te oratio et perseverantia in oratione cum constantia, disrumpendo unionis sustentaculum, nimirum Spiritus Sancti unctionem; ex cujus carentia oritur omnis siccitas, et disjunctio quam anima patitur.* Et postea subjungit: *Licet in nobis nullæ videantur inesse imperfectiones, cū verò*

animæ oculos Deus aperit, quemadmodum efficere solet in oratione, perspicuè hæ conspiciuntur imperfectiones. Et hoc protectò est quod declaravit Spiritus Sanctus, nempe quòd ex meditationis deficientia mundus peccatoribus scatet, et infernus animabus quotidie repletur. Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde. Jer. 12. 13.

Alterum principale fundamentum, et majoris momenti pro necessitate orationis mentalis, est quòd animæ quæ non meditantur, non orant, et ita pereunt. Virtutes in illo qui orationi non vacat, licèt reperiantur, nihilominus nec stabiles nec perseverantes se præstabunt, quia perseverantia nisi petitionibus, et quidem perseverantibus non obtinetur. Hinc fit quòd qui non petit perseveranter, non perseverabit. Propterea S. Paulus discipulos suos, ut sinè intermissione orarent, hortabatur: *Sinè intermissione orate. 1. Thess. 5.* Et ipse Salvator dicebat nunquam ab oratione cessandum esse: *Oportet semper orare, et non deficere. Luc. 18. 1.* Et hinc oritur quòd meditatio sit moraliter necessaria animabus, ut in Dei gratia persistent. Dico *moraliter necessaria*, quia licèt, ex se loquendo, sinè meditatione possit quis in gratia acquisita perdurare, attamen cùm non meditatur, est moraliter impossibile, nempe difficillimum, ne in gravia peccata labatur; et ratio est illa quam paulò superius innuimus, quia ille qui orationi non vacat, in alia animum distrahens, parum indigentias suas percipiet, parvi pericula sua faciet, parùm curabit media suscipienda et exsequenda ut ab illis caveat, et parùm deniquè orandi necessitatem, in qua reperitur, cognoscet; et ab orando desistet, et non orando utiquè peribit. Magnus ille Episcopus Palafox, in adnotationibus ad præfatam epistolam S. Theresiæ, quam ille vocat omnium maximè spirituales inter alias Sanctæ, (n. 10.) sic scribit: *Hinc discere debemus nos Prælati, non satès esse zelum, nec charitatem sinè oratione, quia virtutes quæ oratione non fulciuntur, deficiunt, et nos peribimus. Ratio patens est: quomodo durare potest charitas, si Deus perseverantiam non præstabit? quomodo nobis perseverantiam præstabit Domi-*

nus, si eam ab ipso non expostulamus? quomodo eam expostulabimus sinè oratione? quomodo hoc miraculum (nempe perseverantiam obtinere sinè oratione) fiet sublato aquæducto cœlestium influxuum in animas, nempe orationem? sublata oratione, nulla cum Deo intercedit communicatio, ut virtutes conserventur, nec aliud medium, nec aliud remedium existit ut à Deo bona consequamur.

Contrà nos monitos facit Dominus quòd qui veritates æternas, nempe mortem, judicium et duas æternitates, felicem, aut infelicem, quæ nos manent, meditaverit, immunem à peccatis se servabit: *Memorare novissima tua, et in æternum non peccabis. Eccli. 7. 40.* Dicebat David quòd æternitatis meditatio eum in virtutum exercitium incitabat, et ad spiritum à defectibus purgandum: *Cogitavi dies antiquos, et annos æternos in mente habui... et exercitabar, et scopebam spiritum meum. Psal. 76. 6. 7.* Et dicebat quidam auctor quòd si interrogarentur damnati, cur vos in inferno reperimini? responderent major eorum pars: nos in inferno reperimur, quia infernum non cogitavimus. Qui in spiritualibus exercitiis de veritatibus æternis commonetur, impossibile est ut ad Deum non convertatur, si illas attentè audit, et illas credit. S. Vincentius de Paulo dicere solebat quòd si peccator missionibus aut exercitiis spiritualibus ex animo adesset, et se non converteret, prodigio hoc simillimum erit; et tamen qui concionatur et loquitur in exercitiis, non est nisi homo, dum in oratione mentali est Deus ipse qui animam alloquitur: *Ducam eam in solitudinem, et loquar ad cor ejus. Oseæ, 2. 14.* Deus utiquè omni concionatore sapientiùs loquitur. Omnes Sancti facti sunt sancti per meditationem. Et experienciâ docemur quòd illi qui orationi insistent cum difficultate in mortali peccatum decidunt: et si fortè quando cadunt, orationi insistendo, statim resipiscunt, et ad Deum revertuntur. Oratio mentalis et peccatum unà simul cohærere non possunt. Dicebat quidam Dei servus, quòd multi recitant rosarium, officium Virginis, jejunant et in peccato perdurant. Sed qui prosequitur orationem,

impossibile est ut pergat in Dei inimpicitia esse; aut orationem omittet, aut à peccato discedet. Sed si orationem non relinquet, non solùm à peccato avertetur, sed etiam à creaturarum amore dissolvetur, et amorem suum Deo dabit: *In meditatione mea exardescet ignis. Ps. 38. 4.* Oratio est fornax, ubi in divino amore animæ accenduntur. Possibile non est ex animo divinam bonitatem, meritum quod Deus habet ut ametur, amorem quo nos dilexit et diligit, considerare, et animam erga Deum non incendi. Dicebat idem regalis Propheta Deum cogitando, et opera magna charitatis suæ erga homines meditando, quòd totum se inflammatum sentiebat ad illi obsequendum, et suum spiritum deficere cùm incapax esset ad consolationes superabundantes recipiendas quibus tunc Dominus se ei communicabat: *Memor fui Dei, et delectatus sum et exercitatus sum, et defecit spiritus meus. Psal. 76. 3.* Sed ad praxim descendamus.

Loquendo de loco orationi magis accommodato, commodior est ecclesià; sed illi qui eò adire, aut ibi commorari non possunt, in quolibet loco, domi, villà, etiam deambulando, etiam laborando, mente ad Deum elevatâ, orationi vacare possunt: quot ruricolæ, cùm alio modo non possint, orationem laborando et in itinere faciunt! Qui Deum quærit, ubiquè et omni tempore eum invenit.

Quoad tempus, tempus matutinum est melius. Non bene diei actiones procedent cùm mane orationi non vacatum est. Oratio deberet utiquè bis in die, mane nempe et vespere, fieri; sed cùm vespere non vacat tempus, fiat saltem mane. Dicebat V. P. D. Caraf., piorum Operariorum fundator, quòd unus actus amoris cum fervore mane in oratione factus, potens erit ad animam per totum diem in fervore conservandam. Quantum ad tempus quo oratio durare debet, Parochus aut Confessarius pro sua prudentia se dirigat. Certum est quòd ut ad gradum aliquem perfectionis sublimem perveniat, non sufficit mediæ horæ spatium. Cæterùm hoc tempus sat erit pro incipientibus, sed maximè eis insinuet ne orationem omittant ariditatis tempore. Vide dicta *Append. I. n. 5.*

Deniquè veniamus ad modum docendi orationem. Illa tribus constat partibus, præparatione, meditatione et conclusione. In præparatione tres continentur actus, fidei, nempe de Dei præsentia, humilitatis et petitionis ut illustretur anima. Dicendo ita : 1. Deus meus, credo te esse mihi præsentem, et de abyssu meæ vilitatis te adoro. 2. Domine mi, propter peccata mea nunc in infernò mihi esset morandum; me pœnitet offēdisse te, parce mihi propter tuam pietatem. 3. Pater æternæ, propter Jesum et Mariam præbe mihi lucem in hac oratione, ut ex illa animæ meæ profectum percipiam. Deinde dicatur *Ave* ad Mariam SS. ut hanc lucem sibi impetret, et *Gloria Patri* ad S. Josephum, ad Angelum custodem, et ad sanctos Advocatos. Illi actus fiant attentè, sed breviter, et statim ad meditationem procedatur.

Pro meditatione juvat eum præsertim, si legere scit, aliquo libro uti, sistendo ubi animus motum se magis sentit. Dicit S. Franciscus Sales. quòd in hoc faciendum est ut apes faciunt, quæ insident in flore donec mel exhaustiant, et deinde ad alium trans-eunt. Qui verò legere nescit, meditetur novissima, beneficia Dei, et maximè vitam et passionem Jesu Christi : meditatio passionis (dicebat S. Franciscus Sales.) debet esse nobis ordinaria. O quàm perbellus liber est passio Jesu pro animabus devotis ! ibi meliùs quàm in alio libro peccati malitia et Dei erga homines amor percipitur. Locuta fuit olim quædam Redemptoris imago ad V. Fr. Bernardum de Corlione, qui eum rogavit utrùm sibi placeret ut ipse legere edisceret ? Imago respondit : *Quid tibi cum legere ? Quid tibi cum libris ? Ego sum liber tuus, hic tibi sufficit.*

Hic advertendum est orationis mentalis profectum non solùm nec tantùm in meditatione consistere, quantùm in affectus eliciendo, petendo et deliberando; hi sunt tres fructus meditationis, prout innuimus *App. I. n. 3.* Igitur postquam quis aliquam maximam æternam meditatus erit, et postquam ad cor ejus Deus allocutus fuerit, opus est ut ipse Deum alloquatur

per affectus, sive actus fidei, gratiarum actionum, adorationis, humilitatis, et potissimum amoris et contritionis, qui actus etiam amoris est. Amor est illud aureum vinculum quod animam cum Deo copulat. *Charitas est vinculum perfectionis.* Quilibet amoris actus est thesaurus qui de divina amicitia nos certos facit: *Infinitus enim est thesaurus hominibus, quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiae Dei.* Sap. 7. 14. *Ego diligentes me diligo.* Prov. 8. 17. *Qui autem diligit me, diligitur à Patre meo.* Joan. 14. 21. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* 1. Petr. 4. 8. Vide dicta in Opere morali, lib. 6. n. 442. Venerabilis soror Maria crucifixa vidit magnam flammam in quam nonnullas paleas projectas vidit statim incendi; ex hoc sibi cognitum factum est per quemlibet amoris actum ab anima abstergi ac destrui omnes culpas commissas. Præterea docet S. Thomas quemlibet actum amoris efficere ut nos gloriæ æternæ gradum unum adipiscamur: quilibet actus charitatis meretur vitam æternam. Actus amoris autem sunt dicere: *Deus meus, te omnibus præpono. Ex toto corde te diligo.* Aut se totum in voluntatem divinam committere, dicendo: *Domine, fac me cognoscere quid de me tibi placeat, quoniam paratus sum ad omnia.* Aut se sinè ulla reservatione Deo offerre, dicendo: *Ecce me, fac de me, et de meis omnibus quod tibi lubet.* Et præcipuè hæ oblationes sunt actus amoris qui Deo maximè sunt cordi: quapropter S. Theresia quinquagies quotidie se Deo offerebat. Actus perfectissimus amoris est gaudere et sibi complacere de infinita Dei felicitate. Cum verò animam cum Deo se sentiret conjunctam per supernaturalem sivè infusam animi collectionem (ut explicatum est *Append. 1. num. 13*), ei nihil elaborandum in aliis actibus eliciendis, nisi illis ad quos suaviter à Deo se sentit attrahi: cum debeat duntaxat tunc attentione amatoriâ ad id, quod Deus in ea operatur, attendere; nam secùs posset divinæ operationi impedimento esse. Notandum insuper, ut advertit sanctus Franciscus Salesius,

quòd

quòd si unquam ante meditationem per Spiritum Sanctum aliquis bonus affectus inspiratur, tunc omittenda est consideratio, et affectibus locus cedendus est; dum consideratio non inservit, nisi ad affectus movendos; quare sine assecuto, media omittenda sunt.

2. Juvat maximè in oratione petitiones repetere, cum humilitate et fiducia à Deo lucem suam, peccatorum remissionem, perseverantiam, bonam mortem, paradisum, et præ cæteris donum sancti amoris sui expostulando. Hortabatur S. Franciscus Sales. inter cæteras gratias ad petendum cum fervore nimis vehemente gratiam divini amoris, quia (dicebat) obtento amore, omnes alias gratias consequimur. Summa hæc est quòd si ob spiritus desolationem in qua fortè anima reperiretur, si aliud efficere non posset, sibi satùs erit Davidis petitionem repetere: *Deus, in adjutorium meum intende. Domine, adjuva me. Succurre mihi, mihi præsto sis.* Dicebat V. P. Paulus Segneri experiencià se doctum fuisse, nullum utilius pro animabus exstare exercitium in meditatione quàm iterùm atque iterùm petere. Et opus est petere nomine, sive meritis Jesu Christi qui nobis perspicuè promisit, ut suprà dictum est: *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.*

3. Necesse est ut in oratione (saltem in fine illius) aliquod propositum sibi statuatur, non tantùm in generali, ut esset omnem culpam deliberatam, etiam levem, aufugere, et se totum Deo tradere; sed etiam in particulari, v. g.; cum majori attentione ab aliquo defectu se custodire, in quem frequentius lapsus est; aut meliori modo quàm priùs aliquam virtutem exercere, v. g., patientius talis personæ sufferre molestiam, obedire diligentius tali superiori, aut tali regulæ, vigilantius in tali et tali re se mortificare. Ab oratione ne discedamus, nisi aliquod particulare propositum deliberaverimus.

Deniquè orationis conclusio tribus fit actibus:
1. gratiæ Deo agantur de inspirationibus in medi-

tatione habitis. 2. Proponatur ad amussim deliberationes factas observare. 3. Petatur ab æterno Patre, propter Jesum et Mariam, auxilium ut fidelis servetur. Et terminetur Deo commendando animas purgatorii, Ecclesiæ Prælatos, peccatores et omnes nostros conjunctos, amicos et benefactores, recitando *Pater* et *Ave*, quæ sunt preces omnium utilissimæ, quas à Jesu Christo et Sancta Ecclesia nos edocti sumus.

Oportet autem, cùm ab oratione discedimus, 1. ut dicit S. Franciscus Sales. ut colligamus florum manipulum, ut quotidie odoratu de eo oblectemur, nempe unum aut alterum punctum in quo anima magis mota est ad hoc, ut in diei progressu illius recordemur.

2. Oportet curare ut statim deliberationes factas, in occasionibus tam exiguis quàm magnis quæ nobis occurrent, in praxim deducamus; v. g., deliberatio cum suavitate sufferendi aliquam personam quæ in nos irâ commota est: aut nos mortificandi in visu, auditu, loquela, etc., et præsertim cum silentio quantum possibile est oportet affectuum habitorem sensum servare; aliàs statim in actiones et sermocinationes inutiles nos distrahendo, statim evanescet ille devotionis fervor qui in oratione conceptus est.

Præ cæteris deniquè director suos pœnitentes incessanter hortetur ne orationem omittant, nec minuant tempore ariditatis, et ne unquam turbentur, licèt per multum aut longum tempus desolatione videantur premi. Quot aulici, ait S. Franciscus Sales., eunt principem veneraturi, et contenti sunt simpliciter ab eo videri! Nos ad orationem eamus fine Deo obsequendi; si ipse velit nos alloqui et suis consolationibus nobis favere, de tantis gratiis illi agamus gratias; sin minùs, contenti simus coram divina præsentia adesse cum pace, eum adorando et nostras necessitates ei exponendo; et tuncsi Dominus nos non alloquitur, certè nostra observantia et fidelitas ei grata erit, et pro nostra fiducia utiquè nostras preces exaudiet.

PROPOSITIONES DAMNATÆ

AB

AB ALEXANDRO PAPA VII.

Feriâ 4. die 24 septembris 1665.

IN Congregatione generali S. Romanæ et universalis inquisitionis coram SS. D. N. Alexandro PP. VII. maturè discussis infrascriptis propositionibus ;

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei et charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens bullam *Cænæ* solùm prohibere absolutionem hæresis et aliorum criminum, quando publica sunt, et id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18 Julii, in consistorio S. C. Eminentis. Card. visa et tolerata est.

4. Prælati regulares possunt in foro conscientiae absolvere quoscunque seculares ab hæresi occulta et ab excommunicatione propter eam incursa.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denuntiare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in sacramentali confessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione, ac proinde non est denuntiandus.

7. Modus evitandi obligationem denuntiandæ sollicitationis, est si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absquè onere denuntiandi.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani VIII.

9. Post decretum Urbani potest Sacerdos cui Missæ celebrandæ traduntur per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, aliâ parte stipendii sibi retentâ.

10. Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, et sacrificium unum offerre : neque enim est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmatâ, danti stipendium, quodd pro nullo alio offeram.

11. Peccata in confessione omissa, seu oblita, ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur regulari præsentato Episcopo, sed ab eo injustè reprobato.

14. Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Pœnitens propriâ auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab ordinario.

17. Est licitum religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi religioso, vel ejus religioni publicè et coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si aliâ viâ non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propriâ auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio à Pio V. imposita beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis, eo quòd sit pœna.

21. Habens capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra justitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia ecclesiastica, pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, putà quia non vult se subicere præcepto.

24. Mollities, sodomia et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in confessione se procurâsse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto, dicens, commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber sit alicujus junioris et moderni, debet opinio censi probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat etiamsi absquè ulla causa non recipiat legem à principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium propositionum examini cura et studium impenderetur, interea idem sanctissimus, re maturè consideratâ, statuit

et decrevit prædictas propositiones et unamquamque ipsarum, ut minimum tanquam scandalosas esse damnandas et prohibendas, sicut eas damnat; ac prohibet, ita ut quicumque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, aut de eis etiam disputativè, publicè aut privatim tractaverit, nisi forsàn impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quâcunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, et sub interminatione divini judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis ac statûs, etiam speciali et specialissimâ notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Feriâ 5. die 18 Martii 1666.

Prop. 29. In die jejunii, qui sæpiùs modicum quid comedit, non frangit jejunium.

30. Omnes officiales qui in republicâ corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolutè à præcepto jejunii omnes illi qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, et etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens quòd consuetudo non comedendi ova et lacticinia in quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascunque eleemosynas quas antè beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium paschale satisfacit præcepto.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsentì et crastino.

36. Regulares possunt in die foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per concilium Tridentinum.

37. Indulgentiæ concessæ regularibus et revocatae à Paulo V., hodiè sunt revalidatae.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimùm, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula, *quamprimùm*, intelligitur, cùm Sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio quæ dicit esse tantùm veniale osculum habitum ob delectationem carnalem et sensibilem quæ ex osculo oritur, secluso periculo ulterioris pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarium ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinari (vulgò *regalo*), dum deficiente illâ, nimis ægrè ageret vitam et aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, et alia famula nimis difficilè inveniretur.

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum non durat plùs quàm per decem annos.

44. Quoad forum conscientiae, reo correcto, ejusque contumaciâ cessante, cessant censuræ.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usquedum adhibitâ diligentia corrigantur.

PROPOSITIONES DAMNATÆ

A SS. PAPA INNOCENTIO XI.

Feriâ 5. die 2. Martii 1679.

1. Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis aut episcopalis.

2. Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim, dum probabilitate sive intresecâ, sive extrinsecâ, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc solum obligat quando tenemur justificari, et non habemus aliam viam quâ justificari possimus.

8. Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpâ, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno et formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in secularibus invenies, etiam in regibus superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere; illam inefficaci affectu petere et desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale et secundum se.

17. Satis est actum fidei semel in vita elicere.

18. Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo et fidei gloriosum consulo; tacere, ut peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest prudenter repudiare assensum quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis et utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, imò cum formidine quâ quis formidet ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.

23. Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo, ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sinè animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causâ, sive quocunque alio fine juret se non fecisse aliquid quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis, est quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens et studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere, ad magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum quod de mandato regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis est causa justa sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, et post impactam alapam vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisivâ, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus et quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam hæredi quàm legatario contra injustè impedientem ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut et jus habenti in cathedram, vel præbendam, contra earum possessionem injustè impedientem.

34. Licet procurare abortum ante animationem fetûs, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem fetum, quandiu in utero est, carere animâ rationali, et tunc primùm incipere eandem habere, cùm paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solùm in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli et famulæ domesticæ possunt occultè heris suis subripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumcunquè sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mohatra licitus est etiam respectu ejusdem personæ, et cum contractu retrovenditionis præviè inito cum intentione lucri.

41. Cùm numerata pecunia pretiosior sit numerandâ, et nullus sit qui non majoris faciat pecuniam præsentem quàm futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere, et eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia et gratitudine debitum, sed solùm si exigatur tanquam ex justitia debitum.

43. Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

44. Probabile est non peccare mortaliter qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam et honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in theologia.

45. Dare temporale pro spirituale non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solùm gratuita compensatio pro spirituali, aut è contrâ.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; imò etiamsi

sit finis ipsius rei spiritualis , sic ut illud plurius æstimetur quàm res spiritualis .

47. Cùm dicit concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare , qui nisi quos digniores , et Ecclesiæ magis utiles ipsi iudicaverint , ad ecclesias promovent , concilium vel primò videtur per hoc *digniores* , non aliud significare velle , nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo ; vel secundò locutione minùs propriâ ponit digniores , ut excludat indignos , non verò dignos ; vel tandem loquitur tertio , quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur , fornicationem secundum se nullam involvere malitiam , et solùm esse malam quia interdicta , ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset , sæpè esset bona , et aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata , consentiente marito , non est adulterium , adeoque sufficit in confessione dicere , se esse fornicatum.

51. Famulus , qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem , et multoties eidem subservit , deferendo scalam , aperiendo januam , aut quid simile cooperando , non peccat mortaliter , si id faciat metu notabilis detrimenti , putà ne à domino malè tractetur , ne torvis oculis aspiciatur , ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali , seposito scandalo , si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro , qui duas ejus partes , imò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum et Laudes , potest autem reliquas horas , ad nihil tenetur , quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

56. Frequens confessio et communio , etiam in his qui gentiliter vivunt , est nota prædestinationis.

57. Probabile est sufficere attritionem naturalem, modò honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm confessos, ratione magni concursûs pœnitentium, qualis, v. gr., potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, et proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest et non vult omittere, quin imò directè et ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quærare directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei, et etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium sanctissimæ Trinitatis et Incarnationis Dômini nostri Jesu Christi.

65. Sufficit illa mysteria semel credidisse.

FINIS.

INDEX RERUM NOTABILIUM

QUÆ IN HOC TERTIO TOMO CONTINENTUR.

Prior numerus denotat *tractatum*, aut *appendicem*; posterior denotat numerum marginalem ipsiusmet *appendicis* vel *tractatûs*.

A

ABBATES an habeant facultatem, capit. *Liceat*. XX. 31. Cuinam conferre possint Ordines. 117. 120.

Abortus. Episcopi et Regulares possunt absolvere seculares à censura per abortum. XX. 100.

Absolutio. An Confessarius absolvat in mortali. *Append.* III. 13. Absolutio censurarum. 80. (Et vide quod dictum est *Tom. II. Tract. XIX. Punct. II.*) Sacerdos simplex quando potest absolvere. *Append.* III. 130.

Acolythatus quid? Potestas et officium. *Append.* III. 16.

Actus christiani pro moribundis. *Append.* II. §. ultimo.

Administratio sacramenti simulata. *Append.* III. 16.

Ætas requisita ad Ordines. *Append.* III. 43 et 44.

Affectus suggerendi moribundis. *Append.* II. §. III.

Affectus tempore agoniz. §. VI.

Agonia. Monita pro agonia. *Append.* II. §. V. *Affectus* pro agonia. §. VI.

Altare portatile circa Regulares. XX. 121. *Altare* requisitum ad celebrandum. *App.* III. 116.

Amor. Si illi qui amorem faciunt absolvi possint. *App.* IV. §. I. n. VI.

Animadvertere. Episcopus circa clausuram, etc. XX. 80. Casus in quibus Episcopus punire potest Regulares. 82 et 83. In cœnobiis ubi non morantur. 12. Religiosi, etc. 88.

Animarum directio pro Confessario circa gratias supernaturales. *App.* I. 23 et 24.

Animus clericandi requisitus, etc. *Append.* III. 33. ad III.

Applicatio Missæ quoad Parochum. *Append.* III. 109.

Approbatio Confessarii monialium. XX. 67.

Ariditas sensibilis. *Append. I.* 8. *Ariditas* substantialis, aut spiritûs. 9.

Artifices capillorum fictitiorum, qui caput faciunt mulieribus. *Tract. ult.* 36.

Assistentia moribundis. *Append. II.* Monita Sacerdoti. §. I. Remedia contra tentationes. §. II. Motiva et affectus. §. III. Animadversiones circa ultima sacramenta. §. IV. Monita pro agonia et morte. §. V. Affectus pro agonia et spiratione. §. VI. Signa mortis. §. VII. Preces, actus christiani et benedictiones. §. ult.

Attentio interna ad horas, etc. *Append. III.* 75. Beneficiatus recitans sinè attentione an teneatur ad restitutionem. 61.

B

BARBITONSORES. Petitiones ipsis faciendæ. *Tract. ult.* 36. Vide *Artifices* capillorum fictitiorum.

Benedictiones in articulo mortis. *Append. II.* pag. 77. De cucullo sanctæ Mariæ de Carmelo. *Ib.* De cucullo Mariæ septem dolorum. pag. 78. De cucullo Mariæ Immaculatæ. *Ib.*

Beneficium et *Beneficiati*. Circa canonem et forum. XX. 22. Episcopus unire potest beneficia. 71. Restitutio fructuum si non recitant, etc. *Append. III.* 61. Quibus faciendæ. 62. Quid si alia habent onera. 63. An excommunicati, etc. Et qui sinè attentione interna. 64. Intra primos sex menses, etc. Et qui sinè culpa, etc. 65. Qui non percipit fructus, etc. 66. Si beneficium sit tenue. 67. Malè expendens, etc. canonicus non canens. 68.

Bigami circa Episcopi privilegium. XX. 50. Circa Regularium privilegium. 105.

Bona immunia ecclesiasticorum. XX. 20. Quinam gaudeat tali privilegio. 21. ad 24.

Breviarium projiciens quot peccata committit. *App. III.*

C

CALIGO sacra in contemplatione. *App. I.* 15.

Calix et *Patena* ad celebrandum. *App. III.* 117.

Canon. Privilegio canonis quinam gaudeat. XX. 19. ad 24.

Canonica portio. XX. 93.

Canonicus non canens. *App. III.* 68.

Capellanus si est liber in alia ecclesia celebrare. XX. 60.

Charitas Confessoris in excipiendo pœnitentes. XXI. 1.

In audiendo. 2. In admonendo. 3. In postulando et disponendo. 4.

Cistitas. Subdiaconi an teneantur ad eam ex voto, etc. *Append. III.* 59. Si quis ignoret, etc. Si ante pubertatem, etc. Qui per metum, etc. *Ib.* Causæ excusantes à recitatione officii. 76.

Casus reservati. Si Episcopus potest absolvere à papalibus extra confessionem. XX. 32. Si à casibus reservatis ab aliis Episcopis. 35. Si à casibus post concilium, etc. 36. De complice in peccato turpi. 37. De casibus bullæ *Cænæ*. 38. Si moribund. coram Episcopo, etc. 45. De sex casibus episcopalibus, et præcipuè de percussione Clerici. 46. ad 48. A quibus casibus possunt Regulares subditos absolvere. 95 ad 97. A quibus casibus absolvere seculares. 99. Si à reservatis Episcopis à jure. 100. Si à papalibus. 101.

Celebratio. Capellanus dispensatus ad celebrandum in alia ecclesia, etc. XX. 60. Si post meridiem, etc. 61. De oratoriis. 62. Ubi Episcopus, etc. 63. Si potest dispensare ad celebrandum in domo. 64. Circa modum celebrandi Missas Regulares sunt Episcopis subditi. 75. Non possunt advenas admittere. 77. Ante Missam parochialem. 76. (Sed super hoc videantur decreta *Tom. II. Tract. XV. num.* 88. *ad XXI.*) Qui celebrat in mortali quot peccata, etc. *Append. III.* 13. Obligatio Sacerdotum celebrandi. 111. Quando liceat celebrare. 113. Ubi liceat. 114. Si ecclesia sit polluta. 115 et 128. An in ecclesia Regularium contra prohibitionem Episcopi, etc. XX. 77. Requisita ad celebrandum, scilicet altare, etc. *Append. III.* 116. ad 122. Neopresbyteri, etc. 123. Tres Missæ injectæ. 124. Missa celebranda altè, breviter, etc. 125. Missæ votivæ 126. Quando pluries in die, etc. 127. (De illis qui citò celebrant, vid. *Tom. II. Tract. XV. num.* 84.)

Censura. Si censuræ extra confessionem, etc. XX. 4. Censura Episcopi circa claustrum. 80. A quibus censuris possunt Regulares laicos absolvere. Et si à sex casibus episcopalibus, et à percussione Clerici, et si ab abortu? 100. De censuris in genere. *App. III.* 77 ad 80. De excommunicatione. 81. ad 83. De suspensione, etc. 84. De depositione, etc. 85. De interdicto. 86. (Sed de hoc vide id quod fusiùs dictum est in *Tom. II. Tr. XIX.* 68. ad 70.)

Cessare et Cessatio. In quot modis privilegium cessat. XX. 14. Quomodo per revocationem. 15. ad 17. Cessatio à divinis quid? *App. III.* 86. (Vide etiam *Tr. XIX.* 71.)

Character in sacramentis. *App. III.* 24.

Chirurgi. Petitiones ipsis faciendæ. *Tr. ult.* 34. ad VI.

Chorus Canonici non canens, etc. *App. III.* 68. Pronuntiatio in choro, etc. 73. Ordo horarum in choro. 74.

Christus quomodo sit præsens in Euchar. *App. III.* 101.

Circumcisio an fuerit sacramentum. *App. III.* 2.

Clausulæ in privilegiis adjectæ. XX. 5.

Clastrum. Potestas Episcopi circa clastrum. XX. 66 et 80.

Clericus. Si Clerici per legem divinam sunt immunes, etc. XX. 18. Ad fruendum privilegiis canonis et fori. 19. Circa bona. 20. Beneficiati. 22. Tonsurati. 23. Qui habitum relinquit. 24. Immunitas piorum locorum. 25. ad 28. Clerici conjugati an gaudeant privilegiis. 21. Percussio Clerici circa absolutionem. 46 et 48. Qui venenum dat, etc. *Ibid.* Vide *Percussio*.

Complex in peccato turpi si ab Episcopo, etc. XX. 37.

Compositio restitutionum ab Episc. , etc. XX. 69.

Communicatio privilegiorum inter Regulares. XX. 9.

Communio quando à Regularibus dari possit. XX. 123. Communione frequentia. *App. I.* 29. Qui ministrat commun. in mortali. *App. III.* 13.

Commutare. Si Episcopus possit commutare ultimas voluntates. XX. 68. Commutare officium. *App. III.* 70.

Conditio. Sacramenta sub conditione, etc. *App. III.* 8.

Confessarius. Omnis Confessarius potest absolvere ab hæresi absolutum ab Episcopo in foro externo. XX. 39. Facultas Prælatorum in eligendo Confessario. 65. Approbatio Confessarii monialium. 67. Confess. extraordinarius monialium, etc., et ordinarium amovere. 80. Obligatio interrogandi et disponendi pœnitentem. XXI. 4. Remedia generalia et particularia pœnitentibus. 5 et 6. Quomodo cum occasionariis. *Tr. ult.* 1. ad 7. cum habituatis et recidivis. 8. ad 15. De ordinandis pravo habitu irretitis. 16 et 17. Petitiones ignaris. 18. ad 31. Cum juvenibus qui caput mulieribus ornant. 37. Cum pueris et puellis. 38. ad 42. Cum personis piis. 43 et 44. Cum elinguis et captis auribus. 45 et 46. Cum moribundis. 47 et 48. Cum dammati. 49 et 50. Cum vexatis à dæmone. 51. ad 54. Cum mulieribus. 55 et 56. Circa gratias supernaturales. *App. I.* 23 et 24. Circa libidinum refrenationes. 25. ad 27. Circa confessionis assiduitatem et communionis. 28. ad 36. Quomodo debet dirigere religiosam in via perfectionis. 37 et 38. Monita notabilia confess. *App. IV.* §. I. pag. 103.

Confessio. Si Episcopus extra confessionem. Cap. *Liceat*, etc. XX. 32. Cuinam Regulares, tyrones et servi possunt sua peccata patefacere. 110. Cuinam religiosi exteri. 111. De confessione quam medicus imponere debet. *Tract. ult.* 34. ad V. De permutando Confessario. 43. Confessio circa spirituales personas. *App. I.* 28.

Confirmatio ad suscipiendos Ordines, etc. *App. III.* 33. ad I.

Clerici conjugati si gaudent privilegiis. XX. 21.

Conservator. Judex Regularium. XX. 90.

Contemplatio et sui gradus. Append. I. 6 et sequenti.

Contemplatio affirmativa et negativa. 12.

Contritio an sufficiat ministranti in mortali. App. III. 12

Conventus ubi non possunt sustentari 12. Religiosi. XX. 88. in fine. De stabiliendis, relinquendis aut transferendis cœnobiis. 88 et 89.

Conviventes totius collegii consensu si Clericum percutiant, etc. XX. 47.

Corporale ad celebrandum. App. III. 119.

Cruce cum crucifixo ad celebrandum. App. III. 122.

D

DAMNATI capite. Quomodo cum ipsis Confessarius se gerere debet; et si sunt pertinaces. *Tract. ult. 49 et 50.*

Decimæ quomodo et à quibus debeantur. XX. 84 ad 86.

Declarationes sacræ Congregationis circa exemptionem Regularium ab Episcopis XX. 76.

*Defectus. Irregularitates ex defectu. App. III. 89. (Sed fusiùs Tom. II. Tract. XIX. ex n. 112.) Defectus sup-
plendi in presbyteratu. App. III. 94.*

*Delegare. Si Episcopus potest facultatem delegare. Cap. Liceat: et si per omnem casum particularem, etc. XX. 34. Si per casus aliorum Episcoporum. 35 Si absolutio per im-
peditos. 40. Si dispensatio ad Matrimonia, etc. 58.*

Delictum. Irregularitas per delictum occultum. XX. 29. Quando delictum dicitur occultum. 33. Quæ irregularitates ex delicto. App. III. 88. (Sed fusiùs Tr. XIX. ex n. 88.)

Depositio quid? App. III. 85. (et fusiùs Tract. XIX. n. 67.)

Diaconatus et Diaconus. Materia et forma. App. III. 90. Officia Diaconi. Si excommunicatus, etc. Pœnitentia Episcopi, etc. 91. Si Diaconus ministret in mortali. 14.

Dilatio Missæ celebrandæ. App. III. 107.

Dispensatio et Dispensare. Irregularitates ex defectu, etc. XX. 29. Ex delicto occulto. ib. Et quando dictum occultum. 33. Si homicidium est omnino occultum. 51. Si est fortuitum. 52. Si Episcopus potest delegare dispensationem. 34. Irregularitas circa hæresim. 39. Impediti. 40. et seq. Dispensatio Episcopi cum illegitimis. 49. Cum bigamis. 50. Dispensatio circa publicationes (Vide Tom. II, Tr. XVIII. 68.) Circa castitatis votum. ib. 54. Et circa impeditos ad petendum. ib. Circa impedimenta dirimentia dubia. 55. Dirimentia certa. 56 et 57. Si Episcopus possit talem facultatem delegare. 58. Dispensatio circa interstitia. 59. Circa celebrandum. 60. 62 et 64. Si Regulares in irregularitate dis-

pensare possint. 104 et 105. Si in præceptis ecclesiasticis. 106. Si in offic. 107. Si in votis et iuribusjurand. 108 et 109.

Disponere. Obligatio Confessarii in disponendo pœnitente. XXI. 4. Si absolutio prolongari potest dispositis. *Tr. ult.* 14.

Distractio. Vide *Attentio.*

Diurnum impositum ab Episcopo, etc. *App. III.* 91.

Dubium. Irregularitas dubia ex defectu. XX. 29. De Clerici percussione dubiè gravi. 48. In dubio an quid omissum sit in officio. *App. III.* 69.

E

ECCLESIAE. De pollutione ecclesiæ. *App. III.* 115 et 128. An liceat in ecclesiis Regular. contra prohibitionem Episcopi. XX. 75. *in fin.* et 77. Qui violantes immunitatem ecclesiæ incurrant excommunicationem papalem. *App. III.* 80. *in fin.* An minister debeat intendere quod facit Ecclesia. 18.

Ecclesiasticus. Vide *Clericus.*

Effectus sacramentorum. *App. III.* 22. Effectus Ordinum. 31. Effectus Missæ. 102.

Eligere et *Electio*, facultas Prælatorum in eligendo Confessar. XX. 65. Electio statûs. *Tr. ult.* 39 et 40.

Episcopatus et *Episcopus.* Episcopatus an sit Ordo distinctus. *App. III.* 27. Circa protestationem Episcopi nolle ordinare irregulares, etc. 33. ad II. Quisque debet ordinari à proprio Episcopo. 33. ad IV. et quis sit proprius. A quo Regulares, etc. 34. Materia Ordinis tradenda est ab ordinante; et ab eodem Missa dicenda. 29. *in fin.* De pœnitentia imposita Diaconis, etc. *App. III.* 91. Episcopus an det licentiam in monasteriis exemptis, etc. XX. 12. Facultas *Cap. Liceat* circa irregulares. 29. Sub nomine Episcopi, etc. 31. An peregrini à casibus et irregularitatibus, etc. et an extra confessionem. 32. An Episcopus possit delegare, etc. 34. An absolvere à casibus aliorum Episcoporum. 35. An à casibus post concilium. 36. An complicem in peccato turpi. 37. An à casibus bullæ *Cœnæ*. 38. An ab irregularitate propter hæresim et an in foro externo ab hæresi, etc. 39. De impeditis. 40. ad 45. Et an per alios. 41. De sex casibus et præcipuè de percussione Clerici. 46. ad 48. Circa irregularitates. 49. ad 52. Circa inhabilitates. 53. Circa Matrimonialia. 54. ad 58. Circa interstitia. 59. Circa celebrationem Missarum. 60. ad 64. Circa electionem Confessarii. 65. Circa clausuram monialium. 66 et 67. De approbatione Confessarii monialium, et an moniales incurrant reservationem eod. *n.* 67. An Episcopus possit visitare et punire Regulares. Et quid circa clausuram. 80. Circa ultimas voluntates. 68. Circa compositionem. 69. Circa reductionem Missarum. 70.

Circa unionem beneficiorum et electionem parochiarum. 71. Circa Missas Regularium. 75 et 77. An Episcopus possit concedere extraordinarium exemptis et remove ordinarium. 80. Infra. An possit rationem petere Missarum et legatorum, etc. 81. An procedere contra Regulares. 82 et 83. Quid si in Monasterio morantur minus quam. 12. Religiosi. 88. Ubi sepeliantur Episcopi. 91. An possint iterum examinare Regulares. 103. De licentia Episcopi, quâ indigent Regulares ad concionandum. 124. ad 126. An possit examinare prædicatores Regulares. 127. An interdicere eis prædicationem. 128.

Epistola. Si impediti teneantur per epistolam petere facultatem. XX. 44.

Errare. Si quis advertit errasse in officio. *App. III.* 72.

Eucharistia. Vide *Communio.*

Examen. Si Episcopus possit Regulares ad examen revocare. XX. 103.

Excommunicatio et *Excommunicatus.* An liceat petere sacramentum ab excommunicato. *App. III.* 20. Beneficiatus excommunicatus, etc. 64. Plura de excommunicatione. 81. ad 83. ubi in fine vide: Quinam violantes immunitatem ecclesiæ incurrant excomm. papalem. *App. III. n.* 80. *in fin.* (Vide alia fusiùs dicta de excomm. *Tract. XIX. Punct. II.*) Diaconus excommunicatus, etc. *App. III.* 91. An pro excommunicato possit offerri Missa. 103.

Exemptio Ecclesiasticorum per legem divinam. XX. 18. A foro laicali circa personas. 19. Circa bona. 20. Beneficiati. 22. Tonsurati. 23. Qui habitum relinquit. 24. Exemptio locorum. 25. ad 28. Regulares immunes à foro laicali. 21. A jurisdictione Episcoporum. 72. ad 74. Casus excepti, specificè circa Missas. 75. et 76. Exemptio Regularium à decimis. 84. ad 87. Vide *Immunitas.*

Exercitium Ordinis suscepti requisitum, etc. *App. III.* 45. ad XII.

Exorcistatus quid? Potestas et officium. *App. III.* 55.

Extasis in contemplatione. *App. I.* 17.

Extrahens. Confugientem ad ecclesiam, etc. *App. III.* 80. *in fin.*

F

FACULTAS. Vide *Episcopatus*, *Episcopus* et *Delegare.*

Forma connexa cum materia. *App. III.* 6. Mutatio formæ. 7. An omnes formæ à Christo, etc. 8. Forma Ordinis. 29. (Vide etiam *Tom. II. Tr. XVIII.* 16.) Forma subdiaconatûs. *Append. III.* 57. Forma diaconatûs. 90. Forma presbyteratûs. 92 et 93. (Et fusiùs *Tr. XVIII.* 16.)

Forum. Privilegium fori circa personas. XX. 19. Circa bona. 20. Quinam gaudeat. 21. ad 24. Episcopus in foro externo potest ab hæresi absolvere. 39.

Fragilitas in recidivis intrinseca, etc. *Tract. ult.* 15.

Frequentia communionis. *App. I.* 29. ad 36.

Fructus. Beneficiatus non percipiens fructus, etc. *App.*

III. 66. Malè expendens fructus. 68. Fructus Missæ. 104.

Foundationes novorum cœnobiorum. XX. 88. Hospitiorum. 89.

G

GRATIA. Si ministrans sacramentum non sit in gratia, *App. III.* 11. ad 13. Si sit laicus, vel non ministret solenniter. An sufficiat contritio. 12. Si Diaconus ministret in mortali. 14. Gratia sanctificans et sacramentalis. 22 et 23.

H

HORÆ CANONICÆ. Qui teneantur ad horas. *App. III.* 61. An excommunicati, etc. Et qui sinè attentione inter, etc. 64. An unum peccatum, etc. 65. Canonicus non canens. 68. Parva materia. Projiciens breviarium, etc. In dubio, an quid omissum, etc. 69. Requisita ad bene recitandum. 1. Juxta præscriptum. Si permutes officium. 70. Si aliò pergis. 71. Si advertis errasse. De litanis et officio defunctorum. 72. II. Pronuntiatio vocalis. 73. III. Integra. IV. Continuata. V. Ordo horarum. VI. Tempus. 74. Intentio et attentio. 75. Causæ excusantes à recitatione. 76.

Habituati. An possint absolvi. *Tr. ult.* 8. Et an absolutio possit differri cum dispositis. 14.

Habitus clericalis pro gaudendis privilegiis. XX. 23 et 24. De Clericis conjugatis. 21. Vide etiam *App. III.* 49 ad 51.

Hæresis. Si Episcopus potest eam absolvere *ex cap. Liceat.* XX. 38. Si potest dispensare in irregularitate, per hæresim. 39. Si hæresis in foro externo, etc. *ibid.*

Homicidium quando omnino est occultum, si Episcopus, etc. XX. 51. Quando est casuale. 52. Si Regulares propter homicidium dispensare possunt in irregularitate. 105.

Hospitia quomodo possunt erigi, etc. XX. 89.

I

ILLEGITIMI. De dispensatione Episcopi. XX. 49. De facultate Regularium. 104 et 105.

Immunitas locorum piorum. XX. 25 ad 28. Lædentes immunitatem incurrunt excommunicationem tantum cum extrahunt ab ecclesia. *App. III.* 80. *in fin.*

Impediti quomodo et quando possunt ab Episc. absolvi. XX. 40. Si per alios. 41. Quinam dicitur impeditus. 42. Impediti perpetui. 43. Si impediti per epistolam, etc. 44. Si debeant ad Episcopum recurrere: Et si non possunt, et si sunt in morte. 45.

Impedimentum. Dispensatio in impedimentis dubiis. XX. 55. Circa certa. 56 et 57. Si Episcopus possit delegare talem dispensationem. 58. (Circa impedimentum ad petendum *Tr. XVIII.* 68.)

Impænitentes sepulturâ carentes. XX. 91.

Impuberes qui percutiunt Clericum, etc. XX. 47.

Indignus. Qui ministrat sacramentum indigno. *App. III.* 15.

Infamis. An possit ordinari. *App. III.* 33. ad 11. Facultas Regularium. XX. 104 et 105.

Infestati à dæmonibus. *Tr. ult.* 50 ad 52.

Infirmi. Quando medicus debet ipsis imponere confess. *Tr. ult.* 33 ad V.

Inhabilitas. Si Episcopus possit dispensare. XX. 53.

Intentio ministri et suscipientis. *App. III.* 9. Intentio faciendi quod facit Ecclesia. 18. Intentio in recitatione officii. 75.

Interdictum quid? *App. III.* 86. (Et fusiùs *Tr. XIX.* 68 ad 70.)

Interpretatio privilegiorum. XX. 6 ad 8.

Interruptio formæ, *App. III.* 8.

Interstitia quoad Ordines. *App. III.* 41 et 42. De dispensatione Episcopi. XX. 17.

Intimatio revocationis privilegiorum. XX. 17.

Irregularitates. Si Episcopus dispensat in irregularitate ex delicto, et ex defectu dubia. XX. 29. Si cum externis. 32. Si in irregularitate per hæresim incurra. 39. Facultas Regularium circa dispensationem. 104 et 105. De irregularitatibus. *App. III.* 87. Ex delicto. 88. Ex defectu. 89 (Sed de his fusiùs *Tr. XIX. Punct. III.*)

• *Iter.* Si Regulares in itinere possunt absolvi, etc. XX. 102.

L

LAICUS si ministret sacram. *App. III. 12.*

Legatum. Si Episcopus potest à regularibus rationem quærere de legatis Missarum. XX. 81.

Libertas. Lædentes libertatem ecclesiasticam, extrahendo confugientes ad ecclesiam incurrunt excomm. papalem, *App. III. 83. in fin.*

Licentia Episcopi Regularibus ad prædicandum. XX. 124 et 126

Litanie an recitandæ de obligatione. *App. III. 72.*

Locus ordinationis. *App. III. 43.* ad 10. Ubi Missa dicenda. 114. Si ecclesia polluitur. 115 et 128. An in ecclesiis Regularium contra prohibitionem Episcopi. XX. 75 et 76.

Locutiones spirituales. *App. I. 21.*

M

MATERIA sacramentorum. *Append. III.* Simultas materiæ cum forma. 6. Mutatio materiæ. 7. Materia dubia aut mixta 8. Materia Ordinis. 29. (Vide etiam *Tom. II. Tract. XVII. num. 16.*) Materia parva in recitatione officii. *Append. III. 69.* Materia Ordinis sacri ab eodem ordinante debet tradi. *App. III. 29. in fin.* Materia subdiaconatûs. 57. Diaconatûs. 90. Presbyteratûs. 92. (Et fusiùs *Tr. XVIII. n. 16.*) Materia Missæ, nempe panis. 97. et vinum. 98. De præsentia materiæ in Missa. 99.

Matrimonium. Dispensatio circa publicationes, votum castitatis et impedimentum ad petendum. XX. 54. remissivè. Circa impedimenta dirimentia dubia. 55. Dirimentia certa. 56 et 57. Matrimonium spirituale circa contemplationem. *App. I. 18.*

Matutinum quâ horâ dicendum. *Append. III. 74.* Matutinum defunctorum. 72. An Missa dicenda ante matutinum. 74.

Medicus. Obligatio medici imponendi confessionem. Et petitiones medicis faciendæ. *Tr. ult. 34.* ad V.

Meditatio. Necessitas et modus meditationis. *App. I. 2.* ad 5. et *App. IV. §. III.*

Minister et Ministrare. Intentio Ministri. *Append. III. 9.* Minister uniuscujusque sacramenti. 10. An debeat esse in gratia. 11. Si sit laicus, vel ministret non solemniter, an sufficiat contritio. 12. Si absolvat in mortali. Si ministret commun. Si celebret. 13. Si Subdiaconus in mortali, etc. 14. Si quis ministret indigno. 15. Simulans administra-

tionem sacram. 16. An debeat intendere quod facit Ecclesia. 18. An à ministro excommunicato aut peccatore, etc. 20. An dare pecuniam ministro, etc. 21. Quis sit minister Ordinis. 30.

Missæ. Regulares contra Episcopi prohibitionem, etc. XX. 75. Si sunt obligati ipsi rationem reddere de legatis Missarum. 81. Si defunctus sepelitur in ecclesia Regularium, etc. 92. Missa ordinationis dicenda ab ipso ordinante. *App. III.* 29. *in fin.* Missa quid sit. 96. Requisita ad Missam circa materiam. 97. ad 99. Forma. 100. Effectus. 102. Pro quibus offerri potest. 103. Fructus. 104. Valor. 105. Stipendium. 106. Dilatio. 107. Retentio partis eleemosynæ. 108. (Fusius de stipendiis *Tom. II. Tract. XV. ex n. 59.*) Applicatio Missæ. *App. III.* 110. Obligatio Sacerdotum celebrandi. 111. Rubricæ. 112. Tempus, etc., an ante matutinum, an in die cœnæ Domini et sabbati sancti. 113. Locus ad celebrandum. 114. Requisita, nempe altare. 116. Calix et patena. 117. Vestes. 118. Corporale. 119. Palla. 120. Missale. 121. Crux cum crucifixo. 122. Tres Missæ injunctæ Neopresbyteris. 124. Missa dicenda altè, breviter, etc. 125. Missæ votivæ. 126. An pluries in die, etc. 127. Si ecclesia violetur. 115 et 128.

Missale. An omnes rubricæ missalis sint præceptivæ. *App. III.* 112. Missale requisitum ad Missam. 121.

Monasteria. Vide *Clastrum*.

Monialis et *Monachus.* Percussio monachi quando absolvi potest ab Episcopo. XX. 46. ad 48. Vide *Percussio*. Facultas Episcopi circa clausuram monialium. 66. De approbatione ipsius Confessarii. 67. Moniales à decimis exemptæ. 87. Tumulum in ecclesiis monialium. 92. *in fine.* Petitiones monialibus. *Tr. ult.* 32.

Monita. Vide *Animadvertere*.

Moribundus si in præsentia Episcopi, etc. XX. 45. Quomodo Confessarius debet se gerere cum moribundis. *Tr. ult.* 46 et 47 et *App. II.* §. IV.

Mortificationes afflictivæ. *App. I.* 25. ad 27.

Mulier si percutit Clericum, etc. XX. 47. Juvenes qui caput mulieribus ornant. *Tract. ult.* 36. Quomodo Confessarius cum mulieribus. 34 et 55.

Mutare et *Mutatio.* Mutare Confessarium. *Tr. ult.* 43. Mutatio substantialis et accidentalis in sacrament. *Append. III.* 7.

Mutus. Quomodo Confessarius debet se gerere cum mutis et surdis. *Tract. ult.* 44 et 45.

N

NECESSITAS. Sacerdos simplex potest in necessitate absolvere. *App. III.* 130. Necessitas moralis orationis mentalis. *App. I.* 2 ad 5. et *Append. IV.* §. III.

O

OBLIGATIO. Obligatio Confessarii interrogandi, admonendi et disponendi. *XXI.* 2 ad 4. Obligatio deferendi habitum et tonsuram. *Append. III.* 49 et 50. Obligatio celebrandi inter annum. *III.*

Occasio proxima voluntaria. *Tr. ult.* 1 et 2. De sponsis, etc., et de iis qui amorem faciunt. 3. De occasionibus quæ sunt in esse, et de iis quæ non sunt in esse, et quando dari debet absolutio. 4 et 5. De occasione necessaria. 6 et 7.

Occultum. Quando dicitur delictum esse occultum. *XX.* 33. Si homicidium est penitus occultum. 51. Si casuale. 52.

Officium. A quo debet recitari officium in sepeliendo, etc., in ecclesiis regularium. *XX.* 92. Dispensatio regularium in officio. 107. Officium ostiarii. *App. III.* 53. Lectoris. 54. Exorcistæ. 55. Acolyti. 56. Officium defunctorum, etc. 72. Officium diaconi. 91. Vide *Horæ canonicæ.*

Oratorium. In quo celebrari potest. *XX.* 62. Ubi possit Episcopus celebrare. 63. Si Episcopus potest dispensare ad celebrandum domi. 64.

Oratio mentalis, necessitas et modus. *App. I.* 2 ad 5. et *App. IV.* §. III.

Ordinandi mali, habituati, etc. *Tr. ult.* 16 et 17. Vide etiam *Tom. I. Tr. VII.* 48 ad 51.

Ordinans. Materia debet accipi ab ordinante, et ipse debet celebrare. *App. III.* 29. *in fin.*

Ordinarius. Qui habet potestatem ordinariam. *XX.* 34 et 58.

Ordo. De regularibus circa ordines recipiendos, etc. *XX.* 113. De tyronibus. 114. Extra tempora. 115. Si in die festo præcepti. 116. An possint dari ordines regularibus. 117. An secularibus subditis et non subditis. *Ib.* et 120. An tyronibus. 119. Quid sit Ordo. *Append. III.* 25. Quot sint; an Episcopatus, etc. 27. An singuli ordines sint sacramenta. 28. (Vide fusiùs de hoc *Tom. II. Tr. XVII. n.* 14.) Materia et forma Ordinis; an tactus physicus, et simultaneus, etc. *App. III.* 29. Minister. 30. Effectus. 31. Ordo suscipiendus a proprio Episcopo. 3; ad IV. et quis sit proprius, et à quo regulares, etc. 34. Ut non per saltum, etc. 40.

ad VII. Requisita ut quis ordinetur. 32 et 46. Ordo horarum. 74 ad V.

Ostarius quid, potestas et officium. *App.* III. 53.

Otium contemplativum, *App.* I. 7.

P

PALLA requisita ad celebrandum. *App.* III. 120.

Percussio Clerici, qualis sit levis, gravis, aut enormis. XX. 46 De absolutione. 47. In dubio an sit gravis. 48. De veneno, etc. *Ibid.*

Peregrinus. An per *Cap. Liveat*. potest absolvi à casibus et irregularitatibus. XX. 32. Religiosi exteriuinam confiteri debeant. *Ibid.*

Perfectio. Regula et monitum pro perfectione. *App.* I. 37 et 38.

Personæ quæ gaudent canone et foro. XX. 21 et 24. Quomodo Confessarius debeat se gerere cum personis piis. *Tract. ult.* 42 et 43.

Pharmacopolæ interrogandi, etc. *Tract. ult.* 34 ad VI.

Pluviali an uti possint regulares extra proprias ecclesias? XX. 76.

Pœnitens an debeat se Episcopo offerre, etc. XX. et 45.

Pœnitentia imposita diaconis ab Episcopo. *Append.* III. 91.

Pollutio ecclesiæ, *Append.* III. 115 et 128.

Potestas. Qui habet potestatem ordinariam. XX. 34 et 58.

Præceptum. An regulares teneantur ad præcepta synodi et Episcopi. XX. 78. An subdiaconi teneantur ad castitatem ex præcepto vel ex voto. *Append.* III. 59.

Preces et *Benedictiones* circa moribund. *App.* II. §. ult.

Prædicare. Ubi prædicare possunt regular.? Et de licentia Episcopi. XX. 124 ad 128. De munere Sacerdotum prædicandi et de scitu necessariis ad prædicandum. *App.* III. 131 et 132.

Prælati possunt eligere sibi Confessarium, et quomodo. XX. 65.

Presbyteratus materia et forma. *Append.* III. 92 et 93. De defectibus supplendis 94.

Præscriptio decimarum XX 84.

Privare et *Privatio*. Privatio privilegiorum per revocationem. XX. 15. Qui habitum derelinquit. 24. Qui sepulturâ privari debeat. 91.

Privilegium et *Privilegiatus*. Quando privilegium derogat juri communi. XX. 2. Quando privilegiatus uti debeat privilegio. 3. Clausula privilegiorum. 5. Interpretatio. 6 ad 8. Communicatio. 9 ad 11. An cesset privilegium cum morte

Pontificis. 13 Revocatio privilegiorum. 15 et 16. De revocatione tacita, et an requiratur intimatio aut publicatio. 17. Privilegium canonis et fori quoad personas. 19. Quoad bona. 20. Quoad loca. 25 ad 28. Vide *Exemptio*.

Pronuntiatio quoad officium : vocalis, præsertim in choro. *App. III.* 73. ad II. Integra. 74. ad III. Continuata, *ibid.* ad IV.

Proprius Episcopus debet ordinare. *App. III.* 33. ad IV. Quis sit proprius? Et à quo regulares 34.

Protestatio Episcopi in ordinando irregulares, etc. *App. III.* 33. ad II.

Publicatio revocationis privilegii. XX. 17. Dispensatio publicationum Matrimonii. 55. remissivè ad *Tr. XVIII.* n. 58.

Puellæ. Quomodo cum ipsis debeat se gerere Confessarius circa confessionem, et circa electionem status, et voti castitatis. *Tract. ult.* 37 ad 41. Et vide etiam *Append. IV.* §. II ad III.

Puer qui percutit Clericum, etc. XX. 47. Petitiones pueris faciendæ. *Tr. ult.* 37. Absol. ipsis danda. 38.

Q

QUARTA funeralis in sepultura. XX. 93. An debentur à regularibus. 94.

Quies in contemplatione. *App. I.* 14.

R

RAPTUS in contemplatione. *App. I.* 17.

Recidivi quando absolvi possunt. *Tract. ult.* 8 ad 13. Signa extraordinaria. 12.

Recollectio naturalis, an sit otium contemplativum, *Append. I.* 7. Recollectio supernaturalis. 13.

Reductio Missarum an ab Episcopo fieri possit. XX. 70.

Regula pro perfectione. *App. I.* 37 et 38.

Regulares. Declaratio divi Pii V. præcipuè in prædicando in ecclesiis propriis. XX. 12. Exemptio à foro laicali, et si tyrones et tertiarii, etc. 21. Exemptio à jurisdictione Episcopi 72 ad 74 et 78. An celebrare contra prohibitionem Episcoporum. 75 et 77. Sunt exempti à visitatione Episcoporum. 79. Præterquam si ibi non stant 12 Religiosi. 88. Episcopus potest rationem quærere de legatis, etc. 81. Quando Episcopus potest punire regulares. 8. et 13. De iudice conservatore 90. possunt recipere in sepulturam. 92. Si solvere debeant portionem episcopalem, et quartam fu-

neralem. 93 et 94. Possunt absolvere subditos à casibus et censuris. 65 ad 97. Reservare casus. 98. An absolvere seculares. 99. An à casibus reservatis Episcopis à jure, etc. 100. An à papalibus. 101. An rursus possint examinari, etc. 103. An dispensare in irregularitatibus. 104 et 105. An à præceptis. 106. An ab officio. 107. An à votis et jurejurando. 108 et 109. Cuinam confiteri debet. 110. De peregrinantibus. 111. Circa jubilæum. 112. Circa ordines recipiendos. 113. (Et vide etiam *App. III. 34.*) Cuinam possint conferre. 112 ad 120. Circa Missas celebrare. 121 et 122. Circa communionem dandam. 123. Circa prædicandum. 124 ad 128.

Religiosus. Regula pro religiosa. *Append. I. 37 et 38.* Vocatio ad votum religiosum. *Tract. ult. 37.* An omnes religiosi teneantur ad horas. *App. III. 61. ad II.*

Remedia generalia et particularia poenitentibus. XXI. 5 et 6. Remedia contra tentationes moribundorum. *App. II. §. II.*

Requisita ad essentiam sacramenti. *Append. III. 2.* Ad suscipienda sacramenta. 19. Ut quis ordinetur validè. 32. Ut licitè. 33. Requisita ad recitandum officium. 70 et 75. Requisita ad Missam circa materiam, etc. 97 ad 100. Ad celebrandum, nempe altare, etc. 116 ad 122. Ad rectè celebrandum. 116. Altè, breviter, etc. 125.

Rescripta an cessent cum morte Pontificis. XX. 13.

Reservatus. An Episcopus possit absolvere à casibus reservatis ab aliis Episcop. XX. 35. Si moribundus in Episcopi præsentia, etc. 45. Vide *Casus.*

Restitutio. Compositio restitutionum an fieri possit ab Episcopo. XX. 69. Restitutio fructuum beneficii. Vide *Beneficiatus.*

Retentio partis stipendii, etc. *App. III. 108.* (Vide etiam *Tom. II. Tract. XV. ex n. 59.*)

Revelationes quales sint veræ, quales falsæ. *App. I. 22.*

Revocatio privilegiorum. XX. 15. De expressa 16. De tacita. 17. Et an requiratur intimatio, vel publicatio. *ibid.*

Rubricæ missalis an sint præceptivæ. *Append. III. 112.*

Rudes. Obligatio interrogandi rudes, et præcipuè quales. *Tract. ult. 18.* De interrogationibus faciendis rudibus. 18 ad 30.

S

SACERDOTES celebrare non possunt contra prohibitionem Episcopi, etiam in ecclesiis regularium. XX. 75 et 77. An regulares, novitii et servi possint confiteri cuicunque Sacerdoti. 110. Interrogationes Sacerdotibus negligentibus, *Tract. ult. 31.* Sacerdos si celebrat in mortali, *App. III.*

13. Tenetur in anno celebrare. 111. Seitu necessaria ad absolvendum in necessitate. 150 Munus docendi et prædicandi. 131 et 132. Consilia Sacerdotibus assistantibus moribundis, *App. II. §. I.* Obligatio Sacerdotum faciendi orationem mentalem. *App. IV. §. III.*

Sacramentalia quid sint. *App. III. 3.*

Sacramentum quid sit. *App. III. 1.* Requisita ad constit. sacram. 2. Quotuplicia sint sacramenta. 4. Quæ requirantur ad essentiam sacramenti 5. De materia dubia et mixta, de conditione, etc. 8. Si omnes materiæ et formæ, à christo. *ib.* Intentio ministri et suscipientis. 9. Plura de ministro. 10 ad 13. Vide *Minister*. Qui ministrat indigno. 15. Simulans administrationem sacr. 16. Simulans susceptionem. 17. An debeat intendere quod facit Ecclesia. 18. Conditiones suscipientium. 19. An liceat petere sacram. ab excommunicato, vel peccatore. 20. An dare pecuniam ministro, etc. 21. Effectus, nempe gratia. 22 et 23. Character. 24. Sacram. pro moribundis. *App. II. §. IV.*

Sacrificium quid sit et quotuplex. *Append. III. 95.* Quid Missa. 96. Vide *Missa*.

Saltus. Si quis ordinetur per saltum. *App. III. 40* ad VII. et 46.

Sartores. Petitiones sartoribus faciendæ. *Tract. ult. 34.* ad VIII.

Scientia requisita in ordinandis. *Append. III. 35* et 36. Ad absolvendum in necessitate. *Append. III. 150.* Ad prædicandum. 131 et 132.

Scriba. Petitiones scribis faciendæ. *Tract. ult. 33* ad IV.

Seculares à quibus casibus possint à regularibus absolvi. XX. 99 ad 102.

Sepultura. Ubi debeant sepeliri seculares; ubi Episcopi; ubi regulares et tyrones. XX. 91. Quis sepulturâ privari debeat. *ib.* Unusquisque potest sepeliri in ecclesiis regularium. 92. An Parochus tunc, etc. Et de officio super cadavere. *ib.* An in ecclesiis monialium. *ib. in fn.* De portione episcopali et de quarta funerali. 93 et 94.

Servi Regularium cui possunt confiteri. XX. 110.

Signa. An qui in occasione stat, habeat signa extraordinaria, in *Tract. ult. 5.* Signa extraordinaria in recidivis. 11. Signa proximæ mortis, *App. II. §. VII.*

Simulare administrationem Sacramenti. *App. III. 16.* Simulare susceptionem. 17.

Simultas et *Simultaneus*. Simultas materiæ cum forma. *App. III. 6.* An tactus simultaneus in ordine, etc. 29.

Sponsalitium spirituale in contemplatione. *App. I. 17.*

Sponsi qui domum sponsarum pergunt. *Tract. ult. 3.*

Status. Electio statûs. *Tract. ult. 39* et 41. Vocatio ad statum ecclesiasticum. 40. Revocare à vocatione religiosa. *App. IV. ad VIII.*

Stipendium Missæ licitum. *Append. III.* 106. Retentio partis. 109. (Vide etiam *Tom. II. Tr. XV. ex n.* 59.)

Subdiaconus et *Subdiaconatus*. Subdiaconus si ministrat in mortali. *App. III.* 14. Materia, forma et officium subdiaconatûs. 57. Si ministret sinè manipulo. *ib.* Requisita. 58.

Surdi. Quomodo gerere se debeat Confessar. cum surdis et mutis. *Tract. ult.* 44 et 45.

Susceptio et *Suscipere*. Intentio et alia requisita ad suscipiendum sacram. *App. III.* 9. Suscipiens indignus. 15. Simulans susceptionem. 17. An liceat petere ab excommunicato, aut peccatore. 20. An dare pecuniam ministro. 21.

Suspensio. Quando incurritur ab ordinatis. *App. III.* 46. Plura de suspensione. 84. Et fusius *Tr. XIX. n.* 64 ad 66.

T

TACITA revocatio privilegiorum. *XX.* 17.

Tactus physicus et simultaneus ad Ordinem. *App. III.* 29.

Tempus ordinationis. *App. III.* 40 ad VIII. Interstitia. 41 et 42. Tempus recitandi officium. 74 ad VI.

Tentatio. Remedia moribandis contra tentationes. *App. II. §. II.*

Tenue. Beneficium an obliget ad horas. *App. III.* 67.

Tertiarii an exempti sint à foro *XX.* 21.

Titulus requisitus ad ordinem, et quotuplex sit. *App. III.* 37 et 38. Si patrimonium sit fictum. 39.

Tonsura et *Tonsurati*. Prima tonsura quid sit? Et quid ad eam suscipiendam, etc. Quid si ordinatur sinè tonsura, etc. *Append. III.* 47. Obligatio deferendi tonsuram et habitum 49 et 50 Tonsurati quando gaudeant privilegiis. *XX.* 23 et 24. (Et vide *App. III.* 48 et 51.)

Tridentinum. Facultas. *Cap. Liceat. XX.* 29. Ubì Trid. non est acceptum. 30. An pro casibus post Trid. 56.

V

VALOR Missæ. *App. III.* 109.

Venditrices. Interrogationes ipsis faciendæ. *Tract. ult.* 35.

Venenum. Qui dat venenum Clerico, quando excommunicationem incurrat. *XX.* 48.

Vestes requisitæ ad celebrandum. *App. III.* 118.

Viaticum quando potest dari et replicari. *App. II. §. IV.*

Vicarius. Vicarii capitulares veniunt sub nomine Epis-

copi, sed non vicarii Episcopi. XX. 31. Vicario competit facultas quam habet Episcopus de jure ordinario, et ideo potest absolvere, et delegare percussionem Clerici. 47.

Violantes immunitatem quando incurrant excomm. papalem. *App. III.* 80. *in fin.*

Vinum requisitum ad Missam. *App. III.* 98.

Visiones quot modis, etc. *App. I.* 19 et 20.

Visitare. Episcopus non potest visitare regulares et eorum ecclesias. XX. 79. Quas parochias visitare potest. *Ib.* Visitare potest circa clausuram monialium. 80.

Ulimæ voluntates an ab Episcopo commutari possint. XX. 68.

Unio et *Unire.* Episcopus potest unire beneficia et parochias. XX. 71. Unio activa et passiva in oratione. *App. I.* 16.

Vocatio ad statum religiosum aut ecclesiasticum quomodo debeat examinari. *Tr. ult.* 39 ad 41. Vocatio requisita ad ordines. *App. III.* 45. ad XIII. Qui distrahit a vocatione. *App. IV.* §. I. ad VIII.

Volatus spiritûs in contemplatione. *App. I.* 17.

Votiva. De Missis votivis. *App. III.* 126

Votum. Facultas Episcopi circa vota; remissivè ad *Tom. I. Tract. V. n.* 42. Votum castitatis conjugibus an ab Episcopo dispensari possit: remissivè ad *Tom. II. Tr. XVIII. n.* 54. Facultas regularium circa vota et juramenta. XX. 108. Circa votum castitatis cum conjugibus et sponsis. 109.

FINIS INDICIS TOMI TERTII.

ELENCHUS
QUÆSTIONUM

•QUAS

REFORMAVIT AUCTOR.

ELENCHUS

QUÆSTIONUM

Quas Ven. ALPHONSUS MARIA DE LIGORIO, rector major Congregationis sanctissimi Redemptoris, ac olim Episcopus S. Agathæ Gothorum, reformavit, explicavit, immutavit re meliùs perpensâ in nona editione, in qua, post revisionem, nihil censurâ dignum reperi- tum fuisse S. Rituum Congregatio declaravit decreto diei 14 maii 1803, confirmato à sanc- tissimo Domino nostro Pio VII. Pont. Max.

Sunt etiam in nobis qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam; statuentes duriora præ- cepta, quæ non possit humana conditio sustinere. Timor in eo est quòd videntur consulere discipli- næ opus virtutis exigere; sed inscitia in eo est, quia non compatiuntur naturæ, non æstimant pos- sibilitatem. Non sit ergò irrationabilis timor. S. Ambros. in Psal. 118. Serm. 5. vers. 6.

Cavenda est conscientia nimis larga et nimis stricta; nam prima generat præsumptionem, se- cunda desperationem. Prima sæpè salvat dam- nandum, secunda contrà damnat salvandum. S. Bon. Comp. theol. verit. lib. 3. cap. 32. num. 5.

AD LECTOREM.

Cum præcipuum sit intentum nostræ minimæ Con- gregationis SS. Redemptoris missionibus vacare, cum- que missionariorum exercitio necessariò adnexum sit munus conscientias hominum instructionibus et con- fessionibus dirigere; ideo plurimis abhinc annis exco- gitavi juventuti sodalitatis nostræ librum de re morali tractantem tradere, qui mediam inter alios aut nimis rigidos, aut nimis benignos viam teneret. Opus ab-

solvi; sed quia nimis festinanter fuit illud typis demandatum, ut aliis satisfacerem, mihi non satisfeci; plura enim in eo vel non bene excussa exciderunt, vel confuso ordine fuerunt exposita. Idcirco cum ea diligentiore examine, necnon clariore methodo indigere animadvertissem, animum ad secundam editionem applicui, in qua ad meliorem ordinem omnia redigere curavi, et utilissimis doctrinis librum copiosiorrem reddere. Nonnullas etiam opiniones (temporis decursu rebus ad utiliorem trutinam revocatis), hominem me agnoscens, reformavi. Neque in hoc erubui, cum D. Augustinus non erubuerit in pluribus se retractare; sicut etiam D. Thomam fecisse testantur *Cajetanus*, *Catharinus* et *Capreolus*, ac ipse doctor *Angelicus* (3. p. quæst. 9. art. 4.) sic fassus est: *Quamvis alibi aliter scripserim*. Ut enim *Tullius* dixit: *Sapientis est mutare consilium*. Et alibi: *Nunquam laudata fuit in una sententia permansio*.

Nemini autem superfluum videatur post tot libros scientiam moralem pertractantes hunc me suscepisse laborem, quasi actum agerem; cum etenim plurimos legerim auctores, alios inveni qui, plus æquo indulgentes iis qui (ut ait Isa. c. 30. v. 10.) dicunt: *Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: loquimini nobis placentia*; consuunt pulvillos sub eorum capite, ut in peccatis miserè conquiescant. Haud enim dubitandum multum detrimenti Dei Ecclesiam sentire ex istorum auctorum sectatoribus, cum major hominum laxioris vitæ pars ad illos concurrat. Contrà verò reperi alios, qui ad reprobanda assueti quæcunque extremam rigiditatem non sapiunt, consilia cum præceptis confundunt, novisque mandatis conscientias aggavant, humanam imbecillitatem nihil pensi habentes, nihilque memores illius sacri Canonis (cap. ult. de Transact.) qui admonet: *In his verò, in quibus jam non invenitur expressum, procedas æquitate servata, semper in humaniorem partem declinando, secundum quod personas et causas, loca et tempora videris postulare*. Et hoc modo jugum Christi Domini, quod est suave, intolerabile red-

dunt, viamque salutis sic pluribus præcludunt, juxta illud *S. Ambrosii* : *Sunt etiam in nobis qui timorem Domini habent, sed non secundum scientiam, statuentes duriora præcepta, quæ non possit humana conditio sustinere. In Psal. 118. Sermon. 5.* Utraque sanè extremitas maximè periculosa; nam prima spatiosam viam relaxatione ad perditionem aperit; altera (ut ait perdoctus *Cabassutius* in *Theor. jur. Præf. ad Lect.*) (a) duplici tramite urget animas in ruinam, erronèâ scilicet conscientiâ, et desperatione; cùm plurimi, auditâ hæc rigidiore doctrinâ, in mortalia labuntur, vel credentes inesse lethale peccatum ubi non est, vel nimîâ difficultate deterriti, impossibile putantes eo modo posse salvari, salutis suæ curam penitus abjiciunt.

Propterea in lucem edere deliberavi hoc novum opus, quod inter opiniones nimis benignas et nimis severas medium locum teneret. Facile continget in hoc meo libro, et potissimum in hac postrema editione, omnium sensui me non fore satisfactorium: ab illis enim, qui rigidæ vel benignæ sententiæ plus fortè, quàm par est, amantiores sunt, aut nimis austerus habebor, quia à multorum graviumque auctorum sententiis recessi; aut nimis indulgens, quia plures opiniones libertati faventes, tanquam probabiles approbavi. Testor Deum, cujus honorem et animarum salutem mihi proposui, quòd quidquid scripserim, non ab aliqua passione impulsus, aut verbis aliquorum auctorum addictus, vel austeritati, aut benignitati nimis adhærens, ad hæc scribenda me induxi. In quolibet quæstione, prævio diuturno studio curavi quidem veritatem investigare, præcipuè in iis quæ ad praxim magis faciunt; et propterea non solum diligenti trutinâ perpendere elaboravi rationes quas doctores classici tradunt; sed etiam plures doctos recentiores consulere non neglexi, adeo ut aliquando in recto judicio de aliqua quæstione faciendo multos dies consumpserim. Si-

---

(a) Et l. 3. tract. 5. de septimo præcepto Decalog. c. 2. de Restitutione, dub. I. n. 547. vers. *Aggrediamur.*

quidem non tanquam ovis (ut verbis utar rigoristarum) semitas scriptorum cæco ductu sectatus sum; sed operam dedi ut veritatem assequerer, aut sententias quæ magis veritati accedunt, amplexarer. Pro viribus sum conatus semper rationem auctoritati præponere, et ubi ratio me convicit, non renui auctoribus plurimis contraire, etiam iis quibus magis forsitan adhærere potuissem, utpote quia, cum hanc scientiam addiscerem, ad manus meas ante alios illi pervenerunt. Hinc, benevole lector, ne putes me auctoribus benignæ sententiæ omnino addictum, si eos sæpius me citare observas: nam ad hoc opus conficiendum non prætermisi etiam rigidæ sententiæ auctores legere, paratus quidem à sententiis meis desciscere, dummodo suis rationibus de veritate me convicissent.

Cæterum in dubiis discutiendis æqualis mihi scrupulus fuit tam sententias libertati faventes et à ratione alienas uti probabiles admittere, quam damnare ut improbables eas quæ valido quodam fundamento innixæ mihi videbantur. Cum certum sit, vel ut certum tenendum, prout communiter DD. docent, et ipse doctus R. P. Concina, in suo eruditissimo opere theologiæ dogmatico-moralis me instruit, quod hominibus imponenda sub culpa gravi non sunt, nisi evidens ratio id suadeat. Æquè enim nefas est à culpa excusare qui reus est, quàm innocentem tanquam culpæ reum judicare, ut sedulò monuit S. Antonius, *part. 2. tit. 1. cap. 11. § 28.* ubi disserens quando aliquid damnum sit de mortali, vel non sit, scripsit: *Nisi habeatur auctoritas expressa S. Scripturæ, aut Canonis, seu determinationis Ecclesiæ, vel evidens ratio, non nisi periculosissimè determinatur.* Nam si determinetur quod sit ibi mortale, et non sit, mortaliter peccabit contra faciens; quia omne quod est contra conscientiam, ædificat ad gehennam. Si autem determinetur quod non sit mortale, et secundum rei veritatem sit, error suus non excusabit à mortali.... quando scilicet erraret ex crassa ignorantia; secus, si ex probabili, putà quia consult peritos in tali materia, à quibus sibi dicitur illud tale non esse mortale; videtur enim tunc igno-

*rantia quasi invincibilis, quæ excusant à toto. Et hoc quantum ad ea quæ non sunt expressè contra jus divinum vel naturale, vel contra articulos fidei, decem præcepta, et hujusmodi in quibus ignorans ignorabitur. Quapropter semper timor mihi fuit ne Deus æquè rationem à me exigeret, si opiniones laxas ut probabiles approbâsem, quàm si probabiles ut laxas reprobâsem. Humanæ conditionis præsentī fragilitate spectatâ, non est semper verum tutius esse animas per viam arctiorem dirigere; cùm videamus Ecclesiam tam nimiam libertatem quàm nimium rigorem sæpè proscripsisse. Unde Gerson, de Vita spir. part. 3. lect. 4. coll. 10., animadvertens damna sententiarum excedenter rigidarum, sic advertit: *Fit ut per tales assertiones publicas nimis duras et strictas, præsertim in non certissimis, nequaquam eruantur homines à luto peccatorum, sed in illud profundius, quia desperatiùs, immergantur.* De reliquo tandem me protestor quòd si in aliquo erravi, opto ut error mihi ostendatur, nam paratus sum illico me retractare; nec erubescam, prout non erubui id facere in hac mea nova editione, in qua à pluribus recessi opinionibus quæ olim probabiles, sed postmodum, vel nimis benignæ, aut nimis rigidæ mihi visæ sunt.*

Cæterùm, benigne lector, te admonitum volo ne existimes me opiniones illas approbare, ex eo quòd non reprobem; eas enim quandoquè fideliter exponam cum suis rationibus et patronis, ut alii pro sua prudentia, cujus ponderis sint, adjudicent. Deinde advertas quòd cùm aliquam opinionem veriore voco, tunc contrariam non habeo ut probabilem, etsi non expressè ut improbabilem damnam. Insuper quando unam ex sententiis probabiliorē appello, nullo judicio dato de probabilitate alterius, aut utor hoc verbo *non audeo damnare*, non propterea intelligo eam probabilem dicere, sed judicio prudentiorum remittere. Vale.

ELENCHUS QUÆSTIONUM

Quas auctor, post primam Neapolitanam operis editionem, rebus ad seduliores trutinam revocatis, reformavit. In qualibet autem harum quæstionum prius adnotatur locus libri primæ editionis, postmodum locus secundæ, ubi facta est correctio.

QUÆSTIO 1. an legatarius possit sibi compensare legatum relictum in testamento non solemnī? In priori libro (col. 13. v. 3. *Probabile etiam*), relata est opinio *Lessii, Mol. Gran. Salmanticensium*, etc.; qui id probabile dixerunt. Sed in hoc præsentī libro id reprobatur; vide l. 3. n. 521. et l. 1. n. 35. *vers. Attamen.*

Qu. 2. An debitor donans aliquid suo creditori immemor debiti, excusetur à restitutione? In primo libro (col. 13. v. *Hinc, l.*) relata est opinio *Rebellii, Card. et Dianæ*; qui probabilem putarunt opinionem affirmativam. Sed vide limitationem in hoc, l. 1. n. 34. et l. 3. n. 700. v. Qu. 6. (a).

Qu. 3. An fur mittens domino rem furatam per virum fidelem teneatur ad iterum restituendum, si ille non reddat? In primo libro (col. 14. v. *VI. Si-*

(a) Lib. 1. num. 34. *legitur*: infertur 6. quod certus de debito, et dubius de solutione tenetur solvere, ut communiter docent *Suar. Vasq., Lugo*, et alii cum *Sanch.* Casu verò quo etiam creditor de suo jure dubitaret, censet *Laym.* et *Sporer* cum *Tamburin.* debitorem teneri tantum ad partem pro ratâ dubii. Subdit tamen *Layman*, quod non auderet condemnare creditorem, si totum exigeret. Et l. 3. num. 700. quær. 2. an debitor aliquid donans suo creditori immemor debiti, excusetur à restitutione? *Respondit*: Negat prima sententia cum *Sanch. Laym. Spor. Bonac. Dian. Salm.* etc. Ratio, etc. Secunda verò sententia, quam tenent *Card. Rodr. Mazz. Croix. Tambur.* cum suo magistro *Baldello* (et probabilem censet *Diana*, se revocans à prima sententia) affirmat talem donantem bene satisfacere suo debito ex iustitia, *concluditque*: prima sententia est communior, et quidem valde probabilis: sed hæc secunda suâ probabilitate non caret.

militar) *Pal. Sot. Ledes. et Gabriel* adducuntur, qui id negaverunt. Sed in hoc absolutè affirmandum probatur; vide *lib. 3. n. 705*.

Qu. 4. An sit obligatio ex superfluis statui elargiendi eleemosynam pauperibus laborantibus paupertate communi? In primo libro (*col. 80. litt. A.*) relata est opinio *Soti, Navar., S. Antonini, Vasq., etc.* qui negarunt. Sed in hoc melior visa est sententia opposita; vide *l. 2. num. 32. v. Quæritur*.

Qu. 5. An sit obligatio corrigendi peccantem ex ignorantia in legem humanam? In primo libro (*col. 83. litt. A. v. Quæritur hic*), visa est probabilior opinio negativa. Sed in hoc affirmativa probabilior visa est; vide *lib. 2. num. 36*.

Qu. 6. An qui inducit sive directè, sive indirectè proximum ad peccandum, semper peccet peccato scandali? In primo libro (*col. 85. litt. A.*) dictum est cum *Palao, Sanch. Bonac. Azor., etc.* probabile esse quòd is non peccet contra charitatem, nisi expressè intendat ruinam spiritualem alterius. Sed in hoc visa est vera sententia affirmativa; vide *l. 2. num. 45*.

Qu. 7. An semper in confessione sit explicanda circumstantia inductionis ad peccandum? In primo libro (*col. 86. v. Nota.*) probata est sententia negativa. Sed in hoc vide dicta *l. 2. n. 46. (a)*.

Qu. 8. An sit peccatum mortale petere ab aliquo quidquam, quod ille non præstabit sinè mortali, si jam sit paratus ad peccandum? In primo libro (*col. 86. v. Quæritur. II.*) relata est opinio *Soti, Suar. et Azor.*, qui id negarunt. Sed in hoc dictum est sequendum esse oppositum; vide *lib. 2. num. 47*.

Qu. 9. An peccent graviter mulieres ad suū ornatum partem pectoris ostendentes? In primo libro (*col. 89. litt. C. et col. 250. in fine.*) actum est de hoc puncto sequendo doctrinam *Laymanni, Cajet. Nav.*

(a) Lib. 2. num. 46. Postquam auctores pro affirmativa et negativa sententia refert, concludit: unusquisque abundet in sensu suo.

Salmant., etc. Sed vide quomodo limitatur in hoc ; vide *lib. 2. num. 55. v. Quæritur.* (a).

Qu. 10. An liceat famulo comitari herum ad lupanar, vel eum ducere curru vel sellâ ? In primo libro (*col. 94. litt. B.*) relata est opinio *Busemb. Navar. Manuel.*, etc. dicentium licere solâ ratione famulatûs. Sed in hoc requiritur saltem causa gravis damni subeundi ; vide *lib. 2. num. 64.*

Qu. 11. An liceat famulo ratione famulatûs deferre munera meretrici domini ? In primo libro (*col. 94. in fine, qu. 2.*) relata est opinio *Busemb. et Sanch.* id permittentium, si sit de esculentis et poculentis. Sed in hoc negatur ; vide *lib. 2. num. 65.*

Qu. 12. An liceat famulo ob metum mortis subjicere humeros, vel deferre scalam domino ascen-

(a) *Ubi legitur* : Acriter invehunt contra hunc morem *Natalis Alex. Roncagl.* dicentes hoc per se esse peccatum mortale, quia per se aliis grave scandalum affert. Cum ego manus concionatoris gessi, pluries etiam hunc perniciosum usum fortiter conatus sum exprobrare ; sed cum hic officium agam scriptoris de scientia morali, oportet ut dicam quod juxta veritatem sentio, et quod a DD. didici. Non nego I.^o quod illæ feminæ quæ hunc morem alicubi introducerent, sanè graviter peccarent. Non nego II.º quod denudatio pectoris posset esse ita immoderata, ut per se non posset excusari à scandalo gravi, tanquam valde ad lasciviam provocans, uti bene ait *Sporer.* Dico verò III.º quod si denudatio non esset taliter immoderata, et alicubi adesset consuetudo ut mulieres sic incederent, esset quidem exprobranda, sed non omnino damnanda de peccato mortali. Id tenent communissimè *Navarr. Cujetan. Less. Laym. Bon. Salm. Azor. Sanch.*, cum *Sylv. Fill.*, etc. Videtur etiam huic adhærere *S. Thom. 2. 2. quæst. 160. art. 2.* Cæterum non dubito, *concludit*, quod sententiâ, ut suprâ relatâ, cum magna discretionem oportet ut prudens Confessarius utatur, ne indulgeat nimis mulierum licentiæ quæ libidinem involvet. cum piè viventes non sic incedant. Bene enim *Croix* cum *Eliz.* advertit quod ejusmodi feminæ denudatione pectoris non rarò quærunt inhonestè appeti à viris, ut illos sibi irretiant et captivent ; et hanc ob causam rectè putat *Eliz.* plures feminas damnationem pati. Hinc non dubito quod hujusmodi indecens mos enixè à prædicatoribus et Confessariis, quantum fieri potest, coerendus est et extirpandus, ut docet *D. Antonin. part. 2. tit. 4. cap. 5.*

denti ad fornicandum, aut vi aperire januam? In primo libro (*col. 95. qu. 4.*) id omnino negatum est. Sed in hoc vide dicta *lib. 2. num. 66. v. Qu. IV. (a).*

Qu. 13. An liceat vendere vinum ei qui vendet mixtum aqua? In primo libro (*col. 69. lit. C. v. Pgriter.*) adducta est opinio affirmativa *Palai, Sanch. et Tamb.*, si æquè commodè aliis vendi non possit. Sed in hoc id non admittitur, nisi ob metum mortis vel infamiæ; vide *lib. 2. num. 69. v. Qu. VII.*

Qu. 14. An liceat vendere ornatus puellæ abusuræ? In primo libro (*col. 96. lit. D. v. Eodem.*) relata est opinio *La-Croix* citantis, *Navar. Sanch. Bonac.*, etc. qui dicunt licere, si illa æquè emeret ab aliis. Sed in hoc id non admittitur, nisi venditor notabile patiatur incommodum; vide *l. 2. n. 71. v. Eodem.*

Qu. 15. An liceat aurigis et nautis ob solum lucrum mercedis vehere meretricem ad amasium? In primo libro (*col. 98. v. 8. Licèt.*) dictum est licere cum *Salm. Sanch. Azor. Navar.*, etc. Sed in hoc non admittitur, nisi ob metum gravis damni; vide *l. 2. n. 75. v. An autem.*

Qu. 16. An sit peccatum mortale sinè gravi causa petere mutuum ab usurario parato, vel sacramentum à Sacerdote peccatore parato ad ministrandum? In primo libro (*col. 97. num. 4. v. Utrùm autem, et num. 7. v. Sed quæstio.*) relata est opinio *Lugonis, Soti, Sanch. Cajet. Led. Man.*, etc. qui id negârunt. Sed in hoc dictum est id esse mortale tam contra charitatem quàm contra justitiam, nisi gravis causa necessitatis, vel utilitatis interveniat; vide *lib. 2.*

(a) *Ubi scr bit*: Negant *Viva et Milant. P. Concina, Salm. Croix.* et alii. Quia, ut dicunt, tales actiones nunquam licent, utpote intrinsecè malæ. Sed contradicunt *Busemb. Sanch. Less.*, quorum sententia, spectatâ ratione, mihi probabilior videtur. Et idem mecum sentit doctus auctor continuat. *Tournely, tom. I. pag. 303.* dicens: *Non teneor grave subire delictum, ut alterius peccatum avertam; ipse sanè malitiam suam sibi imputet.* Quia tamen prædictæ cooperationes verè concurrunt ad damnum stupri, quamvis solum materialiter concurrant ad peccatum stupratoris, puto nullum alium timorem excusare cooperantem, nisi mortis.

num. 47 et 77. v. 4. *Licetum*, loquendo de usurario, et num. 79. de Sacerdote peccatore.

Qu. 17. An volenti frangere jejunium liceat sinè gravis incommodi causâ cibos præbere? In primo libro (col. 47. n. 7. v. *Volenti*.) adducta est opinio *Lessii*, *Cajet. Nav. et Vasq.*, id affirmantium. Sed in hoc reprobatur; vide *lib. 2. num. 80.*

Qu. 18. An in materiâ simoniæ et usuræ possit deduci in pactum obligatio antidotalis. In primo libro (col. 118. lit. A. v. *Quæritur in fine*.) dictum est cum *Salmant. Val. Cajet. Pal. Less.*, etc. id licere, si pactum sit remunerandi in genere, nullâ additâ novâ obligatione. Sed id omnino reprobatur; vide *lib. 3. num. 53., et num. 764.*

Qu. 19. An juramentum execratorium sit verum juramentum? In primo libro (col. 146. litt. A. v. *Notandum*.) dictum est cum *Salm. Busemb. Sanch. Pal.*, etc. id communiter negari. Sed in hoc affirmatur, si in juramento expressè nominetur *Deus*; vide *l. 3. num. 143.*

Qu. 20. An in juramento assertorio sit mortale jurare cum defectu justitiæ? In primo libro (col. 148. litt. A.) dictum est probabilius esse tantum veniale. Sed in hoc additur esse mortale, si juratur ad firmandam detractionem; vide *lib. 3. num. 16.*

Qu. 21. An peregrinus possit dispensari in votis, juramentis, et legibus ab Episcopo loci ubi reperitur. In primo libro (col. 758. litt. E. v. *Nota. hîc*.) id omnino negatum est. Sed vide hîc *l. 1. n. 158 (a).*

Qu. 22. An maritus possit occidere eum qui vult cum sua uxore adulterari? In primo libro (col. 239. v. *Dicendum II.*) id absolutè negatum est. Sed in hoc id non reprobatur, si vir ante factum occidat, ne adulterium eveniat; vide *l. 3. n. 391. v. Quando.*

Qu. 23. An peccent graviter spectatores qui ad

(a) *Ubi legitur: Adsunt quatuor sententiæ, et relatis tribus cum eorum auctoribus et rationibus, concludit: Quarta sententia communissima, ut ait Croix, et communiter recepta, ut asserunt Salm. cui subscribimus, tenet posse peregrinum dispensari ab episcopo loci non solum in legibus, sed etiam in votis et juramentis, modò ibi sit animo permanendi per majorem anni partem.*

comœdiam turpem concurrunt pecuniâ, vel plausu? In primo libro (*col. 251. v. Quæres 2.*) dictum est probabile esse non peccare spectatores secundos, nempe sinè quibus etiam comœdia repræsentaretur. Sed in hoc visum est oppositum; vide *l. 3. n. 427. v. Num autem.*

Qu. 24. An beneficiarius expendens fructus beneficii superfluos ad suam sustentationem in usus profanos, teneatur ad restitutionem? In primo libro, (*col. 270. v. Utrùm autem.*) probabilior cum *S. Th. Sot. Lugo, Pal. Less., etc.* visa est opinio negativa. Sed in hoc probabiliorē diximus oppositam per se loquendo; vide *l. 3. n. 492.*

Qu. 25. An fur teneatur restituere cum damno graviore, nempe si res non posset mitti ad dominum, nisi expensis majoribus quàm sit valor rei? In primo libro (*col. 295. litt. B.*), adducta est opinio *Salmanticensium*, *Soti, Less. Pal. Con. et Bus.* id negantium. Sed in hoc oppositum tenetur, nisi expensæ sint longè majores; vide *l. 3. n. 598. 697 et 752.*

Qu. 26. An accipiens rem à fure, qui rem furatam cum suis permiscuit, teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col. 299. litt. B.*) adducta est opinio negativa *Tamburrini* cum *Sanch.* et aliis. Sed in hoc omnino reprobatur; vide *l. 3. n. 612.*

Qu. 27. An beneficiarius omittens officium uno die possit excusari à restitutione, si suppleat in alio? In primo libro (*col. 310. in fine, qu. 5.*), relata est opinio affirmativa *Salm. Molfes. Palud. Bonac., etc.* Sed in hoc tenetur negativa; vide *l. 3. n. 667.*

Qu. 28. An beneficiarius omittens partem officii minorem quàm integræ horæ, teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col. 311. qu. 5.*), relata est opinio negativa *Navarri, Tol. et Viva.* Sed in hoc verior visa est opposita; vide *l. 3. n. 668.*

Qu. 29. An beneficiarius simplex omittens officium teneatur restituere omnes fructus beneficii? In primo libro (*col. 312. qu. 18. v. Quid, etc.*) adducta est opinio *Henrici, Metince et Manuelis*, qui dicunt teneri ad restitutionem tantùm tertiæ partis fructuum. Sed in hoc illa reprobatur; vide *l. 3. n. 673 v. Quid.*

Qu. 30. An licitum sit donum accipere à donante debitis gravato? In primo libro (*col. 327. litt. B.*) relata est opinio affirmativa *Lessii, Mol. Navarri, Laym., etc.* Sed in hoc refutatur; vide *l. 3. n. 722.*

Qu. 31. An sit necessarium in mutuo ad exigendum interesse, ut moneatur mutuatarius de justo titulo qui jam adest? In primo libro (*col. 343. lit. E. v. Sed dubitatur.*) delatum est opinioni negativæ *Lessii, Lugonis, Bon. Trull., etc.* Sed in hoc verior est affirmativa; vide *l. 3. n. 769. v. Sed dubitatur.*

Qu. 32. An mutuator possit retinere lucrum exactum, si aderat justus titulus, sed non monuit de eo mutuatarium, et contraxit bonâ fide? In primo libro (*col. 394. quæst. III.*) adducta est opinio affirmativa (licet tanquam minùs probabilis) *Lugonis, Dianæ, Sa et Tanneri.* Sed in hoc refutata est; vide *l. 3. n. 773.*

Qu. 33. An liceat res pretiosas quamplurimè vendere? In primo libro (*col. 355. litt. D.*) relata est opinio affirmativa *Soti, Tol. Dianæ, Tann. Val. Reg., etc.* Sed in hoc probabilior visa est contraria; vide *l. 3. n. 808.*

Qu. 34. An facto monopolio injusto à mercatoribus, liceat aliis eodem pretio merces vendere? In primo libro (*col. 357. lit. G. v. Sed hinc.*) relata est opinio affirmativa *Salm. Bon. Trull. Reg. Med., etc.* Sed in hoc omnino melior visa est negativa; vide *l. 3. n. 817. v. Sed hic, pag. 408.*

Qu. 35. An liceat rem infimo pretio emere ab aliquo nesciente ejus valorem? In primo libro (*col. 357. lit. H. v. Idem.*) , amplexata est opinio negativa. Sed in hoc defenditur opposita; vide *l. 3. num. 819. v. Idem.*

Qu. 36. An liceat Clerico conducere prædia aliena ad saginanda propria animalia, ut postea vendat? In primo libro (*col. 361. v. Quæres.*) dictum est licere si conductio non afferat magnam distractionem à ministerio sacro. Sed in hoc id non admittitur, quia non caret cupiditate turpis lucri; vide *l. 3. n. 835. v. An verò.*

Qu. 37. An pereunte re censitâ pereat census de jure naturali? In primo libro (*col. 366. v. qu. 3.*)

est probabilis sententia negativa cum *Soto Pal. 2. Covarr. etc.* Sed in hoc omnino tenendam diis affirmativam; vide *l. 3. n. 847.*

u. 38. An cogens cum injuria alterum ad ludendum, possit retinere lucratum? In primo libro (*col. litt. D.*) adducta est opinio negativa. Sed in hoc abiliior visa est sententia affirmativa, modò ille cogit, non superet coactum in peritiâ ludendi; *l. 3. n. 880.*

u. 39. An sit gravis obligatio relinquendi sua bona fratribus et sororibus? In primo libro (*col. 398. u. A.*) relata est opinio *Salmanticensium, Nav., etc.* dicentium non esse, nisi illi extremè indigeant. Sed in hoc diximus omnino tenendum peccare graviter relinquentem bona extraneis, si fratres graviter indigeant; vide *l. 3. num. 946.*

Qu. 40. An liceat revelare crimen alterius ad vitandum damnum proprium, si notitia criminis vi, aut dolo excipiat? In primo libro (*col. 407. lit. A. v. Sed hîc.*) dicta est probabilis opinio affirmativa cum *Salm. Lessio et P. Nav.* Sed in hoc melior visa est opposita; vide *l. 3. n. 969. v. Sed hîc magna.*

Qu. 41. An qui alteri occultam contumeliam irrogavit, teneatur ad satisfactionem? In primo libro (*col. 410. v. Sed Quær. 1.*) relata est opinio negativa *Layman. et Mol.* Sed in hoc diximus omnino sequendam affirmativam; vide *l. 3. n. 985.*

Qu. 42. An lædant jejunium electuaria sumpti in modica quantitate ad delectationem? In primo libro (*col. 419. lit. F.*) adducta est opinio negativa cum *Salm. Sylv. et Ab.* Sed in hoc dictum est contrariam omnino tenendam; vide *l. 3. num. 1019. Q. II.*

Qu. 43. An potio chocolatis possit sumi toties quoties in die? In primo libro (*col. 425. v. Orandum.*) dicta est probabilis opinio affirmativa *Patris Viva,* si sumatur ut potus usualis. Sed in hoc talis potio non admittitur, nisi pro uno tantum cyatho in die, ratione consuetudinis; vide *l. 3. n. 1023. v. Secunda in fine.*

Qu. 44. An religiosus expendens cum licentia generali Prælati ad usus illicitos, peccet contra pau-

pertatem, et teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col. 450. lit. E. v. II. quæstio.*) vocata est non improbabilis sententia negativa cum *de Alexandro, Suar. Bann. Lug.*, etc. Sed in hoc affirmativa amplexata est; vide *l. 4. n. 31. et l. 3. n. 873.*

Qu. 45. An patronus debeat præsentare digniores ad beneficium curatum? In primo libro (*col. 469. lit. A. q. 2.*) dicta est probabilis opinio negativa cum *Palao, Garcia, P. Nav. Rodr.*, etc. Sed in hoc dictum est omnino tenendam affirmativam; vide *l. 4. n. 97.*

Qu. 46. An Episcopus conferens beneficium simplex minùs digno, peccet mortaliter? In primo libro (*col. 291. qu. 2.*) delatum est sententiæ negativæ cum *Nav. Sa, Soto, Dic. Gut. Diana*, etc. Sed in hoc probabilior dicta affirmativa; vide *l. 4. n. 93.*

Qu. 47. An Episcopus conferens beneficium curatum minùs digno, teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col. 292. v. Magis.*) probabilis visa est opinio negativa *Nav. Henr. Ledesm.*, etc. Sed in hoc amplexata est opposita; vide *l. 4. n. 109.*

Qu. 48. An graviter peccet, et teneatur ad restitutionem, qui recipit beneficium curatum cum animo dubio, vel conditionato suscipiendi Sacerdotium infra annum? In primo libro (*col. 471. lit. A.*) adducta est opinio negativa *Nav. Barbos. Garciae*, etc. Item opinio *Salmanticensium*, qui eam admittunt tantùm si animus est conditionatus. Sed in hoc melior visa est opposita, sive animus sit dubius, sive conditionatus; vide *l. 4. n. 114.*

Qu. 49. An pluralitas beneficiorum sit vetita non solum de jure canonico, sed etiam naturali? In primo libro (*col. 473. litt. A*) dicta est probabilis opinio negativa cum *Lugo, Innoc. Fill. Val. Led.*, etc. Sed in hoc omnino tenendam diximus affirmativam, nisi accedat dispensatio pontificia et justa causa; vide *l. 4. n. 117.*

Qu. 50. An possit sinè peccato gravi permutari officium divinum in aliud notabiliter brevius? In primo libro (*col. 494. litt. A*) dicta est probabilis opinio affirmativa, excepto officio Palmarum cum officio Paschæ, vel Pentecostes, ut tenent *Sylvest.*

Salm. Vill. Diana, etc. Sed in hoc non est admissa ut probabilis; vide *l. 4. n. 161. v. Quær. III.*

Qu. 51. An matutinum possit recitari duabus horis post meridiem? In primo libro (*col. 496. litt. D*) probabilis dicta est opinio affirmativa cum *Salm. Sanch. Tamb. Mol. Led., etc.* Sed in hoc dictum est tenendam esse oppositam; vide *l. 4. n. 174.*

Qu. 52. An peccata multiplicentur ex diversitate objectorum totalium, nempe si quis uno ictu occidit quatuor homines? In primo libro (*col. 665. v. An autem*), dicta est probabilis opinio negativa cum *Suar. Lug. Bus. Viva, etc.* Sed in hoc amplexata est opposita; vide *l. 5. n. 45.*

Qu. 53. An Confessarius in mortali successivè absolvens plures pœnitentes, unum peccatum comittit? (*col. 563. v. II. Quoad actus*) visa est probabilis opinio affirmativa cum *Salm. Lugon. Viva, Spor. etc.* Sed in hoc reprobata est; vide *lib. 5. n. 50. qu. 6.*

Qu. 54. An citra infamationem possit quis dissolvere amicitiam alicujus, narrando ejus defectus naturales, ut ipse succedat loco expulsi? In primo libro (*col. 576. lit. A.*) relata est opinio affirmativa *Salmanticensium, Soti, Bonacin. Arag. Prado, etc.* Sed in hoc amplexata est opposita; vide *l. 5. n. 72. v. An citra.*

Qu. 55. An liceat se inebriare ex consilio medicorum, si inebriatio æstimatur necessaria ad morbum expellendum? In primo libro (*col. 577. v. 2. Non est.*) adducta est opinio affirmativa *Bussembai, Sylv. Cajet. Lessii, Salm., etc.* Sed vide quomodo in hoc limitata est, *l. 5. n. 76. qu. I. (a).*

(a) Valdè DD. laborant in hac quæstione, scribit loco citato, licet videatur casus vix unquam accidere posse. Prima sententia affirmat, secunda vero sententia negat. Verumtamen prima sententia satis probabilis, imò probabilior mihi videtur casu quo potatio vini præbeatur ad expellendos sive corrigendos pravorum humores: tunc enim privatio rationis per accidens, et indirectè evenit, et ideo licitè permitti potest. Secus verò dicendum si potatio daretur directè ad ebrietatem, sive ad privationem rationis causandam, hoc enim esset semper intrinsecè malum. Hinc nunquàm licitum est se inebriare ad sensus sopiendos, ne cruciatus sentiantur.

Qu. 56. An liceat se inebriare ad vitandum mortem, quam alter ei minitatur? In primo libro (*col. 578. lit. C.*) dicta est probabilis opinio affirmativa *Lessii, Laym. Bonac. Busemb., etc.* Sed in hoc amplexata est negativa; vide *l. 5. n. 76. qu. II.*

Qu. 57. An satisfaciat qui se confitetur tempore Missæ? In primo libro (*col. 210. quær. 2.*) adducta est opinio affirmativa *Palai, Hurtadi, La-Croix, Pichler. Gobat., etc.*, modò aliquo modo attendat simul ad Missam; vide *l. 3. n. 514. (a).*

Qu. 58. An liceat aliquid accipere pro sustentatione ingressuri, si monasterium sit opulentum? In primo libro (*col. 130. v. Sed quæritur.*) relata est opinio affirmativa *Salm. Nav. Tol. Pal. Sanch. Bon. Sot., etc.* Sed in hoc amplexata est opposita; vide *l. 3. n. 92. v. Secunda.*

Qu. 59. An in sacramento Baptismi aqua sit infundenda, dùm actu dicitur: *Te baptizo*? In prima editione (*col. 585. lit. A.*) affirmatum est. Sed in hoc secundo probatum est sufficere quòd forma proferatur antequam materia desinatur applicari; vide *l. 6. n. 9. v. Quæritur.*

Qu. 60. An omnes materiæ et formæ sacramentorum sint à Christo determinatæ in specie? Negatum est in priori libro (*col. 804. qu. 2.*); sed in hoc secundo oppositum probabilius visum est, *l. 6. n. 12.*

Qu. 61. An peccet graviter minister conferens sacramenta in mortali, etiam si ad illud non sit specialiter ordinatus, vel si solemniter non ministret? Negatum est in priori libro (*col. 594 et 595.*); sed hìc affirmatur, *l. 6. n. 32.*

Qu. 62. An peccet graviter sacerdos ministrans Eucharistiam in mortali? In priori libro (*col. 655. v. An autem.*) probabilis dicta est sententia negativa. Sed hìc eam refutamus, *l. 6. n. 35.*

Qu. 63. An minister possit dare sacramentum indigno obmetum mortis? In priori libro (*col. 595. dub. 5.*) probabilis visa est sententia affirmativa. Sed hìc negativam tenemus, *l. 6. n. 49.*

(a) Ubi respondit negativè cum sententia communi.

Qu. 64. An Clericus habituatus in vitio turpi, vel alio, volens ascendere ad Ordinem sacrum, possit absolvi ex simplicibus signis extraordinariis, tantum sufficientibus ad sacramentum Pœnitentiæ suscipiendum? In priori libro affirmatum est (*col. 598. Quæres hîc 3.*) Sed hîc negatur, nisi valde extraordinaria signa accedant quæ probitatem positivam ordinandi ostendant; vide *lib. 6. in Dissert. ex num. 63. p. 27.*

Qu. 65. An Sacerdotes ordinentur per solam manuum impositionem? In priori libro (*col. 806. lit. F.*), negavimus. Sed hîc affirmativam sententiam probabiliorem censemus, *l. 6. n. 749.*

Qu. 66. An moribundus qui mane communicavit, possit eâdem die sumere viaticum, adveniente morbo? In priori libro (*col. 668. lit. A.*), probabilem diximus sententiam tam affirmativam quàm negativam. Sed hîc distinguimus si morbus sit naturalis, aut violentus, *l. 6. n. 285. dub. 3.*

Qu. 67. An Sacerdos negligens dicere sacrum promissum, parvo stipendio accepto graviter peccet? In priori libro (*col. 676. lit. C.*), diximus probabilem sententiam negativam. Sed hîc affirmativam tutamur, *l. 6. n. 317. qu. III.*

Qu. 68. An Episcopus possit moderari numerum Missarum à testatore præscriptarum? In priori libro dictum est posse si fructus congruentes non percipiantur (*col. 680. lit. F.*) Sed hîc negatur *loc. cit. num. 331. dub. 1.*

Qu. 69. An liceat privatim celebrare in die Cœnæ Domini. In priori libro adhæsimus sententiæ affirmativæ (*col. 687. lit. E.*). Sed hîc dicimus omnino tenendam negativam, *lib. 6. n. 350.*

Qu. 70. An altare amittat consecrationem si frangatur sigillum, vel removeatur sepulcrum cum reliquiis? In primo libro, probabile dictum est non amittere (*col. 693. lit. C.*). Sed hîc *l. 6. n. 369. ad n. 3. dub. 2.* oppositum tenendum probamus.

Qu. 71. An sufficiant duæ inappæ in altari, vel una duplicata. In priori libro affirmavimus (*col. 697. lit. C.*). Sed hîc contrarium tenendum dicimus, *lib. 6. n. 375.*

Qu. 72. An aqua lotionis corporalium possit projici aliò quàm in sacrarium? In priori libro, dictum est sufficere si projiciatur in decentem locum (*col. 699. lit. E.*) Sed hìc contrarium probamus *l. 6. n. 387.*

Qu. 73. An abbates possint consecrare calices pro ecclesiis alienis? In priori libro relata est sententia affirmativa (*col. 639. lit. B. in fine.*). Sed hìc oppositam tenendam dicimus *l. 6. n. 381.*

Qu. 74. An pyxis debeat benedici? In priori libro retulimus sententiam negativam (*col. 698. lit. H.*). Sed hìc oppositam probamus *l. 6. n. 385.*

Qu. 75. Si post sumptionem Sacerdos prudenter dubitat vinum fuisse acetum, an rursus consecrare debeat utramque materiam sub conditione? Hìc affirmandum probamus *lib. 9. num. 206. v. Quoad.* Quidquid dictum sit in priori libro.

Qu. 76. A quo Episcopo debeant approbari Confessarii? In priori libro (*col. 247. lit. E.*), dictum est probabiliter posse approbari etiam ab Episcopo Confessarii, aut pœnitentis. Sed hìc *lib. 6. num. 548.* dicimus omnino approbandos ab Episcopo loci.

Qu. 77. Doctor consultus à Confessario, an teneatur ad sigillum? In priori libro (*col. 776. lit. G.*), diximus probabiliter non teneri. Sed hìc oppositum tuemur *l. 6. n. 647.*

Qu. 78. An mutus teneatur confiteri scripto? In priori libro, probabilis visa est sententia negativa (*col. 726. lit. B.*). Sed hìc dicimus teneri, si commodè potest, *lib. 6. n. 479. v. qu.*

Qu. 79. An in jubilæo confessio debeat fieri in eadem hebdomada in qua perficiuntur opera, ut possit pœnitens absolvi à reservatis? In priori libro, adhæsimus opinioni negativæ (*col. 743. lit. A. n. 2.*). Sed hìc oppositam tenemus *lib. 6. num. 537.*

Qu. 80. An qui in jubilæo confessus est invalidè, possit deinde à quolibet absolvi? In priori libro, relata est opinio affirmativa (*col. 743. num. 1.*). Sed hìc negativam sustinemus, *lib. 6. n. 537. v. qu. II.*

Qu. 81. An Parochus in aliena diœcesi possit excipere confessiones alienorum ex licentia illorum Parochi? In priori libro, affirmavimus (*col. 746. lit. B.*). Sed hìc negamus *l. 6. n. 544.*

Qu. 82. An simplex Sacerdos possit absolvere moribundum, præsentē Confessario approbato? In priori libro (*col. 752. lit. D.*), relata est sententia affirmans, quam hīc rejicimus; *lib. 6. num. 562.*

Qu. 83. An ignorans reservationem casūs episcopalis, eam incurrat? In priori libro, diximus probabilem sententiam negativam (*col. 757. lit. A.*). Sed hīc eam reprobamus, *l. 6. n. 581.*

Qu. 84. An absoluti indirectē à peccato reservato in casu necessitatis à non habente facultatem, teneantur postmodum Episcopo se præsentare? In priori libro negavimus (*col. 936. v. An autem.*). Sed hīc observa distinctionem allatam, *l. 7. n. 91. (a).*

Qu. 85. An Confessarius errans culpabiliter circa valorem sacramenti, teneatur monere pœnitentem de errore etiam cum gravi suo incommodo? In priori libro, probabilem diximus sententiam negativam (*col. 766. lit. I*). Sed hīc affirmativam tenemus, *lib. 6. num. 619.*

Qu. 86. An possit absolvi à simplici Confessario peregrinus habens casum reservatum in loco confessionis tantū, et non in patria. In libro priori relata est opinio affirmativa (*col. 758. in fin. v. Quæritur an.*). Sed hīc eam refutamus, *l. 6. n. 588.*

Qu. 87. An qui confessus est superiori, et oblitus uerit reservati, remaneat ab illo directē absolutus? Hīc probabilius negatur, *l. 6. num. 597.* Quidquid in priori libro dictum sit.

Qu. 88. An incurrat suspensionem qui ordinatur cum patrimonio donato, sed datā antapochā, vel fide de reddendo illo donanti? In priori libro, dicta est probabilis opinio negativa (*col. 829. dub. 2.*). Sed hīc *lib. 6. num. 822.*, observa distinctionem tenendam,

---

(a) *Scribens* : Si peccatum sit absolutum in articulo, sive periculo mortis, tunc nulla remanet obligatio se præsentandi ad superiorem, quia tunc verē directē peccatum fuit absolutum, cū eo casu cesset omnis reservatio. Secūs verō si peccatum verē est absolutum ab inferiore propter aliquod impedimentum adeundi superiorem extra mortis articulum, quia tunc nullus inferior potest directē absolvere à reservatis, sed tantū indirectē. Unde pœnitens ut postea directē à superiore absolvatur, omnino cū convalescit, tenetur eum adire.

nempe si donans habuerit veram, vel ne, voluntatem donandi.

Qu. 89. Si quis post contracta sponsalia cum una, ducat aliam, an hâc defunctâ, teneatur ducere primam? In priori libro, dictum est probabiliter non teneri (*col. 845. lit. I.*). Sed hîc contrarium sustinetur, *lib. 6. num. 875. v. Quæritur.*

Qu. 90. An si quis fictè contraxit Matrimonium, ad illud revalidandum sufficiat quòd ipse solus apponat consensum? Hîc *lib. 6. num. 1114*, sententia affirmativa verior dicitur; quamvis in priori libro (*col. 899. v. Hinc infertur.*) non fuerit admissa.

Qu. 91. An sit nulla dispensatio super impedimento inter propinquos, si taceatur copula inter ipsos præhabita? In priori libro, opinio negativa probabilis visa est (*col. 904. v. Quæritur 3*). Sed hîc *lib. 6. num. 1134*, omnino rejicitur, etiamsi copula non fuerit habita ad faciliùs obtinendam dispensationem.

Qu. 92. An simplex Sacerdos possit absolvere à venialibus, et ab excommunicatione minori? In priori libro (*col. 746. lit. A., et col. 928. v. Certum*), opinio affirmativa, licèt non fuerit admissa, non tamen omnino rejecta est. Sed hîc *lib. 7. num. 71.*, omnino rejicitur, ob decretum Innoc. XI.

Qu. 93. An absolutus ab Episcopo in necessitate à casu papali propter impedimentum temporale, excusetur ab adeundo Romam, si parti jam satisfecerit? In priori libro, dictum est probabiliter excusari (*col. 933. qu. III. in fin.*). Sed hîc omnino teneri dicimus, *lib. 7. num. 87.*

Qu. 94. An habens casum papalem publicum, si punitus fuerit ab aliquo Episcopo, possit absolvi ab alio? In priori libro opinio affirmativa probabilis visa est (*col. 930. v. Hinc, infra dub. 1.*). Sed hîc contrariam veriozem dicimus, *l. 7. n. 77.*

Qu. 95. An Episcopi possint absolvere à papalibus occultis extra confessionem? In priori libro relata est opinio affirmativa (*col. 942. ad num. 8.*). Sed hîc *l. 6. num. 595. v. Eamdem*, illam refutamus ex declar. Gregorii XIII.

Qu. 96. An liceat rescribere ad excommunicatum? In priori libro, dictum est probabiliter licere (col. 964. lit F.). Sed hîc negamus, l. 7. num. 193. An autem liceat excommunicatum resalutare? In priori libro (col. 965. dub. II.), opinionem affirmativam diximus absolutè probabilem. Sed hîc, d. n. 193. oppositam censemus probabiliorem, licèt primam non dam-nemus.

Qu. 97. An duellum possit acceptari, ne incurratur magna et certa jactura bonorum? Quidquid dictum sit cum *Salmantic.* in priori libro (col. 970. lit. A. Not. I.), hodie hæc opinio damnata est à Bened. XIV. Vide tom. 1. lib. 3. num. 400. prop. IV.

Qu. 98. An parentes possint cogere puellam ad ingressum in monasterium causâ educationis? In priori libro (col. 983. in princip.), probabilis dicta est opinio affirmativa. Sed hîc l. 7. n. 212., opposita absolutè probabilior visa est, nisi puella sit in periculo incontinentiæ.

Qu. 99. An incurrat irregularitatem ratione bigamiæ, qui contrahit duo Matrimonia nulla vel qui fictè secundum Matrimonium init ad copulam extorquendam? Illic dicimus affirmandum, l. 7. n. 446 et 447, quidquid in priori libro dictum fuerit.

Adduntur aliæ recentes retractationes opinionum quæ in præcedenti editione recensebantur.

QUÆR. I. Si quis probabiliter judicet implevisse votum, horas canonicas, sive pœnitentiam, an teneatur eam satisfacere, si adhuc probabile sit, vel dubium non implevisse? Negant plures auctores, l. 1. num. 76. Sed oppositum est tenendum, quia possidet obligatio jam contracta, donec certè non fuerit impleta.

Quær. II. An declarationes S. C. Cardinalium vim legis habeant? Plures AA. negant, nisi editæ sint non solum consulto Pontifice, sed etiam mandante, ut ipsæ solemniter per totam Ecclesiam promulgentur, lib. 1. n. 106. vers. Quær. 2. Addendum tamen est, quòd hujusmodi declarationes quæ jam in Ecclesia universaliter divulgatæ, et facto sic promulgatæ fue-

rint usu plurium annorum, vel relatione auctorum communiter ipsas referentium, hæc satis omnes fideles obstringunt.

Quær. III. An Episcopus dispensare possit in statutis canonicis, in quibus dispensatio reservata non sit? Visa fuit prius satis probabilis sententia affirmativa cum *Soto*, *Covarr.*, *Castropal.*, *Bonac.* et *S. Antonin.* Sed re melius perpensâ videtur negativa omnino tenenda, ex *clement. 2. de Elect.* ubi: *Lex superioris per inferiorem tolli non potest.* Cui congruit *c. Dilectus, de Temp. ordin.*

Quær. IV. An delegatus principis, vel delegatus ad universitatem causarum, possit subdelegare? Affirmatur *l. 1. n. 193.* Sed hoc est limitandum juxta id quod dicitur *lib. 6. num. 559*, nempe hoc intelligi, cum delegatio facta est tanquam per officium, aut cum delegatur alicui jurisdictio, uti privilegium perpetuò suo officio, sive dignitati annexum.

Quær. V. An cesset lex, cessante fine legis in particulari? Allata est sententia quæ id probabile vocat, hancque tenent *Salm. et Viva*, cum *Cajet. Sylvest.*, *Panorm.*, *Valent.*, *Sc.*, *Cardenn. Navar.*, *Abbate*, *Comit.* et aliis, *lib. 1. num. 199.* Sed hic advertendum quòd hæc opinio vix unquam in praxi probabilis erit; quia vix unquam eveniet quòd in particulari omne hallucinationis periculum abesset.

Quær. VI. Si quis ex intentione furandi centum aureos, surripiat eos centenis vicibus moraliter interruptis, an tunc centum peccata perpetret? *l. 5. n. 44.* dictum fuit probabile esse unum furtum, sive unum peccatum committi. Sed melius re perpensâ, dicendum hujusmodi furta esse centum distincta peccata mortalia, cum unumquodque furtum distinctam malitiam in se contineat.

Quær. VII. Actus charitatis erga Deum eliciendus est saltem semel in mense, ut dicitur *l. 2. num. 8.* Addendum est quòd eodem modo, nempe semel saltem in mense, tenemur pariter elicere actum charitatis erga proximum; alioquin difficulter hoc præceptum charitatis erga proximum observare valebimus.

Quær. VIII. Dictum est *l. 3. num. 244.*, non videri

improbabile cum *Less.*, *Salm.*, *Bon.*, etc. quòd ab ipso vovente possit commutari votum in æquale. Sed dicendum cum *S. Th. Caj.*, *Suar.* et aliis, esse multùm probabilius quòd non possit; quia Deus potius vult rem promissam quàm aliam.

Quær. IX. Dicunt plures DD. apud *Bus. l. 3. n. 381.*, licere viro honorato occidere aggressorem conan-tem alapam ei impingere. Sed ibi addendum id quod sapienter docet *Silvius*: *Etiam si honor sit bonum præstantius quàm divitiæ, aut nullum, aut rarissimum arbitramur esse casum, quo pro defensione solius honoris liceat aggressorem interficere. In. 2. 2. q. 64. art. 7. q. 9.*

Quær. X. An beneficiarii expendentes redditus beneficii superfluos in usus profanos, teneantur ad restitutionem? *L. 3. n. 492.* exposita fuit sententia affirmativa tanquam valde probabilior; sed peractà meliori consideratione, sententia negativa videtur non minùs probabilis in praxi, signanter ob auctoritatem et rationem *D. Th. in. 2. 2. q. 185. art. 7: vide cit. num. 492.*

Quær. XI. Si quis furatus sit rem, cujus dominus est incertus, cui restituere debet? *L. 3. num. 589.* dictum est restitutionem faciendam esse pauperibus, aut locis piis cujuscunque loci. Sed huic plures addendæ sunt limitationes quas loco citato, vel paulò pòst invenies (a).

(a) Lib. 3. tract. 5. de septimo præc. Decal. cap. 2. de Restitutione, dub. 5. num. 590. quær. I. Quomodo facienda restitutio, si dominus rei est incertus? Distinguendum et videndum an res accepta sit bonà vel malà fide. Si malà fide, tunc iterum distinguendum est: vel dominus incertus rei est ignotus tantum in particulari, prout si sciretur rem spectare ad aliquem ex tribus vel quatuor hominibus loci, sed ignoretur ad quem peculiàriter spectet; tunc nequit restitutio fieri pauperibus; sed res dividenda est inter eos quos inter defraudatus existit; ita *Silvius*, *Lessius*, *Palaus*, *Mol. Cajet. P. Nav.*, etc. Vel autem dominus est ignotus in generali, ita ut nequeat discerni inter loci habitatores, ad quem, vel quos res pertineat; et tunc restitutio fieri debet pauperibus, ut habetur in *cap. Cùm tu, de Usuris*, ubi præcipitur usurariis restitutionem facere dominis, vel eorum

Quær. XII. Utrùm si crimen aliquod est publicum in quodam loco, possit sinè culpa, saltem gravi, manifestari in alio, ubi illud est adhuc occultum? Dictum fuit, *l. 1. num. 86., cum Lug. Cajet. Nav. Salm., etc.* communissimè contra alios, sententiam affirmativam esse valde probabilem. Sed vide *l. 3. n. 979.*, ubi nunc sententia limitatur tantùm pro delictis illis quæ delinquentem aliis perniciosum efficiunt.

Quær. XIII. An in die jejunii notabiliter antevergens sinè justa causa horam meridianam, graviter peccet? *L. 3. n. 1016.* dictum fuit cum *Lessio, Tol. Bonac. Laym. Salm. Castrop., etc.* probabiliorum esse negativam sententiam. Sed re meliùs ad trutinam revocatâ, dicimus cum *Azor. Sanch. Nav. Sylvest.* affirmativam omnino tenendam.

Quær. XIV. An Episcopus possit lites transigere super bona Ecclesiæ vertentes? *L. 4. num. 187. vers. Circa, etc.* dictum est non posse. Sed hoc intelligendum tantùm quando Ecclesia ob transactionem deberet aliquid de rebus possessis cedere; secùs si nihil cederet de possessis.

Quær. XV. Si votum sit certè emissum, sed tantùm probabiliter impletum, utrùm vovens teneatur

---

hæredibus, vel, his non superstitibus, pauperibus. Sufficit autem quòd restitutio fiat pauperibus cujuscunque loci. Sufficit etiam quòd fiat locis piis, ut communiter docent *Less. Nav. Salm. Croix, Bonac. Azor. Mol. Vasq. Fill., etc.* Id tamen locum habet, modò adhibita sit debita diligentia, ut proprii domini invenirentur; nam si ante diligentiam adhibitam fieret restitutio pauperibus, et deinde domini comparerent, utiquè damnum ipsis resarciendum esset; præterea id locum habet, cum defraudati pauciores sunt, nempe tres, vel quatuor. Ita ut si restitutio fiat quibuscunque illius loci indiscriminatim, res verisimiliter non perveniet in manus proprii domini; et ideo restitutio tunc fieri potest pauperibus cujuscunque loci, ut communiter tenent *Sylvest. Bonac. Salm.* cum *Soto, Rebel. et Tapia*, et quamvis *Silvius* dicat congruentius esse, ut eo casu restitutio fiat pauperibus illius loci, ubi furtum patratum est, addit tamen id non esse necessariam. Si autem plures et varii domini incerti alicujus communîtatis damno affecti fuerint, tunc omnino restitutio facienda est pauperibus ejusdem communîtatis læsæ.

omnino votum implere? Negant plures AA., nempe *Lug. Ronc. Salmant.*, cum *Laym.*, etc. Sed cen-
seo cum *Conc. Antoine*, etc. votum implendum
esse; cum enim votum est certum, possidet obligatio
implendi votum.

Quær. XVI. An teneatur pœnitens confiteri mor-
tale peccatum certè commissum, si tantum probabi-
liter reputet illud confessum fuisse? Negant *Suar.*
Lug., *Salm.* et alii. Sed dico cum *Concina* et aliis
eum teneri peccatum illud clavibus subijcere, cum du-
bia sit confessio, et certa sit confessionis obligatio. Sed
vide quod dicitur *lib. 6. de Pœnit. num. 477.*

Quær. XVII. An liceat conferre sacramentum sub
conditione, absquè quòd conditio ore exprimatur? *Lib.*
6. num. 29 in fin. affirmatum est cum *Tourn.*, *Ron-*
cagl. *Castropal.* et aliis communissimè. Sed quia
non desunt auctores aliqui, ut *Gonet*, *Juvenin*, *Con-*
tens. *Serry*, etc., qui tenent (licèt parum probabili-
ter) valorem sacramenti non pendere ab intentione mi-
nistri, sed tantum ab ipsa collatione sacramenti seriò
peracta, tutius est conditionem etiam verbis exprimere.

Quær. XVIII. An teneatur quis confiteri peccatum
mortale certè commissum, si postea sit in dubio an
illud fuerit vel ne confessus? *lib. 9. num. 477.* dictum
fuit non teneri, si credat probabiliter peccatum confes-
sario jam exposuisse. Sed nunc teneri dicimus, quia
sicut certa fuit obligatio confitendi, ita certa debet esse
confessio; vide tamen *cit. n. 477.*

Quær. XIX. An Sacerdos ab ecclesià abscissus, uti
si esset hæreticus, schismaticus aut excommunicatus
vitandus, possit absolvere eos qui sunt in periculo
mortis, si alius desit? *lib. 6. num. 560.* Quær. I. pro-
bata fuit sententia negativa. Sed nunc probamus con-
trariam cum *Silvio*, *Collet*, *Sylvestro*, *Cano*, etc.

Quær. XX. An si pœnitens confessus sit superiori,
et inculpabiliter sit oblitus peccati reservati, poterit
deinde à quolibet Confessario de illo absolvi? *lib. 6.*
n. 597. probavimus sententiam negativam. Sed nunc
ex auctoritate *Pontas*, *Collet*, et signanter *Silvii*, qui
affirmativam cum *Sylvestr.*, *Navar.*, *Adrian.*, *An-*
gel. *Covar.*, et pluribus aliis pro certa habet, eam
reprobare non possumus.

Quær. XXI. An inhabilitas ad celebrandum quam incurrunt Confessarii sollicitantes, incuratur ante sententiam? *L. 6. n. 705.* affirmatur. Sed nunc vide id quod dicitur in hac editione *num. citato (a)*.

Quær. XXII. An Episcopi possint absolvere ab excommunicatione eos qui tentaverunt extrahere delinquentes ab ecclesia? *lib. 1. Append. II. num. XXVIII.* affirmatum est. Sed nunc oppositum tenendum cum *Fagnano*, qui id probat; vide *loc. cit.*

Quær. XXIII. In praxi Confessarii, posita post librum VII. dicitur *cap. ult. num. 287.* Episcopis, eorumque delegatis concessa esse facultas impertiendi indulgentiam plenariam infirmis eam petentibus in articulo mortis; addendum ad hoc requiri quod Episcopi hanc facultatem à Pontifice regnante expostulent et obtineant.

Quær. XXIV. In eadem praxi, *num. 98.* dicitur ex rubrica illicitum esse in Missa adhibere vinum quod *incipit acescere*, adverte id quod additum est in examine ordinandorum *num. 98. (b)*.

(a) In præcedenti editione hujus operis affirmavi, eo quod pœnæ privativæ quæ important inhabilitationem ad aliquod jus acquirendum, vel cessationem à quodam jure jam acquisito utendo, ut communiter DD. docent, ordinariè ante sententiam incurruntur. Attamen quidam probus religiosus, cum hæc legisset apud meum opus, scripsit mihi è Roma quod duo theologi S. C. Inquisitionis Romanæ oppositum sentiebant, nempe requiri sententiam ad præfatam pœnam incurrendam. Sub initio ratio opinionis hujus mihi non occurrebat; sed postea re sedulius perpensà, in hoc eodem meo opere n. 248. observavi, quod *Suarez. Bonac. Sahn., cum Tapia, Vasq. Montesin., etc.* locis ibi cit, (quibus recenter consentit *Euseb. Amorl. l. R. num. 148.*) dicunt sententiam declaratoriam bene requiri etiam quoad pœnas privativas, sive inhabilitantes, casu quo reus non possit exsequi pœnam sinè propria infamia, prout ordinariè in nostro casu eveniret, si Sacerdos sollicitans deberet per longum tempus se abstinere à celebrando. Dico *per longum tempus*; nam si de brevi super dictam inhabilitationem posset impetrare dispensationem, et interim sinè sua infamia celebrationem intermittere, tenetur ab ea abstinere.

(b) *Ubi legitur*: Vinum autem cum alio liquore, et si modico mixtum, vel mustum de uvis tunc expressum, est

Quær. XXV. In eadem Piæxi, *Append. III. num. 122.* dicitur dubium esse an sit probabilis opinio quòd celebrare sinè cruce, non sit mortale. Sed re maturiùs perpensâ, nunc satîs probabilis mihi videtur, cùm inter doctores sit communis, nec certum habetur fundamentum in oppositum.

Quær. XXVI. An calix si denno inauratur, denno sit consecrandus? *tom. 2. l. VI. tract. III. de Euch. cap. 3. dub. 2.* probabilîus censui negandum cum *Laym.*, *Lugo*, *etc.* Sed re meliùs perpensâ, nunc puto cum *Ferraris*, *Suar.*, *etc.* probabilîus iterum calicem esse consecrandum; vide adnotationem ultimo loco adjunctam in loco citato (a).

quidem materia apta ad sacramentum, sed graviter illicita, ut dicitur in rubrica, ubi idem docetur de vino quod cœperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantulum acre. Dicunt tamen *La-Croix*, *Gobatus et Sporer*, quòd deficiente alio vino, licet uti vino tantum parum acescente. Ait enim card. *Lambertinus*, *Notif. 77. n. 2.*, quòd præfata rubrica deducta est ex doctrinâ S. Thomæ 3. part. quæst. 74. art. 5. ad 2., qui docet non posse quidem sacramentum confici de aceto, *posse tamen de vino acescenti, quod est in via ad corruptionem, licet peccet conficiens.* Unde rubrica non videtur accipienda cum tanto rigore, ut comprehendat omnes etiam primos gradus acrimoniæ, sed tantum illos qui jam proximè incipiunt constituere vinum acescens vulgò dictum, *vino colla punta*, sive, *andato allo spunto*.

(a) *Ubi* dub. 4. num. 370. dubitatur 2.: *scribit calices denno inauratos esse denno consecrandos. propter scilicet præxim Ecclesiæ, et receptam consuetudinem*, tunc subdit: casu autem quo per longum usum inauratio deperdatur, puto probabilîus dicendum cum *Silvio et Ferraris* non requiri novam consecrationem ad celebrandum cum hujusmodi calice, quia tunc viget ratio, quòd calix semel consecratus totus deinde per modum unius consecratus remanet. Cùm verò nova fit inauratio, intervenit aurum de novo additum, quod non est consecratum, immediatè sanguinem tangens.

Imprimatur, si videbitur Reverendissimo Patri, sacri Palatii apostolici Magistro.

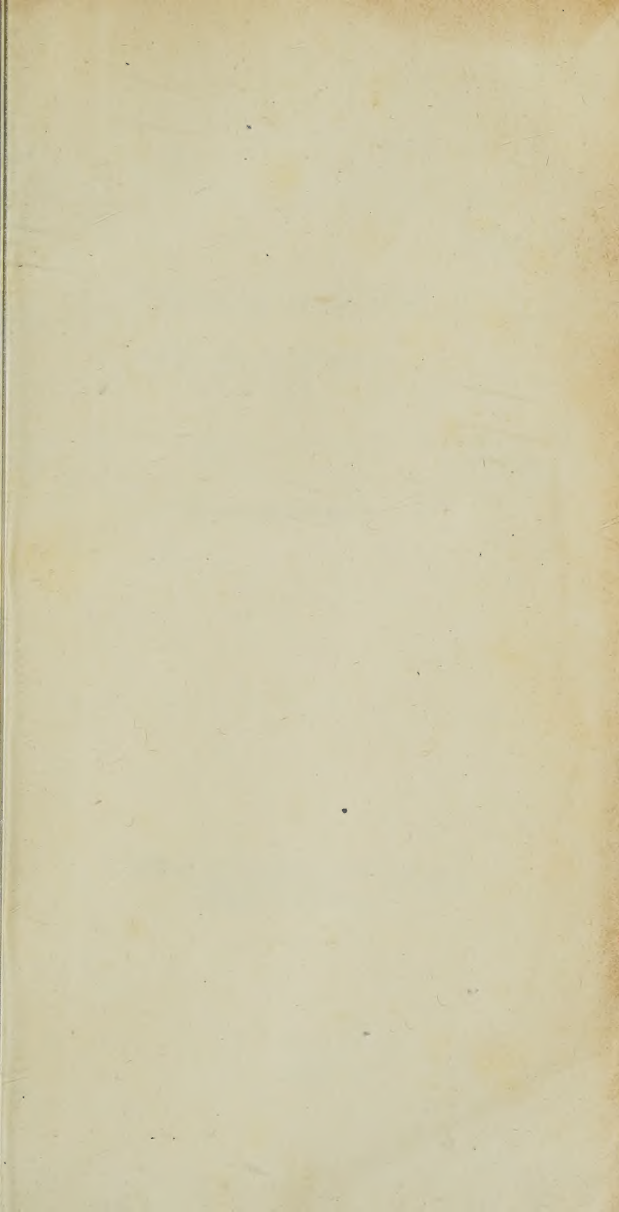
*Benedictus Fenaja, Patriarch. Constantinopolit.
Vices gerens.*

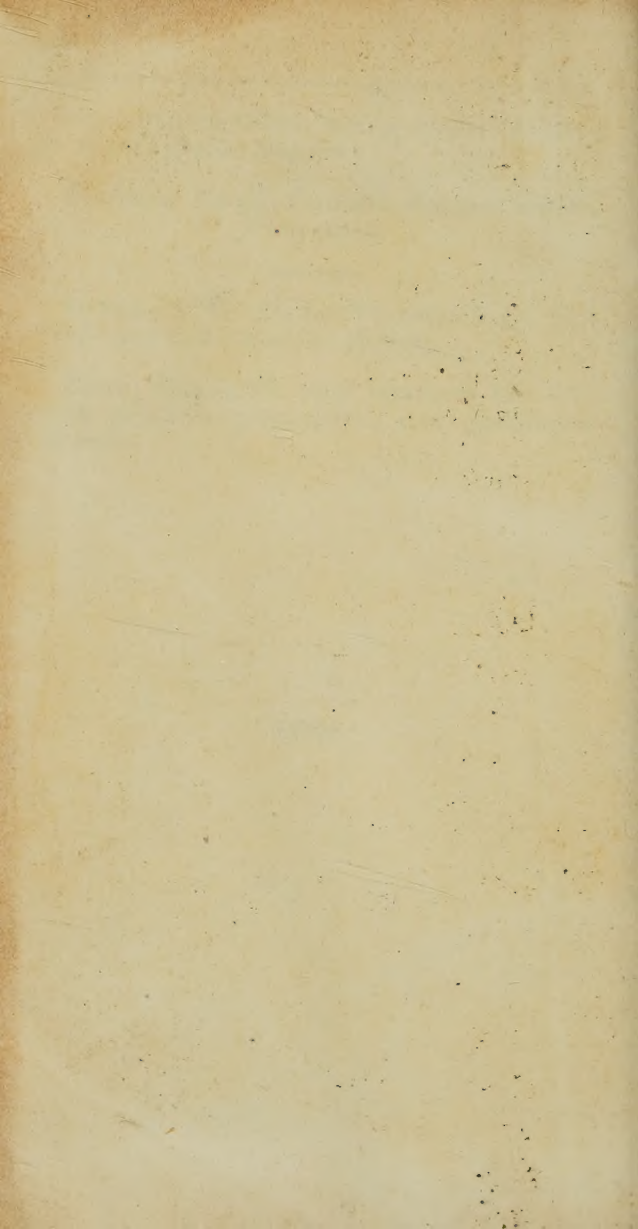

Imprimatur. Fr. Thomas Vincentius Pani, Ord. Præd. sacri Palatii apostolici Magister.

Romæ, MDCCCVI, apud Lazarinum Rev. Cameræ apostolicæ typographum, *cum Superiorum permissu.*

FINIS.

239.02

L627

5048

1829a

LIGUORI, ALPHONSUS

v. 3

AUTHOR

Homo Apostolicus

TITLE

Vol. III

DATE
LOANED

BORROWER'S NAME

ROOM
NUMBER

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY, CA 94709

5048

